

УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ

XX
СТОЛІТТЯ

БІОБІБЛІО-
ГРАФІЧНИЙ
ДОВІДНИК

СЕРІЯ **УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ** ВИПУСК **2** ЧАСТИНА **2**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ
XX СТОЛІТТЯ**

Біобібліографічний довідник

Серія
УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ

Випуск 2, частина 2

Київ – 2004

Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник / Інститут історії України НАН України. – Київ, 2003. – Вип. 2, ч. 2. – 382 с. (Серія “Українські історики”).

Другий випуск біобібліографічного довідника серії “Українські історики” присвячено українським історикам та історикам України ХХ століття. Випуск буде здійснено в кількох частинах. Частина друга містить біобібліографічні матеріали 290 вчених, які працювали або працюють у наукових установах, вищих навчальних закладах, державних установах, громадських організаціях та ін. в Україні чи за її межами.

Довідник розрахований на суспільствознавців, викладачів вузів, учителів, студентів, усіх, хто цікавиться історією історичної науки.

Дані зібрані станом на 1998 – 2003 рр.

Редколегія: В.А.Смолій (головний редактор), В.М.Даниленко (заст. гол. редактора), Л.Ф.Шепель (відп. секретар), С.І.Білокінь, М.Ф.Дмитрієнко, І.І.Дробот, Я.Д. Ісаєвич, М.Ф.Котляр, С.В.Кульчицький, Ю.І.Макар, Ю.А.Пінчук, О.П.Реєнт, В.Ф.Репринцев, О.С.Рубльов, А.Г.Слюсаренко, Д.В.Табачник, П.П.Толочко, П.Т.Тронько, **В.С.Чишко.**

Автори: Р.І.Бондаренко, П.М.Бондарчук, Г.С.Брега, С.В.Віднянський, В.М.Волковинський, О.І.Ганжа, Н.О.Герасименко, Г.П.Герасимова, В.М.Даниленко, П.Ф.Йолон, О.О.Ковальчук, Л.В.Ковпак, Т.О.Комаренко, С.І.Кот, В.І.Лі, Г.П.Лисенко, Р.В.Маньковська, М.М.Олашин, А.Г.Плахонін, П.І.Скрипник, Ф.І.Стеблій, Л.І.Стрельська, Г.В.Стрельський, В.Г.Шарпатий, В.П.Швидкий, Л.В.Шевченко, Л.Ф.Шепель, С.П.Юренко, О.В.Юркова, С.Л.Юсов, О.В.Янковська, О.В.Ясь.

Редактор: В.І.Кузнецов.

Науково-допоміжну роботу виконали:

Н.Ф.Васильєва, Л.Ф.Шепель.

Набір підготувала: Н.Ф.Васильєва.

ISBN 966-02-0021-8 (Серія)

ISBN 966-02-2742-6 (Вип.2)

ISBN 966-02-2744-2 (Ч.2)

© Інститут історії України

НАН України

© Автори

У 1998 р. вийшов з друку перший випуск біобібліографічного довідника “Вчені Інституту історії України”, який започаткував серію “Українські історики”. В ньому подані у систематизованому вигляді матеріали про вчених – наукових співробітників Інституту історії України НАН України.

У 2003 р. видано другий випуск, частина 1 “Українських істориків ХХ ст.”, що продовжив цю серію.

До 2 ч. другого випуску “Українських істориків” внесені біобібліографічні статті про українських та зарубіжних істориків, які працювали або працюють у наукових установах, вищих навчальних закладах, державних установах, громадських організаціях в Україні та за її межами, зробили помітний внесок у розвиток української історіографії. Як і попередні випуски, принцип і структура праці спрямовані передусім на висвітлення наукової діяльності особи. У статтях дається прізвище, псевдонім, якщо він є, історика, ім’я та по-батькові, роки життя, місце народження, вказано спеціалізацію, науковий ступінь, наукові і почесні звання, роки їх одержання, заклад, де здобуто освіту, місце роботи, названі основні наукові праці, які найповніше характеризують діяльність особи та її внесок у розвиток історичної науки, в підготовку фахівців-істориків, вказані державні відзнаки, премії, нагороди.

В кінці кожної статті під рубрикою “Тв.:" подаються, переважно мовою оригіналу, назви основних праць вчених, під рубрикою “Літ.:" – література про них. Статті мають загалом єдину структуру, хоча повнота і міра уніфікованості відомостей про кожну особу різна. Обсяг статті, її архітектоніка обумовлені наявною інформацією про вченого в архівах, літературі, особистих анкетах, а також особливостями стилю і манерою письма авторів.

Статті випуску розміщено в алфавітному порядку із застосуванням скорочень, список яких додається.

Джерельна база довідника охоплює різні носії історичної інформації, передусім матеріали анкетування, а також архівні документи, тематичні та універсальні довідники, вітчизняні та зарубіжні публікації, періодику.

Більшість статей містить перелік джерел, які використано для їх написання і які можуть бути використані дослідниками проблем історії України, загальної історії, історіографії та ін. Бібліографічні списки подано за хронологічним принципом.

Переважна частина матеріалів довідника публікується вперше.

АЛЕКСЄЄВ Юрій Миколайович (15.IX.1941, м.Вязьма Смоленської обл., Росія) – дослідник історії культури й освіти слов'янських народів, д.і.н. (1990), проф. (1990), засл.працівник народної освіти. Із сім'ї робітників.

Закінчив іст. ф-т Київського держ.ун-ту ім. Т.Г.Шевченка (КДУ) у 1970. В 1965-68 працював викладачем технічного училища у Києві. З 1968 по 1982 – на комсомольській і партійній роботі. Навчався в аспірантурі Київського пед. ін-ту ім.М.Горького. Наук. кер. – д.і.н., проф. Бакуменко П.І. Канд. дис. “Діяльність КПРС по інтернаціональному вихованню молоді (1971-1975)” захистив у КДУ в 1980. У 1982-87 був дир. Музею народної архітектури та побуту УРСР, від 1987 – доц., а з 1990 проф., зав. каф. історії слов'янських народів Національного пед. ун-ту ім. М.П.Драгоманова. Докт. дис. на тему “Роль історико-культурної спадщини в розвитку співробітництва країн Східної Європи” захистив у 1990 в КДУ. У листопаді 1992 став ініціатором заснування й головою громадської організації “Київський інститут “Слов'янський університет”. З жовтня 1993 і по т.ч. – ректор вузу недержавної форми власності “Київський інститут “Слов'янський університет”, тепер Київський славістичний ун-т. Обіймає також посади голов. редактора часописів – “Вісник КіСУ”, українського науково-інформаційного журналу “Репетитор”, міжнарод. журналу “Болгарський щорічник”; член редколегій історичного журналу “Київська старовина”, “Нова політика” та щорічника НАН України “Слов'янський світ”. Має урядові нагороди: 5 медалей, Грамоту Президії Верховної Ради УРСР. Основна проблематика досліджень: проблеми охорони, збереження й використання історико-культурної спадщини; історико-культурна спадщина і формування громадянського суспільства в Україні; освіта та культурна спадщина; слов'янська ідея у контексті історико-культурної спадщини. Автор понад 70 наук. праць.

Тв.: Україна: освіта і держава (1987-1997). – К., 1998; Україна на зламі історичних епох (державотворчий процес 1985-1999). – К., 2000 (у співавт.); Історико-культурна спадщина і формування гуманістичного суспільства в Україні // 350-річчя Української

держави Б.Хмельницького: Мат. міжнар. наук. конф., 15-16 грудня 1999; Українське слов'язознавство: роздум з приводу методології // Вісник КіСУ. – Вип. VII. – К., 2000 (Серія “Історія”).

Літ.: Анкета Алексеева Ю.М.; Імена України. Біографічний щорічник. – К., 1999. – С.10.

Святослав Юсов

АЛЕШО Олександр Гаврилович (09.02.1890, с. Грушки Балтського пов. на Поділлі – 04.04.1922, м. Київ) – антрополог та етнограф.

Після закінчення Уманської класичної гімназії (1910) навчався в Київському та Петербурзькому ун-тах у групі географії та етнографії природничого відділу фіз.-мат. ф-ту. Учасник ряду наук. експедицій Рос. антропологічного т-ва по Київщині (1911), 1912 – по Уралу, Пермській, Уфимській та Оренбурзькій губерніях. За дорученням Етнографічного відділу Рос. Музею Олександра III здійснював антропологічні дослідження та збирав етнографічні колекції на Херсонщині (1913-1914); учасник наук. експедиції в Малу Азію (1916). У травні 1917 призваний на військову службу, навчався в Павловському військовому училищі. Співробітник Рос. музею (1918). Член Комісії по складанню анкети для етнографічного вивчення населення України; д. чл. Рос. Географічного т-ва; Комісії по вивченню “племінного” складу населення Росії при Рос. АН; Рос. антропологічного т-ва при Петербурзькому ун-ті та ін. 1918 переїхав до Києва, організував курси Природничого ф-ту, вечірні курси Укр. робітничого клубу, де читав лекції з антропології та етнографії. Співробітничав з кооперативним видавництвом “Культура”, став редактором у “Книгоспілці”. З січня 1919 – д. чл.-секретар УНТ у Києві, голова його секції сільськогосподарського народного побуту, голова етнографічної секції Губкопису та редактор “Крайвидава” з антропології, етнографії та історії первісного суспільства. У 1918-1919 обирався головою Музейної секції худ.-промислового відділу Міністерства освіти. Дослідник спадщини Ф.К.Вовка, засновник Музею

антропології та етнології ім. Ф.Вовка при ВАУН (29. III. 1921), автор “Тимчасового статуту музею” (липень 1921). Керуючий (з 2. 11. 1921) секцією етнографії Археол. комісії ВУАН.

Тв.: Антропометричні досліді українського населення Уманського і Таращанського повіту на Київщині. – К., 1919.

Літ.: Носів А. О. Г. Алешо // Вісн. с.-г. науки. – Т. I, вип. 1. – К., 1922. – С.40; Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України. – К., 1989; Борисенко В. К., Франко О. О. Народознавчі студії О. Г. Алеші // Народна творчість та етнографія. – 1990. – №4. – С.20-23; Нестуля С. Археологічний комітет Всеукраїнської Академії наук: етапи становлення. – Полтава, 1997; Рукописний фонд ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. – Ф. 44, од. зб. 1-7.

Василь Швидкий

АНДРІЄВСЬКИЙ ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ (псевдоніми: Андибер, Каневський А., Канівець Ол. та ін.; 16(28).03.1845, м. Канів Київської губ. – 9(22).07.1902, м.Київ) – дослідник історії укр. та рос. літератури, археограф, філолог, громадський діяч, педагог. З родини священика.

Закінчив Другу Київську гімназію (1861), Київський ун-т Св. Володимира (1865). Викладав російську мову та літературу в гімназіях Катеринослава, Одеси (1866-1871) та Тули. За антиурядову діяльність перебував на засланні в Архангельську та В'ятці (1877-1881). Працював у В'ятському статистичному комітеті. Після повернення в Україну – редактор неофіційної частини “Киевских губернских ведомостей” (1881-1885). Брав участь у багатьох громадсько-культурних заходах, зокрема на ниві народної освіти. З 1885 – інспектор Златопільської гімназії, а згодом – інспектор народних шкіл на Катеринославщині. Викладав у Першій київській гімназії (1886-1896). Директор сирітського будинку в Одесі (1896-1902). Член Історичного т-ва Нестора-літописця, Одеського т-ва історії і старожитностей та ін.. Автор праць, присвячених укр. та рос. літературі, зокрема про Г.Ф.Квітку та Т.Г.Шевченка, історії взаємовідносин

українських земель та Росії з Польщею, Туреччиною та Кримським ханством, переселенню сербів, болгар, чорногорців та ін. Опублікував ряд документів з історії Гетьманщини, Малоросійської колегії, Київського магістрату та губернської канцелярії, намісництва.

Тв.: Поминки Тараса Григорьевича Шевченко в отзывах о нем иностранной печати. – Одесса, 1879; Поминки Тараса Григорьевича Шевченко 25-го февраля 1879 года в Одессе. – Одесса, 1879; Исторический очерк Вятки до открытия наместничества // Столетие Вятской губернии, 1780-1880: Сб. материалов по истории Вятского края: В 2 т. – Вятка, 1880. – Т.1; Поминки Тараса Григорьевича Шевченко 25-го февраля 1882 года в Екатеринодаре. – Екатеринодар, 1882; Исторические материалы из архива Киевского губернского правления / Сост. А.А.Андриевский. – К., 1882-1886. – Т.1-10; Межигорская старина. – К., 1885; Дела, касающиеся запорожцев, с 1715 по 1774 г. // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1886. – Т.14; Материалы для истории Южнорусского края в XVIII ст. (1715-1774), извлеченные из старых дел Киевского губернского архива А.А.Андриевским. – Одесса, 1886; Киевские смуты середины прошлого столетия // Киевская старина. – 1886. – № 12; Войтство И.Сычевского в Киеве (1754-1766). – К., 1889; Страницы из прошлого г. Переяслава. – К., 1889; Материалы по истории Запорожья и пограничных отношений (1743-1767). – Одесса, 1893; Реляции киевского генерал-губернатора [Ф.М.Воейкова] за 1768 и 1769 // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – 1893. – Кн.7; Архивная справка о составе Киевского “Общества” в 1782-1797 // Киевская старина. – 1894. – № 2; Из жизни Киева в XVIII веке: Архивные заметки. – К., 1894; Русские конфиденты в Турции и Крыму в 1765-1768. – К., 1894; Комиссия 1749 г. для разбора взаимных претензий татар и Запорожья. – К., 1896; Материалы для характеристики последних киевских сотников // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – 1896. – Кн.10; Еще страничка из прошлого Переяслава. – К., 1901; Поминки Т.Г. Шевченко в

русской печати в сороковую годовщину его смерти. – Одесса, 1902; Об отношении Т.Г. Шевченко к жизни. – Одесса, 1903.

Літ.: Андриевский А.А. [Автобиограф. сведения] // Венгеров С.А. Критико-биографический словарь русских писателей и ученых: В 6 т. – СПб., 1889. – Т.1; Андриевский Алексей Александрович (некролог) // Исторический вестник. – 1902. – № 8; Грушевський М. Олексій Андрієвський // ЗНТШ.– Львів, 1902. – Т.49; Каманин И. Алексей Александрович Андриевский (некролог) // Киевская старина. – 1902. – № 9; Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. – Прага, 1923; Романовський В. Нариси з архівознавства: Історія архівної справи на Україні та принципи порядкування в архівах. – Харків, 1927; Славяноведение в дореволюционной России: Биобиблиографический словарь. – М., 1979; Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – К., 1999. – Вип.1 (XIX –1930-і роки).

Олексій Ясь

АНДРІЯШЕВ Олександр Михайлович (20.08(01.09.) 1863, м.Чернігів – 1939, м.Київ) – історик, архівіст, археограф, джерелознавець.

Закінчив Чернігівську класичну гімназію та іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1886), де під керівництвом В.Б.Антоновича підготував наук. працю “Очерк истории Волынской земли до конца XIV в.”, яка отримала золоту медаль і премію ім.М.І.Пирогова. За участь в одному з політ. процесів не був залишений при ун-ті і не зміг знайти посаду в Україні. Працював в архівах Ревеля і Риги; закінчив у Петербурзі археол. ін-т (1905). Працюючи у Петербурзькій Археогр. комісії, досліджував історію Великого Новгороду. Брав участь у роботі XV (Новгород, 1911) та XVI (Москва, 1913) Археол. з’їздів. Повернувшись до Києва влітку 1917, прийняв посаду зав. відділом Київського Центрального Архіву Давніх Актів (ЦАДА). Опублікував низку джерелознавчих праць, зокрема “Актові книги Київського ЦАДА” (1929), зробив опис багатьох його

колекцій. Був д. чл. Археогр. комісії при АН СРСР (Ленінград) та при ВУАН (Київ), почесним членом Новгородського т-ва шанувальників старожитностей, чл.-редактором “Комісії біографічного словника”, членом Історико-географічної комісії та Комісії Старої України при ВУАН (з 1928- її голова).

Тв.: Очерк истории Волынской земли до конца XIV в. – К., 1887; Нарис історії колонізації Київської землі до кінця XV в. // Київ та його околиця в історії і пам’ятках. – К., 1926; Літописне Болохово і Болоховські князі // Зап. УНТ. – К., 1928. - Кн.20.

Літ.: Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців. – Кам’янець-Подільський, 1993; Баженов Л.В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на початку ХХ ст. – Хмельницький, 1995; Українські архівісти. – Вип.І. – К., 1999.

Галина Герасимова

АНДРУСЯК Микола Григорович (крипт.: М.А.; 20.02.1902, с.Переволочна Золочівського пов., тепер Буського р-ну Львівської обл. – 25.01.1985, м.Бостон, Массачузетс, США) – історик, проф. УВУ, д. чл. НТШ, педагог, літ. критик, есеїст, публіцист, громад. діяч. Із селянської родини.

Вчився в народній школі та в гімназіях Яворова, Бродів, Золочева. В 1919-1920 перебував у лавах УГА та армії УНР, про що залишив спогади (“Літопис Червоної Калини”, 1930-1931). У 1921 закінчив Львівську акад. гімназію, 1923 вступив на філос. ф-т Львівського ун-ту. З 1926 – чл. (згодом – голова) новоствореної секції студентів-істориків при “Студентській громаді”. З листопада 1927 до кінця червня 1928 працював у бібліотеці НТШ. Склавши у листопаді 1928 учительські іспити з історії та нім. мови, став викл. гуманітарної дівочої гімназії у Львові. В червні 1929 був мобілізований до польс. армії (школа підхорунжих у Замброві, 30-й піхотний полк у Варшаві). 1931 здобув ступінь доктора філософії, активно співробітничав з НТШ і Укр. наук. теологічним т-вом, друкувався у львівській періодиці (“ЗНТШ”, “Діло”, “Нові шляхи”, “Новий час” та ін.). Опублікував

велику кількість статей, розвідок, оглядів, рецензій на наук. і худ. твори І.Борщака, М.Драгоманова, М.Костомарова, Т.Коструби, П.Чубинського, В.Щурата, польських вчених та літераторів. З 1944 – на еміграції в Німеччині. Викладав історію козаччини в УВУ (Мюнхен). З 1950 жив у США, викладав рос. історію, а також рос., нім., укр. і польс. мови в коледжах та ун-тах США (Зах. Ун-т Огайо; коледж св.Вінсента, Уолш коледж, Ун-т Акрон, Огайо). Вийшовши 1983 на пенсію, працював над історією укр. визв. змагань 1917-1920. Досліджував історію Галицько-Волинського князівства, Гетьманщини, козаччини, укр. церкви XVI-XVII ст., сусп.-політ. рухів у Галичині XIX-XX ст., укр.-польс. взаємин, укр. історіографію та геральдику. Автор біля 600 наук. праць укр., фр., англ., нім. та польс. мовами. Автобіографія А. (вересень 1932) зберігається у ЦДА м.Львова (ф.309, НТШ).

Тв.: До питання про авторство Літопису Самовидця // ЗНТШ. – 1928. – Т.149; До історії боротьби між П.Дорошенком та П.Суховієм в 1668-1690 рр. // Там само. – 1929. –Т.150; Загальний огляд української історіографії за 1921-1930 рр. // Літопис Червоної Калини. – 1932. – №9-10; Зв'язки Мазепи із Станіславом Лещинським і Карлом XII // ЗНТШ. – 1933. – Т.153; З історії українського культурного та національного руху Яворівщини (XVII-XIX ст.) // Яворівщина. – Яворів, 1931; З минулого Знесіння. – Львів, 1932; Львів, 1992; Нариси з історії галицького москвофільства. – Львів, 1935; Мазепа і Правобережжя. – Львів, 1938; Історичні нариси (княжа доба). – Краків, 1940; Генеза і характер галицького русофільства в XIX і XX ст. – Прага, 1941; Етапи в розвитку української нації. – Прага, 1941; Назва “Україна”: “Країна” чи “окраїна”. – Прага, 1941; Історія України. – Прага, 1941; Історія козаччини: Курс викладів у 3-х томах. – Мюнхен, 1946; Тризуб. – Мюнхен, 1947; Назва “Україна”. – Чікаго, 1951; Політика Мазепи й Запоріжжя // Київ. – Філадельфія, 1959. – №4,5; Перемишль в історії України до 1918 р. // Перемишль – західний бастион України: Зб.мат. до історії Перемишля і Перемиської землі. – Н.-Й.; Філадельфія, 1961; Проблеми т.зв. Приазовської Русі та початків Київської

держави Русь // Укр. історик. – 1973. – №1/2; Михайло Грушевський як історик, народник і державник [передр. з т.194 “ЗНТШ”] // Михайло Грушевський: Статті, спогади, документи. – Н.Й. та ін., 1978; Початки християнства в Україні // Укр.історик. – 1979. – №1/4.

Літ.: Якимович Б. Микола Андрусак – дослідник історії України // Андрусак М. З минулого Знесіння. – Львів, 1992; Глаголюк В. // Українська журналістика в іменах. – Львів, 1997– Вип.4; Качкан В. Протівник антрактів у дослідженнях історії України (Наукові візії М.Андрусяка) // Качкан В. Хай святиться ім'я твоє: Українознавство та пресологія (XIX - I пол. XX ст.). – Львів, 1998.

Галина Герасимова

АНТИПОВИЧ Костянтин Єрофійович (25.12.1899, м.Лукове Люблінської губ., Польща – 1949 [?]) – дослідник історії міст Правобережної України XVIII-XIX ст., промисловості Сталінщини у кінці XIX – на початку XX ст.

1918-1919 – навчався на іст.-філол. ф-ті Київського ун-ту, 1921-1923 – у Київському вищому ін-ті народної освіти. 1925-1928 – аспірант Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН у Києві (М.С.Грушевського). 1929-1933 – співробітник Комісії для вивчення соц.-екон. історії України XVIII–XIX ст. при ВУАН, Історико-географічної комісії при ВУАН. З 1930 – проф. КІНО. 1934 – н.с. Іст.-археогр. ін-ту ВУАН. Одночасно чл. Комплексної бригади ВУАН по вивченню Сталінщини. 1935 – київський обл. інспектор охорони пам'яток культури, співробітник Лаврського музею у Києві. Рятуючись від репресій, переїхав до Республіки німців Поволжя, працював у пед. ін-ті м. Енгельса.

Автор ґрунтовної сфрагістичної статті “Київська міська печатка” (Ювілейний збірник на пошану акад. Д.І.Багалія. – Т.1. – К., 1927), історіогр. дослідження “Праці В.І.Щербини з історії м.Києва” (Щербина В.І. Нові студії з історії Києва. – К.,

1926), а також рецензій на роботи М.Є.Слабченка, О.П.Оглоблина, статей у різних виданнях УАН.

Літ.: Наука и научные работники СССР. – Ч. VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.11; ЕУ. – Т.1. –С.48; Верба І., Юркова О. Український сфрагіст Кость Антипович: замальовка до портрета // Шоста наук. геральдична конф. (Львів, 27-29 берез. 1997 р.): Матеріали. – Львів, 1997. – С.11-12; Юркова О. Сфрагістична розвідка Костянтина Антиповича // Там само. – С.92-94.

Оксана Юркова

АНТОНОВИЧ Володимир Боніфатійович (18.01.1834, с.Махнівка Бердичівського пов. Київської губ., тепер Житомирської обл. – 21.03.1908, м.Київ) – дослідник історії Великого князівства Литовського й соціально-економічного, політичного та церковного життя Правобережної України в XVI–XVII ст., археограф, археолог, етнограф, д.і.н. (1876), проф. (1876), чл.-кор. РАН (1902).

Навчався у першій (Рішельєвській) і другій гімназіях м.Одеси (1845-1850), на медичному (1850-1855) та на історико-філологічному (1856-1860) ф-тах Київського ун-ту. Після закінчення останнього у 1861 працював учителем латинської мови в першій Київській гімназії, у 1862-1865 викладав історію в Київському кадетському корпусі. Одночасно з 1863 – секретар, а у 1864-1880 – гол. ред. “Тимчасової комісії для розгляду давніх актів” при канцелярії київського, волинського й подільського генерал-губернатора. 18 лютого 1870 захистив магістерську дис. “Последние времена казачества на правой стороне Днепра по актам с 1679 по 1716 год”. З 1871 – викл. історії (доц. Київського ун-ту). З 1872 – зав. університетським Археологічним і Нумізматичним музеями.

19 травня 1876 захистив докт. дис. “Очерк истории Великого княжества Литовского до смерти в.к.Ольгерда”. З 29 травня 1876 – проф. каф. російської історії, а з 1880 – декан історико-філологічного ф-ту Київського ун-ту. З 1902 – чл.-кор. Російської

Академії наук. Фундатор та голова (1881-1887, 1896-1898) Историчного товариства Нестора-літописця. Почесний член НТШ (з 1890). Один з організаторів ж. “Киевская старина”.

Світогляд ученого сформувався під впливом ідей французьких просвітителів, насамперед позитивізму, поширеного ним в українській історіографії. Представник її народницької школи. Один з перших здійснив спробу створення концепції історії України. В історичних працях Антоновича чітко виявлено українську національну ідею.

Значним є вклад ученого у розвиток української археографії. Він підготував до публікації дев'ять томів “Архива Юго-Западной России”, ряд літописів XVII–XVIII ст. та мемуарів про Україну.

Створив українську археологію як науку, розробивши нову методику ведення розкопок. Дослідив стоянки періоду палеоліту, неоліту, провів розкопки поселень Трипільської культури, древлян та розробив їх класифікацію. Видав археологічні карти Київської й Волинської губерній (1895, 1900). Учасник багатьох загальноросійських археологічних з'їздів, міжнародного археологічного конгресу в Лісабоні (1880).

У галузі етнографії зібрав і видав разом з М. Драгомановим “Исторические песни малорусского народа”.

Створив так звану “Київську школу”, що в особі його учнів (Д.Багалія, М.Грушевського, П.Голубовського, М.Довнар-Запольського, І.Линниченка) заклала підвалини сучасної української історичної науки.

Бібл.: М.Ткаченко. Бібліографія праць В.Б.Антоновича // Твори. – К., 1932. – Т.1. – С. XLIII–LXXVIII; Монографии по истории Западной и Юго-Западной России. – К., 1885. – Т.1; Архив Юго-Западной России. – К., 1863. – Ч. III. – Т.1. Акты о козаках (1500-1648). Передмова “Содержание актов о козаках” та збірка актів; Архив Юго-Западной России. – К., 1869. – Ч. V. – Т.1. Акты о городах. Передмова: “Исследования о городах Юго-Западного края 1432-1798” та збірка актів; Грамоты великих князей литовских с 1390 по 1569 год, собранные и изданные под редакцией Владимира Антоновича и Константина

Козловського. – К., 1868; Исторические песни малорусского народа с объяснениями Вл. Антоновича и М. Драгоманова. – К., 1874. – Т.1.; К., 1875. – Т.П. – В.1; Сборник летописей, относящихся к истории Юго-Западной России / Под ред. и с предисл. В.Б.Антоновича.

Літ.: Грушевський М. Володимир Антонович. Основні ідеї його творчості і діяльності. – К., 1909; Дорошенко Д. Володимир Антонович. Його життя й наукова та громадська діяльність. – Прага, 1942; Ульяновський В., Короткий В. Володимир Антонович: Образ на тлі епохи. – К., 1997; Син України: Володимир Боніфатійович Антонович: У 3 т. – К., 1997. – Т.1-2.

Неля Герасименко

АППАТОВ Семен Йосипович (24.01.1930, м.Первомайськ Миколаївської обл.) – дослідник новітньої історії США і міжнародних відносин після Другої світової війни, д.і.н. (1980), проф., засл. діяч науки, акад. Укр. акад. політ. наук. З родини службовців.

1947-1952 навчався на ф-ті міжнародних відносин КДУ, 1955-60 – на ф-ті англ. мови Одеського пед. ін-ту іноземних мов. 1954-1958 викладав історію в сш, працював інструктором Одеського обкому профспілки працівників освіти. 1958-1966 – дир. і викл. історії та іноземної мови Одеських держ. 3-х річних курсів іноземних мов. До 1996 працював ст. викл., доц., проф., зав. каф. нової та новітньої історії Одеського ун-ту. 1986-1991 – проф. Тафтського, Каліфорнійського (Берклі) та ін. шести ун-тів і коледжів США. Канд. дис. “Американська історіографія германської проблеми та політики США у Німеччині після Другої світової війни” захищена 1966 в Московському держ. ін-ті міжнародних відносин. Докт. дис. “Загальні проблеми європейської політики США після Другої світової війни. Аналіз концепції американської історіографії та політології” захищена 1980 в Ін-ті США і Канади АН СРСР. Опублікував понад 100 наук. праць.

Тв.: Германская проблема и политика США в Германии после Второй мировой войны. – М., 1966; Американская историография внешней политики США. – М., 1972; США и Европа. Общие проблемы американской континентальной политики. – М., 1972; Школы и течения американской послевоенной историографии // Ист. ежегодник. – М., 1980; Современная американская историография. Эволюция в 1970-е гг. – М., 1981; Концепции восточноевропейской политики США. – К., 1984; Идеологические течения во внешнеполитической историографии США. – М., 1985; Покровители агрессии. Ближневосточная политика США. – К., 1986; США и современная внешнеполитическая мысль. – Одесса, 1992; Новое политическое мышление и современные международные отношения. – Одесса, 1993.

Літ.: Анкета Аппатова С.Й.

Олександр Даниленко

АРСЕНТЬЄВ Микола Васильович (25.12.1920, м.В'язьма Смоленської обл., Російська Федерація) – дослідник історії розпаду промисловості в західноукраїнських областях в 40–60-х рр. ХХ ст., д.і.н. (1977), проф. (1978). Із робітників.

Трудову діяльність розпочав у 1937 електромонтером залізничного депо ст.В'язьма. В 1939-1945 – в Червоній Армії.

Закінчив іст. ф-т Чернівецького ун-ту (1950) та аспірантуру при кафедрі історії народного господарства Київського фінансово-економічного ін-ту (1953). З 1 жовтня 1954 на іст. ф-ті Ужгородського ун-ту: ст. викл. (1953-1954), доц. (1954-1970), проф. (1970-1992) каф. історії СРСР, проф. каф. нової та новітньої історії (1992), проф. каф. історії стародавнього світу, середніх віків та історіографії (1992-1993). У 1953 захистив канд. “Піднесення матеріального і культурного рівня трудящих Радянської Буковини в четвертій п'ятирічці (1946-1950 рр.)”, а в 1977 – докт. (“Розвиток соціалістичної промисловості західних областей Української РСР (1946-1960 рр.)” дисертації.

Арсентьев М.В. – автор бл. сотні наук., наук.-методичних і краєзнавчих публікацій.

Тв.: Великі перетворення. – Ужгород, 1961 (у співавт.); Розвиток соціалістичної промисловості західних областей УРСР (1946-1960 рр.). – Ужгород, 1970; Процесс формирования советского промышленного рабочего класса в западных областях УССР (1946-1960 гг.): Текст лекций. – Ужгород, 1972; Шляхом до щастя: Нариси історії Закарпаття. – Ужгород, 1973 (у співавт.); Резервы голубой нивы. – Ужгород, 1984 (у співавт.).

Літ.: Уральський Л. Незабываемое // Единство-плюс. – Ужгород, 1995. – 18 марта.

Степан Віднянський, Микола Олашин

АСТАХОВ Віктор Іванович (29.05.1922, с.Малив Коломенського р-ну Московської обл. – 22.06.1972, м.Харків) – дослідник історії революційного руху в Харкові та Харківській губернії, д.і.н. (1963), проф., проректор ХДУ.

Закінчив сш в рідному селі. Воював на Далекосхідному фронті під час німецько-радянської війни. Вчився на іст. ф-ті (1946-1950) та в аспірантурі ХДУ. В червні 1953 захистив канд. дис. про історію студентського руху в Харківському ун-ті 1895-1907 рр. До 1959 – доц. каф. історії СРСР, в 1959 обраний секретарем Харків. обкому КПУ. Працюючи з лютого 1963 проректором ХДУ, багато зробив для розвитку його наук. бази та учбового процесу; захистив докт. дис. 1964; створив і очолив одну із перших у вузах СРСР каф. історіографії і допоміжних іст. дисциплін. Автор більш як 70 наук. праць.

Тв.: Революционные события 1905-1907 гг. в Харькове и губернии. – Х., 1955 (у співавт.); Пролетариат Харькова в борьбе за победу Октября. – Х., 1957 (у співавт.); Пролетариат Харькова у трьох революціях. – Х., 1959 (у співавт.); Курс лекций по русской историографии: Уч. пос. для студ. Ч.1,2. – Х., 1959, 1962; Те ж (в одній кн.). – Х., 1965.

Літ.: О.Д. Захист докторської дисертації В.І.Астаховим // УІЖ. – 1964. – №2; Некролог // Там само. – 1972. – №9;

В.И.Астахов – профессор Харьковского университета: Библиогр. указ. / Сост. В.Д.Прокопова, В.И.Унучек. – Х.: ЦНБ ХГУ, 1991; Журавський Ю.М. В.И.Астахов // Проблеми историографії і источниковедення: Мат. науч.-метод. конф. преподавателей ист. ф-та, посвящ. 70-летию со д.р. В.И.Астахова и 80-летию со д.р. И.Л.Шермана. – Х., 1993; Астахова Е.В. 50...25...75 (Субъективные заметки к 75-летию В.И.Астахова) // Українська історична наука на порозі ХХІ ст.: Харків. історіогр. зб-к. – 1997. – Вип.2; Астахова Е.В. // Выдающиеся педагоги высшей школы г.Харькова. – Х., 1998.

Галина Герасимова

АФАНАСЬЄВ Григорій Омелянович (1848-1925) – историк, педагог, громад.-політ. діяч, д.і.н. (1892).

Працював приват-доц. каф. всесвітньої історії у Новоросійському (Одеському) ун-ті. 1884 захистив і видав магістерську дис. “Головні моменти міністерської діяльності Тюрго”, 1892 – докт. – “Умови хлібної торгівлі у Франції в ХVІІІ ст.”. Деякі праці А. видавались у Франції і в Англії. Згодом він змушений був залишити посаду як “політично неблагонадійний”. Очолював т-во взаємного кредиту, керував відділенням Держ. банку у Києві. 33 травня 1918 – чл. уряду Української Держави: держ. контролер, а з 14 листопада – міністр закордонних справ. На цій останній посаді безуспішно намагався змінити зовнішньо-політичний курс України, зав’язавши союз з країнами Антанти. Після падіння гетьманату емігрував до Белграду, де й помер.

Тв.: Два момента конституционной истории Англии ХІХ века. – Одесса, 1882; Главные моменты министерской деятельности Тюрго. – Одесса, 1884; Внешняя политика Наполеона ІІІ. – Одесса, 1885; Судьбы Ирландии. – Одесса, 1887; Две публичные лекции о Марии Стюарт. – Одесса, 1888; Капитал, спекуляция и банкиры. – Одесса, 1893; Наши конкуренты. – Одесса, 1893; Гугеноты при Людовике ХІV. – Одесса, 1895; Наполеон І. – К., 1898; Мирабо. – Одесса, 1902; Наполеон и Александр. Причины войны 1812 года. – К., 1912.

Літ.: Кареев Н.И. Историки французской революции. Т.3: Изучение французской революции вне Франции. – Л., 1925. – С.168; Молок А.И. История Франции нового времени в трудах русских историков // Ист. журнал. – 1945. – №1/2. – С.53; Очерки истории исторической науки в СССР. Т.3. – М., 1963. – С.486; Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. – К.; Філадельфія, 1995. – С.268,316,324,325,372,376; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі. – 1998. – №5-6. – С.48; Таран Л.В. Историческая мысль Франции и России. 70-е годы XIX – 40-е годы XX вв. – К., 1994. – С.69-71, 172; ЕУ. – Т.1. – 1955. – С.77.

Геннадій Стрельський

БАБІЙ Борис Мусійович (25.07.1914, с.Гурівці Козятинського р-ну Вінницької обл. – 1993, м.Київ) – дослідник історії держави та права, д.ю.н. (1964), проф. (1966), чл.-кор. АН УРСР (1967), акад. АН УРСР (1972), засл. діяч науки УРСР (1974), лауреат Держ. премії УРСР в галузі науки і техніки (1981). З селян.

1931 закінчив Гуровецьку сш, курси газет.працівників при Київському обкомі КП(б)У, 1932 – літпрацівник, відп. секр. редакції газ. “Колективна праця”, одночасно навчався на веч.робітфаци. 1933-1934 – навчався на комс.відділенні Всеукр. комун. ін-ту журналістики (Харків), 1934-1935 – відп.секр. і зав.від.редакції район. (потім окружної) газ. “Прикордонна зірка” (Могилів-Подільський Вінницької обл.). 1935 вступив до Всеукр. комун. ін-ту рад.буд-ва і права (Харків), 1936 перевівся на II курс юр.ф-ту КДУ. 1939-40 – прокурор карно-судового відділу Прокуратури УРСР. 1940-1947 служив у Рад.армії на прокурорських посадах. Учасник Великої Вітчизняної війни. 1947-1949 – ст.викл. і заст. декана юр.ф-ту КДУ. 1949-1969 – вч.секр., с.н.с., зав.від., заст. зав. сектором держави і права АН УРСР. 1950 захистив канд.дис. “Встановлення радянської влади в Зах.Україні в 1939 р. і возз’єднання її з Українською

РСР”. 1963 захистив докт.дис. “Державне будівництво та право Української РСР в період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.)”. 1969-1974 – зам.дир., зав.від. Ін-ту держави і права АН УРСР, 1974-1988 – дир. Ін-ту держави і права АН УРСР, 1968-1988 – чл. Президії АН УРСР, Акад.-секретар Відділення історії, філософії і права АН УРСР. Автор понад 290 наук. праць. Як автор, голов.редактор, чл.редколегії брав участь у багатьох кол.працях, зокрема: Питання історії держави і права УРСР. – Т.1. – К.,1952; К.,1953; К.,1955; К.,1958; Нариси з історії держави і права Української РСР. – К.,1957; Історія держави і права Української РСР (1917-1960). – К.,1961; Історія держави і права Української РСР: В 2-х т. – Т.1.1917-1937 рр. – К.,1967; Україна в період розгорнутого будівництва комунізму: В 5-ти кн. – Кн.3. – К.,1967; История советского государства и права: В 3-х кн. – М.,1968; История государства и права Украинской ССР. – К.,1976; Образ жизни, рожденной Октябрем. – К.,1977; Історія Української РСР. – Т.3. – К.,1978; Т.4. – К.,1978; История Академии наук УССР. – К.,1979; Історія Академії наук Української РСР. – К.,1982; История Украинской ССР. – Т.2. – К.,1982; чл.гол.редколегії 2-го видання УРЕ, чл.наук.-консультативної ради при Комісії з підготовки і видання Зведення Законів УРСР, чл.Гол.редколегії “Зібрання діючих законів УРСР” у 24 т., “Радянської енциклопедії історії України” та ін. За колект.працю “История государства и права Украинской ССР” (К.,1976), наук.кер.,відп.ред. і автором якої був Б., 1981 відзначений Держ.премією УРСР в галузі науки й техніки. Виконував значну громадську роботу. Нагороджений двічі орденом “Вітчизняної війни” I ступеня, орденом “Вітчизняної війни” II ступеня, орденом “Знак пошани”, медалями.

Тв.: Возз’єднання Західної України з Українською РСР. – К.,1954; Місцеві органи державної влади Української РСР в 1917-1920 рр. – К.,1956; В.І.Ленін і будівництво Української Радянської держави. – К.,1957; Українська Радянська держава в період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.). – К.,1961; До 25-річчя возз’єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі. – К.,1964; Україна в сузір’ї

братніх республік. – К.,1966 (у співавт.); Союз РСР і роль України в його утворенні. – К.,1972; Правовые исследования в Академии наук УССР (1919-1973 гг.). – К.,1974; Очерк развития правовых исследований в Украинской ССР. – К.,1984.

Літ.: Історія Академії наук Української РСР: В 2-х кн. – К., 1967; РЕІУ. – К.,1969.– Т.1; УРЕ, 2-е вид. – К.,1977.– Т.1; Академія наук Української РСР. – К.,1979; Рад.енцикл.словник. – М.,1981; Укр.календар, 1984. – Варшава,1984; Борис Моисеевич Бабий. Биобиблиография ученых Укр.ССР. – К.,1984.

Галина Брега

БАБКО Юрій Васильович (4.10.1923, м.Козелець, тепер Чернігівської обл.-1.11.1983, м.Київ) – д.і.н. (1971), проф., дослідник історії КПУ. З сім'ї службовця.

З початком війни – в армії, пройшов від Сталінграда до Будапешта. Після демобілізації закінчив іст.ф-т Київського пед. ін-ту (1950), аспірантуру по каф. марксизму-ленінізму КДУ; був асистентом Київського лісогосподар.ін-ту (1951-1953). Від серпня 1955 – м.н.с., потім с.н.с., з 1971 – зав.сектором, з 1976 і до смерті – заст. дир. по парт. архіву Ін-ту історії партії ЦК КПУ – філіалу ІМЛ при ЦК КПРС. 28.06.1971 захистив докт. дис. “Комуністична партія України в період завершення соціалістичної реконструкції народного господарства (1933-1937 рр.)” Автор бл. 150 наук. праць (монографій, брошур, статей). Брав участь у написанні 4-х видань “Нарисів історії КПУ”, “Нарисів історії Вінницької обл. парт. організації” (Одеса, 1980), праці “Народная война в тылу фашистских оккупантов на Украине. 1941-1944”: В 2-х кн. – К., 1985; керував авторськими колективами “Історії ЛКСМУ” (1968, 1971, 1978, 1979) та “Нарисів історії професійних спілок УРСР” (1983). Автор та упор. вид. “ЛКСМУ в цифрах і фактах” (1977, 1978, 1982). Працював у Всесоюзн. і республ. наук. та координац. радах, у колегії Головархіву УРСР, у редколегії УІЖу. Мав урядові нагороди.

Тв.: III Всеукраїнська конференція КП(б)У. – К., 1968 (у співавт.); Партійне будівництво на Україні в 1933-1937 рр. – Львів, 1971; У боротьбі за соціалізм: З досвіду роботи КПУ в роки II п'ятирічки (1933-1937). – К., 1974; XXV з'їзд КПУ. – К., 1978 (у співавт.).

Літ.: Супруненко Л.М. Захист докторської дисертації Ю.В.Бабком // УДЖ. – 1971. – №9; Некролог // Архіви України. – 1983. – №6; Некролог // УДЖ. – 1983. – №12.

Галина Герасимова

БАЖАНСЬКИЙ Михайло (псевд.: Михайло Вірлиний, Пелехатий, Кудеяр та ін.; 06. 02. 1910, м. Снятин, тепер Івано-Франківської обл. – 18. 01. 1994, м. Детройт, США) – громад.-політ. діяч, письменник, публіцист, краєзнавець.

Початкову освіту отримав у місцевій народній школі, гімназії та польській середній школі в Коломиї. Учасник (з 1921) та організатор пластунських організацій на Снятинщині (1922-1923). Член УВО, політв'язень (1927-1928). З 1929 – в Чехо-Словаччині, слухач УВУ (Прага). Співорганізатор I з'їзду Союзу Укр. Пластунів Емігрантів (СУПЕ, 1930), ред. “Молодого Життя” та “Пластової Трибуни”; член та керівник пластових таборів в Карпатській Україні (1930-1938). Голова Укр.-Литовського Товариства в Празі (1936), курінний Старшо-пластунського Куреня ім. О. Вахнянина (Прага, 1936-1939), секретар Укр. Європейського Об'єднання. Член уряду Української Карпатської Держави (1938-1939). Директор Досліди. Інституту України у Львові (1941-1943), ред. видання “Сурми” (1941 – 1943). Референт Літ.-Мистецького Клубу (1941-1943) та член Культурної Ради м. Львова. В'язень нім. таборів (з 1943), організатор табору для переміщених осіб (Ашаффенбург, 1945-1949), співробітник тижневика “Неділя”, член Спілки Журналістів у Німеччині. Курінний VI Куреня СУПЕ “Закарпатці” (з 1946), голова Контрольних Комісій СУПЕ (1945) та Головної Пластової Старшини (1946-

1949), голова Пластової Області Ашаффенбург (до 1949). З 1949 – в Детройті (США). Член т. зв. Дієвої Головної Пластової Старшини, голова її Контрольної Комісії (1950-1952). Співробітник ряду укр. періодичних видань, ред. бюлетеня “За чаром Срібної Землі” (1950-1958), тижневика “Український Прометей” та журналу “Снятин” (з 1968). Голова Літ.-Мистецького Клубу в Детройті (1951-1956), ред. “Книги митців” (1954). Член Головної Пластової Ради (1952-1958), член та генеральний секретар Головної Пластової пулави (1958-1962). Голова Метрополітального відділу Укр. Конгресового Комітету в США (1962-1965), голова Комітету Поневолених Народів (1962-1964). Фундатор музею-архіву та укр. бібліотеки (понад 12 тис. томів), переданих Укр. Наук. ін-ту Гарвардського ун-ту (1974). Автор бл. 100 окремих творів та публікацій.

Тв.: Краса Снятинщини: Ріки, потоки, ліси, луги, сади, міста і села та висока матеріальна і духова культура їхніх жителів: Гаслова енциклопедія. – Дітройт, 1982; Творчий динамізм патріотизму моїх земляків: Від перших проявів організованих суспільних гуртків, церковних братств, ремісничих цехів – аж до “Січей”, “Соколів”, “Просвіт”, “Рідних Шкіл” та бойових формацій і політичних партій: Гаслова енциклопедія. – Дітройт, 1983; Вічно житимуть... Постаті від зарання історії аж до найновіших часів: Біограф. словник. – Дітройт, 1984; Бажанський М. Мемуарна мозаїка. – К., 1998.

Літ.: Король І. У вічну пам'ять М. Бажанському // Свобода. – 1994. – 4 берез.; Касіян С. Св. п. М. Бажанський // Там само. – 19 берез.; Керницька Д. У світлу пам'ять М. Бажанського // Там само. – 10 трав.; Вірний син своєї землі: Некролог // Укр. слово. – 1994. – 24 лют.; Бажанський М. Мемуарна мозаїка (передмова). – К., 1998.

Василь Швидкий

БАРАН Олександр Вікторович (28.03.1926, с.Концово, передмістя Ужгорода) – дослідник історії української церкви, священник, проф., педагог, видавець церковно-історичних документів.

1948 закінчив Карловий ун-т у Празі зі ступенем бакалавра, де вивчав історію слов'янських народів і слов'янську філологію. 1948-1955 – вивчав богословські й історичні науки у Римі в Урбанівському ун-ті та в Орієнтальному східному ін-ті, де і захистив докт. дис.: “*Metropolia Kioviensis et Eparchia Mukacoviensis*” (“Київська митрополія і Мукачівська єпархія”) 1957 в першому і “*Eparchia Maramorosiensis eiusque Unio*” (“Мараморська єпархія та її з'єднання”) 1960 – в другому. 1954 висвячений на священника української греко-католицької церкви. З 1961 – в Канаді. Продовжив навчання в Оттавському ун-ті, де отримав ступінь магістра славістики на основі розвідки про “Мову Лучкая”. 1965-1990 – проф. східної і західної середньовічної історії та історії європейського сходу Манітобського ун-ту. Викладав в Українському католицькому ун-ті в Римі. Д. чл. УВАН, її голова (1974-75, 1978-81, 1989-90), чл. НТШ, УІТ, Українського богословського наукового т-ва (один з його організаторів), голова (1977-78) Осередку української культури і освіти, голова (1970-77) т-ва ім. Шашкевича, член Канадської асоціації славістів, Канадської асоціації східно-християнських студій, Американської асоціації вивчення славістичних студій та ін., член редколегії журналу “Український історик” та ін. видань.

Тв.: *Metropolia Kioviensis et Eparchia Mukacoviensis*. – Рим, 1960; *Eparchia Maramorosiensis eiusque unio*. – Рим, 1962; Єпископ Андрей Бачинський і церковне відродження на Закарпатті. – Йорктон, 1963; Церква на Закарпатті в роках 1665-1691. – Рим, 1968; *The Cossacks in the Thirty Years War* (співавт. Ю.Гаєцький). – Рим, 1969. – Т.1; 1983. – Т.2; Конгрегація пропаганди та українці. – Йорктон, 1974; Гомілетичні “Бесіди” Михайла Лучкая з 1830 р.” – Вінніпег, 1977; Питання українського патріархату в Шашкевичівській добі. – Вінніпег, 1974; *Carpatho-Ukrainian (Ruthenian) Emigration. 1870-1914*. –

Вінніпег, 1983; Козацько-перські взаємини в творах Піетро Делла Валле.– Вінніпег, 1985; Нариси історії Пряшівщини.– Вінніпег, 1990; Праця для церкви і для народу: життя і діяльність о. Д-ра Василя Кушніра.– Вінніпег, 1995.

Літ.: Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991) – Монреаль; Оттава, 1991. – С.241; Бюлетень Канадського інституту українських студій. – 1977 – Вересень-жовтень. – С.10; Encyclopedia of Ukraine. – V.1. – Toronto; London, 1985 – P.175; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. –Вінніпег, 1986. – С.43; Пекар А. Професор Олександр Баран, історик Закарпаття // Український історик. – 1997. – №1-4. – С. 112-120; Ukrainians in North America. –Champaign, 1975. – P.11; Винар Любомир. Олександр Баран: діяльність і наукова творчість (3 нагоди 50-ліття наукової праці) // Український історик.– 1999. – №2-4 – С.93-109.

Олена Ковальчук

БАРАНОВИЧ Олексій Іванович (1892, м.Старокостянтинів Волинської губ., тепер Хмельницької обл.— 03.05.1961, м.Москва) – історик, д.і.н. (1951), педагог, гром. діяч. З родини священника.

Закінчив Житомирську гімназію та іст. відділ іст.-філол. ф-ту Петроградського ун-ту (1916). 1916-1920 викладав історію у чоловічій та жіночій гімназіях м.Старокостянтинова. 1918 – працівник архівного відділу Гол. управління у справах мистецтв та національної культури. 1920-1921 – зав. відділом повітнаросвіти (м. Старокостянтинів). 1922 – голова повітвідділу спілки Робітос. 1920-1923 – зав.трудовою школою і одночасно (з 1921) – зав. педкурсами. З 1923 – постійний нештатний співробітник Комісії для складання іст.-географічного словника укр. землі ВУАН, одночасно викл. райпартшколи (1923-1924), вчитель культурознавства трудшколи №102 і голова місцевому Робос №247. З жовтня 1924 до жовтня 1926 – аспірант каф. історії України ВУАН, одночасно керівник семінарів з укр. історії в КІНГУ (1925-1926), з 1926 – викл. історії господарства та

культури України в тому ж вузі. Протягом 1923-1926 прочитав шість доповідей на іст. та іст.-екон. секціях УАН та дві на кафедрі. 24.10.1926 захистив наук. працю “Нариси магнатського господарства на півдні Волині у XVIII ст.”, з 1927 став штатним науковим співробітником кафедри. У 1927-1930 працював над темою “Магнатська верства та її господарство на Волині в XVII-XVIII ст.”. На протязі 1930-1933 прочитав у ВУАН п’ять доповідей, був активним дописувачем газети “За радянську Академію” (1930-1932). Після розгрому ВУАН з 1934 працював у вузах і наук.-дослід. установах Москви, не полишаючи укр. тематики. 1946 захистив канд. дис. “Помещичий город времен Речи Посполитой (Староконстантинов XIV-XVIII ст.)”. Плідним періодом наук. діяльності Б. була праця в Ін-ті історії АН СРСР (з 1951), де вчений захистив докт. дис., продовжував вивчення укр. історії, зокрема рідного міста, брав активну участь у колективних наук. працях як автор і ред. Один із визначних дослідників соц.-екон. історії України, а також Білорусі, Польщі і Литви XIV-XVIII ст., в яких Б. спростував хибні твердження про т.зв. “запустіння” України в середні віки, про начебто прогресивну місію польс. колонізації укр. земель та ін. Знавець архівів і архівної справи. Матеріали про життя і діяльність Б. зберігаються в музеї м.Старокостянтинова, в Ін-ті рукописів НБУ ім.В.Вернадського НАНУ (ф.Х) і в ЦДАВО України (ф.1235).

Тв.: 3 історії заселення Південної Волині // ЗІФВ УАН. – 1925. – Т. VI; 3 проблем марксівської теорії пізнання // Життя і революція. – 1925. – №9; Нариси магнатського господарства на півдні Волині у XVIII ст. // Студії з історії України. – 1926. – Т. I. – С.1-90; 1930. – Т.3. – С.61-116; Окр.вид.: К., 1926; “Пан Тадеуш” Міцкевича як історичний документ // Україна. – 1928. – Кн.4(29). – С.34-35; Панське господарство в ключі Володарським за часів Коліївщини // Ювілейний збірник на пошану академікові М.С.Грушевському. – К., 1928. – Т.1. – С.274-279; Панське місто за часів Польської держави: Старий Костянтинів // ЗІФВ УАН. – 1928. – Т. XVII. – С.1-63; Окр.вид.: К., 1928; Залюднення Волинського воеводства в першій половині XVII ст. – К., 1930; Залюднення

України перед Хмельниччиною. – К., 1931; Історія на службі колоніальної політики Польщі // Зап. іст.-археогр. ін-ту. – К., 1934. – С.227-249; Помещичий город времен Речи Посполитой (Староконстантинов XIV - XVIII ст.): Автореф. // Изв. АН СССР. Сер. ист. и филос. – М., 1947. – Т.IV. – С.183-185; Упадок города Речи Посполитой: Староконстантинов в XVIII в. // Вопросы истории. – 1947. – №8. – С.30-49; Население предстепной Украины в XVI в. // Ист. зап. – М., 1950. – Т.32. – С.198-232; Новый город западной Украины XVI в.: Основание Староконстантинова // Уч. зап. Ин-та славяноведения АН СССР. – 1951. – Т.3. – С.236-263; Фольварки Вишневецкого ключа во второй половине XVIII в. // Академику Б.Д.Грекову ко дню 70-летия. – М., 1952. – С.303-310; Хозяйство фольварка на юге Волыни в XVIII в. // Материалы по истории земледелия СССР. – М., 1952. – Т.1. – С.411-458; Магнатское хозяйство на юге Волыни в XVIII в. – М., 1955; Украина // Очерки истории СССР: Период феодализма. Конец XV в. – начало XVII в. – М., 1955. – С.710-735; Украина и Белоруссия; Воссоединение Украины с Россией // Очерки истории СССР: Период феодализма. XVII в. – М., 1955. – С.667-712 (у співавт.); К изучению магнатских архивов Украины // Проблемы источниковедения. – М., 1956. – Т.5. – С.146-158; Правобережная Украина // Очерки истории СССР: Период феодализма. Россия во второй половине XVIII в. – М., 1956. – С.593-600; Украина накануне освободительной войны середины XVII в.: Соц.-экон. предпосылки войны. – М., 1959; Опустошение и восстановление Правобережной Украины во второй пол. XVII и начале XVIII вв. // История СССР. – 1960. – №5. – С.148-158; К вопросу о запустении и заселении украинских земель в XVI – начале XVII вв. // Вопросы социально-экономической истории и источниковедения периода феодализма в России. – М., 1961. – С.40-42.

Літ.: ЕУ. – 1955. – Т.1. – С.91; А.И.Баранович: Некролог // История СССР. – 1961. – №5. – С.246; О.І.Баранович: Некролог // УДЖ. – 1961. – №5. – С.173; А.И.Баранович: Некролог // Вопросы истории. – 1961. – №8. – С.214; Полонська-Василенко Н.

Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків // Збірник на пошану українських учених, знищених большевицькою Москвою. – Париж; Чікаго, 1962. – С.9, 63, 70, 284 (ЗНТШ. – Т.173); Сарбей В.Г. // РЕІУ. – 1969. – Т.1. – С.109; Швидько А.К. Вопросы социально-исторического развития Правобережной Украины 16-18 вв. в трудах А.И.Барановича // Некоторые вопросы отечественной историографии и источниковедения. – Днепропетровск, 1976. – Вып.3. – С.112-118; УРЕ. – К., 1977. – Т.1. – С.353; ЕУ. – 1984. – Vol.I. – Р.176-177; Санцевич А.В., Комаренко Н.В. Развитие исторической науки в Академии Наук УССР, 1936-1986 гг. – К., 1986. – С.66; Євтушок М. О.І.Баранович: учений, людина // Рад. Поділля. – 1992. – 12 лют.; Історія АН України, 1918-1923: Док. і мат. – К., 1993. – С.515; [Особова справа О.І.Барановича] / Публ. С.І.Білоконя // УДЖ. – 1996. – №5. – С.108-115; Верба І., Юркова О. Київська історична школа М.Грушевського // Укр. історик. – 1996. – №1/4; Юркова О. Дослідження О.І.Барановичем магнатського господарства Волині XV-XVIII ст. на терені науково-дослідчої кафедри історії України в Києві (1924-1930) // Там само. – С.314-318; Ворончук І. // Українські архівісти. – К., 1999. – Вип.1. – С.37-40.

Галина Герасимова

БАРВІНОК Володимир Іванович (22.07.1879, м.Охримеївичі Чернігівської губ. – ?) – історик церкви, візантолог, бібліограф.

1905 закінчив Київську духовну акад. і 1908 – Петроградський археол. ін-т. 1908-1911 – навчався на іст.-філол. ф-ті Петроградського ун-ту. 1911 отримав ступінь магістра богослов'я. До кінця 1917 працював у центр. установах Священного синоду. Одночасно (1912-1917) викладав історію у Петроградському реальному училищі А.І.Гельда.

З 1918 працював в Україні. 1919-1928 – співробітник Іст.-філол. відділу ВУАН з окремих наук. доручень. 1924-1925 – нештатний постійний співробітник акад. бібліотеки в

Михайлівському саду. 1924-1933 працював у Всеукр. археол. комітеті (ВУАК), 1928-1930 – секретар Софійської комісії ВУАК та мистецького відділу ВУАК, 1930-1933 – секретар ВУАК. Автор праць з історії православної церкви та її діячів, статей іст.-юридичного змісту. Описував стародруки київських книгозбірень, Щекавицької та Андріївської церков, латинські та польські стародруки в архівах і біб-ках Москви та Ленінграда. Допомагав акад. М.І.Петрову в підготовці розвідок з історії староукраїнського письменства.

Літ.: Наука и научные работники СССР. – Ч. VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.24; Історія Національної академії наук України. 1924-1938: Документи і матеріали. – К., 1998. – С.605; Історія Національної академії наук України. 1929-1933: Документи і матеріали. – К., 1998. – С.340.

Оксана Юркова

БАРВІНСЬКИЙ Богдан Олександрович (15.07.1880, м.Тернопіль – 1962, м.Львів) – дослідник історії шляхти в Польщі, Австрії, Росії, розвитку освіти та історії духовенства України, член НТШ (1902), д. чл. НТШ (1914), архівіст, археограф, бібліотекознавець, педагог.

Син відомого вченого і гром.-політ. діяча Олександра Б., родина якого 1888 переїхала до Львова. Б. вчився у школі ім.М.Шашкевича та в академічній гімназії. Вступив на філос. ф-т Львівського ун-ту. 1901-1903 (з перервою), будучи студентом, працював в Архіві гродських і земських актів, путівник по якому видав пізніше (“Крайовий архів...”, Львів, 1917). З 1909 – практикант, 1913-1917 – асистент бібліотеки Львівського ун-ту. Брав активну участь у роботі іст.-філос. секції НТШ, був її секретарем (до 1918). У вересні-листопаді 1919 – бібліотекар Ін-ту “Народний дім” у Львові. У 20-ті викладав у Львівській гімназії сестер Василіанок, у Львівському ун-ті. 1924-1925 був генеральним секретарем НТШ, допомагав у роботі бібліотеки. 1939-1941 – дир. бібліотеки Львів. ДУ, автор короткого нариса її історії нім.

мовою ("Kurzer Abriss der Geschichte der Universitats Bibliothek in Lemberg. 1784-1941"). В 1944-1947 працював у Львівській філії бібліотеки АН УРСР. Готував до видання зб. док. "До історії греко-католицького сільського духовенства і сільських парафій в Галичині XVI-XVIII ст.". Підготував іст.-генеалогічні монографії "Рід Айхінгерів в Польщі й на Русі в XVI-XVIII ст." (1928) та "Рід Хмельницьких" (1930). Листувався з істориками, письменниками, гром.-культ. діячами України: М.Грушевським, В.Гнатюком, М.Павликом, Уляною Кравченко, О.Маковеєм, С.Томашівським, І.Крип'якевичем, К.Студинським, І.Кревецьким, митрополитом А.Шептицьким. Автор значної кількості наук. праць, статей та рецензій укр., нім. та польс. мовами. Друкувався у виданнях "ЛНВ", "ЗНТШ", "Записки Чину Св.Василія Великого" та ін. Документи про життя і діяльність Б. знаходяться у відділі рукописів ЛНБ ім.В.Стефаніка НАНУ та в ЦДАЛ України.

Тв.: З'їзд Галицького князя Данила з угорським королем Белою IV в Прешбурзі 1250 року: Іст.-критич. аналіз. – Львів, 1901; Ким свідчив ся Отокар?: Проба інтерпретації оповідання Галицько-волинської літописи // ЗНТШ. – Т.47. – 1902; Бунт в с.Мшанца, 1717 // Там само. – Т.54. – 1903; Метрики в сільській практиці XVIII ст. // Там само. – Т.56. – 1903; Жигмонт Кейстутович великий князь литовсько-руський (1432-1440): Іст. монографія. – Жовква, 1905; Кілька причинків до часів великого князя Свидригайла (1430-1433) // ЗНТШ. – Т.76. – 1907; Пісня про ведмедівську попівну і здобуття м.Ведмедівки турками 1667 р. // Руслан. – 1907. – №213; Історичні причинки: розвідки, замітки, матеріали до історії України-Руси. Т.1-2. – Жовква; Львів, 1908-1909; Історичний розвій імені українсько-руського народу. – Львів, 1909; Польська персоніфікація "України" з 1644 р. // ЗНТШ. – Т.121. – 1914; Предтеча університету ім.Франца I, у Львові // Там само. – Т.125. – 1918; Слідами гетьмана Мазепи // Там само. – Т.129. – 1920; Т.144-145. – 1926; Родинні літописи, їхнє історичне й культурно-побутове значення // Стара Україна. – №1. – 1924; Пом'яники усопших // Там само. – №6. – 1924; Причинки до польсько-української

геральдики і сфрагістики // ЗНТШ. – Т.138-140. – 1925; Д-р Юліан Целевич, його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів / / Зб. іст.-філол.секції НТШ. – Т.15. – Львів, 1927; Конашевич в Перемиській землі в XV і XVI ст.: генеалогічно-історична монографія // ЗНТШ. – Т.100. – 1930; Те саме: окр.вид. – Львів, 1930; Назва “Україна” на Закарпатті /УВАН. – Вінніпег, 1952. – (Назвознавство; №4).

Літ.: Грушевський М. До справи хронологічної зв'язки в Галицько-волинському літописі, кілька заміток до статті Б.Барвінського // ЗНТШ. – Т.52. – 1903; Дорошенко Д. Огляд української історіографії. – Прага, 1923 (К., 1996); ЕУ. – Т.І. – 1955; ЕУ. – Vol.I. – 1984; Павлишин С. Рід Барвінських в історії української культури // Вісн. НТШ. – Львів, 1993. – №6-7; Сварник Г. Барвінський Б.О. // Українські архівісти. Вип.І. – К., 1999.

Галина Герасимова

БАРВІНСЬКИЙ Віктор Олександрович (28.10.1885, с. Базаліївка Вовчанського пов. Харківської губ. – бл. 1940, Тайшетлаг ГУЛАГ НКВС СРСР) – дослідник історії Лівобережної України XVI–IXVIII ст., зокрема питання заселення і становища селян до і після Хмельниччини, архівіст, історик права. Учень Д.І.Багалія.

Після закінчення іст.-філол. ф-ту Харківського ун-ту 1909 залишений при ун-ті як проф. стипендіат. Одночасно викладав історію у середніх освітніх установах Харкова. 1915-1919 працював у бібліотеці Харківського ун-ту. З 1919 – приват-доц. Харківського ун-ту, викл. Акад. теоретичних знань, Харківського ІНО (1920-1924). Член Харківського іст.-філол. т-ва. 1922-1934 – д. чл. Харківської наук.-дослід. каф. історії укр. культури ім. акад. Д.І.Багалія, у 1923-1926 керував іст. секцією кафедри. 1926-1927 – нештатний непостійний співробітник Комісії для вивчення західноруського та укр. права при ВУАН, одночасно – зав. відділом архівознавства архівної секції Всеукр. комітету

охорони пам'яток мистецтва та старовини і Центрального архівного управління (ЦАУ) УСРР (1921-1925), вчений архівіст та інспектор-інструктор ЦАУ УСРР. З 1929 – зав. ЦАДА у Харкові, пізніше – с.н.с. архіву. 1937 заарештований і за сфальсифікованим звинуваченням засуджений до 10 років ув'язнення в таборах. Помер в ув'язненні. Дата смерті невідома. Тв.: Крестьяне в Левобережной Украине XVII-XVIII ст. – Харків, 1909; Д.П.Миллер: Биогр. очерк. // Вести. Харьков. ист.-филол. об-ва. – Вып.5. – Х., 1914; Замітки до історії мануфактури в Лівобережній Україні XVIII ст. // Наук. зб. Харків. наук.-дослід. каф. історії укр. культури. – № 2-3. – Х., 1926; До питання про індукту та евекту в Гетьманщині. – Там само. – № 6. – Х., 1927; Короткий нарис історії архівної справи на Україні та діяльності Укрцентрархіва за 1924 р. // Архівна справа. – 1925. – № 1; Архівознавство: Підручн. – Харків, 1932 (у співавт).

Літ.: Наука и научные работники СССР. – Ч. VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.24; ЕУ. – Т.1. – С.92; РЕІУ. – Т.1. – С.110; Історія Національної академії наук України. 1924-1928: Документи і матеріали. – К., 1998. – С.605; Бутич І., Коваль О. Барвінський Віктор Олександрович // Українські архівісти: Біобібліогр. довідник. – Вип. I (XIX ст. - 1930-ті рр.). – К., 1999. – С.42-43.

Оксана Юркова

БАРВІНСЬКИЙ Олександр Григорович (псевд. та крипт.: Подолянин, А., Олег, Александер Б., Австрієць, Vegaх, Олекс. Барв., Олександр Гр-ч, Ол. Барв., Ол. Б., Б-ський ОЛ., Б-ський Олександр, Б-нський Олександр Гр-ч, Барв. Ал., О. Б.; 08.06.1847, с. Шляхтинці, тепер с. Гніздичка Тернопільського р-ну Тернопільської обл. – 25.12.1926, м. Львів) – громад.-культ. діяч, педагог, історик літератури.

1857–1865 вчився в місцевій школі та Тернопільській гімназії; 1865–1868 – студент філос. ф-ту Львівського ун-ту, голова

львівської “Громади”. Співпрацював з періодичними виданнями “Правда”, “Мета”, “Русь”, “Русалка”. З 1868 – на викладацькій роботі; 1888 – проф. Держ. учительської семінарії. Член Галицької шкільної ради (1893–1918), голова Укр. пед. т-ва (1891–1896). Автор підручників для укр. шкіл, педагог-новатор. Видавець “Руської історичної бібліотеки” (1883-1894). Співзасновник та голова НТШ (1893-1897), з 1899 – д. чл. товариства. Редактор “Записок НТШ” (1893-1894), ж. “Учитель” (1889), “Руслан” (1897-1914), “Дзвінка” (1890). Співпрацював у “Руській Бесіді”; в. о. голови “Просвіти” (1884-1885), заст. голови т-ва (1889–1895); засновник “Просвіти” в Тернополі (1876). В 1891–1907 – член австрійського парламенту; 1894-1904 – депутат Галицького Сейму, прихильник т. зв. “нової ери” (1890). Засновник Католицького Руського Народного Союзу (1896); 1918-1919 – секретар освіти і віровизнання в І Державному Секретаріаті ЗУНР.

Тв.: Історія української літератури. – Т.1-2. – 1920, 1921; Історія Руси. В 5 ч. – Львів, 1879-1884; Ілюстрована історія... – Львів, 1890; Всесвітня історія. – Львів, 1922.

Літ.: Середяк А. // Нариси історії “Просвіти”. – Львів, 1993. – С. 120-121; Качкан В. Українське народознавство в іменах. – Ч.2. – К., 1997. – С.45-54; Ліберний О. Олександр з сузір’я Барвінських... // Свобода. – 1997. – 24 черв.; Чорновол І. Політичний реалізм О. Барвінського // Сучасність. – 1998. – №1. – С.99-105.

Василь Швидкий

БЕРКУТ Леонід Миколайович (2.06.1879, м.Київ – 12.02.1940, м.Київ) – дослідник західноєвропейського середньовіччя та західноєвропейської історіографії, питань методології історії.

Після закінчення 1901 іст.-філол. ф-ту Київського ун-ту залишений при ун-ті як проф. стипендіат. 1907-1909 перебував у наук. відрядженні в Німеччині та Франції, де студював західноєвропейську середньовічну історію, палеографію, право.

1909-1917 – доц., проф. Варшавського ун-ту, 1918-1922 – проф. Донського ун-ту в Ростові-на-Дону. Одночасно викладав на вищих жіночих курсах у Варшаві та Ростові-на-Дону (1910-1920). З 1922 – проф. КІНО, згодом – Київського ун-ту. Доктор історії європейської культури (1928). 1913 приймав участь у III Міжнар. іст. конгресі у Лондоні як представник Варшавського ун-ту. Автор бл. 30 монографій.

Тв.: Введение в историю средних веков. – Варшава, 1911; История немецких городов в средние века. – Варшава, 1911; Йоркские трактаты как источник для характеристики английских церковно-политических идей в эпоху до конкордата 1107 г. – Варшава, 1911; Борьба за инвеституру во время императора Генриха V. – Т.1. До папской “привилегии инвеституры” 13 апреля 1111 г. включительно. – Варшава, 1914; Про основні елементи в походженні феодальної системи // Записки КІНО. – Кн.2. – К., 1927; Етюди з джерелознавства середньої історії. Період утворення і консолідації національних держав на романо-германському заході. – Київ, 1928; Про долю Каролінзької історіографії 20-40-х років XI віку. – К., 1928; Буржуазні концепції і марксо-ленінове розуміння так званих середніх віків (Маркс-Енгельс-Ленін про феодальну суспільно-економічну формацію) // Україна. – 1932. – Кн.1-2.

Літ.: Наука и научные работники СССР. – Ч. VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.33; ЕУ. – Т.1. – С.119; РЕГУ. – Т.1. – С.128; Проценко Л., Костенко Ю. Лук'янівське цивільне кладовище: Путівник. – К., 1998. – С.10.

Оксана Юркова

БЕРТЬЄ-ДЕЛАГАРД Олександр Львович (26.10.1842, м.Севастополь – 26.02.1920, м.Ялта) – військовий інженер-гідробудівник, археолог, історик, нумізмат, краєзнавець, реставратор стародавніх пам'яток Криму, меценат, громад.-культ. діяч. Із традиційно військової родини.

Закінчив кадетський корпус і Військово-інженерну акад. (СПб). Служив у Херсоні, Одесі, Севастополі; будував мости, фортеці, дороги, порти (Одеса, Феодосія, Ялта, Ростов-на-Дону), Приморський бульвар і суднобудівне адміралтейство в Севастополі. 1887 вийшов у відставку в чині генерал-майора, оселився в Ялті. Вивчав античну та середньовічну історію, археологію та нумізматику Причорномор'я. Брав участь в археологічних розкопках некрополя у Феодосії, відкрив Ауткінське святилище біля Ялти (1708 експонатів) та ін., часто сам ці розкопки і фінансував. Дослідження Б. в галузі нумізматики античних часів зберігають своє значення до цього часу (про стародавні монетні системи і вагу; переробка атласу монет П.О.Бурачкова, яка зробила це видання настільним підручником для спеціалістів). Досліджував історію християнства і християнські пам'ятки в Криму, старожитності генуезців і татар. Вивчав військову і цивільну архітектуру Херсонеса і Таврики; реставрував башти Феодосійської фортеці, генуезькі фортеці в Балаклаві, грецькі башти в Алушті. Зібрав унікальні колекції, зокрема античних монет, готських фібул, старовинної зброї, мат-ли з кримської етнографії, які передав Одеському археол. музею. Склав топографічні плани Інкермана, Ескі-Кермена, Чуфут-Кале та ін; зібрав величезну бібліотеку видань, присвячених Криму, зокрема географічних карт і краєвидів краю. З 1899 – віце-президент і фактичний керівник Одеського т-ва історії і старожитностей; брав участь у роботі Московського археол. т-ва, Таврійської вченої архівної комісії; був головою Кримсько-Кавказького гірського клубу, почесним чл. Іст. т-ва Нестора-літописця, Константинопольського археол. ін-ту, д. чл. археол. і нумізматичного товариств (Москва), членом правління Ялтинського інженерно-техн. т-ва. Б. працював в комісії по оздоровленню Південного Берега Криму, займався будівництвом водопроводу в Ялті, Алушці, розробив проект ялтинського трамваю, фінансував навчання 20 учениць жіночої гімназії. Обирався гласним Ялтинської міської думи. 1918 майно Б. було забрано рад. владою, вчений залишився без засобів для існування; у лютому 1920 було націоналізовано і його будинок.

Тяжко хворого, його викинули в ліжку на вулицю. Стан Б. різко погіршився і він помер від крововиливу у мозок. Був похований на Аутському (Батуринському) кладовищі в чужому склепі. Чудовий тропічний сад Б. загинув, будинок було віддано Ялтинській станції юних техніків; зараз на ньому є меморіальна дошка. Бібліотеку і архів Б. було передано Таврійській вченій комісії, де вони лежали нерозібраними майже 40 років; колекції були розграбовані. Зараз більша частина його біб-ки зберігається у "Тавриці" – бібліотеці Крим.обл. краєзнавчого музею, розібраний і систематизований архів – в Обл. краєзнавчому музеї. Там зберігаються також метеорологічні таблиці спостережень Б. за багато років; службове і особисте листування Б., зокрема з вітчизняними та зарубіжними вченими; рукописи одинадцяти неопублікованих праць, в т.ч. новий переклад твору П.С.Палласа "Наблюдения, сделанные во время путешествия по Южным наместничествам русского государства в 1793 и 1794 гг." і 50 приміток до неї (1918), "Родословная Гиреев Крымских", "Поездка по яйлам, пещерам и водопадам восточнее Алушты" (1901) та ін. Частина рукописного архіву Б. знаходиться в Крим.обл. держ.архіві та Держ.Херсон.іст.-археол.музеї. В листопаді 1997 на честь 155-річчя від дня народження Б. Ялтинський іст.-літ. музей провів конф.

Тв.: Остатки древних сооружений в окрестностях Севастополя и пещерные города Крыма // ЗООИД. – Т.ХІV. – Одесса, 1886; Надпись времен императора Зенона в связи с отрывками из истории Херсонеса // Там само. – Т.ХVІ. – 1893; Дифференцы на боспорских царских монетах // Нумизматика и сфрагистика. – Т.1. – 1911; Материалы для весовых исследований монетных систем древнегреческих городов и царей Сарматии и Тавриды // Там само. – Т.2. – 1913.

Літ.: Список печатных трудов А.Л.Бертъе-Делагарда // Изв. Таврич. уч. архивной комиссии. – 1918. – №54. – С.V-VI; Спицын А.А. А.Л.Бертъе-Делагард (1842-1920): Некролог // Рус.ист.ж. – 1921. – №7. – С.230-231; Некролог // Україна. – 1924. – Кн.3. – С.181; Маркевич А.И. К судьбам коллекции

древности и старины А.Л.Бертье-Делагарда // Изв. Таврич.об-ва истории, археологии и этнографии. – 1928. – Т.2. – С.144-145; ЕУ. – Т.1. – 1955. – С.121; Черепанова Є. Архів О.Л.Бертье-Делагарда // Архіви України. – 1966. – №6. – С.78-81; Черепанова Е.Н. Архив А.Л.Бертье-Делагарда в Крымском областном краеведческом музее // Археологические исследования средневекового Крыма. – К., 1968. – С.205-212; Кропоткин В.В., Шелов Д.Б. Памяти А.Л.Бертье-Делагарда // Сов. археология. – 1971. – №1. – С.140-142; УРЕ. – Т.1. – К., 1977. – С.421; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997. – С.65-66; Ткачева О. Патриарх кримведення // Крым. газета. – 1997. – 12 нояб.; Левицкая З. По проекту А.Л.Бертье-Делагарда // Там само. – 1998. – 15 авг.; Барская Т. Знаток Тавриды // Там само – 20 нояб.; Пам'ятки діячам науки та культури національних меншин України: Кат.-довід. – К., 1998. – С.40.

Галина Герасимова

БЖЕЗ(С)ЬКИЙ Роман Стефанович (Псевд.: Вернигорець, Р.Гармаш, Дажбожич, Р.Десняченко, Р.Задеснянський, М.Лівобережець, Д.Мазепинець, Роман Млиновецький, Р.Орликівець, Роберт Паклен, Провінціял, Характерник; 23.03.1894, Ніжин Чернігівської губ. – 04.04.1982, Детройт, США) – дослідник історії укр. революції 1917-1920 та козацько-гетьманської доби, публіцист.

Народився у родині інженера. Працював урядовцем загального департаменту Міністерства внутрішніх справ УНР (1917 – січень 1918). Брав участь у збройній боротьбі супроти більшовицьких військ. Активний учасник укр. націоналістичного антипольського підпільного руху. Політв'язень польського концтабору Береза Каргузька. З 1943 на еміграції у Празі, в 1945-1950 – в Німеччині, в 1950-1982 – в Детройті (США), автор понад 120 праць, публіцистичних заміток та есе, мемуарів.

Тв.: Згадки з минулого (1916-1921) // Літ.-наук.вісник.– Львів, 1924. – №7,9; 1925. – №6, 10-11; 1927. – №11; Кілька уваг з приводу чужих схем сходу Європи (на протязі VI-XV ст.) в нашій історіографії // Там само. – 1926. – №6; Мазепинець Д., Гордійчук П. [Бжезьский Р., Герасименко П.] Проф. О.Оглоблін (його дотеперішня і теперішня науково-публіцистична діяльність та дискусія з її нагоди). – Мюнхен, 1948; Ще про історичні основи європеїзму України (з нагоди статті Б.Крупницького) // Вістниківець. – Мюнхен. – 1949. – №1; Історія українського народу: Нариси з політичної історії. – Мюнхен, 1953; Переяславська умова: В планах Б.Хмельницького та “переяславська легенда”. – Торонто, 1954; Гетьман Мазепа в світлі фактів і дзеркалі історії. – Б.м., 1957; Правда про московську національну політику на Україні та за її межами. – Детройт, 1959; Нариси з стародавньої та давньої історії українського народу. – Мюнхен, 1964; Нариси з історії Українських визвольних змагань 1917-1922 рр.: (“Про що історія мовчить”): У 3 кн. – Детройт, 1966-1967.– Кн.1-2 (2-е вид. – Торонто, 1970); Основи націоналістичного світогляду і українські націоналісти: У 2 т. – Детройт, 1969. – Т.1-2; Голод на Україні і “Таємнича рука”. – Торонто, 1982.

Літ.: Бжезький Роман: Бібліографія друкованих праць / Уклала Н.Бжезька. – Торонто, 1988; Дашкевич Я. Роман Бжезький, життя й історико-публіцистична діяльність // Укр. проблеми. – 1998. – № 1.

Олексій Ясь

БИКОВСЬКИЙ Лев Ю(У)стимович (крипт.: Л.Б.; псевд.: Бібліографічний мікроб – в статтях до Українського ін-ту книгознавства і журналу “Бібліологічні вісті”; 10(23).04.1895, с.Вільхівці Звенигородського пов., тепер Черкаської обл. – 11.01.1992, м.Денвер, Колорадо, США) – історик укр. книговидання і книгознавства, бібліотекознавець, бібліограф, мемуарист, політолог, журналіст. З сім’ї лісничого.

1905-1912 навчався у Звенигородській комерційній школі; 1912-1914 – на металургічному ф-ті Політехнічного і 1914-1915 Лісовому ін-тах (Петроград). Брав активну участь у діяльності укр. студентської громади. 1915-1916 відбував військову службу десятником військово-шляхового відділу МВС, 1916-1918 – на Закавказькому рос.-турецькому фронті техніком-інженером. Став одним із організаторів укр. громади у Трапезунді, там же надрукував свої перші статті. 3 січня 1918 – урядовець МЗС у Києві, книгар у видавничому т-ві “Друкар”. 1920-1921 працював у Всенародній (Національній) бібліотеці України. Відданий ідеї створення НБУ, присвятив цій темі понад 20 статей (1919-1972). Був першим ред. ж. “Хроніки”, що його видавала НБУ. Книгознавча діяльність Б. була схвально оцінена в працях Ю.Меженка, Д.Балики, М.Ясинського 20-х рр. 3 осені 1921 – на еміграції в Польщі, де 1921-1922 навчався на філос. ф-ті Варшавського ун-ту і закінчив курси бібліотекознавства при Варшавській публічній біб-ці. 3 кінця 1922 – в Чехословаччині, вчився на екон.-кооперативному ф-ті УГА, 1927 отримав диплом інженера-економіста. Працював в установах, пов’язаних з книговидавництвом; підготував до друку (як автор і ред.) три збірники “Українського книгознавства”, видав 6 праць з теорії та практики книгознавства. В 30-ті рр. на Україні його ім’я як представника “ворожих емігрантських сил” було вилучено з обігу, а книжки опинилися в спецфондах. Перебування в Польщі (1928 – осінь 1944) стало головним періодом в наук.-досл. бібліологічній праці Б. Понад 16 років працював у Варшавській міській публічній бібліотеці, спочатку зав. відділом комплектування, в 1942-1944 – її директором, викладав на Вищих курсах бібліотекознавства. Разом з Ю.Липою організував Укр. Чорноморський ін-т, а згодом сприяв створенню Суходолового та Океанічного ін-тів. 3 січня 1945 – в Німеччині, у різних таборах для переміщених осіб; пізніше займався журналістською працею, перевидав ряд своїх книгознавчих праць, брав участь у розбудові УВАН, в якій очолив книгознавчу комісію. Влітку 1949 емігрував до США. В Нью-Йорку був членом управи УВАН у США, секретарем

книгознавчої секції і Чорноморської комісії (пізніше – заст. голови). 1954 переїхав до Денвера, працював у місцевій публічній бібліотеці, був незмінним секретарем Денверської групи УВАН, відновив разом з Л.Винаром діяльність Укр. бібліологічного ін-ту. З 1963 – співробітник ж. “Український історик”, один із членів-засновників УІТ. Публікував нові дослідження книгознавчої тематики і численні спогади: “Від Привороття до Трапезунда (1895-1918)”, “На Кавказько-турецькому фронті (1916-1918)”, “Веймарські часи”, “Польське повстання у Варшаві 1944 р.” та ін. 1971Б. було присвоєно ступінь доцента в галузі книгознавства. Друкувався у виданнях УВАН, Інституту Дослідів Волині, УТГІ та ін., як журналіст – в укр. пресі США, Канади і Європи. Творчу спадщину Б. складають понад 450 наук. праць, рецензій та ін. В рукописах залишилися книга про Ю.Липу, 2-й том автобіографії та ін. У травні 1995 в Нац. парламентській бібліотеці України відбулися наук. читання, присвячені 100-річчю з дня народження Б. Окремі твори Б. видані англ., нім., чеськ., фр. та ін. мовами.

Тв.: Українське книгознавство. – 1922; Національна бібліотека Української держави. – Берлін, 1922; Український науковий інститут книгознавства. – Подебради, 1925; Книжна справа в Чехословаччині. – 1926; Бібліотечна справа в Чехословаччині. – 1927; Польське повстання у Варшаві 1944 р.: Спомини очевидця. – Лондон, 1963; Ю.І.Липа // Укр. історик. – 1964. – №4; Професор Василь Дубровський, 1897-1966 // Там само. – 1966. – №1/2; М.О.Міллер, 1883-1968 // Там само. – 1968. – №1-4; Від Привороття до Трапезунда. – Мюнхен, 1969. – (УІТ. Мемуаристика, №1); Веймарські часи. – Денвер, 1970; Книгарні – бібліотеки – академія: Спомини (1918-1922). – Мюнхен; Денвер, 1971. – (УІТ. Мемуаристика, №2); У службах українській книжці. – 1972; Те саме: – Львів; Н.-Й., 1997; Двадцять літ науково-організаційних зусиль на заході ЗСА (Денверська група УВАН) 1954-1974. – Денвер, 1974; Мої зустрічі з Сергієм Єфремовим // Укр.історик. – 1976. – №1-4; Українські книгознавчі періодики і збірники I пол. ХХ ст. – 1978;

Наша співпраця: Риски до портрету Л.Винара // Укр. історик. – 1981. – №1-4.

Літ.: ЕУ. – Т.1. – 1955. – С.122; Grabowska Joanna. Leona Wykowskiego koncepcja księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa: [Magіst.дис.] – Wrocław, 1974; Винар Л. Л.Ю.Биковський // Укр. історик. – 1993. – №1-4. – С.200-205; Wуnar L., Bloch M. // Ethnic Forum. – 1993. – V.XIII, №1. – P.65-68; Винар Л. 100-річчя з дня народження доцента Левка Биковського // Укр. історик. – 1995. – №1-4. – С.340-341; Козакова Н. “У службах українській книжці” // Культура і життя. – 1995. – 4 жовт. – С.2; Козакова Н.В. Л.У.Биковський (1895-1992). – К., 1996; Ольховик Н. Читання до 100-річчя від дня народження Л.Биковського // Бібл.вісн. – 1996. – №1. – С.30-31; Тронько П. “У службах українській книжці...” // Там само. – С.31-32; Ківшар Т. Левко Биковський як історик українського книжкового руху // Там само. – С.32-33; Ковба Ж. Внесок Л.Биковського у формування концепції національно-державної книжкової справи України // Там само. – С.33-35; Винар Л. Лев Биковський. Життя і діяльність: Біогр. нарис // Биковський Л. У службах українській книжці. – 1997. – С.11-32.

Галина Герасимова

БИ(І)РЧАК Володимир Іванович (псевд. і крипт.: Н.А.Коліні, В.Б., (б); 12.03.1881, с.Любинці, нині Стрийського р-ну Львівської обл. – 21.09.1952, Озерлаг біля м.Тайшет Іркутської обл.) – громад.-освіт. діяч, історик, педагог, прозаїк, літературознавець, критик, журналіст, ред., д.чл. НТШ. З сім'ї священика. Закінчив філос.ф-т Львівського ун-ту (1905), захистив докторат з укр. філології та історії Сх.Європи. Належав до львівської літ. групи “Молода муза”. Учителював у гімназіях Львова, Дрогобича, Самбора, Мукачева та Ужгорода, склав ряд підручників для шкіл і гімназій. Восени 1919 – доц. Кам'янець-Подільського ун-ту. 1920-1939 жив на Закарпатті. 1920-1924 – інспектор відділу шкільного управління (Ужгород); 1925-1939 – викл. Мукачівської та Ужгородської гімназій

(укр. мови та філософії), староста Крайової пластової старшини, член т-ва "Просвіта", активно працював як журналіст: 1920-1921 редагував газету "Народ"; 1931 вів літ. частину краєзнавчого ж. "Підкарпатська Русь"; один із засновників ж. "Укр. слово" (1932-1938), де вів популярну колонку фейлетонів "На коліні". 1939 переїхав до м. Хуст, працював у Міністерстві освіти в уряді А. Волошина. Після окупації Закарпаття угорцями переселився до Чехословаччини, прийняв її громадянство. 1945 в Празі заарештований рад. спецслужбами. 11.01.1946 засуджений Закарпатським обл. судом як "укр. бурж. націоналіст, нім. шпигун і чехослов. розвідник" до 20 р. таборів (Красноярськ. край; Кемеров. обл.; з березня 1951 – Озерлаг, де і помер). Реабілітований 3.01.1990 Закарпатським обл. судом.

Тв.: Візантійська церковна пісня і "Слово о полку Ігоревім" // ЗНТШ. – 1910. – Т.95/96; Василько Ростиславич. – Берлін, 1923; Тернопіль, 1996; Літературні стремління Підкарпатської Руси. – Ужгород, 1921; 2-ге вид. – 1937; 2-ге факсиміл. вид. – Ужгород, 1993; Августин Волошин: Его житя и деяльность. – Ужгород, 1924; Володар Ростиславич. – Львів, 1930; Проти закону. – Львів, 1936; Вінніпег, 1953; Золота скрипка. – Львів, 1937; На нових землях. – Львів, 1938; Карпатська Україна: Спомини і переживання. – Прага, 1939; Велика перемога. – Краків, 1941; Кар'єра. – Краків; Львів, 1943; Автор про себе [1936] // Визв. шлях. – 1994. – №5. – С.594-595.

Літ.: Геровский Г. История угрорусской литературы в изображении В. Бирчака. – Ужгород, 1943; Словник історичного життя закарпатських українців: Матеріали // Дукля. – 1969. – №2. – С.77; Бабота Л. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини // Там само. – 1990. – №4. – С.76; Новак С. Володимир Бірчак: Сторінки життя і творчості // Бойки. – 1992. – №3 (листоп.). – С.7; Мишанич О. Карпати нас не розлучать. – Ужгород, 1993. – С.55-56, 143-144; Мишанич О. Володимир Бірчак і його книжка "Літературні стремління..." // В. Бірчак. Літературні стремління... – Ужгород, 1993. – С.191-192; Дещо із документів // Визв. шлях. – 1994. – №5. – С.596; Іваньо В.

Судова справа за числом 16 // Там само. – С.585-596; Габор В. // Укр.журналістика в іменах. – Вип.2. – Львів, 1995. – С.36-40; Хланта І. Літературне Закарпаття ХХ ст. – Ужгород, 1995. – С.57-61; Карманський П. Українська богема (1936). – Львів, 1996. – С.69-73; Гомоннай В., Росул В. Штрихи до портрета Володимира Бирчака як педагога // Новини Закарпаття. – 1996. – 16 січ. – С.6; Діячі історії, науки і культури Закарпаття / Укл. Г.В.Павленко. – Ужгород, 1997. – С.19; Пагирия В. Закарпатці у діаспорі. – Ужгород, 1997. – С.125-126.

Галина Герасимова

БИТИНСЬКИЙ Микола (псевдоніми М.Оверкович та ін.; 24.11/6.12.1893, Літинь, Подільськ.губ., тепер смт Вінницької обл. – 24.12.1972, Торонто, Канада) – дослідник геральдики та нумізматики, мистецтвознавець, педагог, історик мистецтва, поет.

Народився у родині священика. Служив у рос. імператорській армії (1914-1917), в армії УНР, зокрема у шостій стрілецькій дивізії генерал-хорунжого М.Безручка (1919). Перебував у таборі інтернованих українських вояків біля Каліша (1920). Навчався на педагогічних курсах та художньо-промисловій школі в Кам'янці-Подільському (1908-1914). Закінчив Український високий пед. ін-т ім. М.Драгоманова у Празі (1929). Один з редакторів часопису "Гуртуймося" (1929-1938). Учителював у гімназії в Білках на Закарпатті. У 1942-1945 – на примусових роботах у Німеччині. З 1951 – в Канаді. Викладав теорію та історію мистецтва на курсах українознавства ім. Г.Сковороди та І.Котляревського. Член дирекції Військово-історичного ін-ту під керівництвом генерала М.Садовського та співробітник його музейного архіву. Разом з іншими співробітниками передав архів ін-ту до УВАН. Член УВАН та УНДСоюзу. Автор праць з історії укр. мистецтва, геральдики, нумізматики, уніформознавства та пам'яткознавства, іконографії, поетичних творів, підручників з архітектури та малярства, а також ескізів відзнак, хоругв,

орденів, знамен і печаток, у т.ч. Українського геральдичного і генеалогічного т-ва, обкладинок для книжок і часописів. Виконав мистецьке оформлення пам'ятного списку 359 жертв Базару, розстріляних більшовиками у листопаді 1921.

Тв.: Тризуб (геральдична студія) // Гуртуймося.– Прага, 1931. – № 5; Мазепинці по Полтаві. – Варшава, 1938; Українські державно-національні відзнаки // Рід та Знамено.– Франкфурт, 1947. – № 1; Знамена українських гетьманів // Там само. – 1947. – № 4; Найважливіші територіальні герби // Новий літопис.– Вінніпег, 1962. – № 3; Українські військові відзначення // Вісті комбатанта.– Торонто; Нью-Йорк, 1968. – № 1-3;

Літ.: Н.Н. Полковник Микола Битинський (1893-1972) // Вісті комбатанта.– Торонто; Нью-Йорк, 1973. – № 1; П.М. Микола Битинський: (некролог) // Нотатки з мистецтва.– Філадельфія, 1973. – № 13; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986.

Олексій Ясь

БІДНОВ Василь Олексійович (псевдоніми В.Широчанський, В.Степовий, В.Поперешній; 2/14.01.1874, Широке Херсонського пов. Херсонської губ., тепер районний центр Дніпропетровської обл. – 1.04.1935, Варшава) – історик, бібліограф, архівіст, дослідник історії церкви. Народився у родині заможних селян.

Закінчив Херсонське духовне училище (1889), Одеську духовну семінарію (1896), Київську духовну академію (1902). Брав активну участь у діяльності “Семінарської громади”. Викладав в Астраханській (1902-1903) та Катеринославській (з 1905) духовних семінаріях. З 1903 у Катеринославі: помічник інспектора, викладач. Брав участь у роботі Катеринославської вченої архівної комісії та катеринославської “Просвіти” Редагував “Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии”. Секретар Катеринославської вченої архівної комісії (1906-1909). У 1909 отримав ступінь магістра богослов'я. Разом з Д.Дорошенком видавав тижневик “Дніпрові хвилі”

(1910-1914). Засновник Катеринославського єпархіального церковно-археологічного комітету (1911). З 1917 редагував часопис "Степ" та "Вісник товариства "Просвіта". Член Товариства українських поступовців (1909), Української партії соціалістів-федералістів (1917). Член Центральної ради (1917-1918). З 1918 у Кам'янці-Подільському: екстраординарний проф., декан богословського факультету (1919) Українського держ. ун-ту. З 1921 – на еміграції. Засновник та ректор Українського народного ун-ту у Ланцутівському таборі для інтернованих (1921). Викладав історію церкви у Кременецькій духовній семінарії (1921–1922). Редагував двотижневик "Православна Волинь" (1921-1922). Проф. УВУ в Празі, Української господарської академії в Подєбрадах (1922-1928) та Українського високого пед. ін-ту ім. М. Драгоманова. З 1928 – проф. богословського ф-ту Варшавського ун-ту. Д. чл. Церковно-історичного та археологічного т-ва при Київській духовній академії, Українського наук. т-ва, Українського іст.-філол. т-ва та НТШ. Почесний член Музею ім. Поля у Катеринославі. Секретар Українського іст.-філол. т-ва у Празі (1923-1929). Один з фундаторів Музею визвольної боротьби України та Українського іст.-філол. т-ва. Автор праць з історії Катеринославщини, запорізького козацтва, історії церкви, освіти та культури, укр. історіографії, зокрема студій про Д. Антоновича, М. Грушевського, О. Лазаревського, М. Петрова, А. Скальковського, Є. Сіцінського, К. Харламповича, Д. Яворницького та ін., архівознавства, бібліографії, мемуаристики, біографістики, у т.ч. розвідок про митрополита Макарія (Булгакова), єпископа Василя (Богдашевського), І. Глобу, П. Калнишевського, Г. Каплуна, О. Русова, В. Сокальського, Ф. Фомича, К. Шейковського, Я. та І. Шиянів та ін., а також описів Катеринославської духовної семінарії та Катеринославської єпархії. Опублікував комплекс документів Січового архіву з останніх десятиліть існування запорізького козацтва.

Тв.: Последний кошевой Запорожья П.Ив.Калнышевский // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – 1904. – Вып. 1; Материалы для истории церковного устройства

на Запорозжє: (Из архива Екатеринославской духовной консистории) // Там само. – 1908. – Вып.4; Православная церковь в Польше и Литве (по Volumina Legum). – Екатеринослав, 1908; Сведения об архиве Екатеринославской духовной консистории: Документы XVIII в. // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – 1908. – Вып.4; Краткое историческое известие о Славенской епархии, ныне именуемой Екатерино-славскою, ее архиереях и семинарии // Там само. – 1909. – Вып.5; Преосвященный Феодосий [Макаревский], епископ Екатеринославский и Таганрогский, и его труды по истории Екатеринославщины // Там само. – 1910. – Вып.6; “Предложения” князя Г.А.Потемкина-Таврического Екатеринославской казенной палате (1788 г.) // Там само. – 1912. – Вып.8; Материалы для истории колонизации бывших запорожских владений // Там само. – 1913; До історії Задунайської Січі // Україна. – 1914. – № 3; Список иерархов Екатеринославской епархии. – Екатеринослав, 1915; Що читати по історії України (Коротенька історіографія України). – Кам’янець-Подільський, 1919 (2-е вид. Катеринослав, 1920); Аполон Скальковський як історик Степової України // Наук. ювіл. зб. укр. університету в Празі, присвяч. п. Президенту Чесько-Словацької республіки проф. д-ру Т.Г.Масарикові для вшанування 75-літньої річниці його народження. – Прага, 1925. – Ч.1; Забутий діяч (Пам’яті О.Кониського) // ЛНВ. – 1925. – № 7-8; “Устное повествование запорожца Н.Л.Коржа” та його походження й значення. – Прага, 1926; Дмитро Антонович // ЛНВ. – 1927. – №11; З історії грошових знаків на Україні // Записки Укр. господар.академії в ЧСР (Подебради). – 1927. – Т.1; Олександр Лазаревський (3 нагоди 25-ої річниці його смерті). – Львів, 1927; Січковий архімандрит Володимир Сокальський в народній пам’яті та освітленні історичних джерел // ЗНТШ.– Львів, 1927. – Т.147; Перші два академічні роки Українського Державного Університету в Кам’янці-Подільському (Уривок із спогадів) // ЛНВ. – 1928. – №11; Праці акад. Миколи Петрова з історії українського письменства // Книголюб.– Прага, 1929. – №1/2; Праці проф. С.Голубева з

історії України // Там само. – 1930. – №1; Бібліографічна діяльність о. Єфимія Сіцінського // Книголюб. – Прага. – 1931. – №2; Дзвони. Короткі історичні відомості. – Варшава, 1931; Одна з спроб перекладу Біблії на українську мову // Там само. – 1931. – №1; К.В.Харлампович // Еріс. – Варшава, 1933. – №2; Марія Магдалина, мати гетьмана І.Мазепи // Мазепа: Зб.: У 2 т. – Варшава, 1938. – Т.1; Церковна анатема на гетьмана Івана Мазепу // Там само. – Т.2; Школа й освіта на Україні // Українська культура: Лекції за ред. Д.Антоновича. – К., 1993.

Літ.: Лотоцький О.Г. Сторінки минулого: У 3 т. – Варшава, 1932. – Т.1; Прокопович В. Пам'яті В.Біднова // Тризуб. – Париж, 1935. – № 30-31; Чикаленко-Келлер Г.Є. Пам'яті В.О.Біднова // Там само. – 1935. – № 28-29; Пам'яті професора Василя Біднова: Засідання Укр.іст.-філол.т-ва у Празі дня 30 квітня 1935 року. – Прага, 1936 [Бібліогр. праць Б. С.29-32]; Мицик Ю.А. Д.І.Яворницький і В.О.Біднов // Вчений-подвижник: Життєвий шлях та літературна спадщина відомого на Придніпров'ї археолога, історіографа, краєзнавця та етнографа Д.І.Яворницького: Мат. наук.-практ. конф., присвяч. 135-річчю з дня народження вченого (26-27 жовтня 1990 р.). – Дніпропетровськ, 1991; Ульяновський В.І. В.О.Біднов // УДЖ. – 1992. – № 10/11; Абросимова С.В. Наукові розвідки Василя Біднова // Козацтво. – 1996. – № 7; Чабан М. Василь Біднов у спогадах сучасників // Борисфен. – 1996. – № 3; Саламаха І.В. Василь Біднов у Кам'янець-Подільському // Слово і час. – 1997. – № 11/12; Ульяновський В.І. Історик церкви Василь Біднов // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Дніпропетровськ, 1997. – Вип.1; Саламаха І.В. В.Біднов – як дослідник запорозького козацтва // Придніпровський наук. вісник: Історія та філософія. – Дніпропетровськ, 1998. – № 35; Його ж. Громадська та політична діяльність В.О.Біднова у Катеринославі в 1917-1918 рр. // Придніпровський наук. вісник: Історія та філософія. – Дніпропетровськ, 1998. – № 22; Його ж. Громадсько-політична та наукова діяльність В.О.Біднова (кінець ХІХ ст. – 1935 р.): Дис. ... к.і.н.: 07.00.01 / Запорізьк. держ. ун-т. – Запоріжжя, 1998.

Олексій Ясь

БІЛАНЮК Петро Борис (4.08.1932, Заліщики, Галичина – 8.09.1998, Торонто, Канада) – дослідник історії укр. церкви та культури, укр. католицький священник, історик церкви, редактор часопису “За рідну церкву” (1966–1972).

Закінчив Духовну семінарію в Монреалі (1953), Монреальський ун-т (1955). Навчався в Папському ун-ті у Римі (1955–1965). Докторати: Мюнхенський ун-т (1961), теологія, історія церкви; УВУ (1972), філософія. Викладав в ун-ті Св. Михайла в Торонто, в УВУ у Мюнхені та Фордхемському ун-ті (60–70-ті роки). Чл. НТШ, УІТ, Канадського теологічного т-ва, Американської католицької історичної асоціації, Міжнародного т-ва політичної психології, Середньовічної академії Америки та ін. Редагував “Ювілейний збірник наукових праць з нагоди 100-річчя НТШ і 25-річчя НТШ у Канаді” (Торонто, 1977; разом з Б.Стебельським).

Тв.: *De Magisterio Ordinario Summi Pontificis.* – Toronto, 1966; *Українська церква, її сучасне й майбутнє.* – Торонто; Чикаго, 1966; *The Fifth Lateran Council (1512-1517) and the Eastern Churches.* – Toronto, 1975; *Studies in Eastern Christianity: 2 vols.* – Munich; Toronto, 1977, 1982. – Vol. 1-2.

Літ.: *Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada* / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975; Петро Біланюк // *Бюлетень КІУС.* – 1977. – Т.2, № 1; Петро Біланюк // *Там само.* – 1979. – Т.3, № 2; *Register: Scholars, Researchers and Academic in Ukrainian and Ukrainian Canadian studies in Canada.* – Edmonton, 1985/1986; Марунчак М. *Біографічний довідник до історії українців Канади.* – Вінніпег, 1986; *Наукова хроніка: Відійшли у вічність:* Петро Біланюк // *Укр. історик.* – 1998. – Т.35, № 1/4.

Олексій Ясь

БІЛАШ Борислав Михайлович (1929, Вінніпег, Канада) – дослідник історії укр. шкільництва в Канаді, проф., д.чл. УВАН, педагог, громад. діяч, поборник багатокультурності в Канаді. Народився у родині вчителя.

Навчався в Манітобському ун-ті, 1957 отримав науковий ступінь бакалавра, 1960 – магістра. 1971 захистив докт. дис. в УВУ. В 1969-1975 працював асистентом, згодом радником з питань багатокультурності і сучасних мов у Міністерстві культури та багатокультурності. З 1975 – викл. методології укр. мови в Манітобському ун-ті. Керівник освітніх курсів Осередку укр. культури й освіти (1962-1964), голова (з 1973) Канадської асоціації учителів укр. мови, перший голова Світової координації виховно-освітньої ради (СКВОР), голова Крайового центру укр. шкільних рад, чл. дорадчої групи Міністерства освіти провінції Манітоба, голова укр. програмового комітету при департаменті провінції, кількаразовий голова Манітобської асоціації сучасних мов та ін. Нагороджений Шевченківською медаллю. Автор низки праць, в т.ч. монографії “Англійсько-українське шкільництво в державній системі Манітоби” (Мюнхен; Вінніпег, 1984).

Літ.: Волиняк П. За багатокультурність в Канаді // Нові дні. – 1963. – Грудень. – С.18; Західноканадський збірник. – Едмонтон, 1975. – С.205; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців у Канаді. – Вінніпег, 1986. – С.59-60; Сучасність. – 1974. – №1. – С.126; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.21.

Олена Ковальчук

БІЛИЙ Дмитро Дмитрович (25.07.1967, м. Макіївка Донецької обл.) – дослідник новітньої історії України, історії українського населення Північного Кавказу та Кубані, письменник та громадський діяч.

У 1989 закінчив іст. ф-т Донецького держ.ун-ту, де працював до 1997 на каф. історії України. 1994 в Донецькому ун-ті захистив канд. дис. на тему “Національно-культурний розвиток українського населення Північного Кавказу в 1921 – 1932 рр.” (наук. кер. – д.і.н. Бурносів В.Ф., д.і.н. Пономаренко Г.Я.) З 1997 очолює каф. історії та українознавства Донецького ін-ту внутрішніх справ при Донецькому Національному ун-ті. Член Донецького відділення НТШ.

Один з учасників відродження українського козацтва. З 1989 бере участь у діяльності укр. культурно-просвітницьких т-в Донецького регіону і Кубані. Чл. Асоціації Українських Письменників, автор романів і новел з української історичної тематики.

Тв.: Малиновий клин. Нариси з історії українців Кубані. – Київ, 1994; “Кубанське питання” в українському історичному контексті // Схід.– Донецьк, 1999. – №6. – С.138-140.; Україна та Кубань // Визвольний шлях. – Київ; Лондон, 1999.– №4. – С.392-396; Україна, Росія, Чечня: сучасне та майбутнє // Схід. – Донецьк. – 1996. – №4. – С.19-20; Звичаєве право в історії українського народу // Проблема правознавства та правоохоронної діяльності. – Донецьк, 1999. – С.307-312; Україна і Кубань в 1917 – 1921 рр. Шлях спільної боротьби // Донецький вісник Наукового Товариства ім. Т.Г. Шевченка. – Донецьк, 2001. – С.72-76; Участь українців Кубані в українській революції 1917–1921 рр. // Вісник Донецького державного університету. Гуманітарні науки. – 2001. – №2. – С.216-221; Національна держава: національний і наднаціональний вимір (співавт). – Київ; Донецьк, 1998. – С.128-190.

Літ.: Анкета Білого Д.Д.; “Схід” – Задунайський В.В. Пантелюк М.М. Історія відродження українського козацтва на Донеччині. 1988-1998 рр. // Схід.– Донецьк, 2000. – №1. – С.41-48; Донецький курінь – осередок відродження козацько-лицарських традицій у Донецьку // Історія України.– Київ; Донецьк, 2001. – № 18. – Ст.255-261; Польовий Ренат. Кубанська Україна. – Київ, 2002. – С.128.

Олена Ковальчук

БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ Дмитро Теодорович (21.08.1910, Вислік Горішний, пов. Сянік, Лемківщина, тепер Польща) – дослідник історії укр. церкви XVI-XVIII ст. та в діаспорі, український католицький священик.

Навчався в Перемиській гімназії (1939). Закінчив Перемиську духовну семінарію (1939). Висвячений на священика 2 квітня 1939 у Римі. Навчався в Григоріанському ун-ті в Римі. Докторат

Григоріанського ун-ту у Римі (1946), історія. З 1946 – в США. Працював у парафіях: 1) Ансонія, Коннектикут (1946-1947); 2) Св. Джозефа, Місурі (1947-1955); 3) Денвер, Колорадо (1955-1958); 4) Філадельфія (Св. Миколая), Пенсільванія (1958-1959); 5) Х'юстон, Техас (1959-1973). З 1973 – у Римі займався наук. діяльністю. Упорядник збірок українських вишивок, хоругв та ікон. Виставки вишиваних хоругв та ікон у Римі, Помпеї, Львові, Києві, Тернополі та ін. містах (1992-1993).

Тв.: *De Potestate Metropolitanium Kioviensium in Clerum Regularem, 1595-1805.* – Roma, 1973; *The Ukrainian and Armenian Pontifical Seminary of Lviv, 1665-1784.* – Roma, 1975; Українські і білоруські студенти у Папській грецькій Колегії в Римі // *Богословія.* – Рим, 1977. – № 41; Українські релігійні вишивки. – Рим, 1979, 1982, 1984, 1992, 1992; Львів, 1995, 1996. – 36. 1-7; *Ukrainian Religious Embroidery.* – Roma, 1979; *Byzantine Kyivan Rite Metropolitanates, Eparchies and Exarchates: Nomenclature and Statistic.* – Roma, 1980; *Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges and Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576-1983).* – Roma, 1984; *Schematism of the Ukrainian Catholic Church: A Survey of the Church in Diaspora.* – Roma, 1988; *Ukrainian Catholic Clergy in Diaspora (1751-1988): Annotated List of Priests Who Served Outside of Ukraine.* – Roma, 1988; Українська Папська Мала Семінарія Св. Йософата у Римі (1951-1990). – Рим, 1990; Берестейська ре-унія та українська доля і недоля. – Львів, 1995. – Т.1: Внутрішня вартість медалі; Три Українські церковні унії. – Львів, 1995; *Historical Šematism of the Eparchy of Peremyšl and Apostolic Administration of Lemkivščyna (1828-1939).* – Львів, 1995; Ієрархія київської церкви (861-1996). – Львів, 1996. [Бібліогр. праць Б. С.563-567].

Літ.: *Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn.* – Champaign, 1975; Стратілат М., Музиченко С. Праці Дмитра Блажейовського // *Народна творчість та етнографія.* – 1991. – № 2.

Олексій Ясь

БОГАЧЕВСЬКА-ХОМ'ЯК Марта (24.06.1938, м.Сокаль Львівської обл.) – дослідниця історії українського жіночого руху, проф., громадська діячка.

З кінця 40-х – у США. З 1958 – громадянка США. Закінчила коледж у Нью-Йорку. 1960 отримала ступінь бакалавра в Пенсільванському ун-ті, 1961 – магістра у Колумбійському. Вивчала східноєвропейську історію, спеціалізувалася з історії Російської імперії. 1968 захистила докт. дис. з історії російської філос. думки другої пол. XIX ст. Викладала історію в ун-тах Нью-Йорка, Нью-Джерсі, Вашингтона, у Гарвардському ун-ті, в Києві – у Національному ун-ті ім.Т.Шевченка та Києво-Могилянській академії, продовжує пед. діяльність, проф. Вашингтонського ун-ту. З 2001 – дир. програми академічних обмінів ім.Фулбрайта, чл. НТШ, Американського іст. т-ва та ін. За наукові досягнення отримала премії ім. Барбари Гелд Асоціації славістики США (1988) й ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів (1989). Активна діячка української громади США. Віце-президент Союзу українок Америки.

Тв.: *Spring of Nation: The Ukrainians in Eastern Galicia in 1948*. – 1967; *Feminist Despite Themselves: Women in Ukrainian Community Life, 1884-1939*. – Едмонтон, 1988; *Sergie N.Trubetskoy: An intellectual among the Intelligentsia in Prerevolutionary Russia*. – 1976; *Дума України – жіночого роду*. – К., 1993; *Білим по білому. Жінки в громадському житті України. 1884-1939*. – К., 1995.

Літ.: Кульчицький С. Богачевська-Хом'як Марта. Білим по білому // УІЖ. – 1997. – № 2. – С.132-137; Михайло Присяжний. Українки, єднаймося! // Дзвін. – 1991. – №8. – С.89-91; Людмила Таран. Марта Богачевская-Хом'як. “Женщины в Украине заслуживают лучшей доли” // Зеркало недели. – 1997.– 15 грудня. – С.17; Людмила Таран. Якби я не задержала свого українського обличчя, то не була б повноцінною американкою // Україна. – 1994. – №5. – С.12-14; Ярошенко Тетяна. Книжкова колекція Марти Богачевської-Хом'як у Києві // Бібліотечний вісник. – 1998. – №4. – С.56;

БОГОЛЮБОВ Олексій Миколайович (25.03.1911, м.Ніжин, тепер Чернігівської обл.) – дослідник історії науки, д.і.н. (1962). Батько – проф. богослов'я ун-ту св.Володимира. 1931-1936 навчався на фіз.-мат. ф-ті Харківського ун-ту. Був репресований. Відбував термін у Норільському таборі, де працював на інженерних посадах. Звільнений 1954. 1954-1955 – гол. механік на будівництві в Черкасах, 1955-1962 – ст. інженер МВССО УССР. 1955 в Ін-ті механіки АН УРСР захистив канд.дис. “Розвиток науки про машини у першій половині ХІХ ст.” (наук. кер. – акад. І.І.Артоболевський). 1962 в Ін-ті механіки АН УРСР захистив докт.дис. “История механики машин”. 1962-1963 працював в Ін-ті математики АН УРСР, 1963-1978 – в Ін-ті історії АН УРСР на посаді с.н.с. З 1978 – гол. н. с. відділу нелінійної механіки Ін-ту математики АН УРСР. Основна проблематика досліджень – історія математики, механіки, машинознавства, загальна історія науки, історія освіти. Автор понад 330 праць.

Один з авторів колективних праць: *История отечественной математики*: В 4-х т., 5 кн. – К., 1966-1972; *История математического образования в СССР*. – К., 1975.

Тв.: *История механики машин*. – К., 1964; *Машина і людина*. – К., 1969; *Теория механизмов и машин в историческом развитии идеи*. – М., 1976; *Роботи і маніпулятори*. – К., 1980 (у співавт.); *Социальная история математического естествознания // Нариси з історії науки і техніки*. Вип.4. – К., 1994.

Літ.: Анкета Боголюбова О.М.; *Материалы к биографии ученых // Вопросы истории естествознания и техники*. – М., 1991. – Вып.3. – С.56; *Прикладная механика*. – К., 1985. – Т.22. – №4. – С.117-118; *Очерки истории естествознания и техники*. – 1991. – №39. – С.136-138.

Петро Бондарчук

БОЙКО Володимир Михайлович (26.10.1968, м.Щорс Чернігівської обл.) – дослідник історії української революції, педагог.

1989-1993 – студент КДУ ім.Т.Шевченка, 1993-1996 – аспірант Ін-ту історії України НАН України. 1997 в цьому ж Ін-ті захистив канд. дис. “Українські політичні партії і блоки у виборчій муніципальній кампанії 1917 р.” (наук. кер. – д.і.н. Верстюк В.Ф.). З 1998 – старший викладач кафедри історії та археології України Чернігівського державного пед. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка.

Загальна кількість друкованих праць – понад 50.

Тв.: Злам Еллана Блакитного // Сіверянський літопис. – 1995. – №6; Приєднання північних повітів Чернігівщини до УНР // Там само. – 1996. – №5; Участь українських партій у муніципальній кампанії 1917 р. // УІЖ. – 1997. – №5; Встановлення та перший період радянської влади в Чернігові // Сіверянський літопис. – 1997. – №6; Проблеми співпраці провідних українських партій під час перших демократичних виборів в Україні // Демократичний вибір як філософська та соціально-політична проблема. Зб.наук. праць. – Чернігів, 1999; В обіймах радянської парадигми: підсумки президентських виборів 1999 р. на Чернігівщині // Сіверянський літопис. – 2000. – №2.

Літ.: Анкета Бойка В.М.

Олена Ковальчук

БОЙКО Іван Давидович (17(30).09. 1899, с. Володькова-Дівиця Ніжинського пов. Чернігівської губ., тепер с. Червоні партизани Носівського р-ну Чернігівської обл. – 05.06.1971, м.Київ) – історик, д. і. н. (1965), педагог, проф.

Після закінчення іст.-екон. ф-ту Ніжинського ІНО викладав суспільствознавство в Бориспільській семирічній школі (1923-1930). 1929-1932 навчався в аспірантурі Ін-ту укр. культури ВУАН, працював в.о. зав. каф. історії СРСР та історії України Вінницького пед. ін-ту; 1934-1941 – в. о. доц. каф. історії СРСР,

з 1936 – зав. каф. історії СРСР та історії України ХДУ. 1940 захистив канд. дис. “Польське повстання 1863 р. на Україні”. В роки війни очолював кафедру історії СРСР та історії України в Об’єднаному Українському держ. ун-ті в м. Кзил-Орда та каф. історії України в ХДУ. 1945-1948 – зав. учбовою частиною, проректор по наук.-видавничій частині та зав. каф. історії СРСР ВПШ при ЦК КПУ, 1950 отримав звання доцента. Зав. відділу історії феодалізму та с. н. с. Ін-ту історії АН УРСР (1955-1963); чл. делегації СРСР на XII Міжнар. конгресі істориків (Рим, 1955). З 1963 на пенсії. 1964 захистив докт. дис. “Селянство України в другій пол. XVI – першій пол. XVII ст.”. З жовтня 1966 працював с.н.с.-консультантом відділу етнографії ІМФЕ ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Автор понад 80 праць з історії СРСР та України, співавтор “Історії Української РСР”. – ТНЛ–К, 1963, 1965.

Тв.: Триста років воз’єднання України з Росією. – К., 1953; Переяславська Рада та її історичне значення. – К., 1954; Селянство України в другій пол. XVI – першій пол. XVII ст. – К., 1963.

Літ.: Учені вузів Української РСР. – К., 1968. – С.65; РЕГУ. – Т. 1. – К., 1969. – С.172; Іван Давидович Бойко: Некролог // УІЖ. – 1971. – №8 (125). – С. 153; ЕУ.– Vol. 1. – 1984. – Р.264; Вчені інституту історії України: Біобібліогр. довідн. – Вип. 1. – К., 1998. – С.20-21. (Серія “Українські історики”).

Василь Швидкий

БОЛДИЖАР Михайло Миколайович (11.11.1938, с.Бобовище, тепер Мукачівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник діяльності греко-католицької церкви на Закарпатті, д.і.н. (1985), проф. (1987). Із селян.

Закінчив іст. ф-т (1962) та аспірантуру при кафедрі історії КПРС (1967) Ужгородського ун-ту. Працював інструктором Ужгородського РК ЛКСМУ (1962). З 1962 в Ужгородському ун-ті: звільнений секретар комітету комсомолу УЖДУ (1962-64), аспірант (1964-67), викл. (1967-68), ст. викл. (1968-70), доц. (1970-73, 1985-86) каф. історії КПРС; доц. каф. наук. атеїзму

(1978-85); професор кафедри історії КПРС (1986-91); професор кафедри історії України (1991-93); зав. кафедрою наукового атеїзму (1973-78), зав. кафедрою історії і теорії держави і права (з 1993); в.о. декана юридичного ф-ту (1993). У 1969 захистив канд. дис. “Діяльність партійних організацій Закарпаття по атеїстичному вихованню трудящих (1945-1965 рр.)”, в 1985 – докт. дис. “Антирадянська діяльність уніатської церкви на Закарпатті (на матеріалах Ужгородської унії)”.

Автор понад 200 наук., науково- і навчально-методичних та краєзнавчих публікацій, автор праць, в яких розкриваються актуальні питання політичної історії Закарпаття 20-30-х рр. ХХ ст., проголошення незалежної Карпатської України (1939 р.), визволення Закарпаття у 1944 р., масового руху за возз’єднання краю з УРСР, державно-правового становища Закарпатської України (кінець 1944 р. – початок 1946 р.) та ін.

Тв.: Антинародна діяльність уніатської Церкви: (на матеріалах Ужгородської унії). – Львів, 1980; Безслав’я. – Ужгород, 1981; Хто і навіщо обілює історію унії. – Ужгород, 1985; Уніатство: правда історії та вигадки фальсифікаторів. – Львів, 1988; Закарпаття між двома світовими війнами: У 2 ч. – Ужгород, 1993-1996; Ужгородська унія: причини і наслідки. – Ужгород, 1996; Краю мій рідний. – Ужгород, 1997; Закарпатська Україна: державно-правовий статус і діяльність (кінець 1944 – початок 1946 р.). – Ужгород, 1999 (у співавт.).

Літ.: Професор Болдижар Михайло Миколайович: Бібліографічний покажчик основних праць: (До 60-річчя від дня народження) / Уклад. В.В.Воробець. – Ужгород, 1998.

Степан Віднянський, Микола Олашин

БОНДАРЧУК Петро Миколайович (09.07.1967, с.Чернятка Бершадського р-ну Вінницької обл.) – дослідник проблем історії української культури, профспілкового руху в Україні (1920–1930-ті рр.), к.і.н. (2000).

В 1989-1994 навчався на іст. ф-ті Київського держ. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка. В 1995-1998 – аспірант Ін-ту історії України

НАНУ. Наук. кер. – д.і.н., проф. Даниленко В.М. В 2000 захистив канд. дис. “Профспілки УСРР як об’єкт та суб’єкт політики українізації (1920-ті рр.)”. З 1998 працює у відділі історії культури українського народу (тепер – відділ історії України другої половини ХХ ст.) Ін-ту історії України НАНУ: 1998-2000 – м.н.с., 2000-2002 – н.с., з 2003 – с.н.с. Автор понад 20 наук. праць.

Тв.: Національно-культурна політика більшовиків в Україні на початку 1920-х років. – К., 1998; Українізація робітничого класу (20-ті рр. ХХ ст.) // Історія України. – 1998. – №25-28; Українізаційні процеси у профспілковому русі УСРР (20-ті роки ХХ ст.). – К., 1999; Українізація профспілкового друку // Наукові записки: Зб. наук. ст. Нац. пед. ун-ту ім.М.П.Драгоманова: Іст. науки. – К., 1999. – Вип. спец.; Профспілки УСРР й українізація освіти (1920-ті рр.) // Етнічна історія народів Європи: Зб. наук. ст. – К., 2000. – Вип.4; Мовна політика більшовиків в Україні на початку 20-х років // Міжнар. наук. конгрес “Історична наука на порозі ХХ століття” Чернівці, 16 травня 2000 р.: Доп. та повідомл. – Чернівці, 2001. – Т.1; Політика українізації і профспілки УСРР (1920-ті рр.). – К., 2002.

Любов Шепель

БОРЖКОВСЬКИЙ Валеріан Васильович (1864, м.Мізяково Вінницького пов., тепер с. Калинівського р-ну Вінницької обл. – 1919, м.Вінниця) – етнограф, археолог, статистик, громад. діяч. З родини священика.

Освіту отримав у Шаргородському духовному училищі, а потім – в Кам’янець-Подільській духовній семінарії, куди вступив у 1880. Через півтора року за участь у діяльності нелегальної народницької організації “Подільська дружина” був виключений із семінарії і взятий під нагляд поліції. Невдовзі виїхав до Одеси для продовження навчання у семінарії. Тут брав активну участь у діяльності одеського осередку української таємної організації “Братство тарасівців”. Заробляв на життя репетиторством, працював у бессарабській

філоксерній комісії, пізніше оволодівав землемірною справою. Проживав у Єнісейській губ., в Галичині, 1902 повернувся до Вінниці, де працював у земських та громад. установах: був фундатором Староміського т-ва садівництва, входив до складу різних комісій – шкільної, економічної, шляхової, по будівництву лікарні тощо. Автор численних статей з етнографії, археології, іст. краєзнавства, економіки сільського господарства, які друкувались у “Киевской Старине”, “Матеріалах до української етнології”, “Экономической жизни Подолии” та ін. виданнях. Дослідник соц.-побутових і культ. явищ подільського села, етно-психологічних особливостей місцевого селянства. 1917 за призначенням Центральної Ради працював Вінницьким комісаром. Упродовж багатьох років підтримував дружні стосунки з М.М.Коцюбинським, з яким разом навчався у Шаргородському духовному училищі. 1919 В.В.Боржковський був безпідставно заарештований чекістами і розстріляний.

Тв.: Старый город. – Вінниця, 1911; Лирники Подолии // Киевская старина. – 1888. – Сентябрь. – С.653-708.

Літ.: ЕУ. – Т.1. – 1955. – С.159; Мазурик В.С., Шпильова Л.М. В.В.Боржковський – подільський вчений і громадський діяч кінця ХІХ – початку ХХ ст. // Тези доп. десятої Вінницької обл. іст.-краєзнавчої конф. – Вінниця, 1991. – С.45-46; Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ – початку ХХ ст. – Хмельницький, 1993. – С.133-134; Баженов Л.В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – поч. ХХ ст. – Хмельницький, 1995. – С.186-187; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.69-71; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.): Біогр. словник (А-Є) // Історія в школі. – 1998. – №5-6. – С.50.

Геннадій Стрельський

БОРОВИК Михайло (06.04.1922, Україна – 11.06.1992, Оттава, Канада) – дослідник історії укр. еміграції та її преси, громад. і політ. діяч, доктор філософії, журналіст.

Гімназію закінчив у Львові. 1945-1948 – студент сусп.-екон. ф-ту Української високої економічної школи в Мюнхені. З 1948 – в Канаді. 1955-1959 – навчався в Оттавському ун-ті, де 1959 отримав ступінь бакалавра бібл. наук, 1960 – магістра філософії за працю “Українська преса у Східній Канаді”. 1969 отримав наук. ступінь докт. філос. в УВУ (Мюнхен), захистивши дис. “Українці Канади та їхня преса”. З 1960 – чл. НТШ, з 1970 – чл.-кор. НТШ, а з 1990 – д. чл. УВАН і Української Могилянсько-Мазепинської академії наук, чл. Т-ва бібліотекарів Канади, Спілки укр. журналістів Канади, Канадської асоціації бібліотекарів, Бібліогр. асоціації Канади, Асоціації спеціальних книгозбірень та ін. Працював у бібліотеці Оттавського ун-ту, в Нац. музеї Канади, викладав у “Рідних школах”. Брав активну участь у громад. житті: 1945-1948 – чл. Укр. студентської громади в Мюнхені, 1949-1952 – Спілки укр. молоді в Канаді, 1950-1951 – чл. управи Ін-ту Просвіти (м.Вінніпег), 1961-1962 – секретар Комітету українців Канади в Оттаві, чл. Ліги визволення України, Антибільшовицького блоку народів та ін. В 1977 нагороджений грамотою ЛВУ.

Тв.: Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. – Мюнхен, 1977; Століття українського поселення в Канаді (1891-1991). – Монреаль; Оттава, 1991.

Літ.: Гошуляк Й. Д-р Михайло Боровик // Визв. шлях. – 1993. – №7. – С.894-895; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.78; Що пишуть про автора // Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991). – Монреаль; Оттава, 1991. – С.367-379.

Олена Ковальчук

БОРОВОЙ Саул Якович (12.11.1903, м.Одеса – 1989, м.Москва) – дослідник історії євреїв в Україні, історії банків і кредиту в Росії, екон. та соціолог. поглядів рос. мислителів, письменників, декабристів, питань бібліотекознавства, книжкової справи, історіографії, архівістики, наук. краєзнавства, історії України XVII–XIX ст., історії народного господарства Росії, д.і.н., проф. (1940), економіст, педагог, перекладач, бібліограф, чл. Одеського археол. т-ва. Із родини заможного юриста-єврея.

Вчився у гімназії, в комерційному училищі Гохмана. Самостійно вивчив основні західноєвропейські мови. 1924 закінчив юридичний ф-т Одеського ІНО, одночасно навчаючись і в Археологічному ін-ті. Ректор останнього залучив Б. до роботи в Одеському архіві; працював він і в Єврейській Академічній бібліотеці. У 1927-1930 – аспірант Одеської ЦНБ; захистив канд. дис. з педагогіки. Перша книжка Б. “Еврейская земледельческая колонизация в старой России” (1928) мала широкий резонанс в СРСР і за кордоном, не втратила наук. значення і до цього часу. Протягом багатьох років очолював бібліографічну службу Одеської наукової публічної бібліотеки. З 1934 – викл. економічної історії в ОдІНГУ. 1938 без захисту отримав ступені к.і.н. і к.ек.н. 1940 в Ін-ті історії АН СРСР захистив докт. дис. “Очерки по истории евреев на Украине в XVI–XVIII вв.”, значна частина якої лишилася ненадрукованою. Під час війни перебував в евакуації (Краснодар, Махачкала), читав курс стародавньої й давньої історії у Самаркандському пед. ін-ті та ІНГУ, в евакуйованих туди Московському й Ленінградському планових ін-тах, у Ленінградській Акад. мистецтв. 1944 повернувся в Одесу, де продовжив викладання в ОдІНГУ. 1952 був звільнений з посади, безробітний. У 1955-1977 продовжив пед. працю в ОдІНГУ, взяв участь у створенні “Чорної книги” про знищення євреїв під час фашистської окупації, яку так і не було видано. Переключившись на дослідження історії фінансів Росії, 1958 видав першу узагальнюючу роботу (“Кредит и банки России. Середина 17 в. – 1861”), підручник (у співавт.) “Экономическая история СССР и зарубежных стран” (М., 1978). У 1973-1985 очолював Пушкінську наукову комісію

Одеського будинку вчених. Автор понад 200 наук. праць (не рахуючи статей до енциклопедій). 1986 через хворобу й сімейні обставини переїхав до Москви. До 85-річчя Б. в Одесі були видані “Материалы к библиографии С.Я.Борового” (1988). У рукописах залишилися книги: “Євреї на Левобережній Україні в XVII-XVIII вв.”, “Євреї в Одесі”, “Євреї в русском общественно-политическом движении в I пол. XIX в.”, “Степная Украина”, книжка нарисів про культурну історію Одеси та перекладені з івриту єврейські хроніки XVII ст.

Тв.: Еврейская земледельческая колонизация в старой России. Политика, идеология, хозяйство, быт. По архивным материалам. – М., 1928; Евреи в Запорожской Сечи (По материалам сечевого архива) // Ист. сб. – Т.1. – Л., 1934; Национально-освободительная война украинского народа против польского владычества и еврейское население Украины // Ист. зап. – Т.9. – М., 1940; Кредитная политика и банки России в XVIII в. – Одесса, 1957; А.А.Скальковский и его работы по истории Южной Украины // Зап. Седеского Археол. об-ва. – Т.1(34). – 1960. – С.175-185; Про економічні погляди А.О.Скальковського // 3 історії економічної думки на Україні: Зб.ст. – К., 1961. – С.56-75; Об экономических воззрениях Пушкина в начале 1830-х гг. // Пушкин и его время. Вып.1. – Л., 1962. – С.246-264; О некоторых особенностях аграрного строя Степной Украины в предреформенный период // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы, 1962. – Минск, 1964; Основные моменты в развитии сельскохозяйственного производства и форм эксплуатации крестьян Степной Украины в дореформенный период // Там само; Декабрист М.Орлов и его литературное наследие. – М., 1963; Экономическая история. – М., 1967 (у співавт.); До питання про становище України в період капіталізму // УІЖ. – 1967. – №9; До питання про місце України в системі російського фінансового капіталу / / Економічні передумови Великої Жовтневої соціалістичної революції. – К., 1967; “Колокол” и общественно-политическая жизнь Одессы в годы первой революционной ситуации // Революционная ситуация в России. 1859-1861. – М., 1974; Из

истории создания Одесского археологического института и его археографического отделения // Археогр. ежегодник за 1978 г. – М., 1979. – С.96-101; С.С.Громека и А.И.Герцен // Революционная ситуация в России в середине XIX в. Деятели и историки. – М., 1986; Воспоминания. – М., Иерусалим, 1993; [Листи до Д.І.Яворницького 1929 р.] // Епістолярна спадщина Д.І.Яворницького. Вип.І. – Дніпропетровськ, 1997.

Літ.: Гиндин И.Ф. О кредите и банках докапиталистической России // Вопросы истории. – 1961. – №7. – С.139-151; Учені вузів УРСР. – К., 1968. – С.69; РЕГУ. – Т.І. – К., 1969. – С.184; Некролог // Советиш Геймланд. – 1990. – №7. – С.89; Соколянський М. Долго и счастливо // Боровой С.Я. Воспоминания. – С.5-18; С.Я.Боровой // Отечественная история. – 1994. – №3. – С.161-170; Першина З.В. Історія України в працях одеських істориків // УДЖ. – 1994. – №6. – С.60; Российская еврейская энциклопедия. – Т.1. – М., 1994. – С.153; Епістолярна спадщина Д.І.Яворницького. – Вип. І. – Дніпропетровськ, 1997. – С.791.

Галина Герасимова

БОРОДІН Олексій Артемович (11.02.1908, с.Піски, тепер Козельщанського р-ну Полтавської обл. – 19.05.1995, м.Київ) – дослідник історії КПРС та Компартії України, д.і.н. (1967), проф. (1960), засл. діяч науки УРСР (1968). Із селян.

З 1922 працював головою кооперації сільського й районного комітетів незаможних селян, 1930-1933 – на партійно-політ. роботі в Червоній армії. 1936 закінчив Комуністичний ун-т ім.Артема (Харків), 1937-1938 – зав.відділом культури в Управлінні справами Раднаркому УРСР. З 1936 – на адмін. і викладацькій роботі у вузах Харкова, Києва. З 1945 – ст. викл., доц., з 1948 – декан іст. ф-ту, з 1956 – зав. каф. історії КПРС Київського ун-ту. 1948 закінчив Академію сусп. наук при ЦК КПРС (Москва), того ж року захистив канд. дис. 1967 захистив докт. дис. за сукупністю наук. праць. Відп. ред. міжвідомчого тематичного збірника “Научные труды по истории КПСС”. Вип.ІІ (1966); 27 (1968); 33 (1969); 111, 113 (1981) та ін., всього

18 випусків. Голова об'єднаної ради по захисту докт. і канд. дисертацій за спеціальністю "Історія КПРС" при Київському ун-ті. Підготував 50 кандидатів і 10 докторів наук. Нагороджений орденом Червоного Прапора, Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР, медалями.

Автор і співавтор понад 60 монографій, брошур, статей, навч. посібників.

Тв.: Шістнадцятий з'їзд КП(б)У. – К., 1961; Боротьба Компартії України проти троцькізму, за єдність рядів партії (1918-1927 рр.). – К., 1968 (у співавт.); Перемога ленінської національної політики на Україні. – К., 1969 (у співавт.).

Літ.: Учені вузів Української РСР. – К., 1968; УІЖ. – 1968. – №4. – С.158-159; РЕІУ. – Т.І. – К., 1969. – С.184-185; УІЖ. – 1978. – №4. – С.160.

Галина Брега

БОРЩЕВСЬКИЙ Валентин Якович (20.04.1910, м.Долинське, тепер Ананьївського р-ну Одеської обл. – 03.06.1989, м.Дніпропетровськ) – дослідник проблем джерелознавства, історіографії, краєзнавства, історії рев. боротьби трудящих України за встановлення Рад. влади, педагог, д.і.н. (1966), проф. (1967). З сім'ї ветлікаря.

Після служби в Червоній армії 1935 вступив на іст.ф-т Одеського ун-ту. 1940 після закінчення ун-ту працював викл. Кременецького вчительського ін-ту (Тернопільська обл.). З 1946 після демобілізації працював ст. викл., доц., деканом іст.ф-ту Дніпропетровського ун-ту, зав. кафедрами: 1952-1955 – історії СРСР, 1966-1972 – загальної історії, 1972-1978 – історіографії й джерелознавства, останні роки – проф. каф. історіографії та джерелознавства. 1949 захистив у Дніпропетровську канд.дис. "Перемога радянської влади в Єкатеринославі", 1964 – докт. дис. "Історія робітничого класу і Рад Донецько-Криворізького басейну у Жовтневій революції". Автор понад 50 праць. Співавтор та чл. редколегій ряду кол. монографічних досліджень й енциклопедичних видань з історії Дніпропетровської обл., обл.

парт. організації, історії громад. війни в Україні, був відп. ред. ряду док. збірників мат., збірників мемуарів з історії Катеринослава (Дніпропетровська). Підготував 8 канд. наук.

Тв.: Робітники Катеринослава в дні Жовтня. – Дніпропетровськ, 1961; Рабочий класс и Советы Донецко-Криворожского бассейна в Октябрьской революции. Ч.1-Ч.2. – Днепропетровск, 1962; Бердянск помнит 18 год. О деятельности первого Бердянского Совета. – Запорожье, 1964; Некоторые вопросы отечественной историографии и источниковедения: Зб. наук. праць. (Ред.) – Днепропетровск. – Вип.2. – 1975; Вип.3. – 1976; 1977; 1978; Источниковедение истории СССР (1917-1985): Навч. посібник. для вузів. – К., 1985.

Літ.: Учені вузів УРСР. – К., 1968. – С.70; РЕГУ. – Т.1. – 1969. – С.187; УДЖ. – 1980. – №7. – С.159-160; Там само. – 1989 – №10. – С.158.

Галина Брега

БРЕЧКЕВИЧ Митрофан Васильович (04(16).06.1870, с.Бакоти Кременецького пов. Волинської губ., тепер Кременецького р-ну Тернопільської обл. – 23 (за ін. даними – 26).08.1963, Київ) – дослідник проблем середньовічної історії, історії слов'ян, церкви, педагог, засл. діяч науки УРСР (1948). Із сім'ї священика.

Вчився в Кременецькій духовній школі, 1890 закінчив Волинську духовну семінарію. Працював учителем у школах і при семінарії, наглядачем в Єлисаветградському училищі. 1897 вступив на іст.-філол. ф-т Юр'ївського (Тартуського) ун-ту, захопився середньовічною історією; отримав золоту медаль за працю “Опыт изучения истории славянского государства в Восточной Померании” (1900). По закінченні навчання (1901) був залишений при ун-ті для підготовки до проф. звання на кафедрі загальної історії. З 1904 викладав історію в Юр'ївському реальному училищі. 1905 перебував у Берліні в наук. відрядженні. У 1906-1911 як приват-доцент Юр'ївського ун-ту читав загальний курс історії слов'ян, історію Польщі та Чехії в середні

віки, історію південних слов'ян, а у 1910-1911 ще й історію західної церкви IV–VII ст. 1912 захистив магістерську дис. “Введение в социальную историю княжества Славии, или Западного Поморья: Исследование по истории прибалтийских поморян за первые полтора века со времен принятия ими христианства (1128-1278)” (Юр'їв, 1911). В 1911-1913 перебував у закордонному відрядженні (Німеччина, Франція, Англія). В квітні 1913 взяв участь у роботі III Міжнародного іст. конгресу в Лондоні. У 1913-1922 як проф. Казанського ун-ту викладав історію середніх віків, історію слов'ян, організував кабінет Слов'янської історії. У 1918-1921 очолював Півн.-Східний археологічний та етнографічний ін-т, редагував його праці. В 1923-1931 проф. Дніпропетровського ІНО. Вийшовши на пенсію, з 1931 працював у Севастопольському музейному об'єднанні екскурсоводом і наук. співробітником, збираючи матеріали про оборону Малахова кургана в 1854-1855 рр. 1938 запрошений викладати стародавню історію у Київський пед. ін-т; 1940 був затверджений у званні проф. й за сумісництвом читав історію середніх віків у Київському ун-ті. Під час війни працював у Сталінградському (1941-1942), Бірському (1942-1943) та Молдавському (Бугуруслан, 1943-1944) пед. ін-тах. Повернувшись до Києва восени 1944, очолив кафедру історії середніх віків КДУ (до 1950). Декілька праць Б. залишилися у рукописах: “Оборона Малахова кургана в 1854-1855 рр.” (423 с.), “Очерк истории средних веков” (322 с.), “Польша, Литва и Тевтонский орден в начале XV в.”(61 с.).

Тв.: Святополк, князь Поморский // Сборник учено-литературного общества при Юрьевском университете. Т.5. – Юрьев, 1902; Введение в социальную историю княжества Славии, или Западного Поморья. – Юрьев, 1911; Полабские славяне // Уч.зап. Казан. ун-та. – 1915. – Кн.10; Национальный вопрос в славянских землях. – Казань, 1917; Доба західно-європейського феодалізму в новітніх працях радянських істориків // Зап. ДНО. – Т.І. – Дніпропетровськ, 1927; Східно-поморське князівство та його занепад. Початкова історія Гданського коридору (XIII-XIV ст.) // Наук. зап. Дніпропетровського при

ВУАН т-ва. Іст.-філол.секція. – 1929. – Вип.І; Спирні питання раннього середньовіччя // Україна. – К., 1930. – Кн.41.

Літ.: -Маркіна В.О. // РЕІУ. – Т.І. – К., 1969. – С.198; Москаленко А.Е. М.В.Бречкевич и его работы по историн поморских славян // Славянский сборник. – Саратов, 1972; УРЕ. – Т.2. – К., 1978, – С.32; Славяноведение в дореволюционной России: Библиогр. словарь. – М., 1979. – С.84-85; Епістолярна спадщина академіка Д.І.Яворницького. Вип.І. – Дніпропетровськ, 1997. – С.792.

Галина Герасимова

БРУЗ Володимир Семенович (28.02.1930, м.Херсон) – дослідник історії міжнародних зв'язків, д.і.н. (1972), проф. (1972), Засл. діяч науки і техніки України (1995).

1948-1953 – студент ф-ту міжнародних відносин Київського держ. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка, 1953-1956 – аспірант каф. історії міжнар. відносин ун-ту, де 1956 достроково захистив канд. дис. “Англо-радянські відносини в 1924-1927 рр.” (наук. кер. – к.і.н., доц. Джеджула А.О.). З 1956 – в КДУ: асистент, ст. викл., в.о. доц., доц. каф. історії СРСР іст.-філос. ф-ту (з травня 1961). 1970 в КДУ захистив докт. дис. “Боротьба СРСР за колективну безпеку в Європі і політика західних держав в 1933-1937 рр.”. З 1974 – проф., 1978-1982 – зав. каф. радянського суспільства іст. ф-ту.

Учасник міжнародних конференцій ООН: Індія (січень 1967), США, Англія, Франція, Канада (листопад 1970 – травень 1971), Угорщина (червень 1973), США (жовтень 1975), Мозамбик (травень 1977).

З 1983 по травень 1990 – у закордонному відрядженні, працював у секретаріаті ООН. 1990-2000 – проф. каф. міжнар. відносин та зовнішньої політики Ін-ту міжнародних відносин КДУ; з 2002 – проф. каф. міжнар. відносин та міжнар. права Дипломатичної академії при МЗС.

Автор понад 40 наук. праць.

Тв.: Англія сьогодні. – К., 1958; Боротьба СРСР за мир і колективну безпеку в Європі (1933-1935): Навч. посібник. – К., 1967 (у співавт.); Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. – Т.І.– К., 1967 (у співавт.); ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. – К., 1995; Спеціалізовані установи системи ООН. – К., 1995; Україна в ООН: проблеми міжнародної національної безпеки // Політична думка. – 1994. – №4; Проблеми санкції ООН: їх необхідність та ефективність // Політика і час. – 1997. – №5-6; Принципи одноголосності в Раді безпеки ООН // Там само. – 1999. – №3; ООН і НАТО: проблеми співробітництва // Наук. вісник Дипломатичної академії України. – К., 2000; Рада безпеки ООН: проблеми реформування // Політика і час. – 2001. – №10; Проблеми об'єктивного осмислення та інформаційного забезпечення засад курсу України на Євроатлантичну інтеграцію // Наук. вісник Дипломатичної академії України. – 2003. – №9.

Літ.: Анкета Бруза В.С.; Архів КНУ ім. Тараса Шевченка, 1983, спр.7.

Любов Шепель

БУДА Сергій Олексійович (04.10.1866, м.Миргород Полтавської губ. – 1942, м.Київ) – дослідник історії революційних рухів в Україні, журналіст, перекладач.

1890 закінчив Полтавську гімназію. 1896-1898 вчився в Юріївському (Дерптському) ветеринарному ін-ті (не скінчив). 1899-1914 – співробітник газет “Киевская газета”, “Киевские отклики”, “Киевские отголоски”, “Киевские вести”, “Рада” та місячників “Нова громада”, “Украинская жизнь”. 1908 редагував “Киевскую искру” – літ. додаток до газети “Киевские вести”. У 1890-1900-х брав дієву участь у революційному русі: 1895 був арештований у справі рев. організації братів Мельникових у Харкові. Стояв близько до РСДРП. У жовтні 1905 р. збройно виступив проти єврейських погромів у Києві. 1913-1914 працював у відділі статистики Київського округу

шляхів, 1914-1915 у Київському губ. земстві, 1916-1919 – у Комітеті півд.-зах. фронту Всеросійського союзу міст. У 1919-1930 – співробітник Постійної комісії для складання словника живої укр. мови при ВУАН, Комісії для дослідів над громад.-політ. течіями на Україні при ВУАН, с.н.с. Музею антропології та етнології ім. Ф.Вовка. 1930 звільнений з ВУАН комісією по чистці акад. апарату. 1926 працював також архівістом у Київському ЦАДА. 1930-1941 – літ. співробітник київських видавництв. Перекладав на укр. мову твори О.Дюма, А.Франса, Р.Роллана, А.Чехова, В.Короленка, М.Горького та ін. Член Спілки рад. письменників УРСР. Автор низки праць з історії революційних рухів в Україні. Особовий фонд зберігається у ЦДАВО України.

Тв.: Перед польським повстанням 1863 р.: 3 архівних матеріалів // Україна. – 1925. – Кн.5; “Світопреставління” в 1857 р. // Там само. – 1926. – Кн.1; До історії революційно-народницького руху на Україні в першій половині 70-х років. Іван Трезвінський, один з “193-х” // Там само. – 1926. – Кн.4; Українські переклади революційної літератури 1870-х років // За сто літ. – Кн.3. – К., 1928.

Літ.: ЕУ. – Т.1. – С.180; Історія Національної академії наук України. 1918-1923: Документи і матеріали. – К., 1993. – С.516; Історія Національної академії наук України. 1924-1928: Документи і матеріали. – К., 1998. – С.606.

Оксана Юркова

БУЗЕСКУЛ Владислав Петрович (08.03.1858, с.Попівка на Катеринославщині, тепер Донецької обл. – 01.06.1931, м.Харків) – дослідник історії античності, педагог, д.і.н. (1895), проф. (1890), акад. АН СРСР (1922), акад. АН УРСР (1925).

Середню й вищу освіту здобув у Харкові. 1880 закінчив Харківський ун-т і з того часу майже 40 років працював у ньому з 1885 – приват-доц., з 1890 – проф., викладав курс всесвітньої історії. 1888 захистив магістер. дис. “Перікл”, 1895 – докт. дис. “Афінська Політія Аристотеля як джерело для історії державного

ладу Афін до кінця V ст.” Після Жовтневої революції був почесним головою наук.-досл. каф. історії європейської культури в Харкові. Головні праці присвячені екон. та соціальній історії стародавньої Греції, джерелознавству й проблемам історіографії. Автор понад 100 статей, а також популярних книжок про афінську демократію, про критсько-мікенську цивілізацію, шкільну справу у стародавніх греків, про Перікла. Працю “Введение в историю Греции” було премійовано Академією наук і перекладено на чеську мову.

Тв.: Перикл: Ист.-критический этюд. – Х., 1889; “Афинская полития” Аристотеля как источник для истории государственного строя Афин до конца V в. – Х., 1895; История афинской демократии. – СПб, 1909; Введение в историю Греции. I вид. – 1902, II вид. – 1903, III вид. – Пг., 1915; Открытия XIX и начала XX в. в области истории древнего мира (у 2-х кн.). – Петроград, 1924; Древнегреческий мир; Изучение древностей северного побережья Черного моря и их значение с точки зрения греческой и мировой культур // ВУАН. – 1927; Античность и современность (три видання); Всеобщая история и ее представители в России в XIX и начале XX века. – Ч.1-2. – Л., 1929, 1931, третя у рукопису.

Літ.: Жебелев С.А. В.П.Бузескул: Некролог // Изв. АН СССР. Отд. общ. наук. Сер. 7. – 1931. – №10; Л.Е. Памяти академика В.П.Бузескула // Вести. древней истории. – 1946. – №4; Каптерев С. Хронологический указатель трудов В.П.Бузескула // Там же. – 1946. – №4; Синяговський Г.П. В.П.Бузескул // УДЖ. – 1958. – №4; Історія Академії наук Української РСР. Кн.ІІ. – К.,1967; История АН Украинской ССР. – К.,1979; Мезенцева Г. Дослідники археології України. Енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів, 1997.

Галина Брега

БУРКАЛО Іван Федорович (10.03.1936, с.Черна Виноградівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник історії культури укр. народу, к.і.н. (1968), доц. із селян. Закінчив іст.-

філософ. ф-т КДУ ім. Т.Г.Шевченка. Працював учителем історії Дубівської с/ш Тячівського р-ну Закарпатської обл., Виноградівської школи-інтернату. Навчався в аспірантурі КДУ на каф. історії України. Під кер. проф., д.і.н. Лаврова П.А. захистив канд. дис. "Розвиток культури в Закарпатті за роки Радянської влади (1945-1965 рр.)". З 1968 працював доц. каф. гуманітарних дисциплін підготовчого відділення КДУ. Співавтор монографій і колект. праць, автор статей у журналах та УРЕ (укр. й рос. мовами).

Тв.: Здійснення ленінської програми соціалістичного будівництва в СРСР. – К., 1970 (у співавт.); Нариси з історії СРСР (радянський період). – К., 1973 (у співавт.); З історії ліквідації неписьменності і малописьменності на Закарпатті в роки Радянської влади // УДЖ. – 1966. – № 5; Розквіт художньої самодіяльності на Закарпатті в роки Радянської влади // Народна творчість та етнографія. – 1966. – №5; Організація і розвиток бібліотечної справи на Закарпатті за роки Радянської влади // Питання історії народів СРСР. – Х., 1967. – Вип.4; Культурні перетворення на Закарпатті за роки Радянської влади // Вісн. Київ. ун-ту: Сер. історії. – 1967. – №9.

Літ.: Анкета І.Ф.Буркала.

Віктор Даниленко

БУТ Олександр Микитович (22.06.1940, м.Дебальцеве Донецької обл.) – дослідник проблем розвитку народного господарства в умовах НЕПу, д.і.н. (1991), проф. З робітників.

З 1957-1962 навчався на іст. ф-ті Харківського ун-ту. 1962-1963 – вчитель історії сш №10 м.Торез Донецької обл.; 1963-1972 – аспірант, ст.викл., доц. Донецького ун-ту. 1975 у Донецькому ун-ті захистив канд. дис. "Ленінський комсомол – активний помічник партії (на матеріаліх Донбасу)" (наук. кер. – проф. Г.Я.Пономаренко). 1991 у КДУ захистив докт. дис. "Управління промисловістю України, 1921-1941 рр. (історико-партійний аспект)". Нині працює проф. каф. укр. історії та етнополітики Донецького ун-ту.

Автор бл. 50 праць. Один з авторів колективних робіт: Очерки Донецької комсомольської організації. – К., 1987; Правда через роки. – Донецьк, 1995.

Тв.: Проблеми управління промисловістю України. 1921-1941. – К., 1990; Економічний суверенітет УРСР у 20-ті роки: надії та втрати // Українська державність: історія, сучасність. – К., 1990.

Літ.: Анкета Бута О.М.; Єрхов Г.П. Невикористані можливості НЕПу // Комуніст України. – 1991. – №8. – С.91-93.

Петро Бондарчук

БУЦИК Андрій Калістратович (17.07.1906, с.Вишняки Полтавської обл. – 25.12.1984, м.Київ) – дослідник історії України XIX ст., к.і.н. (1947), проф. (1964). Із селян.

1928-1930 – студент педтехнікуму у Великих Сорочинцях, після закінчення якого працював: 1930-1932 – директором школи у Миргороді, 1932-1933 – викладачем у Хорольському технікумі механізації. У вересні 1933 приїхав до Києва на навчання в університет: студент (1933-1935), аспірант (1938-1941) за спеціальністю “Історія”. Одночасно у 1938 – розпочав викладацьку діяльність на іст. ф-ті Київського ун-ту, якій присвятив 40 років життя. Велика Вітчизняна війна (1941–1945) перервала навчання в аспірантурі: воював на Південно-Західному, Воронезькому і Західному фронтах, удостоєний державних нагород. У 1946 – закінчив аспірантуру, захистив канд. дисертацію. З 1949 – доцент, у 1952-1955 – декан іст. ф-ту. Від 1964 – проф. КДУ. Вів активну пед. і науково-дослідну діяльність. Автор понад 40 праць: наук. статей, монографій, навч. посібників, брошур.

Тв.: Вітчизняна війна 1812 року і крах наполеонівської імперії. – К. 1959; Великий патріотичний подвиг. (Участь українського народу у Вітчизняній війні 1812 р.). – К., 1962; Петрашевці. – К., 1962; Суспільно-політичний рух в Росії 30-50 рр. XIX ст.: Посібник для вчителів. – К., 1964.

БУЦЬКО Микола Олександрович (16.03.1923, с.Слободо-Петрівка Гребінківського р-ну Полтавської обл. – 02.01.1982, м.Київ) – дослідник історії та нац. політики КПРС, історії України в роки Другої світової війни, д.і.н. (1966), проф. (1967). 3 робітників.

1941 закінчив Гребінківську залізничну сш, 1951 – іст.ф-т КДУ ім. Т.Шевченка. З 1952 – викл., з 1954 – доц., з 1967 – проф. КДУ. 1966 захистив докт. дис. “Комуністична партія – організатор і керівник відбудови народного господарства Радянської України в роки Великої Вітчизняної війни (грудень 1942-1945 рр.)”. З 1970 працював зав. каф. історії КПРС Ін-ту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при КДУ. Під керівництвом Б. підготовлено 35 канд.наук; був членом правління УТОПК. Автор понад 300 друкованих праць, у т.ч. 25 навч. посібників, 38 індивід. та колект. монографій. Один із авторів 3-томної праці “Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр.” (К., 1967-1969); 2-томного видання “Історія селянства Української РСР”; “Історія Київського університету”; Нарисів історії Київської (К., 1967) і Вінницької (Одеса, 1972) обл.парт.організацій.

Тв.: Коммунистическая партия – организатор всенародной помощи Советской Украине в восстановлении народного хозяйства в годы Великой Отечественной войны. – К., 1962; В ім'я перемоги. – К., 1967 (у співавт.); Відродження колгоспного села. – К., 1968 (у співавт.); Торжество ленінських принципів пролетарського інтернаціоналізму. – Львів, 1971; Могутня Радянська держава. – К., 1972; Подвиг Донбасса; Трудовой и боевой героизм трудящихся Донбасса в первый период Великой Отечественной войны. – К., 1975 (у співавт.); Некоторые вопросы историографии истории КПСС периода Великой Отечественной войны (материалы к лекции). – К., 1980; КПСС

– вдохновитель и организатор победы советского народа в Великой Отечественной войне. – К., 1980.

Літ.: Учені вузів Української РСР. – К., 1969.

Галина Брега

БУЧНЕВИЧ Василь Євстафійович (22.07.1860, Ямпільський пов. Подільської губ. – 1928) – дослідник полтавських старожитностей, археолог.

Народився у родині капітана Орловського полку. Навчався у Полтавській гімназії. Служив у МВС Російської імперії. З 1904 – судовий пристав Полтавського окружного суду. Співробітничав з “Киевской стариной” та полтавськими часописами. Д.чл. Полтавської вченої архівної комісії. Автор праць з історії Полтави та Полтавщини.

Тв.: Несколько слов о домике Котляревского в Полтаве // Киевская старина. – 1884. – № 10; Поправка надписи на иконе в селе Жуках // Там само. – 1884. – №9; Гетманский город (Гадяч) // Там само. – 1885. – №3; К истории николаевской церкви в Ромнах // Полтавские епархиальные ведомости. – 1889. – №11; Заштатный город Глинск, Роменского уезда // Там само. – 1889. – № 18; Местечко Константиново, Роменского уезда // Там само. – 1889. – №3; Памятник Котляревского в Полтаве // Киевская старина. – 1889. – №8; Замечательные села и местечки в Роменском уезде // Полтавские губернские ведомости. – 1890. – №23-25; Полтава и ее историческое прошлое. – Полтава, 1890 [Бібліогр. праць Б. С.І-Х]; Ромны // Полтавские губернские ведомости. – 1890. – №3-6; Село Жуки // Там само. – 1890. – №79-80; Кременчуг и посад Крюков // Там само. – 1891. – №9, 11-17, 19, 24-25; Полтавские подземелья // Там само. – 1891. – №53-55; К истории воскресенской церкви в Полтаве // Там само. – 1893. – №8; Колокол “Кизикерман” // Киевская старина. – 1896. – №12; Записки о Полтаве и ее памятниках / Сост. В.Е.Бучневич. – Полтава, 1902; Пребывание Карла XII в Ромнах // Киевская старина. – 1904. – №3; Село Жуки, Полтавского уезда // Труды Полтавской ученой архивной комиссии.

– Полтава, 1916. – Вып.15; Местечко Решетилівка, Полтавського уезду // Там само. – Полтава, 1917. – Вып. 16.

Літ.: Венгерів С.А. Істочники словаря русских писателей: В 4 т. – СПб., 1900. – Т1; Павловський І.Ф. Краткий біографічний словарь ученых и писателей Полтавской губернии с пол. XVIII века. – Полтава, 1912.

Олексій Ясь

ВАНЄЄВ Геннадій Іванович (23.07.1927, Кіровська обл., Росія) – історик, педагог, д.і.н. (1981), проф. (1984), засл. діяч науки і техніки України, капітан I рангу, громад. діяч. Із селян.

1944-1949 – матрос ВМФ. Закінчив іст.ф-т КДУ та Вище військово-морське політ. училище (1953). 1953-1956 – заст. командира роти з політ.питань, з 1956 – пропагандист політорганів флоту. 1966 захистив канд. дис. на тему “Оборона Севастополя у Великій Вітчизняній війні 1941-1942 рр.”. 1970-1978 – викл., ст. викл., доц., з 1984 проф. Чорноморського вищого військово-морського ордена Червоної Зірки училища ім. П.С.Нахімова. 1981 захистив докт. дис. “Чорноморський флот у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.” (в Ін-ті історії АН УРСР). Автор 150 наук. праць.

Тв.: Героїни Севастопольської крепости. – Симферополь, 1965; Героїчний Севастополь. – К., 1967; Героическая оборона Севастополя. 1941-1942. – М., 1969 (у співавтор.); Черноморцы в Великой Отечественной войне. – М., 1978; Севастополь: Страницы истории. 1783-1983: Справочник. – Симферополь, 1983; Севастополь. 1941-1942: Хроника героической обороны: В 2-х кн. – К., 1995.

Літ.: Пінчук Ю.А. Захист докторської дисертації Г.І.Ванєєвим // УІЖ. – 1981. – №8; Лисенко О.Є. // Там само. – 1997. – №5; Хто є хто в Україні. – К., 1997.

Галина Герасимова

ВЕЙЦКІВСЬКИЙ Іван Іванович (12.03.1900, м.Черкаси – 2.10.1977, м.Львів) – дослідник історії античного світу, античного джерелознавства та історіографії, історії міжнародних відносин в епоху стародавнього світу, д.і.н. (1961), проф. (1962). Із службовців.

1932 закінчив іст.-філол. ф-т пед. ін-ту у м.Енгельсі. 1934-1937 навчався в аспірантурі Московського ін-ту історії, філософії і літератури. 1937 захистив канд.дис. “Повстання рабів в Італії і Сіцилії у II-I ст. до н.е.”. З 1937 – на викладацькій роботі у вузах Москви, Саратова. З 1944 – у Львівському ун-ті, з 1949 – зав. каф. історії стародавнього світу й середніх віків цього ж ун-ту. 1960 у Львові захистив докт.дис. “Західне Середземномор’я у III ст. до н.е. (До історії міжнародних відносин в античному світі. 282-219 рр. до н.е.)”. З 1971 – проф. каф. історії стародавнього світу і середніх віків Львівського ун-ту. Автор численних праць з історії стародавнього світу.

Тв.: Зовнішня політика країн Західного Середземномор’я в 264-219 рр. до н.е. – Львів, 1959; До історії повстання рабів 198 року до н.е. в Лаціумі // Наук.зап. Львів. ун-ту. 1946. – Ч.1. Серія іст., вип.2.

Галина Брега

ВЕЛИКИЙ Атанасій (Атаназій) Григор (05.11.1911, Туринка, Жовківський пов., Галичина – 24.12.1982, Рим, Італія) – дослідник проблем історії Української греко-католицької церкви XVI-XX ст., католицький священник, історик церкви, археограф, редактор “Записок Чину Св. Василя Великого”.

Навчався в УВУ у Празі (1940-1944), Папському орієнтальному ін-ті (1946-1948) у Римі. Докторати УВУ (1944), історія; Григоріанський папський ун-т у Римі (1948), теологія. В 1946 висвячений на священника. Віце-ректор (1948-1953, 1955-1960) й проф. (1961-1963) Української папської колегії Св.Йософата у Римі. Президент Української богословського наукового т-ва (1960-1965). Протоархімандрит католицького чернечого ордена (чина) Св.Василя Великого (1963-1976).

Секретар Комісії східних церков Ватиканського Собору (з 1960). Д. чл. НТШ, співредактор “Енциклопедії українознавства” Консультант Комісії ревізії кодексу церковного права. Підготував 5-томний переклад та історію текстів Собору укр. мовою. Під його редакцією опубліковано ряд документальних матеріалів з ватиканських архівів стосовно історії України: “Документи римських понтифіків, 1705-1953” (2 т.), “Найсвятіші аудієнції, 1650-1862” (2 т.), “Акти конгрегації пропаганди віри, 1622-1862” (5 т.), “Листи конгрегації пропаганди віри, 1622-1862” (7 т.), “Партикулярні конгрегації, які висвітлюють історію Української католицької церкви, 1622-1862” (2 т.), “Листи Київських католицьких митрополитів 1613-1839” (9 т.), “Листи єпископів, 1600-1900” (5 т.), “Листи апостольських нунціїв, 1550-1900” (14 т.), “Прохання Уніатської церкви, 1600-1769” (3 т.), “Документи Брестської унії та її авторів, 1590-1600” (1 т.), “Листи Василян, 1601-1760” (2 т.), “Документи Йософата Кунцевича, 1623-1867” (3 т.).

Тв.: Проблема коронації Данила: 1253-1953 (Римська сесія наук. конф. НТШ) // ЗНТШ.– Рим; Париж; Мюнхен, 1955. – Т.164; Корона Данила Романовича (передрук: Старожитності. – 1993. – №17/18); Релігія і церква – основні рушії української історії // ЗНТШ.– Мюнхен; Рим; Париж, 1966. – Т.181: Релігія в житті українського народу; З літопису християнської України: Церковно-історичні радіолекції з Ватикану. – Рим, 1971.

Літ.: Назарко І. Український історичний осередок в Римі // Укр. історик. – 1964. – № 4; Оглоблин О. Українська церковна історіографія // Там само. – 1969. – № 4; Ваврик М. Бібліо-графічний огляд історії Василянського Чина за 1950-1970 рр. – Рим, 1971; Помер протоархимандрит Атанасій Великий // Свобода.– Джерсі-Сіті, 1983. – 4 січ. – №1; Патрило І. Життя і творчість о.Атанасія Григорія Великого, ЧСВВ (1918-1982) // Записки ЧСВВ.– Рим.– Серія II. – 1985. – Т.12; Отець-василянин Атанасій Великий // Старожитності. – 1993. – №17/18; Плохій С.М. Від Якова Суші до Атанасія

Великого: (Огляд видань римських джерел з історії української церкви) // Укр. археографічний щорічник: Нова серія. – К., 1993. – Т.5. – Вип.2; Прицак О. о.Атанасій Великий, ЧСВВ – археограф // Історія укр. археографії: Персоналії. – К., 1993. – Вип.1: М.Костомаров, Д.Багалій, В.Антонович, М.Грушевський, О.А.Великий.

Олексій Ясь

ВЕНГРЖЕНОВСЬКИЙ (ВЕНГРЖИНОВСЬКИЙ)

Сергій Олександрович (бл.1844, Нове Поріччя Кам'янець-Подільського пов. Подільської губ. – 26.09 (9.10).1912, Могильне Гайсинського пов. Подільської губ.) – дослідник історії Поділля XVII-XIX ст., опришківського руху та соціально-економічних відносин на Брацлавщині, етнограф.

Народився у родині священника. Закінчив Кам'янець-Подільську духовну семінарію (1869). Навчався в Новоросійському ун-ті в Одесі. Давав приватні уроки дітям заможних родин на Херсонщині та в Бессарабії, з 1887 служив акцизним чиновником на Поділлі. Член Подільського епархіального історико-статистичного комітету. Опублікував ряд докумен-тальних матеріалів з церковної історії Брацлавщини.

Тв.: Еще кое-что о Кармелюке // Киевская старина. – 1886. – № 7; Исторический очерк унии: Административные и судебные власти в церкви униатской: Акты административные, судебные и нотариальные // Труды для историко-статистического описания Подольской епархии.— Каменец-Подольский, 1887. – Вып.3; Игнатий граф Сцибор-Маряоцкий (историко-бытовой этюд) // Одесский вестник. – 1888. – № 228-231; Материалы для истории унии в бывшем Брацлавском воеводстве во второй половине XVIII века // Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. – 1890. – Т.5; Из моей записной книжки: 1) Молитва; 2) Легенда “Политическая сатира” // Киевская старина. – 1892. – № 12; Авантюра XVI века (из истории Молдавского

княжества) // Там само. – 1893. – № 6-7; Сахарометрия в винокуреному виробництві з патоки. – Одеса, 1894; Язычеський быт в Брацлавщині “гоныты шуляка” // Киевская старина. – 1895. – № 9; Свадьба Тимоша Хмельницького (епізод из истории малорусско-молдавских отношений) // Там само. – 1897. – № 3, 5 (передрук УІЖ. – 1995. – № 6; 1996. – № 2); Рабочие воли в Брацлавщині и их номенклатура // Там само. – 1898. – № 7/8.

Літ.: Матях В.М. Одруження Тимофія Хмельницького в історичних оповіданнях К.Шайнохи та С.Венгрженівського / / УІЖ. – 1995. – № 6.

Олексій Ясь

ВЕРБИЛО Олексій Миколайович (22.09.1922, с.Макошино Менського р-ну Чернігівської обл.) – дослідник проблем військово-патріотичного виховання, д.і.н. (1972), засл. працівник вищої освіти. Із селян.

У 1950-1954 навчався на ф-ті партійно-політичної роботи Ленінградського Вищого Воєнно-пед. ін-ту. 1954-1961 працював в Ульяновському танковому училищі: 1954-1958 – ст.викл., 1958-1961 – нач. соц.-екон. циклу. 1962 в Московській Воєнно-політ. акад. захистив канд. дис. “Діяльність КПРС по дальшому зміцненню єдності армії й народу в третій період Великої Вітчизняної війни”, 1972 – докт. дис. “Діяльність КП України по вихованню трудящих мас у дусі радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму в період Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.)”. 1966-1974 – нач. каф. марксизму-ленінізму Київського Вищого військового училища; 1974-1982 – нач. каф. марксизму-ленінізму Воєнної академії військ ПВО; 1982-1986 – зав. каф. історії КПРС КІНГУ. Опублікував понад 80 праць.

Тв.: Роль ідеології в сучасній війні. – К., 1968; Діяльність КП України по вихованню трудящих в дусі радянського патріотизму, дружби народів, пролетарського інтернаціоналізму в роки Великої Вітчизняної війни. – К., 1970; Радянський

патріотизм, пролетарський інтернаціоналізм і захист завоювань соціалізму. – К., 1980; Могутні джерела перемоги. – К., 1984 (кол.праця); Зміцнення дружби народів СРСР в роки Великої Вітчизняної війни. – К., 1979; Критика буржуазних концепцій з війни і миру. – К., 1980; Виховання воїнів у дусі героїзму і мужності в роки Великої Вітчизняної війни. – К., 1982.

Літ.: Анкета Вербила О.М.

Петро Бондарчук

ВЕРГУН Дмитро Миколайович (18.10.1871, Городок, Галичина – 3.09.1951, Х'юстон, Техас, США) – дослідник історії літератури Карпатської Русі та слов'янознавства, публіцист, журналіст, поет.

Навчався у Віденському ун-ті. Захистив докт. дис. “Мелетій Смотрицький як західно-руський письменник та грамастик” у Віденському ун-ті (1889). В 1900-1905 видавав часопис неослов'янофільського напрямку “Славянский век” у Відні. З 1907 – керував слов'янським відділом газети “Новое время” в С.-Петербурзі. Викладав слов'янську філологію в Московському та Іркутському ун-тах. Приват-доцент Московського (1918) та проф. Іркутського ун-ту (1919). В 1922-1945 викладав російську мову та слов'янознавство у Вищій школі в Празі. З 1945 – у США. Проф. Х'юстонського ун-ту в США. Прибічник панслов'янського об'єднання народів Східної Європи.

Тв.: Славянские беседы // Славянский век.– Вена, 1900. – №1, 2, 4; А.И.Герцен и славянский вопрос // Там само.– 1901. – №19; На рубеже двух культур: славянство от Гданьска до Триеста // Там само. – 1901. – №23-24; Червонорусские отзвуки. – Львов, 1901; Панславизм и пангерманизм // Славянский век.– Вена, 1903. – №67, 69, 72; Немецкий “Drang nach Osten” в цифрах и фактах. – Вена, 1905 (Пер. фран., італ., чеською, словацькою, сербською та угорською мовами); Что нужно знать о славянах. – СПб., 1908; Австрославизм и русо-славизм // Ладо. – СПб., 1911; Россия и Турция. – СПб., 1911; Что такое Галиция? – Пг.,

1915; Новейшая карпато-русская библиография. – Нью-Йорк, 1920; Введение в славяноведение / Литографированное издание для студентов Русского педагогического ин-та. – Прага, 1924; Восемь лекций о Подкарпатской Руси. – Прага, 1925; Обзор карпатско-русской литературы. – Прага, 1925; Легенда о Федоре Кузьмиче // Записки Русского исторического общества. – Прага, 1927. – Т.1; Slowanske eporje. – [Прага], 1928; К историографии неославизма // Труды IV съезда Русских академических организаций за границей. – Белград, 1929. – Ч.1; Памяти Ю.А.Яворского // Временник ин-та ставропигийского за 1938. – Львов, 1938.

Літ.: Вергун Д.Н. Автобиография // Вергун Д.Н. Стихотворення. – Львов, 1901; Библиография русской зарубежной литературы 1918-1968 / Сост. Л.А.Фостер: В 2 т. – Бостон, 1970. – Т.1; Славяноведение в дореволюционной России: Биобиблиографический словарь. – М., 1979; Пашуто В.Т. Русские историки эмигранты в Европе / Отв. ред. Б.В.Левшин. – М., 1992.

Олексій Ясь

ВЕРЗІЛОВ Аркадій Васильович (Псевд.: Ковчинець; 8(22)12.1867, с.Ковчин Чернігівського пов. і губ. - 14.07.1931, м.Чернігів) – дослідник проблем середньовіччя, краєзнавства, архівіст, педагог, громад.-політ. діяч. З сім'ї службовця.

Закінчив Чернігівську класичну гімназію, іст.-філол. ф-т ун-ту св.Володимира, під керівництвом В.Б.Антоновича брав участь в археолог. розкопках у Чернігові. По закінченні ун-ту працював у Київському ЦАДА, за документами якого написав першу наукову працю "Очерки торговли Южной России 1480-1569" (Чернігів, 1898). З 1893 жив у Чернігові, був членом Чернігівської громади, секретарем міської думи, обирався міським головою (1906,1909,1913 та 1918). З листопада 1900 став членом Чернігівської губ. ученої архівної комісії, 1902 працював над програмою збирання археол., іст. та етнограф. старожитностей, прочитав на засіданні комісії ряд доповідей з історії Чернігівщини; активно друкувався в місцевій пресі й у

ж. "Україна". Учасник днів І.Котляревського в Полтаві (1903). Брав активну участь у підготовці та проведенні XIV Археологічного з'їзду (1908). 1917 очолив І Укр. гімназію; 1919-1922 читав історію України в учбових закладах Єлисаветграда і Чернігова. Вийшовши на пенсію 1928, викладав історію й економіку краю у технікумі землевпорядкування. Був ученим секретарем Чернігівського наукового т-ва; член Постійної комісії при ВУАН (запрошений 1924 особисто М.Грушевським) для складання біографічного словника укр. діячів як автор біографій М.А.Вербицького, П.М.Добровольського, П.Я.Дорошенка, М.М.Коцюбинського (Труди ЧГУАК, вип.5, 7, 8. – Чернігів, 1903, 1908, 1911). Залишив також цікаві спогади про Чернігівську громаду, широко використані М.Грінченко у праці "Чернігів і Північне Лівобережжя" (К., 1928). Помер від раку.

Тв.: Наукове життя в Чернігові в 1914-1924 // Україна. – 1925. – Кн.3; Антонович і Костомаров: З споминів // Там само. – 1928. – Кн.6; Журнали засідань ЧАК // Труди ЧГУАК. – Чернігов, 1903-1915. – Вып.5-12; Униатские архимандриты в Чернигове // Там само. – 1903. – Вып.5.

Літ.: Дорошенко Д. Мої спогади про недавнє минуле. – Ч.2. – Львів, 1923; Курас Г.М. Український історик та краєзнавець А.В.Верзілов // V Всеукр. конф. "Розвиток іст.краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України" (жовт.1991): Тези. – К.; Кам'янець-Подільський, 1991; Курас Г.М. Черниговская архивная комиссия и ее вклад в изучение истории Украины: Автореф ... к.и.н. – К., 1992; Дослідник Чернігівщини // Укр.іст.календар, 1996. – К., 1995; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники і опоненти. – К., 1996; Коваль О. // Українські архівісти. – К., 1999. – Вип.І.

Галина Герасимова

ВЕРЬОВКІН Віктор Васильович (22.07.1944, с.Осипівка Суджанського р-ну Курської обл.) – дослідник проблем історії Західної України 20-30-х рр. ХХ ст., джерелознавець. Із селян.

1967-1973 навчався на іст. ф-ті КДУ. 1975-1980 – працював асистентом каф. історії Рівненського ін-ту інженерів водного господарства; з 1984 – у Рівненському пед. ін-ті. Нині – доц. каф. історії України. 1982 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Трудові нагороди в СРСР як історичне джерело (1921-1941 рр.)” (наук. кер. – к.і.н. В.І.Стрельський). Опублікував бл. 90 праць.

Тв.: Революційні твори національно-визвольної боротьби на Західній Україні як історичне джерело (1921-1939 рр.). – М., 1990; Документи і матеріали Українського державного архіву-музею літератури і мистецтва України як джерело національно-визвольної боротьби на Західній Україні у 20-х – 30-х рр. ХХ ст. // Література і історія: Тези доп. і повідомл. Всеукраїнської наук. конф. – Запоріжжя, 1993.

Літ. Анкета Верьовкіна В.В.

Петро Бондарчук

ВИНОГРАДСЬКИЙ Юрій Степанович (1873, м. Сосниця, тепер Чернігівської обл. – 04.03.1965, смт. Сосниця) – дослідник історії, географії і народної культури Пн.-Сх. України, народознавець. З сім’ї священика.

Закінчив Чернігівську гімназію, 1896 – юрид. ф-т Київського ун-ту. Працював у Варшаві юристом. 1913 обраний чл. Т-ва історії, філософії та права при Варшавському ун-ті. З 1915 жив у Чернігові. Був активним чл. Чернігівської губернської архів. комісії, очолював Т-во охорони пам’яток старовини та мистецтва, 1919 призначений головою губернського комітету охорони пам’яток історії та культури. 1920 переїхав до Сосниці. Засновник місцевого краєзнавчо-історичного музею (до 1953 – його дир.). Після виходу на пенсію не припиняв активної діяльності.

Наукові інтереси були різнобічні. Відкрив 50 стоянок доби неоліту і доби бронзового віку, 9 раніше не відомих науці городищ. Надрукував 26 наук. праць, чимало різних розвідок, статей, повідомлень з історії, фольклористики, етнографії, педагогіки, мовознавства. Перебуваючи на посаді дир.

краєзнавчого музею, сприяв розвиткові краєзнавчого руху на Чернігівщині. Внаслідок проведення польових робіт за його сприяння складено детальні археол. карти Сосницького та суміжних придеснянських р-нів. Брав активну участь у збиранні мат. до "Історії міст і сіл Української РСР". Опрацював ономаністичні дані 1610 населених пунктів та понад 100 назв річок і урочищ цієї території.

Тв.: До історії колонізації Середньої Чернігівщини // Історично-географічний збірник. – 1929. – Т.3; 1931. – Т.4; Раннеславянские памятники в окрестностях г.Сосница // Краткие сообщения Института археологии АН УССР. – 1952. – Т.2; Археологические работы Сосницкого историко-краеведческого музея // Там само. – 1955. – Т.5; Назви міст та річок Чернігівщини // Мовознавство. – 1957. – Т.14; Находки бронзовых украшений в Менском и Сосницком районах // Краткие сообщения Института археологии АН УССР. – 1960. – Т.9; Спогади про кобзарів та лірників Менського району Чернігівщини // Народна творчість та етнографія. – 1964. – № 1.

Літ.: Петров В.П. Краєзнавець Ю.С.Виноградський // УДЖ. – 1966. – № 1; Григороський В. Народознавчі дослідження Юрія Виноградського // Народна творчість та етнографія. – 1993. – № 4.

Петро Скрипник

ВІВЧАРИК Михайло Миколайович (09.04.1941, м.Косів Ів.-Франківської обл. – 9.12.2003, м.Київ) – дослідник проблем політології й історії України ХХ ст., д. політології (1994).

У 1967 закінчив іст. ф-т Івано-Франківського пед. ін-ту. В 1966-1970 працював учителем на Івано-Франківщині, у 1972-1974 – навчався на ф-ті журналістики ВПШ при ЦК Компартії України, у 1970-1975 працював на журналістській роботі, 1975-1985 – ст. референт-лектор республ. т-ва "Знання". У 1985-1986 – н.с. відділу історії науки і техніки, з 1986 – с.н.с. відділу сучасної історії України Ін-ту історії України НАН України. Канд. дис. "Діяльність партії по інтернаціональному вихованню

трудящих села (1971-1975 рр.)” (наук. кер. – д.і.н. М.В.Коваль) захистив у ВПШ при ЦК КПУ. В Ін-ті держава і права ім.В.М.Корецького НАН України захистив докт. дис. “Етнополітичні процеси в українському селі”. Опублікував понад 250 праць.

Тв.: Колоситься нива дружби. – К., 1989; На принципах дружби и сотрудничества. – Львів, 1989 (у співавт.); Національна ідея в контексті розбудови незалежної держави // Розбудова держави. – 1993. – №14; Етнополітичні процеси в Україні // Там само. – 1994. – № 5; Етнополітичні процеси в українському селі. – К., 1994 (депон.); По шляху до консолідації нації // Розбудова держави. – 1996. – №2.

Галина Брега

ВІНТОНЯК Олександр (20.01.1915, Струпков, Коломийський пов., Галичина) – дослідник укр. історії XVIII ст., книговидавець.

Народився в селянській родині. Навчався у греко-католицькій семінарії у Станіславі (1938-1939) та УВУ (1946-1950). Докторат УВУ(1950), історія. В’язень німецьких концентраційних таборів (Аушвіц, Маутгаузен та ін.). На еміграції з 1945. Директор-засновник укр. видавництва “Дніпрова хвиля” (з 1953). Автор джерелознавчих праць з історії висвітлення України XVIII ст. в описах мандрівників, спогадів про німецькі концентраційні табори та розвідок про укр.істориків Б.Крупницького та Б.Кентржинського.

Тв.: Пам’яті Богдана Кентржинського // Укр.історик. – 1969. – № 4; Київ 1770-х років в описі академіка Гюльденшtedта // Наук.зб. на пошану проф.д-ра О.Оглоблина. – Нью-Йорк, 1977; Церкви та монастирі в Україні в 18 ст. в описі академіка Й.А.Гюльденшtedта // Наук.зб. на пошану проф.д-ра В.Янева. – Мюнхен, 1983; Борис Дмитрович Крупницький, 1894-1956 // Укр.історик. – 1987. – № 1/4; КЦ - Авшвіц і як гинули в ньому українські в’язні // Діалоги: Бюлетень т-ва єврейсько-українських зв’язків в Ізраїлі. – Єрусалим, 1987. – № 13/14; Про Авшвіц і як

загинув Василь Бандера // В боротьбі за українську державу. – Вінніпег, 1990; Анатема на гетьмана Мазепу // Укр.історик. – 1990. – № 1/4; Україна в описах західноєвропейських подорожників другої половини XVIII століття. – Львів; Мюнхен, 1995.

Літ.: Озон “Дніпрової хвилі” // Старожитності. – 1992. – №10; Дашкевич Я. Передмова // Вінтоняк О. Україна в описах західноєвропейських подорожників другої половини XVIII століття. – Львів; Мюнхен, 1995; Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні: У 2 т. – К., 1998. – Т.2.

Олексій Ясь

ВЛАДИМИРСЬКИЙ-БУДАНОВ Михайло Флегонтович (1838, с.Бороздин Тульської губ. – 24.03.(7.04).1916, м.Київ. Похований у м.Березному на Чернігівщині) – дослідник історії права і соц.-екон. питань історії України XIII-XVIII ст., архівознавець, педагог. Із сім’ї священника.

Початкову і середню освіту здобув у Веневському духовному училищі. Вчився в Тульській духовній семінарії, 1857 вступив до Київської духовної академії, яку залишив після III курсу. 1864 закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту, став стипендіатом для підготовки до проф. звання по каф. рос. історії. Викладач II гімназії й кадет. корпусу (Київ). 1868 захистив магістерську дис. “Немецкое право в Польше и Литве” (видана у Києві, 1869 отримала Уваровську премію РАН). 1869-1870 перебував у закордонному відрядженні. 1870-1875 – проф. каф. історії рос. права Демидовського юридичного ліцею в Ярославлі. 1874 став доктором рос. історії за працю “Государство и народное образование России XVIII в”. 1876-1915 – проф. (з 1900 – почесний) історії рос. права Київського ун-ту. Від 1882 – гол.ред. Київської тимчасової комісії для розгляду давніх актів. Дійсний член, з 1887 – голова Іст. т-ва Нестора-літописця. Чл.-кор. РАН (з 1903). Почесний чл. кількох ун-тів та наук. т-в.

Упорядник хрестоматії з історії рос. права (тт. 1-3, 1872-1875), яка тривалий час була основним підручником у цій галузі.

Тв.: Государство и народное образование в России с XVII в. до учреждения министерств. – 1874; Очерки из истории литовско-русского права. – 1882, 1893; История имп. Университета св.Владимира. Т.1. – К., 1884; Обзор истории русского права (7 видань з 1886 по 1914); Передвижение южно-русского населения в эпоху Б.Хмельницкого. – К., 1888; Поместья Литовского государства. – К., 1889; Судебник 1589 г. Его значение и источники. – К., 1902.

Літ.: Зубкова Н.М., Гайкалов О.Є. Архів М.Ф.Владимирського-Буданова // Рукописна та книжкова спадщина України: Археогр. дослідж. унікальних архівних бібліотечних фондів. – К., 1994. – Вип.2. – С.142-146; Карамаш С. Знайдено в архіві // Старожитності. – 1994. – №5/6; Бондарук Т.І. Основоположники київської історико-юридичної школи М.Ф.Владимирський-Буданов і Ф.І.Леонтович. – К., 1995; Вернадский Г.В. Русская историография. – М., 1998; Українські архівісти. Вип.І. – К., 1999.

Галина Герасимова

ВОЙНАЛОВИЧ Віктор Анатолійович (20.06.1957, с.Андріяшевка Роменського р-ну Сумської обл.) – дослідник проблем збереження та пропаганди іст.-культ. спадщини, держ. політики у сфері релігії та церкви в Україні, засл. працівник освіти України. Із службовців.

1974-1978 навчався на іст. ф-ті Полтавського пед. ін-ту, в аспірантурі КДУ (нак. кер. – М.М.Матвійчук). 1986 у цьому ж закладі захистив канд.дис. “Діяльність профспілок по підвищенню трудової активності робітничого класу України. 1971-1975 рр.”. У 1980-1982 – асистент каф. історії КПРС Полтавського держ. пед. ін-ту; 1982-1985 – аспірант каф. історії КПРС природничих ф-тів КДУ; 1986–1991 – ст. викл. каф. історії КПРС (пізніше каф. політичної історії); 1992 – доц. каф. історії України Полтавського держ.пед.ін-ту; 1993-1996 – докторант

Ін-ту історії України НАН України; з 1997 – пр.н.с. відділу національних меншин Ін-ту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Опублікував понад 100 праць.

Тв.: Охорона, використання та пропаганда пам'яток історії та культури в Українській РСР: Зб. метод. мат-лів. – Ч.4. – К., 1989; Увічнена історія України. – К., 1992 (у співавт.); Опыт и проблемы развития монументальной пропаганды на Украине // Историческое краеведение в СССР: вопросы теории и практики. – К., 1991; Масові репресії 20-50-х років на Полтавщині // Реабілітовані історією. – К., 1992; Наступ на етноконфесійні осередки як один із засобів національної політики в Україні (друга половина 40-х – 50-і рр. ХХ ст.) // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1997. – №1/2.

Літ.: Анкета Войналовича В.А.

Петро Бондарчук

ВОЙНАР Мелетій Михайло (15.10.1911, с.Боська Сяноцького пов., Галичина – 22.07.1988, Глен-Ков, Нью-Йорк, США) – дослідник історії церковного права, чернечого ордену василіан, католицький священник, педагог.

1929 вступив до чернечого ордену (чина) Св.Василія Великого. 1938 висвячений на священника. Навчався у Григоріанському папському ун-ті (Рим), де захистив докторат з канонічного права (1947). На еміграції з 1944. Д. чл. УВАН та НТШ. Віце-ректор Української папської колегії Св.Йосафата (1953-1954). Викладав у 1955–1974 східне католицьке право в Католицькому ун-ті (Вашингтон). Опрацював у 1962-1966 для папської Комісії (редакція східного канонічного права) епістолярну спадщину папи Інокентія IV (1243-1254) й Олександра IV (1254-1261). Автор праць “Управа українських Василіян” (Рим, 1949; лат. мовою); “Василіянські Капітули” (Рим, 1954; лат. мовою); “Протоархимандрит Василіян (1617-1804)” (Рим, 1958; лат. мовою).

Тв.: De Regimine Basilianorum Ruthenorum a metr.J.V.Rutskyj restauratorum. – Roma, 1949; De Capitulis Basilianorum. – Roma,

1954; Василяни в українськiм народi. – Рим, 1955; Корона Данила в правно-полiтичнiй структурi Сходу (Вiзантiї) // ЗНТШ.– Рим; Париж; Мюнхен, 1955. – Т.164: Корона Данила Романовича (1253-1953); De Protoarchimandrita Basilianorum (1617-1804). – Roma, 1958.

Лiт.: Пекар А. Над могилою о.Мелетiя М.Войнара // Укр. iсторик. – 1988. – №1/4.

Олексiй Ясь

ВОЙЦЕНКО Ольга Петрiвна (25.07.1909, м.Вiннiпег, Канада) – дослiдник iсторiї укр. емiграцiї, громадська дiячка.

Закiнчила середню школу i коледж у Вiннiпегу. 1962-1973 – навчалася в Манiтобському ун-тi. Активна учасниця багатьох канадських i укр. органiзацiй i товариств: голова Союзу українок Канади, член Комiтету українцiв Канади, в 1948-1954 - його крайовий президент, в 1959-1962 – крайовий президент жiночого КУК. З 1949 чл. УВАН та її Президiї, Української Могилянсько-Мазепинської Академiї, Осередку Української культури й освiти, Української мовної асоцiацiї, Манiтобського театр. центру, Манiтобського iст. т-ва та iн. Автор понад 250 наук. i публiцист. праць, якi отримали визнання науковцiв, а також широкого загалу багатьох країн.

Тв.: Лiтопис українського життя: У 8 тт. – Вiннiпег; Едмонтон, 1961-1992; До iсторiї українцiв у Британській Колумбiї. – Вiннiпег, 1972; Canada's Cultural Heritage: Ukrainian Contribution – Winnipeg, 1964.

Лiт.: EU. – Vol.5. – 1993. – P.729; EU. – Т.1. – Львiв, 1993. – С.302; Войценко О. Бiблiографiя писань. – Вiннiпег, 1991. – С.1-82; Iсторiя “Українського голосу” в бiографiях його основоположників i будiвничих. – Вiннiпег, 1995. – С.18-19; Марунчак М. Бiографiчний довiдник до iсторiї українцiв Канади. – Вiннiпег, 1986. – С.115-116; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.18-19.

Олена Ковальчук

ВОЛОВИК Валентин Пилипович (30.07.1927, м.Вінниця) – дослідник історії Поділля, методики викладання історії у вузах, педагог.

1946-1952 – студент іст. ф-ту КДУ ім.Т.Шевченка. 1968 захистив канд. дис. “Боротьба за владу Рад на Поділлі. 1917-1920 рр.” (наук. кер. – Білан Ю.Я.). 1970 було присвоєно вчене звання доцента. 1952-1956, 1963-1969, з 1971 р. – викл., доц. Вінницького пед. ін-ту, 1957-1960 – лектор Вінницького міськкому Компартії України, 1969-1971 – доц. Вінницького філіалу Київського торговельно-екон. ін-ту. Викладав вітчизняну та зарубіжну історію. Активний діяч Вінницького т-ва “Охорони пам’яток історії та культури” (з 1976 – заст. голови).

Автор понад 180 друк. праць. За його ініціативою й при його активній участі підготовлено монографії: Вінниця: Іст. нарис. – Вінниця, 1964; Вивчай історію свого краю. – Вінниця, 1964; Вінниччина в період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. – К., 1965. Упорядник і редактор кількох збірників документів, у т.ч. “Путівника по Вінницькому облдержархіву” (Вінниця, 1960). Активно співпрацював у створенні “УРЕ”, “РЕІУ”, інших енциклопедичних видань, підготовці “Історії міст і сіл”, написанні книги “Вінок безсмертя. Книга-меморіал” (К., 1988).

Літ.: Анкета Воловика В.П.; Гарнега І., Кривко П. Довідник про фонди Вінницького облдержархіву // Наук.-інформ. бюл. Архівного Упр. УРСР. – 1961. – № 6; Парасунько О.А. Вінниця. Історичний нарис. – УДЖ. – 1963. – № 7; Столяренко В. Город на Буге // Рабочая газ. – 1965. – 25 юн.

Олена Ковальчук

ГАВРИЛЕНКО Тодор Матвійович (Крипт.: Т.Г.; 08.06 1899, с. Ново-Павлівка Баштанського р-ну, тепер Миколаївської обл. – 23.03.1939, Магаданська обл.) – дослідник історії первісного суспільства на території України й історії Запоріжжя, етнограф, учень акад. М.С.Грушевського.

1924-1928 навчався у КІНО. 1925 був одним з організаторів та керівників Гуртка культури українського слова (ГУКУС’а).

1925-1928 – кандидат в аспіранти, 1928-1930 – аспірант Науково-дослідної, каф. історії України у Києві М.С.Грушевського, 1925-1930 – співробітник Культ.-іст. комісії ВУАН. 1926 організував і до 1930 керував етнографічною секцією краєзнавчого гуртка КІНО. 1927-1930 брав участь в етнографічних експедиціях на територію сучасної Миколаївської обл. та Дніпрельстану. 1930-1933 – н.с. Кафедри передісторії України Д.І.Яворницького при ВУАН. 1934-1936 – н.с. Ін-ту історії матеріальної культури ВУАН. 1936-1937 – вчителював. Незаконно репресований 1937. Покарання відбував у Маріїнську, потім у Магаданській області. Помер під час ув'язнення. Реабілітований 1964. Автор рецензій у ж. “Україна”, “Первісне громадянство та його пережитки на Україні”.

Тв.: Старші форми економічного побуту на Великому Лузі. Вівчарство і рибальство // Первісне громадянство. – 1929. – Вип.3; Запорожець Данило Несват // Україна. – 1929. – Липень-серпень; Погляди акад. М.М.Покровського на історію докласового суспільства у східних слов'ян // Там само. – 1932. – Кн.1-2; Рукописи праць Г. зберігаються в Інституті рукопису НБУ ім. В.І.Вернадського й Науковому архіві Інституту археології НАНУ.

Літ.: Юркова О. Історики київської школи М.С.Грушевського – дослідники Запорожжя // Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній самосвідомості: Матеріали міжнар. наук. конф. – К.;Запоріжжя, 1997. – С.279-284; Юркова О. Київська історична школа істориків М.С.Грушевського: долі науковців // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1998 - № 1/2. – С.263-281.

Оксана Юркова

ГАДЖЕГА Василь Миколайович (1863, за ін.дан. – 1864, с.Руська Поляна, нині с.Поляни, Румунія – 15.03.1938, м.Ужгород) – дослідник історії церкви й нар. культури Закарпаття, політ. та соц.-економ. минулого краю, греко-католицький священик, педагог, культ.-освітній діяч, редактор, перекладач,

один із засновників т-ва “Просвіта”; дійсний і почесний член НТШ. Із сім’ї сільського капелана.

Середню школу закінчив в Ужгороді, теологічну освіту отримав у Будапешті й Відні (д-р богослов.наук). Служив священиком у рідному селі, згодом – у Шаторайя-Уйхейї. З 1897 - проф. богослов’я і директор середньо-шкільного інтернату в Ужгороді. 1898 (за ін. даними - 1901) - 1903 – ред. ж.”Наука”. З 1907-Цегольнянський парох, згодом – канонік Мукачівської єпархії й начальник єпархіальної каси, секретар “Общества св.Василія Великого”, голова видавничого т-ва “Унію”, проф. Богословської семінарії в Ужгороді. Деякий час очолював Руський нац. музей. Підтримував ідею автохтонності місцевого укр. населення. Латин. та угор. мовами опублікував богословські трактати “Онтологія”, “Філософія природи”, “Логіка”. Був співредактором краєзнавчого часопису “Подкарпатская Русь” (1930) і щорічного “Наукового збірника товариства “Просвіта”, в яких опублікував 23 ґрунтовні іст. праці (1922-1937) укр. мовою. Активно друкувався також в інших місцевих виданнях (“Наука”, “Русин”, “Свобода”, “Пчілка” і т.д.). Переклав чеськ. мовою “Короткий перегляд церковної історії Підкарпатської Русі”. Деякі з праць Г. вийшли окремими книжками.

Тв.: Додатки к історії русинов и руських церковей в Марамороше: Студії іст.-архівні. – Ужгород, 1922; Додатки к історії русинов и руських церковей в Ужанской жупі. – Ужгород, 1924; Перва проба історії греко-католицької Мукачевской єпархии // НЗТП. – 1924. – Р.ІІІ; Михаил Лучкай: Житєпис и твори. – Ужгород, 1929; Додатки до історії русинов и руських церковей в був. жупі Земплинской. Ч.1. – Ужгород, 1931; Те саме (продовження) // НЗТП. – 1932. – Р.ІХ; 1934. – Р.Х; 1935. – Р.ХІ; 1937. – Р.ХІІ; Папска булла о переложеню оседка греко-катол. Мукачевьской єпархії з Мукачева до Ужгороду // НЗТП. – 1935. – Р.ХІ; Іоан Фогараші // Подкарп.Русь. – 1928. – №10; Витяги из летописа Анонима // Там само. – 1929. – №3-10; О переселеню князя Ф.Корятовича до Мадярщини // Там само. – 1929. – №7; Деякі замітки до питання: чи підкарпатські русини

автохтони на підкарпатській Русі? // Альманах Союзу Підкарпат. Руських Студентів у Празі. – 1931. – С.36-40; Вплив реформації на підкарпатських Русинів // *Najnal* (Зоря). – Ужгород, 1943. – Р.ІІІ. – №1-4. – С.5-50.

Бібліогр.: Лелекач М., Гарадай І. Загальна бібліографія Підкарпаття. – Унгвар, 1943. – С.62-63.

Літ.: ЕУ. – Т.І. – 1955. – С.332; Мишанич О.В. Від підкарпатських русинів до закарпатських українців: Іст.-літ. нарис. – Ужгород, 1991. – С.53; Шандор В. Закарпаття: Іст.-правний нарис від ІХ ст. до 1920. – Нью-Йорк, 1992. – С.31; Середяк А. Діячі “Просвіти” // Нарис історії “Просвіти”. – Львів та ін., 1993. – С.127-128; Пагирия В. Василь Гаджега // Пагирия В. Відлуння Карпат.-Ужгород, 1994. – С.35-36; Магочі П.-Р. Формування національної свідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948). – Ужгород, 1994. – С.176; Олашин М.В. Питання історії церкви в Закарпатті на сторінках “Наукового збірника товариства “Просвіта” // VII Всеукр. наук. конф. “Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність”. Ч.І. – К., 1995. – С.247-149; Габор В. Василь Гаджега // Укр. журналістика в іменах. Вип.2. – Львів, 1995. – С.68-73; Хланга І. Літературне Закарпаття ХХ ст. – Ужгород, 1995; Діячі історії, науки і культури Закарпаття. – Ужгород, 1997. – С.28; Дідик В.І. Внесок часопису “Зоря-*Najnal*” (1941-1943) у розвиток історичної думки Закарпаття // Українські земля в роки Другої світової війни. – Ужгород, 1998. – С.201.

Галина Герасимова

ГАЛАЙЧУК Богдан Тадей (21.07.1911, Угерськ, Стрийський пов., Галичина – 31.07.1974, Буенос-Айрес, Аргентина) – дослідник історії міжнародного права, публіцист.

Закінчив Львівський католицький ун-т у Бельгії (1935). Докторати Інсбрукський ун-т (1946), політичні науки; УВУ (1948), право. Чл. НТШ. З 1949 в Аргентині. З 1959 – надзвичайний, а з 1963 – звичайний проф. міжнародного публічного права у Pontificia Universidad Católica у Буенос-

Айресі. Викладав в Католицькому ін-ті культури в Буенос-Айресі, а також у державних ун-тах в Сальвадорі, Лімі, Каракасі, Кіто та інших латиноамериканських центрах, а також на спеціальних курсах у Міністерстві закордонних справ Аргентини. Автор праць з історії міжнародного права, зокрема студій, присвячених правовому статусу України після Другої світової війни та історії дипломатії.

Тв.: *Los Estados Conquistados Ante El Derecho Internacional*. – Buenos Aires, 1950; *Нація поневолена, але державна*. – Мюнхен, 1953; *El estado ucranio del siglo 20*. – Buenos Aires, 1953; *Has the United States Recognized Ukraine?* // *Ukrainian Quarterly*. – 1955. – Vol.11. – № 1; *The Peace of Riga - The End of Anti-Bolshevik Front* // *Ukrainian Quarterly*. – 1956. – Vol.12. – № 2; *The Ukrainian State - A Legally Constituted Entity* // *Ukrainian Quarterly*. – 1958. – Vol.14. – № 4; *El orden internacional en un mundo desunido*. – Buenos Aires, 1958; *The Soviet Ukraine as a Subject of International law* // *The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States*. – New York, 1961. – Vol.9. – № 1/2; *Царські компетенції на основі Переяславського договору* // Зб. на пошану З.Кузелі. – Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962; *УРСР як забороло проти “злиття націй”* // *Сучасність*. – Мюнхен, 1964. – № 8.

Літ.: Богдан Тадей Галайчук (некролог) // *Свобода*. – Джерсі-Сіті, 1974. – 13 серп. – № 142; *Біографічні нотки авторів: Галайчук Богдан-Тадей* // *ЗНТШ*. – Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962. – Т.169: Зб. на пошану З.Кузелі.

Олексій Ясь

ГАЛИЧ Василь Миколайович (06.04.1896, с.Стрільбічі Старосамбірського пов., Галичина –?) – дослідник історії укр. діаспори у Півн. Америці, громад. діяч у США.

На еміграції з 1921. Захистив докт. дис. “Економічні аспекти української діяльності в США” в ун-ті Айови (1934). Д.чл. НТШ та Американського іст. т-ва. Викладав у вищих школах Вісконсіна (1946-1966). Проф. Півн.-Мічиганського ун-ту.

Переклав англійською мовою працю М.Грушевського “History of the Ukraine (New Haven, 1940)”.

Тв.: Economic Aspects of Ukrainian Activities in the United States // University of Iowa Studies: Abstract in History. – Iowa City, 1934. – Vol.1. – №3; Ukrainians in Western Pennsylvania // Western Pennsylvanian Historical Magazine. – 1935. – Vol.18; Ukrainian Farmers in the United States // Agricultural History. – 1936. – №1; Ukrainians in the United States. – Chicago, 1937 (2-е репринт. вид.: Нью-Йорк, 1970); Ukraine and Medieval Trade // Ukr. Quart. – 1946. – Vol.3. – №4; Ukraine: Russia’s Most Violent Headache // Ukr. Quart. – 1947. – Vol.4. – №4; Ukrainians in North Dakota // North Dakota History. – 1951. – Vol.10; The Red Russian Regime a Continuation of the Old // Ukr. Quart. – 1955. – Vol.12. – №1; Американські українці, перші змагання, особисті і громадські (1865-1918) // Українці в американському та канадському суспільствах: Соціол. зб. – Джерсі Сіті, 1976.

Олексій Ясь

ГАЛУШКО Євген Максимович (24.11.1922, м.Народичі Житомирської обл. – 9.03.1969, м.Львів) – дослідник історії револ.-визв. руху трудящих зах.-укр. земель та історії КПЗУ, д.і.н. (1967), проф. (1968). Із службовців.

1939 вступив на іст. ф-т КДУ. З осені 1941 і до закінчення Великої Вітчизняної війни перебував у лавах Рад. армії. Після демобілізації вступив на іст. ф-т Львівського держ.ун-ту, який закінчив 1948. 1948-1951 – аспірант каф. м.-л. того ж вузу, одночасно викл. історії КПРС, спочатку в пед. ін-ті, потім в ун-ті. 1952 захистив канд.дис. “Боротьба трудящих Західної України за Радянську владу в 1920 р.”. У вересні 1954 одержав звання доцента. З осені 1952 й до кінця життя – зав. каф. основ м.-л. Львівського зооветеринарного ін-ту. 1966 захистив докт.дис. “Нариси історії Комуністичної партії Західної України (1919-1928 рр.)”.

Автор близько 30 наук. праць; брав участь у колективних роботах: Нариси історії Львова. – Львів, 1956; Нариси Львівської обласної партійної організації. – Львів, 1969 та ін.

Тв.: Нариси історії ідеологічної та організаційної діяльності КПЗУ в 1919-1928 рр. – Львів, 1965 (у співавт.); Організатор і керівник революційно-визвольної боротьби трудящих Західної України // УДЖ. – 1969. – №2; З історії боротьби за воз'єднання з Радянською Україною (1918-1920 рр.) // Там само. – 1969. – №9.

Галина Брега

ГАЛУШКО Кирило Юрійович (29.12.1973, м.Київ) – дослідник історії української та європейської суспільно-політичної думки, викладач, к.і.н.(2001)

Закінчив іст. ф-т (1991-1996) та аспірантуру на кафедрі новітньої історії України (1996-1999) КНУ ім. Т.Шевченка. Голова Наукового т-ва студентів та аспірантів Ун-ту (1996). Переможець Всеукраїнського конкурсу НАН України для молодих вчених з історії (1996). 2000-2002 – співробітник каф. історії України та зарубіжних країн Київського національного лінгвістичного ун-ту. 2001 в Інституті міжнародних відносин КНУ ім.Т.Шевченка захистив канд. дис. на тему “Український консерватизм В.Липинського в історії європейської суспільно-політичної думки (1920-ті роки)”. Наук. кер. – д.і.н., проф. А.О.Буравченков. З 2002 – с.н.с. ф-ту соціології та психології КНУ ім. Т.Шевченка, доц. каф. правознавства міжнародного Соломонова Ун-ту. Член редколегії часопису “Український консерватизм та гетьманський рух: історія, ідеологія, політика”.

Наукові інтереси охоплюють історію європейського та українського консерватизму, правих рухів, історію міжвоєнної Європи, історію Британії, проблеми теорії та методології історичної науки, етносоціологію.

Тв.: Вячеслав Липинский как исследователь украинско-российских взаимоотношений // Россия – Украина: история взаимоотношений. – М., 1997; Гетьманська ідеологія В.Липинського 1920-1929 рр.: проблеми інтерпретації // Студії з архівної справи

та документознавства. – Т.5. – К., 1999; Консерватизм чи фашизм? До проблеми інтерпретації політичних ідей В.Липинського // Український консерватизм і гетьманський рух: історія, ідеологія, політика // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія “Історія, економіка, філософія”. – Вип.4. – К., 2000; Альтернативи історичного розвитку міжвоєнної Європи (до постановки проблеми) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Історія”. – К., 2000. – Вип. 43; Парадокси українського консерватизму В.Липинського // Київська старовина. – К., 2001. – №3; Історія, географія, культура Англії у стародавню та середньовічну добу. Навчальний посібник. – К., 2001; 1918 рік Дмитра Донцова // Донцов Д. Рік 1918, Київ. – К., 2002; Дмитро Дорошенко: людина між історією і політикою // Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. – К., 2002. – Т.1; Консерватор на тлі доби. В’ячеслав Липинський і суспільна думка європейських “правих”. – К., 2002; Етносоціологія: терміни та поняття. – К., 2003 (у співавт.); Етнонаціональна структура українського суспільства. Довідник. – К., 2004 (у співавт.); Британія у стародавню та середньовічну добу. – К., 2004.

Літ.: Анкета Галушка К.Ю.; users.univ.kiev.ua/~galushko.

Андрій Плахонін

ГАЛУЩИНСЬКИЙ Теодосій (Теодозій) Тит (13.04.1880, Бучач, Галичина, тепер Тернопільської обл. – 31.08.1952, Мондер, Альберта, Канада) – укр. католицький священник, архімандрит, чернець-василіанин, історик церкви, публіцист.

Початкову освіту здобув у Бучачі та Тернополі. Навчався у Львівському, Віденському, Фрибурзькому, Інсбрукському унтах. Докторат Віденський ун-т (1906), теологія. В 1908 вступив до чину ченців-василіан. Духовний провідник Української папської колегії в Римі (1912-1915). Одночасно працював у Папському біблійному ін-ті. З 1915 викладав у Львівському унті. Ректор Духовної греко-католицької семінарії у Львові (1920-

1925). Голова Українського богословського наукового т-ва (1923-1926). Ігумен монастиря Св. Онуфрія у Львові. Викладав у Духовній семінарії (1920-1920), Богословській академії (1928-1931) у Львові. Духовник в Українській Папській семінарії Св. Йосафата (1931-1949). Головний редактор “Нової Зорі” (1926-1927). Один із засновників часописів “Нова Зоря”, “Бескид” та “Добрий Пастир”. На еміграції з 1944. З 1949 – архімандрит Василянського Чину та консультатор Священної Конгрегації для Східних Церков. Д.чл. НТШ. Автор праць з теології, історії укр. католицької церкви та ченців-василіан.

Тв.: Історія Біблійного Старого Завіту. – Рим, 1914-1934. – Т.1-3; Значення св. Письма в проповідництві. – Б.м., 1923; Василянські документи в Архіві Віденської Нунціатури від 1764 до 1783 рр. // Записки ЧСВВ.– Жовква, 1936-1939. – Т.6, № 3-4; Митрополит Йосиф Рутський // Добрий Пастир.– Станіславів, 1937. – № 7.

Літ.: Світильник істини; Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928, 1929-1944. – Торонто; Чикаго, 1973; Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1996. – Вип.3.

Олексій Ясь

ГАМЧЕНКО Сергій Свиридович (07.10.1859, с.Ратне Ковельського пов., тепер смт Волинської обл. – 1934, м.Житомир) – дослідник ранньослов'янських та давньоруських пам'яток на території України, чл.-кор. Київського т-ва старожитностей і мистецтва, член Іст. т-ва Нестора-літописця, член Рос. Археологічного т-ва (з 1906).

Закінчив Київську гімназію. 1876-1880 навчався на вечірньому відділенні двох ф-тів Київського ун-ту (фіз.-матем. та іст.-філол.). Під кер. В.Б.Антоновича брав участь у розкопках біля Житомира. 1883 закінчив Військове училище в Москві і на протязі багатьох років суміщав службу в армії з археологічними розвідками і розкопками. Жив у Житомирі, де

1890 організував Т-во дослідників Волині та 1886-1903 провадив розкопки на Житомирщині. 1904 перевівся по службі до Петербурга. За дорученням Археолог.комісії 1909-1913 досліджував пам'ятки трипільської культури в басейні Півд.Бугу. 1911 закінчив Археологічний ін-т і захистив дис. Під час Першої світової війни служив у Казані в чині генерала. 1918 повернувся до Житомира і почав працювати зав. археологічним відділом Волинського наук.-дослідницького музею. 1919-1923 відкрив на берегах р.Тетерів та її приток невідомі науці кургани, селища і безкурганні могильники з ліпною керамікою, яка отримала згодом назву кераміки корчацького типу. 1924-1926 досліджував пам'ятки городсько-усатівського типу на Поліссі. Зробив значний внесок у вивчення черняхівської культури на території Черкаської обл. 1926 був запрошений до Києва, проводив дослідження в цьому місті й у районі будівництва Дніпрогесу. 1928 був обраний віцепрезидентом Всеукраїнського Археологічного комітету АН (ВУАК). Після розкопок (1930) в Хмельницькій обл. вийшов на пенсію, повернувся до Житомира, де помер під час голоду. Чимало праць лишилися неопублікованими, деякі з них зберігаються в архіві Ін-ту археології НАНУ (Київ).

Тв.: Житомирський могильник. – Житомир, 1888; Спостереження над даними дослідів трипільської культури 1909–1913 рр. // Трипільська культура на Україні. Вип.І. – К., 1926; Розкопки 1926 р. в Києві // Коротке звідомлення Всеукр. археол. комітету за 1926р. – К., 1927; Могильний некрополь біля с.Полонного на Волині // Хроніка археології та мистецтва. Вип.І – К., 1930; Житомир за першоджерелами передісторичної археології // Зап. Всеукр. археол. комітету. – Т.І. – К., 1931.

Літ.: Макаревич М.Л. С.С.Гамченко // Краткие сообщения Ин-та археологии. – 1960. – Вып.10; Памяти С.С.Гамченко // Славяне накануне образования Киевской Руси. – М., 1963; Кузнецов С.М., Линка Н.В. Научный архив С.С.Гамченко // Там само; Баженов Л.В. Историчне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на початку ХХ ст. – Хмельницький, 1995; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997. – С.138.

Іконогр.: Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997 (на вкладці).

Галина Герасимова

ГАНЕВИЧ Іван Васильович (4.07.1915, с.Катаржине, тепер Червонознам'янка Іванківського р-ну Одеської обл. – 29.04.1976, м.Одеса) – дослідник історії Болгарської Компартії, соц. індустріалізації в НРБ, д.і.н. (1961), проф. (1962). Із селян.

1941 закінчив іст. ф-т Одеського ун-ту, працював учителем історії, директором школи, з 1944 викладав у вузах Одеси. 1950 захистив канд. дис. “Роль СРСР у визволенні Болгарії від німецьких фашистів”. З 1953 працював доц., проф. в Одеському ун-ті. 1961 захистив докт. дис. “Боротьба болгарського народу під керівництвом Комуністичної партії за національне і соціальне визволення (1941-1944 рр.)”. З 1962 – зав. каф. історії КПРС Одеського ун-ту. Нагороджений Президією Народних Зборів НРБ орденом Кирила і Мефодія II ступеня. Автор понад 70 наук. праць.

Тв.: Борьба болгарского народа под руководством Коммунистической партии за национальное и социальное освобождение (1941-1944 гг.). – К., 1959; Борьба болгарского народа за завершения строительства социализма. – К., 1964 (у співавт.); Историография и источниковедение национально-освободительной и классовой борьбы болгарского народа в период второй мировой войны (Конспект лекций по спец. курсу в помощь изучающим историю славян). – Одесса, 1965; Деятельность Болгарской Коммунистической партии по укреплению диктатуры пролетариата (сент. 1944-1948 гг.). – К., 1974.

Літ.: РЕІУ. – 1969. – Т.І.; Некролог // УІЖ. – 1976. – №7.

Галина Брега

ГАНЖА Іван Хомич (3.12.1923, м. Донецьк – 2.10.2002, м. Київ) – дослідник історії України ХХ ст., проблем історії селянства радянського періоду, к.і.н. (1954), педагог. Відмінник

народної освіти. Нагороджений медаллю А.С.Макаренка (1983).
Із селян.

З 1942 по 1945 – на фронтах Великої Вітчизняної війни.

У 1951 закінчив іст.ф-т Ужгородського держ. ун-ту. З 1951 по 1954 навчався в аспірантурі Інституту історії України АН УРСР, де захистив канд.дис. “Колгоспне будівництво на Україні” (наук.керівник – д.і.н., проф. М.А.Рубач). З 1954 працював в Інституту історії АН УРСР на посаді м.н.с., а з 1960 – ст.н.с. В 1968 змушений був піти з Інституту “за власним бажанням”.

З 1968 по 1971 – викл., доц., в.о. зав. каф. історії та архівознавства Київського держ. ін-ту культури. З 1971 по 1991 – доц., заст. декана, декан іст. ф-ту Київського держ. пед. ін-ту ім. М.Горького.

Тв.: З історії боротьби за встановлення Радянської влади на Україні. – К.,1957; Очерки истории коллективизации сельского хозяйства союзных республик. – М.,1963; Перші колгоспні господарства на Україні. – К.,1966; Історія селянства Української РСР. – Т.2. – К.,1967 (у співавт.); Шляхом, осяяним Леніним. – К.,1969 (у співавт.); Історія колективізації сільського господарства Української РСР: Зб. документів і матеріалів в 3-х томах. – К., 1962 – 1971 (упор.); Вплив непу на зміну соціально-економічної структури селянства України // Региональные особенности экономической политики переходного периода в СССР – М.,1984.

Літ.: Науковий архів Інституту історії України НАНУ; Вчені Інституту історії України. – К.,1998. – С.50-51.

Оксана Ганжа

ГЕРАСИМЕНКО Михайло Петрович (21.11.1902, с.Лебедин Чигиринського пов. Київської губ. – 26.11.1961, Львів) – дослідник екон. історії України, д.екон.н. (1961). Із селян.

1923-1926 навчався в КІНГУ. У 1926-1934 – викл., зав. каф. цього ж закладу; 1935-41 працював в організаціях системи харчової промисловості у м.Воронежі; 1946-1952 – ст.викл., доц. Львівського торг.-екон. ін-ту; 1952-1961 – зав. відділом

економіки Ін-ту сусп. наук АН України. 1949 в Ін-ті економіки АН УРСР захистив канд. дис. “Особливості аграрного розвитку українських земель колишньої Галицької Русі в епоху феодалізму”. 1961 – докт. дис. “Аграрні відносини в Галичині в період кризи панщинного господарства”.

Тв.: Микола Коперник. Видатний економіст епохи раннього капіталізму. – К., 1953; Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною. – К., 1955; 2-е вид. – К., 1960 (у співавт.); Аграрні відносини в Галичині в епоху кризи панщинного господарства. – К., 1959; Класи і соціальні групи в Галичині в кінці XVIII ст. // З історії західноукраїнських земель. – Вип.2. – К., 1957; З літопису народного гніву // Жовтень. – 1957. – №2; Пауперизація і соціальне розшарування сільського населення в Галичині в першій половині XIX ст. // УДЖ. – 1959. – №1.

Літ.: Анкета Герасименка М.П.; Злупко С. Я завжди залишатимуся учнем Михайла Герасименка // Львів. політехнік. – 1977. – 27 черв.–3 лип. – С.13.

Петро Бондарчук

ГЕРАСИМЧУК (ГАРАСИМЧУК) Василь Іванович (10.01.1880, с. Ільковичі, тепер Сокальського р-ну Львівської обл. – 01.09.1944, м.Львів) – дослідник історії України др. пол. ХУІІ ст., учень М.С.Грушевського, чл. НТШ (1903), чл. Археографічної комісії НТШ (1906).

1900-1904 вчився на філос. ф-ті Львівського ун-ту, 1904-1905 служив в австрійському війську. 1905-1906 працював в Археографічній експедиції НТШ у Кракові, Варшаві, Петербурзі над збиранням документів до історії Руїни 1657-1667. 1906-1912 викладав у гімназіях Станіслава, Перемишля, 1913-1914 – у львівській жіночій учительській семінарії, працював над підготовкою документів з історії козаччини (видані не були). Під час Першої світової війни знаходився при війську. З 1919 на пед. роботі: спочатку проф. Львівського укр. ун-ту, з 1920 – в гімназії м. Стрия. 1925-1930 співпрацював з Іст. установами

М.С.Грушевського у ВУАН: з 1925 – чл. Комісії для вивчення історії Зах. України, з 1927 – д. чл. Археогр. комісії, з 1928 – д. чл. Науково-дослідної кафедри історії України у Києві. З 1929 – д. чл. Історичної секції ВУАН. 1927-1929 працював в археогр. експедиції, повторно збирав та копіював загублені акти 1651-1665 рр., готував їх до друку. Однак, 1931 друк було припинено, збірка документів удруге загубилася. Її невелика частина була видрукована лише 1994. На початку 1930-х переїхав до Львова, де викладав у гімназіях. 1940-1941 – с.н.с. Львівського відділу Ін-ту історії України АН УРСР, під час окупації 1941-1944 – співробітник укр. видавництва. Рукописи зберігаються в ЦДДА України у м. Львові.

Тв.: Виговський і Юрій Хмельницький // ЗНТШ. – Т.59-60. – Львів, 1904; Виговщина і Гадяцький трактат // ЗНТШ. – Т.87-89. – Львів, 1909; Чуднівська кампанія // ЗНТШ. – Т.113-114. – Львів, 1912; Смерть Івана Виговського // Ювіл. Зб. на пошану акад. М.С.Грушевського. – Т.1. – К., 1928; До питання про “Статті” Б.Хмельницького” // ЗНТШ. – Т.100. – Львів, 1930.

Літ.: ЕУ. – Т.1. – С.373; ЕУ. – Vol. I. – Р.139; Герасимчук В. Матеріали до історії козаччини XVII віку // Львівські іст. праці. Джерела. – Вип.1. – Львів, 1994; Книш Я. Родовід Василя Герасимчука // Там само. – С.7-11; Гирич І., Самсоник Н. Листи Василя Герасимчука до Михайла Грушевського // Там само. – С.48-95; Зазуляк Ю. Василь Герасимчук - дослідник української козаччини // Там само. – С.107-119; Федорук Я. Василь Герасимчук: його життя і відносини з Михайлом Грушевським // Укр. історик. – 1996. – № 1-4. – С.285-290; Федорук Я. Василь Герасимчук: його життя і відносини з Михайлом Грушевським // Михайло Грушевський і українська історична наука: Матеріали наук. конференцій, присвячених Михайлові Грушевському. – Львів, 1999. – С.212-216.

Оксана Юркова

ГЕРБІЛЬСЬКИЙ Григорій Юлійович (14.12.1904, м.Катеринослав, нині Дніпропетровськ – 14.03.1991, м.Київ) – дослідник історії України і Галичини XVI-XIX ст., міжслов'янських та російсько-українських зв'язків першої половини XIX ст., педагог. З сім'ї лікаря.

1928 закінчив Дніпропетровський ІНО. Викл. Дніпропетровської промислової акад., Республіканської вищої школи пропагандистів при ЦК КП(б)У; працівник Дніпропетровського іст. музею, потім заст. дир. з наук. роботи: 1940 був призначений до Львівського іст. музею, де працював до початку війни. Перебуваючи в евакуації, викладав у Саратовському ун-ті, а також працював в Укр. радіокомітеті. Короткий час був викладачем КДУ ім. Т.Г.Шевченка. 1946 захистив у Ленінградському ун-ті канд. дис. “Петро I в Західній Україні” й став доц. кафедри вітчизняної історії Львівського ун-ту, де читав курси “Джерелознавство історії СРСР”, “Музеєзнавство та історія музейної справи” та ін. 1966 захистив в Ін-ті слов'янознавства й балканістики докт. дис. “Розвиток прогресивних ідей в Галичині у першій половині XIX ст.(до 1848 р.)”. З 1967 – проф. Львівського держ. ун-ту. 1986 вийшов на пенсію і переїхав до Києва. Автор понад 50 наук. праць, статей у колективних монографіях “Історія Львова. Короткий нарис”. – Львів, 1956; “История Польши”. – Т.1. – М., 1968.

Тв.: Украинские казачьи полки и украинское ополчение в Отечественной войне 1812 г. – М., 1943; Український народ у Вітчизняній війні 1812 р.: 36. док-тів. [укл.]. – К., 1948; 300-річчя возз'єднання України з Росією (1654-1954): Бібліогр. покажч. – Львів, 1954 (у співавт.); Передова суспільна думка в Галичині (30-середина 40-х років XIX ст.). – Львів, 1959; Розвиток прогресивних ідей в Галичині в I-й пол. XIX ст. (до 1848 р.). – Львів, 1964; Галиция в “Колоколе” А.И.Герцена и Н.П.Огарева // Связи революционеров России и Польши XIX - начала XX в. – М., 1968; Іван Франко про історичну дружбу і революційне єднання російського і

українського народів. – Львів, 1981 (у співавт.); Петро I в Західній Україні 1706-1707 рр. – Львів, 1948.

Літ.: Учені вузів УРСР. – К., 1968. – С.109; РЕГУ. – Т.I. – К., 1969. – С.414; ЕУ. – Vol.2. – 1984. – Р.140; Дашкевич Я. Боротьба з Грушевським та його львівською школою // Укр.історик. – 1996. – №1/4. – С.128; Епістолярна спадщина Д.І.Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997. – С.795-796.

Галина Герасимова

ГІЛЯРОВ Сергій Олексійович (11.01.1887, м.Москва – 8.02.1946, м.Київ) – дослідник історії мистецтва, музеолог, проф.

1887 сім'я переїхала до Києва. 1905 після закінчення І-ї київської гімназії вступив на природничий ф-т ун-ту св.Володимира, 1906 перейшов на іст.-філол., спеціалізувався з історії мистецтва у проф. Павлуцького. Після закінчення ун-ту викладав у приватних київських гімназіях історію, теорію педагогіки, логіку, психологію. 1915 зарахований асистентом на каф. історії мистецтв в ун-ті, де 1917 організував і очолив “Товариство дослідників мистецтв”. У 1918-1919 працював у Міністерстві освіти діловодом відділу пластичних мистецтв. З 1919 – співробітник Музею мистецтв ВУАН, що відкрився на основі збірок Ханенка (нині Музей імені Богдана та Варвари Ханенків), згодом – учений секретар, з 1926 – заст. дир. музею й охоронець. Багато зусиль доклав для дослідження, систематизації та обліку збірок, повернення до Києва колекції мистецтвознавця Василя Олександровича Щавинського й окремих творів, що належали Ханенкам, був ініціатором створення при музеї аспірантури. В 1930-х викладав в археологічному, художньому (1938 – зав. каф. історії мистецтв і архітектури), театральному, інженерно-будівельному ін-тах, читав лекції з історії філософії у Київському ун-ті. З 1935 чл. Співки архітекторів УРСР, з 1938 – чл. правління Співки художників УРСР. Під час гітлерівської окупації проживав у Києві й працював у музеї. Після визволення міста був

призначений директором Київської музейної групи при Управлінні в справах мистецтв УРСР. 30 грудня 1945 був заарештований і звинувачений у пособництві гітлерівцям. 8.02.1946, не доживши до вироку, помер від запалення легень у лікарні Лук'янівської в'язниці.

Автор понад 70 статей, публікацій з історії мистецтва, циклу нарисів про видатних зарубіжних митців: Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Донателло, Веласкеса, Дом'є та ін. (1938).

Тв.: Архітектура Києва передвоєнної доби. – К., 1936; Каталог збірок музею мистецтв ВУАН. – К., 1927, 1931; Новознайдений твір Кранаха в Музеї Мистецтва ВУАН. – К., 1919; І.М.Крамской. Авторизований переклад М.Я.Каниковича. – К., 1941.

Літ.: ЕУ. – Т.І. – С.380; Історія українського мистецтва. Т.5. – К., 1967; Західноєвропейський живопис. – К., 1981; Полонська-Василенко Н. Українська Академія наук (нарис історії) / Репринтне видання. – К., 1993. – С.67, 174; Збірник на пошану українських вчених, знищених більшовиками, Москвою. – Париж; Чикаго, 1962. – С.34, 64; Гіляров Сергій Олексійович // Мистецтво України: Біогр. довідн. – К., 1997. – С.150; Крутенко Н. С.Гіляров // Пам'ятки України. – 1998. – №1. – С.98-109.

Руслана Маньковська

ГЛОБЕНКО-ОГЛОБЛИН (справжнє прізвище **ОГЛОБЛИН**) **Микола Миколайович** (псевдоніми М.Слобожанін, М.В-ський, М.Гальчук, М.Григорович, Т.Миколенко та ін.; 19.12.1902, Ново-Георгіївка Куп'янського пов. Харківської губ. – 29.05.1957, Мужен, Франція) – укр. літературознавець, історик літератури, педагог, шевченкознавець. Народився у родині священика.

Закінчив Харківський ІНО (1928). Працював літературним редактором у газетах та журналах. Викладав українську мову у середній школі. Працював у газеті “Нова Україна” (1942). На еміграції з 1944. Чл. НТШ та УВАН. Редагував газ. “Українська

трибуна” в Мюнхені (1947). Проф. УВУ. 3 1951 – у Сарселі публ. Парижа. Автор численних праць з історії укр. літератури XVII-XIX ст. та шевченкознавства, перекладів з російської та польської мов, енциклопедичних гасел в “Енциклопедії українознавства”.

Тв.: Заповіт батьків // Культура і побут. – Харків, 1928. – № 8; В дисгармонії // Арка. – Мюнхен, 1947. – № 5; Українська література. – Мюнхен, 1947; До питань вивчення барокової доби на Україні // Україна. – Париж, 1952. – № 8; Літературне життя на підсоветській Україні: Проза 1920-30 років. – Мюнхен; Париж, 1952; Автор сміливої книги // Визвольний шлях. – Лондон, 1954. – № 3; Література і терор // Там само. – 1955. – № 6; Харкову минуло 300 років // Вісник. – Нью-Йорк, 1955. – № 3; Історія української советської літератури в офіційній інтерпретації // Укр. збірник. – Мюнхен, 1956. – № 7; “Тератургіма” А.Кальнофойського в її зв’язках із старокиївською літературою // 36. “Української літературної газети”. – Мюнхен, 1956; Історико-літературні статті / Упоряд. І.Кошелівець; вступи. ст.В.Кубійовича та І.Кошелівця. – Нью-Йорк; Париж; Мюнхен, 1958 [Бібліогр. праць Г.-О. – С.157-158.]; 3 літературознавчої спадщини. – Париж, 1961. [Бібліогр.праць Г.-О. – С.244-246.]

Літ.: Бойко Ю. Проф. Микола Миколайович Глобенко // Наук. записки УВУ. – Мюнхен, 1958. – № 2; Пам’яті великого вченого (У першу річницю смерті проф. М.Глобенка) // Свобода. – Джерсі-Сіті, 1958. – 31 трав. – № 103; Kleine slavistische Biographie. – Wiesbaden, 1958; Mykola Ohloblyn (Hlobenko): (obituary) // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1958. – Vol.6. – № 3/4.

Олексій Ясь

ГНАТИШАК Микола (21.05.1903, с.Полкино, Україна – 23.01.1973, Нью-Йорк., США) – дослідник державних українських грошей періоду 1917-1920 рр.

Народився у сім’ї священика. 1924 закінчив гімназію у Перемишлі. Навчався в Українському Таємному ун-ті у Львові,

а по його закритті – у Львівському ун-ті, де 1931 отримав диплом магістра іст. наук. Рік викладав у гімназії в м.Перемишль, з липня 1944 – працював у Національному музеї у Львові. Після другої світової війни перебував у таборах переміщених осіб у Баварії, звідки 1950 емігрував до США. Працював в укр. музеї у Клівленді (з 1966 - зав. нумізматичним відділом), для якого збирав експонати і пожертви.

Тв.: Державні гроші України 1917-1920 рр.: Ілюстрований іст.-іконографічний нарис. – Клівленд, 1973; Паперові грошові знаки на українських землях // Літопис Червоної Калини. – Львів. – 1931. – Березень; Паперові грошові знаки по українських землях. Друкування українських грошей на Галицькій землі. Броди. Золочів // Там само. – 1931. – Квіт.; Друкування українських грошей на Галицькій землі (Тернопіль, Збараж, Сокаль) // Там само. – 1931. – Лип.-серп.; Замітки до державних грошей України з 1917-1920 років // Життя і знання. – Львів, 1932. – №6.

Літ.: Кікта С. Микола Гнатишак // Укр. історик. – 1974. – №1-3. – С.182-183.

Олена Ковальчук

ГНАТЮК Володимир Якович (08.06.1893, м.Житомир – ?) – дослідник історії та історії літератури України ХІХ ст., польсько-українських літературних взаємин доби романтизму, літературознавець, архівіст, педагог.

1916 закінчив Петроградський іст.-філол. ін-т. 1918-1928 викладав у середніх навч. закладах Житомира й Житомирщини. 1928-1931 – вчений архівіст Волинського окружного архіву, керівник Історико-археографічного кабінету. З 1925 – н.с. наук.-досл. каф. мовознавства при ВУАН. 1928 – кореспондент і співробітник комісії слов'янських літератур наук.-досл. Ін-ту Тараса Шевченка в Харкові. Делегат І Всеукр. з'їзду наук. робітників від Волині (1925). 1928-1931 – проф. Волинського ІНО, Житомирського ін-ту соціального виховання, 1931-1933 – проф. та зав. каф. Криворізького ін-ту проф. освіти, 1933 -

проф. Польського пед. ін-ту у Києві. Звільнений за необгрунтованими звинуваченнями в буржуазному націоналізмі. Подальша доля невідома.

Тв.: До історії Бібіковських інвентарів на Волині. – Зап. Волинського землеустрійного технікуму. – 1926. – Кн.ІІ; Впливи Максимовича на польсько-українську школу // Україна. – 1927. – Кн.6; Шевченко в стосунках з поляками // Червоний шлях. – 1930. – № 3; До перебування Коцюбинського в Житомирі // Науковий збірник за 1928 рік. – К., 1928; Попередник Шевченкових гайдамаків: Нотатки з приводу століття “Zamku Kaniowskiego” Гоцинського // Червоний Шлях. – 1928. – Кн.3; Падуев, Рилєєв і декабристи // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – Кн.ХVІІІ.

Літ.: Наука и научные работники СССР. – Ч. VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.84; Верба І., Кондратюк Р., Костриця М. Гнатюк Володимир Якович // Українські архівісти: Біобібліогр. покажч. – Вип. I (XIX ст. – 1930-і рр.). – К., 1999. – С.88-91.

Оксана Юркова

ГОЛОВКО Володимир Вікторович (29.08.1975, м.Дніпропетровськ) – дослідник питань теорії та історії історичної науки, проблем модернізації українського суспільства.

1997 закінчив іст. ф-т Дніпропетровського держ. ун-ту. 1998-2002 – науковий співробітник Дніпропетровського філіалу Національного ін-ту стратегічних досліджень (досліджував проблемні питання оборонно-промислового комплексу України). 2000 в Дніпропетровському національному ун-ті захистив канд. дис. “Криза сучасної української історичної науки: проблеми теорії та історіографії”. Наук. кер. – д.і.н, проф. Колесник І.І. З 2002 – н. с., з 2003 – с.н.с. відділу історії України 20-30-х рр. ХХ ст. Інституту історії України НАНУ.

Тв.: Витоки української національної ідентичності: на підступах до проблеми // Проблеми історії та методології історичної науки. Харківський історіографічний збірник. – 1998.

– С.44-55; Українська історична наука 1990-х рр.: Пошуки власного обличчя // Грані. – 1999. – №6(8). – С.23-33; Криза української історичної науки: саморефлексія діаспори // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. Вип.4 – Херсон. – 2000. – С.14-24; Ідентичність як метафора: шлях від психології до історіографії // УДЖ. – 2002. – №3(444). – С.23-34; Поняття “модернізація” як засіб історичного пізнання // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомч.зб.наук. праць. – Вип.8. – 2003. – С.51-60; Історіографія кризи історичної науки. Український контекст. – К., 2003; Модернізація як метанарратив української історії // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник. – Вип.9. – К., 2003. – С.410-427.

Літ.: Анкета Головка В.В.

Олена Ковальчук

ГОЛУБЕЦЬ Микола (15.12.1891, м.Львів – 20.05.1942, там же) – дослідник історії України, Львівщини, мистецтва, краєзнавець, мистецтвознавець, поет, прозаїк, перекладач, публіцист, редактор, бібліограф.

Закінчив гімназію та філос. ф-т Львівського ун-ту. З 1914 – доброволець Легіону січових стрільців, учасник бойових дій укр.-польс. війни 1919. З 20-х займався наук., літ. і культ. діяльністю: чл. комісії НТШ з історії мистецтва, один з організаторів Асоціації незалежних укр. митців (АНУМ). Після вересня 1939 – працівник Львівського міського архіву. Під час німецької окупації Львова заснував Літ.-мистецький клуб, працював над 3-томною історією нової укр.культури. Автор 84 книг та брошур, понад 1500 статей; видавець та редактор 14 тижневиків та щоденних газет, зокрема: “Світ” (1917-1918), “Шляхи”, ”Життя і мистецтво” (1920), “Маски”(1923), “Українське мистецтво”(1926) та ін. Редагував також “Українську бібліотеку”. Переклав окр.твори Г.Гауптмана, Г.Ібсена, Й.В.Гете, О.Уайльда та ін. (неопублік.); переспіви Г.Гейне друкував у періодиці.

Тв.: І. Велика історія України / Передм. І. Крип'якевича. – Львів, 1935; Золота книга українського лицарства. Ч. І генеалогічн. і геральдичн. словника. – Львів, 1939; За український Львів: Епізоди боротьби XII-XIII вв. – Львів, 1927; Слідами Хмельницького у Львові. – Львів, 1928; Полум'яний 1848 рік: Картини й епізоди. – Львів, 1929; Перемишль. – Львів, 1995; II. Українське мистецтво: Вступ до історії. – Львів, 1918; Причинки до історії галицького українського мистецтва. – Т. І. Українське малярство XVI-XVII ст. під покровом Ставропігії. – Львів, 1920; Начерк історії українського мистецтва. – Ч. І. – Львів, 1922; Історія української культури / Заг. ред. І. Крип'якевича. – Львів, 1936 (у співавт.). – Перевид.: К., 1993; Шевченко – маляр. – Львів, 1924; Український килим. – Львів, 1927; III. Люди і блазні. – Львів, 1928; Жовті води: Іст. роман. – Львів, 1937; 1997; Плем'я Чингізхана: Хроніка XII в. – Львів, 1938; Вчорашня легенда [про визвольні змагання]. – Львів, 1933; Гей, видно село... [про перші бої УСС]. – Львів, 1934.

Літ.: ЕУ. – Т. 2. – С. 408; Мороз Л. З. // Укр. літ. енци. – Т. І. – К., 1988. – С. 448; Рудницький М. Невтомний робітник пера: Микола Голубець (1891-1942) // Львів. вісті. – 1942. – 23-26 трав.; Бутрин М. Микола Голубець // Укр. журналістика в іменах. – Вип. 2. – Львів, 1995. – С. 64-66; Качкан В. А. З етнокультурного поля Миколи Голубця (1891-1942) // Українська періодика: історія і сучасність... – Львів, 1995. – С. 214-217; Виткалов В. Г. Українська культура: Сторінки історії XX ст. – Рівне, 1997. – С. 347; Головацький І. Василь Дідушок: Полковник, отаман... – Львів, 1998. – С. 121; Головацький І. Деяко про Миколу Голубця // Літопис Червоної Калини: Скрипторій іст. прози. Т. IX. – Львів, 1998. – С. 380-385.

Галина Герасимова

ГОЛУБНИЧИЙ Всеволод (псевд. Голуб, Фелікс; 05.06.1928, с. Богодухів Харківської обл. – 10.04.1977, Нью-Йорк, США) – дослідник економічного і політичного розвитку СРСР та УРСР, проф., публіцист, педагог, громад.-політ. діяч.

1937-1941 батько Голубничого В. був репресований. 1943 з родиною виїхав з України. Навчався в УВУ (Мюнхен), Ін-ті новітніх мов (Аугсбург). Активний чл. Укр. Рев.-Дем. Партії. 1949-1959 – постійний автор і співредактор друкованого органу УРДП “Вперед”. З 1951 – в США. Продовжив навчання на екон.-правничому ф-ті Колумбійського ун-ту (чотири роки був стипендіатом фундації Форда), в якому 1953 отримав диплом бакалавра, 1954 – магістра, захистивши дис. по темі “Property and Life Insurance in the USSR”, 1971 захистив докт. дис. “V.V.Navorhilo’s Theory of Value”. 1954-1956 викладав економіку у Російському ін-ті Колумбійського ун-ту, 1962-1977 – в коледжі Нью-Йорка. Д. чл. НТШ, УВАН. Автор бл. 500 друк. праць. Залишив багату рукописну спадщину, у т.ч. й неопубліковану докторську дисертацію.

Тв.: The Industrial Output of the Ukraine. 1913-1952. – Мюнхен, 1957; Україна в Об’єднаних Націях. – Мюнхен, 1959; Economic System in Action: The United States, the Soviet Union and Frans. – Нью-Йорк, 1965 (у співавт.); Суть української культури й українська культура в діаспорі. – Торонто, 1965; Три лекції про економіку України. – Мюнхен, 1969; Soviet Region Economics Selected Work. – Едмонтон, 1982.

Літ.: Бандера В. Економічна Україна як система в працях Всеволода Голубничого // Сучасність. – 1978. – №4. – С.45-49; Гришко В. Політичний світогляд і політична діяльність Всеволода Голубничого // Там само. – 1978. – №4. – С.37-44; EU. – Vol.2. – 1985. – P.212; Коропецький І. Всеволод Голубничий (1928-1977) // Сучасність. – 1977. – №7-8. – С.154-161; Лисяк-Рудницький І. Історичні ессе. Т.2. – К., 1994. – С.538-539; Коропецький І. Всеволод Голубничий // Коропецький І. Економічні праці. – К., 1998. – С.359-367; Українська революційно-демократична партія (УРДП). – Чикаго; Київ, 1997. – С.11, 27.

Олександр Даниленко, Олена Ковальчук

ГОЛУБОВСЬКИЙ Петро Васильович (28.06.1857 – 31.03.1907, Київ) – дослідник укр. історії IX – XIV ст. Народився у дворянській родині.

Навчався у Чернігівській гімназії. Закінчив Київський ун-т Св.Володимира (1881). Учень В.Антоновича. Захистив магістерську дис. “Печенєги, торки та половці до навали татар. Історія південно - російських степів XI –XIV ст.” (1884). Викладав у Нижегородській гімназії (1884-1885), Роменському реальному училищі (1885-1886), Першій Київській гімназії (1886-1895). Захистив докт. дис. “Історія Смоленської землі” (1895). Екстраординарний (1895), ординарний проф. (1898) Київського ун-ту Св. Володимира. Викладав на вищих жіночих курсах. Д. чл. Московського археологічного т-ва (1899). Автор студій з давньоруської історії. Опублікував листування декабриста О.П.Юшневського та його дружини.

Тв.: Хроника Дитмара, как источник для русской истории // Университетские известия. – К., 1878. – № 10; Известия Ибн-Фодлана о Русских // Там само. – К., 1882. – № 6; Печенєги, торки и половцы до нашествия татар. История южно-русских степей IX-XIII в. // Там само. – К., 1883. – № 1, 3, 5-6, 9-12; 1884. – № 4; Очерк истории постепенного появления главнейших вопросов по разработке летописей. Вступительная лекция, читанная 6 сентября 1886 г. // Там само. – К., 1886. – № 10; По поводу заметок по исторической географии южно-русских степей (Ответ г. Бурачкову) // Киевская старина. – 1886. – № 5; Болгары и Хозары, восточные соседи Руси при Владимире св. (Историко-Этнографический очерк) // Там само. – 1888. – № 7; Половцы в Венгрии: Исторический очерк // Университетские известия. – К., 1889. – № 12; Несколько соображений к вопросу о князе Туре // Киевская старина. – 1891. – № 10; История Смоленской земли до начала XV века // Университетские известия. – К., 1894. – № 9-10; 1895. – № 1-2, 4, 6; О начале русской письменности. Вступительная лекция, читанная 15 сентября 1895 г. // Там само. – К., 1895. – № 11; О смерти царевича Димитрия // Исторический вестник. – 1896. – № 12; Из истории просвещения в Киеве в начале XIX в. // Чтения в

историческом обществе Нестора-летописца. – 1898. – Кн.12; Служба свв. мученикам Борису и Глебу в Иваницкой минее 1547-1549 гг. // Там само. – 1900. Кн.14. – Вып.13; О карте Черниговской губернии // Труды XI археологического съезда: В 2 т. – К., 1901. – Т.1; Материалы русской истории и отношение к ним в разное время // Исторический вестник. – 1902. – № 12; Что можно сказать в настоящее время о личности Лжедмитрия // Там само. – 1902. – № 5; Труды французских ученых, касающиеся русской истории // Университетские известия. – К., 1904. – № 10; Исторические труды М.А.Максимовича // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – 1905. – Кн.18, – Вып.3/4; Новые издания и исследования по древнейшему периоду русской истории // Университетские известия. – К., 1906. – № 2; О времени тысячелетнего существования Переяславля // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – 1906. – Кн.19. – Вып.2; Черниговский историко-археологический отрывочный календарь на 1906 г. // Там само. – 1906. – Кн.19. – Вып.2; Критико-библиографический обзор трудов по древнейшему периоду русской истории // Университетские известия. – К., 1907. – № 8; Историческая карта Черниговской губернии до 1300 г. // Труды XIII археологического съезда: В 2 т. – Екатеринослав, 1908. – Т.2.

Лит.: Голубовский П.В. (некролог) // Исторический вестник. – 1907. – № 5; Голубовский П.В. (некролог) // Московские ведомости. – 1907. – № 70; Грушевський М. Петро Голубовський (некролог) // ЗНТШ.– Львів, 1907. – Т.76; Дорошенко Д. Проф. П.Голубовський (Посмертна згадка) // Україна. – 1907. – Т.2, Кн.1; Столетие Киевской Первой Гимназии: В 3 т. – К., 1911. – Т. 1; Московское археологическое общество в первое пятидесятилетие его существования (1864-1914) / Под ред. М.С.Уваровой, И.А.Бородина. – М., 1915. – Т.2: Биографический словарь членов общества.

Олексій Ясь

ГОНЧАРЕНКО Микола Гаврилович (26.11.1912, с.Суслове Компаніївського р-ну Кіровоградської обл.) – дослідник проблем історії революційного робітничого руху в Україні., д.і.н. (1964), проф., педагог, засл. діяч науки, лауреат Держ. премії УРСР. Із селян.

1935-1940 навчався на іст. ф-ті Саратовського ун-ту. 1949 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Советы Донбасса в 1917 году”. (наук. кер.-консультанти – акад. А.М.Панкратова, акад. М.І.Супруненко). 1946-1992 працював у Луганському пед. ін-ті: 1950-1979 – зав. каф. історії КПРС; 1979-1992 – проф. цієї ж кафедри. 1964 в ХДУ захистив докт. дис. “Подготовка Октябрьской революции и установление власти Советов в Донбассе (февраль 1917 - апрель 1918 гг.)”. Опублікував більше 200 праць, з них – 18 монографій. Один з авторів колективних праць: Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні. В 2 т. – К., 1967; История рабочего Донбасса: В 2 т. – К., 1968.

Тв.: Пролетариат Украины в годы первой русской революции (1905-1907 гг.). – Луганск, 1955; Советы Донбасса в 1907 гг. – Донецк, 1958; В битвах за Октябрь. – Донецк, 1974.

Літ.: Анкета Гончаренка М.Г.; Учені вузів УРСР. – К., 1968. – С.121; РЕГУ. – Т.1. – К., 1969. – С.438.

Петро Бондарчук

ГОРБАНЬ Микола Васильович (08.12.1899, с.Миколаївка Костянтиноградського пов. Полтавської губ. – 19.04.1973, м.Ташкент) – дослідник проблем історичного краєзнавства, громад. діяч. З сім’ї земських учителів.

Закінчивши гімназію у Кобеляках (1917), вступив на іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. 1919 переїхав до Харкова, а звідти – в Костянтиноград, де працював у Відділі народної освіти місцевого ревкому, вчителем, ревизором культосвітньої секції робітничо-селянської інспекції. З 1920 – студент іст.-філол. ф-ту Харківського ун-ту, а після його закінчення – аспірант.

Навчання в аспірантурі поєднував з працею у різних установах освіти й культури.

У 1924-1928 – н.с., з 1928 – зав. сектором в Ін-ті історії укр. культури. З середини 20-х – активний діяч різних іст. комісій ВУАН. З 1929 – д. чл. та вчений секретар Археографічної комісії. 6.04.1931 заарештований у справі т.зв. УНЦ і висланий в Алма-Ату, а потім (1934) – до Тобольська. Після звільнення із заслання (1937) працював в архівних установах та вищих навчальних закладах Омська й Ташкента. І навіть після повної реабілітації 1960 р. йому не судилося повернутися в Україну. Наукова спадщина налічує бл. 300 праць, з яких лише 40 видано в Україні.

Тв.: Гайдамаччина: Наук.-попул. нарис. – Х., 1923; Гайдамаччина 1750 р. // Наук. зб. наук.-дослідн. каф. історії України. – Харків, 1926. – Т.2-3. – С.97-115; “Записки о Малой России” О.Шафонського // Наук. зб. за 1926 р. – Х., 1926; Слово и дело государево. – Х., 1930; Архивные богатства Казахстана: Путеводитель. – Алма-Ата, 1932; Тобольский архив. – Тобольск, 1937; Омский областной государственный архив: Путеводитель. – Омск, 1950; Харківський “Пасквіль” 1800 р. / / Прапор. – 1957. – №12; Обзор фонда сибирского генерал-губернатора. – Омск, 1959.

Літ.: Лобурець В.Є. Покликання - краєзнавець (М.В.Горбань) // Репресоване краєзнавство. – К., 1992. – С.225-228; Рошевська Л.П. Микола Горбань – історик-краєзнавець // IV Респ. наук. конф. з іст. краєзнавства: Тези доп. і повідомл. – К., 1989. – С.81; Сенченко І.Ю. Було колись (спогади) // Україна, 1989. – №14. – С.19; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.77-78; Швидько Г. Горбань Микола Васильович // Українські архівісти: Біобібліогр. довідн. Вип. I. – К., 1999. – С.96-98.

Геннадій Стрельський

ГОРЛЕНКО Василь Петрович (псевдоніми: Черкасин В.Г. та ін.; 13.01.1853, Ярошівка Прилуцького пов. Полтавської губ. – 25.04.1907, С.-Петербург; похований в Ярошівці) –

літературознавець, мистецтвознавець, критик, фольклорист та публіцист. За походженням з прилутцького козацько-старшинського роду.

Навчався в Ніжинському ліцеї. Закінчив Сорбонну у Парижі. Збирав етнографічні та архівні матеріали, співробітничав з часописом “Киевская старина” Автор численних оглядів з української літератури, історико-літературних нарисів про Т.Шевченка, І.Котляревського, Г.Квітки, І.Нечуя-Левицького, П.Мирного, І.Франка та ін., статей на історичні та етнографічні теми, розвідок про українських митців доби класицизму (В.Боровиковського, Д.Левицького). За політичними поглядами належав до представників старого малоросійського дворянства консервативного спрямування. Залишив велику та різноманітну епістолярну спадщину.

Тв.: Бандурист Иван Крюковский // Киевская старина. – 1882. – № 12; Из бумаг Котляревского (письма к нему) // Там само. – 1883. – № 5; Еще о Боровиковском // Там само. – 1884. – № 7; Кобзари и лирники // Там само. – 1884. – № 1, 12; Распродажи в Вишневецком замке // Там само. – 1884. – № 10; Киев в 1799 г. // Там само. – 1885. – № 3; Две поездки с Н.И.Костомаровым // Там само. – 1886. – № 1; В.Л.Боровиковский (Биогр.очерк) // Там само. – 1891. – № 6; Старинные заметки о роде Горленков и Записки Иоасафа Горленка, епископа Белгородского // Чтения в Истори-ческом обществе Нестора-летописца. – 1892. – Кн.6; Из истории южнорусского общества начала 19 в.: (письма В.И.Чарныша, А.И.Чепы, В.Г.Полетики и заметки к ним) // Киевская старина. – 1893. – № 1; Живописец малорусской старины // Русский архив. – 1895. – № 4; Южнорусские очерки и портреты. – К., 1898 [2-е вид. - К., 1993]; Украинские были. – К., 1899; Отблески: Заметки по словесности и искусству. – СПб., 1905.

Літ.: В.П.Горленко (некролог) // Исторический вестник. – 1907. – № 6; В.П.Горленко (некролог) // Новое время. – 1907. – № 11167; Дорошенко Д. В.Горленко // Україна. – 1907. – Т.2, Кн.2; Грушевська К. З етнографічної праці 1880-х років: (До листування П.Мартиновича і В.Горленка) // Наук. зб. за рік

1929: Записки Іст.секції ВУАН. – К.,1929; Рудинська Є. Листи В.Горленка до П.Мирного. 1883-1905. – К.,1928; Степович А. З листування В.Горленка // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – 1929. – Кн.23; Дорошкевич О. Естет і поміщик // Життя й Революція. – 1929. – № 11; Василь Горленко (1853-1907) // Тризуб.– Париж, 1933. – № 47; Дорошенко Д. Василь Горленко. – Париж, 1934; Гамалій О. В.Горленко (У 35 роковини смерті) // Краківські Вісті. – 1943. – 12 січ. – № 5; Борщак І. Василь Кричевський і Василь Горленко // Україна.– Париж, 1952. – № 8; Оглоблин О. З невиданих листів Василя Горленка до Миколи Стороженка (1893-1905) // Там само.– 1952. – № 7-8; Українські письменники: Біобібліографічний словник: У 5 т. – К., 1963. – Т.2: Дожовтневий період (XIX - поч. XX ст.); Шевчук В. Шукач “перлів многоцінних” (Фольклорист і етнограф Василь Горленко) // Народна творчість і етнографія. – 1971. – № 3; Маленький В. Житейські і творчі стежки Василя Горленка // Україна: Наука і культура. Щорічник. – К., 1988. – Вип.22; Шевчук В. Доля й недоля Василя Горленка // Шевчук В. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. – К., 1990; Забіяка І.М. У чеканні спадкоємців: Про взаємини між В.Горленком і Кулішами // Вітчизна. – 1991. – № 8; Білокінь С. Борг перед Василем Горленком // Слово і час. – 1993. – № 1; Забіяка І.М. Василь Горленко і “Киевская старина” // Академія пам’яті професора Володимира Антоновича. – К., 1994; Його ж. Горленки і Скоропадські. Кілька штрихів до проблеми взаємо-стосунків між дворянськими родами // Сіверянський літопис. – 1997. – № 3; Його ж. До питання про авторство “Історії русів”: Еволюція гіпотези В.Горленка // Наук. записки: 36. пр. молодих вчених та аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. – К., 1997. – Т.2; Його ж. Епістолярна спадщина В.П.Горленка як історико-культурологічне джерело: Дис. канд.іст.наук: 07.00.06. – К.,1998.

Олексій Ясь

ГОРНЯТКЕВИЧ Даміан (Дам'ян, Дем'ян) Антонович (13.11.1892, м.Лісько Сяноцького пов, Галичина – 03.03.1980, Кергонксон, Нью-Йорк, США) – дослідник історії укр. мистецтва, історик церкви, бібліофіл. Закінчив Краківську АМ (1923).

Навчався в Дрезденській та Мюнхенській АМ (1924-1925). Працював у Львові. У 30-і вивчав фрески в культових спорудах Кракова, Люблина, Сандомира та Вислиці. На еміграції з 1944 у Німеччині, з 1949 – в США. Віце-президент УВАН та голова її худ. секції (1951-1970). Зібрав велику бібліотеку старих видань з історії мистецтва. Автор студій з історії укр. мистецтва XIV-XV ст. у Польщі, біографістики укр. художників XIX-XX ст.

Тв.: *Україна в архівах м.Кракова*. – Львів, 1943; *Українські мистці в автобіографіях*. – Лондон, 1958.

Літ.: Pavlovsky V. Damian Horniatkevych (1892-1980) // *The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States*. – N.-Y., 1978-1980. – Vol.14. – №37/38; Дам'ян Горняткевич (некролог) // *Нотатки з мистецтва*. – Філадельфія, 1980. – №20; Кейван І. *Українські мистці поза Батьківщиною*. – Едмонтон; Монреаль, 1996.

Олексій Ясь

ГОРШКОВ Володимир Павлович (18.11.1926, с.Єрмолаївка Смоленської обл. – 2002, Київ) – дослідник політичної історії України, д.і.н. (1975), проф. (1976). Із селян.

У 1953 закінчив іст. ф-т КДУ. З 1953 по 1956 – аспірант цього ж закладу. Наук. керівник – О.А.Бородін. У 1960 в КДУ захистив канд. дис. “Боротьба КП(б)У за єдність своїх рядів, 1921-1923”. У 1959-1960 – м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. З 1960 працює в КДУ: спочатку асистентом, з 1962 – доц., 1973-1981 – проректор по навч. частині, 1981-1985 – зав. каф. історії КПРС, з 1985 – проф. каф. загальної історії. У 1975 в Ін-ті історії партії при ЦК КПУ захистив докт. дис. “Партійне будівництво на Україні, 1921-1925”.

Опублікував бл. 80 праць.

Тв.: Ленінським курсом в лавах єдиних. Боротьба КП України проти антиленінських угруповань в перші роки соціалістичного будівництва. – К., 1969; Здійснення ленінських принципів партійного будівництва на Україні (1921-1925 рр.). – К., 1973.

Літ. Анкета Горшкова В.П.

Петро Бондарчук

ГОШКЕВИЧ Віктор Іванович (09(21).03.1860, м.Київ – 02.03.1928, м.Херсон) – дослідник старожитностей півдня України, краєзнавець, видавець, редактор, журналіст, педагог, гром. діяч. Чл. Київського церковно-археологічного т-ва, д. чл. Одеського т-ва історії і старожитностей (1896), чл.-кор. Московського археологічного т-ва (1914); засновник Херсонського іст.-археологічного музею (1890) і його незмінний керівник на протязі 35 років. Із сім'ї викладача Київської духовної семінарії.

1880-1883 працював обчислювачем астрономічної обсерваторії. 1881 вступив на математичний ф-т Київського ун-ту; з 2 курсу перейшов на іст.-філол.ф-т, вивчав історію та археологію України. 1888 брав участь у розкопках у Черкаському повіті, 1889 виявив руїни замка київського князя Симеона Олельковича (XV ст.) й літописного Городця XI-XII ст. 1890 переїхав у Херсон і до 1905 працював секретарем губернського статистичного комітету, підготувавши за той період одинадцять статистично-економічних оглядів Херсонської губ. Досліджував місцеві старожитності. Протягом 1898-1907 видавав і редагував ліберальну газ. "Юг", за що 1905 був звільнений з державної служби; газету закрили 1907; Г. кілька років перебував під наглядом поліції. Ще 1890 заснував іст.-археол. музей, вів величезну роботу для поповнення його фондів, залучивши до цього широкі кола громадськості. Завдяки Г. музей став визначним культурно-освітнім і наук. центром, колекції якого досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені. 1909 Г. передав музеєві всі свої власні колекції і розпочав систематичні археологічні дослідження краю. На берегах

нижнього Дніпра, Дніпро-Бузького лиману та Інгульця відкрив 50 городищ; 1911 досліджував скіфський курган у Чорнодолинському маєтку графа О.Мордвинова; 1913 дослідив Кам'янську Січ, розкопав “Цареву Могилу” неподалік від Кривого Рога. Проводив розкопки в Херсонській, Таврійській губ., у Подністров’ї, Побужжі й Придніпров’ї. Г. започаткував видання “Летописей музея” (за 1910-1916 рр. вийшло 7 випусків), склав нумізматичний каталог (1910). З ім’ям Г. пов’язана історія створення і діяльності (31.05.1898 – січень 1911) Херсонської губ. вченої архівної комісії; він був її фактичним головою, а також редактором праць та управителем справ. У грудні 1912 брав участь у роботі підготовчого з’їзду по організації I Всеросійського з’їзду діячів музеїв. У роки Першої світової війни й визвольних змагань збирав матеріали революційної доби, 1920 відкрив експозицію “Війна і революція”, зберігав матеріали з історії церкви (1922-1923), безрезультатно протестував проти знесення пам’ятника Г.Потьомкіну роботи І.Мартоса та заміни його статуєю К.Маркса. В перші роки радянської влади Г. було обрано д.чл. Археологічної комісії ВУАН, призначено директором музею. 07.11.1922 Г. було присвоєно звання Героя Праці. Незважаючи на тяжку хворобу, вчений викладав у Херсонському ІНО (курс “Історичне краєзнавство”) й на різноманітних курсах, 1924 заснував при музеї Т-во вивчення Херсонщини і востаннє брав участь в археол. розкопках поблизу Ольвії та у Лук’янівці під Каховкою. 1925 р. пішов з посади директора музею, передавши її своїй названій дочці і учениці І.Фабріціус. Г. почав працювати над книгою про греко-скіфський період Херсонщини, яку не встиг закінчити. Автор 25 праць та великої кількості наук. та наук.-популярних статей.

Тв.: Замок князя Симеона Олельковича и летописный Городец под Киевом. – К., 1890; Отчет об археологической поездке летом 1888 г. с проф.Завитневичем в Черкасский уезд // Древности. Труды имп. Москов. археол.об-ва. – Т.XV, вып.2. – М., 1894. – С.66-67; Список населенных мест Херсонской губернии и статистические данные о каждом поселении. – Херсон, 1896; Клады и древности Херсонской губернии. – Кн.1. – Херсон, 1903;

Монеты и медали // Летопись музея. Вып.1. – Херсон, 1910. – 128 с.; Древние городища по берегам низового Днепра. – СПб., 1913; Раскопки в имени Ф.С.Агаркова // Летопись музея. Вып.5. – Херсон, 1915; Где был древний Одесс? // ЗООИД. – Т.32. – Одесса, 1915; [Листи до Д.І.Яворницького] // Епістолярна спадщина Д.І.Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997. – С.121.

Літ.: Жебелев С.А. Памяти В.И.Гошкевича // Сообщения Гос. Ак. истории материальной культуры. – 1929. – Сб.2. – С.ХХVII; В.І.Гошкевич (1860-1928) // Хроніка археології та мистецтва. – К., 1930. – Ч.І. – С.79; ЕУ. – Т.І. – 1955. – С.421; Максимов Є.В. // РЕІУ. – Т.І. – К., 1969. – С.451; Писаренко Е.Ю. Вчений – Герой Праці. (До 110-річчя від д.н. В.І.Гошкевича) // УДЖ. – 1970. – № 4. – С.119-123; Писаренко Э.Е. Археолог В.И.Гошкевич – Герой Труда // Вопросы истории. – 1979. – №9. – С.174-178; ЕУ. – 1984. – Vol.2. – P.230; Алексеева И.Л. Изучение первобытной эпохи Одесским обществом истории и древностей: В.И.Гошкевич (1860-1928) // Проблемы археологии Северного Причерноморья: Тез. докл. юбил. конф. к 100-летию основания Херсонского музея древностей. Ч.3. – Херсон, 1990. – С.65-67; Вылкова В.П. Археологическая деятельность В.И.Гошкевича // Там само. – С.67-69; Черная Е.Д. В.И.Гошкевич – первый исследователь Каменской Сечи // Там само. – С.47-50; Краев В.Я. Вековой юбилей музея // Там само. – Херсон, 1991. – С.3-4; Миронов В.Г. В.И.Гошкевич и Саратовская губернская Ученая Архивная Комиссия // Там само. – С.7-10; Звіт про роботу Херсонського музею старожитностей і образотворчих мистецтв в 1922 р. // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.370-371; [В.І.Гошкевич] // Там само. – С.378-380; Вылкова В.П. “Ум и сердце просвещая...” // Константы. – Херсон, 1993. – №1. – С.112-115; Гошкевич В.І.: Наук.-допоміжн. бібліогр. покажч. / Держ. обл. унів. наук. біб-ка ім. О.М.Горького. – Херсон, 1993; Оленковський М. В.І.Гошкевич // Наддніпр. правда. – 1995. – 20 лип.; Епістолярна спадщина Д.І.Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997. – С.796; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997. – С.73-74; Сінкевич І.Ю. Херсонська губерньська вчена архівна комісія // Заселення Півдня

України: Проблеми національного та культурного розвитку. Ч.І. – Херсон, 1997. – С.103-107; Водотика С.Г. Херсонський краєзнавець Віктор Гошкевич // Водотика С.Г. Нариси історії історичної науки УСРР 20-х років. – К.-Херсон, 1998. – С.70-88. –Бібліогр.; Оленковський М.В. В.І.Гошкевич – засновник Херсонського краєзнавчого музею // Наддніпрянська правда. – 2000. – 15 берез.

Галина Герасимова

ГРАБОВИЧ Григорій (George G. Grabowicz; 1943, м. Краків, Польща) – славіст, культуролог, літературознавець.

Захистив докт. дис. “The History and Myth of the Cossack Ukraine in Polish and Russian Romantic Literature” (1975) у Гарвардському ун-ті (США), проф. укр. літератури цього ун-ту. З 1975 займає кафедру укр. літератури ім. Д. Чижевського в Українському науковому ін-ті Гарвардського ун-ту, в 1989-1996 – дир. і чл. його виконавчого комітету. Чл. Гарвардського Центру досліджень Росії, голова Славістичного відділення в Гарварді (1983-1988) та Американського Комітету славістів (1988-1993). Співзасновник Міжнар. Асоціації українців (МАУ, 1989); 1990-1993 – її президент. Засновник та гол. ред. часопису “Критика” (1997). Найважливіші праці: “Toward a History of Ukrainian Literature” (1981) – розлога і дуже критична рецензія на методологію англійської “Історії української літератури” Д. Чижевського; “The Poet as Mythmaker. A Study of Symbolic Meaning in Taras Shevchenko” (1982); “У пошуках великої літератури” (1993); свого роду підсумкове культурологічне дослідження “До історії української літератури” (1997); “Шевченко як міфотворець” (1998). Автор численних досліджень з історії укр. літератури (в т. ч. еміграційної), літ. критики й культурології, шевченкознавства, укр.-польських і укр.-російських літ. зв’язків та теорії літератури доби романтизму.

Тв.: У пошуках великої літератури / Ін-т укр. археографії АН України – К., 1993; До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. – К., 1997; Поет як міфотворець.

Семантика символів у творчості Тараса Шевченка / Пер. С. Павличко. – К., 1998; Україна: підсумки століття // Критика. – 1999. – №11 (25). – С. 4-8; “Кобзар”, “Каменярь”, “Дочка Прометея” // Там само. – №12 (26). – С. 16-19; Шевченко, якого не знаємо. – К., 2000.

Літ.: Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т. 1. – К., 1994. – С. 494; Кац О. Григорій Грабович // Плерома. – 1998. – Вип. 3. Мала Укр. Енцикл. Актуальної Літератури. – С. 45.

Василь Швидкий

ГРИНЕВИЧ Костянтин Едуардович (21.09.1891, м.Вологда – 30.08.1970, м.Харків) – дослідник старожитностей Ольвії, Кримського і Таманського півостровів, педагог, проф. (1926), д.і.н. (1944), ред. наук. видань.

Із сім'ї землеміра, яка 1898 переїхала до Харкова. Там закінчив III міську гімназію (1910) та іст.-філол. ф-т Харківського ун-ту (1915). За студентську працю “Греція на кануні Македонського владичества” отримав золоту медаль. Зібравши кошти від приватних лекцій, 1913 вивчав у Греції її археол. пам'ятки. Був залишений при ун-ті для підготовки до звання професора, отримав наукове відрядження до Петрограда. Склавши магістерські іспити, 1918 став приват-доц. Петроградського ун-ту, влітку того ж року відвідав Херсонес. Читав спецкурс з історії давньогрецьких колоній Півн.Причорномор'я в Харківському ун-ті. 1919-1921 – дир. Керченського археологічного музею, проводив розкопки Пантікапеї, 1920 виявив поховання елліністичних і римських часів на схилах гори Мітрідат, вивчав іст. топографію Керченського і Таманського півостровів. 1921 – доц. Петроградського ун-ту та н.с. Всесоюзної Академії історії матеріальної культури. З 1924 – дир. Херсонеського археол. музею (Севастополь). 1925-1930 проводив археологічні дослідження Херсонеса і пам'яток Гераклійського півострова, опублікував їх результати в періодиці й у заснованому ним 1926 “Херсонесском сборнике”. Вів велику роботу по організації Всесоюзних археологічних конференцій

(Керч, 1926; Севастополь, 1927). З 1928 – заст.зав. музейного відділу Наркомосу РСФРР (Москва), з 1929 одночасно очолив відділ скульптури Музею образотворчих мистецтв. Був обраний д. чл. Ін-ту археології та мистецтва й Одеської комісії краєзнавства. 1929-1930 організував першу в СРСР комплексну експедицію для підводних досліджень біля берегів Маячного півострова. 1930 продовжив пед. діяльність як позаштатний проф. ІМДУ; з 1931 – проф. Московського ін-ту нових мов (читав курс музеєзнавства). Заарештований 1935, 5 років провів у Карагандинському таборі. 1940-1948 – проф. Томського ун-ту; захистивши 1944 докт. дис. в МДУ про оборонну систему Херсонеса Таврійського, очолив каф. стародавньої історії Томського ун-ту (1944-1946). Вивчав курганний могильник у городищі Басандайка (1944-1946), античні пам'ятки Керченського і Таманського півостровів. За станом здоров'я 1948 переїхав до Нальчика, де очолював каф. загальної історії Кабардинського держ. пед. ін-ту. З 1952 працював у Ніжинському пед.ін-ті, 1953-1966 – зав. кафедрою давньої історії та археології, з 1966 – проф.-консульт. цієї ж каф. Організована ним археологічна експедиція в 1954-1956 й 1960, розкопувала давньогрецьку Ольвію. На підставі отриманих результатів Г. дійшов висновку про особисте відвідання останньої Геродотом. Продовжував дослідження оборонної системи Херсонеса, виявив сільськогосподарські садиби на Гераклійському півострові. Автор понад 100 наук. праць – монографій, брошур, рецензій, статей (у т.ч. до БСЭ) – переважно з історії та археології античних міст Півн. Причорномор'я.

Тв.: Два дня в семивратных Фивах: Из эллинских впечатлений // Гермес. – 1914. – Т.14, №4. – С.100-125; Очерки по истории классовой борьбы (от Вавилона до Парижской коммуны). – Л., 1925; Опыт методологии археологической науки. – Севастополь, 1926; Стены Херсонеса Таврического. Ч.1. – Севастополь, 1926; Сто лет Херсонесских раскопок (1827-1927): Ист.очерк с экскурсионным планом. – Севастополь, 1927; За новый музей. Херсонесский музей как первый опыт приложения марксистских идей в музейном строительстве. – Севастополь,

1928; Иллюстрированный путеводитель по Херсонесу Таврическому: История. Руины. Музей. – Изд. 2-е, доп. – Севастополь, 1928; Что такое Херсонес? 3-е изд., исправл. – 1929; Исследование подводного города близ Херсонесского маяка. – М., 1931; Солон. Ч.1 (до 594 г. до н.э.) // Уч.зап. Томск.ун-та. – 1946. – №4. – С.54-74; Оборона Боспора Киммерийского / / Там само. – 1947. – №7. – С.57-88; 4-я книга Геродота и следы личного знакомства историка с Ольвией // Зап. Харьков. ун-та. – Кн.4. – 1955. – С.161-208; Чи був Геродот в Ольвії? // Україна. – 1955. – №16. – С.31; Стены Херсонеса Таврического. Ч.Ш. – Х., 1959; О достоверности сведений Геродота об Ольвии // Вестн. древн.истории. – 1964. – №1. – С.105-110.

Літ.: БСЭ. – Т.19. – М., 1930. – С.394; УРЕ. – Т.3. – К., 1960; УРЕС. – Т.1. – К., 1966. – С.517; Кадеєв В.І. 75-річчя К.Є.Гриневича // УІЖ. – 1966. – №9. – С.136-137; Надель Х.С. Бібліографія друкованих праць К.Є.Гриневича // Там само. – С.137-138; Кадеєв В.И. К 75-летию К.Э. Гриневича / / Сов.археология. – 1967. – №4. – С.187-189; Учені вузів УРСР. – К., 1968. – С.128; РЕІУ. – Т.1. – К., 1968. – С.462; Ярошенко М.М.Розвиток історичної науки в Ніжинському педагогічному інституті ім.М.В.Гоголя (До 150-річчя вузу) // УДЖ. – 1970. – №9. – С.117; Кадеєв В.І. 75-річчя К.Є.Гриневича // Археологія. – 1971. – № 3. – С.104; Кадеєв В.І. К.Є.Гриневич // Там само. – 1991. – №4. – С.119-126; Бібліографія творів К.Є.Гриневича // Там само. – С.126-129; Березанская Р.Г., Кадеєв В.И. К.Э.Гриневич – професор Харьковського університета: Библиограф.указ. – Х., 1991; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернівці, 1997. – С.74.

Іконогр.: // Археологія. – 1991. – №4. – С.119.

Галина Герасимова

ГРИЦАК Павло Євгенович (26.04.1925, м.Перемишль, Галичина, тепер м.Пшемисль, Польща) – 02.06.1958, Нью-Йорк, США) – дослідник історії Галицько-Волинської Русі та дивізії СС “Галичина”.

Народився у родині проф. Перемиської гімназії. Наприкінці 40-х – поч. 50-х навчався в УВУ, Мюнхенському й Міннесотському ун-тах. Вивчав середньовічну історію у Фордхемському ун-ті в Нью-Йорку під керівництвом польсь. історика О.Галецького. Помер від раку.

Тв.: Київщина по татарському погромі // Розбудова Держави. – 1954. – №2-3; Теодорит, митрополит київський і його доба // Там само. – 1954. – №2; Ще про Київщину після татарського погрому // Там само. – 1955. – №17-20; Галицько-Волинська держава. – Н.-Й., 1958; Вежі і кулемети: Спогади. – Мюнхен, 1959.

Літ.: Ветухів М. Пам'яті Павла Грицака // Свобода. – Джерсі-Сіті, 1958. – 8 квіт. – №66; Pavlo Hrycak: (Obituary) // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – N.-Y., 1958. – Vol.6. – №3/4; Городиський О. Вступне слово // Грицак П. Вежі й кулемети: Спогади. – Мюнхен, 1959.

Олексій Ясь

ГРИЦЕНКО Іван Антонович (10.05.1920, с.Нехворощ, Корсунь-Шевченківського р-ну Черкаської обл.) – дослідник історії України середини XVII ст. та іст. зв'язків Півн. Буковини з Наддніпрянською Україною й Росією., д.і.н. (1981), проф. (1982). Із селян.

1937-1942 навчався в КДУ (закінчив в Кзил-Орді Казахської РСР), 1946-1949 – аспірант цього закладу. 1950 захистив у КДУ канд. дис. “Антифеодальна боротьба селянських мас Лівобережної України в 60- рр. XVII ст.” (наук. кер. – чл.-кор. АН УРСР М.Н.Петровський). 1981 захистив докт. дис. “Північна Буковина, Росія і Наддніпрянська Україна в XIX – поч. XX ст.: Економічні і громадсько-політичні зв'язки”. З 1949 працює в Чернівецькому ун-ті: 1949-1955 - ст. викл.; 1955-1982 – доц., з 1982 – проф. каф. історії СРСР (з 1990 – каф. історії України). Опублікував понад 100 праць. Один з упорядників збірника “Споконвічна

українська земля й історичні зв'язки Північної Буковини з Росією і Наддніпрянською Україною: Док. і мат-ли". – Ужгород, 1990.

Тв.: Економічні зв'язки Північної Буковини з Росією і Наддніпрянською Україною в ХІХ – поч. ХХ ст. – Львів, 1980; Нариси історії Північної Буковини. – К., 1980 (у співавт.); Еміграція з Північної Буковини в Російську державу в кінці ХVІІІ – першій половині ХІХ ст. // Архіви України. – 1969. – №6; Матеріали російського консульства в Чернівцях як джерело історії Буковини // Вісн. Центру буковинства. Сер. історія. Вип.2. – Чернівці, 1993.

Літ.: Анкета І.А.Гриценко; Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників та краєзнавців ХІХ - ХХ ст. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С.178-179.

Петро Бондарчук

ГРУШЕВСЬКА Катерина Михайлівна (Крипт.: К.Г.; 21.06.1900, м.Львів – 30.03.1943, Темлаг НКВС Магаданської обл.) – дослідниця історії української обрядовості, міфології, українських народних дум. Донька М.С.Грушевського.

1917-1918 слухала лекції на правничому відділі Укр. держ. ун-ту у Києві та природничому ф-ті Київського держ. ун-ту. Під час еміграції 1919-1924 – вчений секретар Укр. соціол. ін-ту, одночасно 1919-1920 вчилася в Женевському ун-ті. З 1924 працювала у ВУАН: 1924-1930 – штатний наук. співробітник каф. історії укр. народу; 1924-1933 – вчений секретар Культ.-іст. комісії й Комісії іст. пісенності, 1925-1928 – н.с., 1928-1930 – д. чл. наук.-дослід. каф. історії України в Києві, 1925-1930 очолювала Кабінет примітивної культури кафедри. 1926-1930 редагувала наук. часопис “Первісне громадянство та його пережитки на Україні” (вийшло 8 випусків). Д. чл. НТШ з 1927. 1927-1928 перебувала у наук. відрядженні в Парижі, Берліні й Відні. 1931-1934 жила у Москві разом з батьками, одночасно в 1931-1933 перебувала на посаді н.с. Культ.-іст. комісії при ВУАН, 1934 – Історико-Археографічного ін-ту. 1936-1938 – н.с. Ін-ту Укр. літератури ім. Т.Г.Шевченка. 1938 безпідставно арештована

і засуджена до 8 років позбавлення волі. Відбувала заслання в Магаданській обл. Померла під час заслання. Реабілітована 1959.

Уклала 2 томи корпусу “Українських народних дум” (К., 1927-1931). У 1935-1937 підготувала до друку 1-шу частину 10-го тому “Історії України-Руси” М.С.Грушевського (вийшла в 1936) та 6-й том “Історії української літератури” М.С.Грушевського. Архів Г. зберігається у ЦДІА України (Київ). Автор більше 60 наук. праць.

Тв.: 3 примітивної культури. – К., 1924, До соціології старцтва // Первісне громадянство. – 1926. – Вип.3; 3 примітивного господарства // Первісне громадянство. – 1927. – Вип.1-3.

Бібліогр.: Матяш І. Катерина Грушевська: Життєписи, бібліографія, архіви. – К., 1997. – С.129-146.

Літ.: ЕУ. – Т.2. – С.453; ЕУ. – Vol.2. – Р.249-250; УЛЕ. – Т.1. – К., 1988. – С.509; Малик Я. Катерина Грушевська. – Львів, 1991. – 32 с.; Матяш І. Катерина Грушевська: Життєпис, бібліографія, архіви. – К., 1997. – 224 с.

Оксана Юркова

ГРУШЕВСЬКА (дівоче прізвище **ПАРФЕНЕНКО**)
Ольга Олександрівна (04.01.1878, м. Шуя, тепер Івановської обл., Росія – 18 (20-?).05.1961, м.Київ) – дослідниця історії України XVIII-XIX ст., літературознавець, бібліотекар. Дружина О.С.Грушевського.

Закінчила іст. відділ Вищих Жіночих Курсів у Києві та Петербурзькі правничо-історично-літературні курси ім. Раєва (1914). Держ. іспити склала при Петроградському ун-ті. 1914-1917 слухала лекції з мовознавства в Петроградському ун-ті й з бібліотекознавства при бібліотеці Рос. АН. З 1917 проживала в Києві. 1917-1918 – постійний секретар Комітету по заснуванню Укр. ун-ту, секретар правління, діловод і скарбник Укр. ун-ту, 1918-1925 – помічник бібліотекаря Укр. Держ. ун-ту, бібліотекар Київського вищого ін-ту нар. освіти. 1925-1927 - постійний

нештатний співробітник бібліотеки Іст.-філол. відділу ВУАН, 1919-1927 – нештатний співробітник, 1927-1930 – штатний співробітник Комісії для складання іст.-географічного словника укр. земель при ВУАН. З 1931 – бібліотекар у Київському хіміко-техноло-гічному ін-ті. Зберігла та передала архів Грушевських до ЦДА України (1956). Автор праць з шевченкознавства, у т. ч. “З Петербурзьких років Шевченка” (Шевченківський збірник. – СПб., 1914), “Оксана” (Там само), “З діяльності Куліша в 1850-х роках” (Науковий збірник за рік 1924. – К., 1925), “Київська форпостна лінія” (Історично-географічний збірник. – Т.І. – К., 1927), “Київські суперечки з приводу шинкування” (Науковий збірник за рік 1928. – К., 1928), “Гетьманські універсали м. Києву” (Історично-географічний збірник. – Т.П. – К., 1928), “З історії кріпацтва в ХУШ в. на Гетьманщині” (Там само), “З минулого м. Стародуба” (Історично-географічний збірник. – Т.Ш. – К., 1929).

Літ.: УЛЕ. – Т.1. – К., 1988. – С.509; Проценко Л. Київський некрополь: Путівник-довідник. – К., 1994. – С.124-125; Історія Національної академії наук України. 1924-1928: Документи і матеріали. – К., 1998. – С.611.

Оксана Юркова

ГУЦУЛЯК Михайло (15.07.1894, с.Новоселиця Снятинського пов., тепер Івано-Франківської обл. – 28.09.1976, м.Ванкувер, Канада) – дослідник історії Західної України, Канади, Аляски, географ, громад.-культ. діяч, чл. ВУАН та УІТ. Із селян.

Початкову освіту отримав у народних школах Новоселиці і Снятина, гімназійну – в Коломиї та Вижниці (1916). 1916-1918 вчився на юридичн.ф-ті Львівського ун-ту, був одним із чл. комітету виконавців листопадового чину (1.11.1918). Хорунжий, з 26.07.1919 – чотар УГА, з якою пройшов всю військову кампанію. Після польс. полону в Тухолі на початку 1921 повернувся до батьків. З 1923 – студент філос. ф-ту Віденського ун-ту, 1926 отримав докторат з географічних наук. З жовтня

1926 – викладач історії та географії Рівненської укр. гімназії, згодом – її директор (до 1939). Керівник організованих ним же торговельних шкіл (1941 – у Калуші, 1944 – в Самборі). 1944 став ініціатором відкриття у Відні укр.гімназії та двох народних шкіл. 1945-1948 перебував у таборах для переміщених осіб у Карлсфельді (під Мюнхеном) та Берхтесгадені. Влітку 1948 емігрував з родиною до Канади (м.Ванкувер). Організатор Асоціації укр. вчителів, засновник “Комітету поширення української книжки” (1954), відділу (пізніше – осередку) НТШ, який і очолював. Наприкінці життя більше займався наук. працею. Автор іст.-географ.наук.праць та книги спогадів, яку видав у Києві старший син Г. Ераст. Завдяки зусиллям Г. у м.Вікторії (столиці Британської Колумбії) було споруджено пам’ятник українцю Петру Полетиці, досліднику Канади середини ХІХ ст. Свою колекцію творів гуцульського мистецтва перед смертю передав Канадському держ.музею в Оттаві.

Тв.: Українець – співтворець кордонів Канади й Аляски [П.Полетика]. – Ванкувер; Торонто, 1967; *When Russia was in America: The Alaska Boundary Treaty Negotiations, 1824-1825 and the Role of Pierre de Poletica.* – 1971; Перший листопад 1918 на західних землях України за спогадами і життєписами членів комітету... – Ванкувер, 1973; *Te same: K., 1993*; Про близьке – далеко: Рівенська Укр. Гімназія 1923-1939. – Ванкувер, 1976; Чи сказав правду вітер?...: Спомини, писані в Канаді понадвечір життя. – К., 1996.

Літ.: Про автора книжки “1-й листопад” // Християн. голос. – 1976. – 31 жовт.; Домашевський М. Історія Гуцульщини. Т.2. – Чікаго, 1985; Гуцуляк Е. “... Стараюся в різні способи допомагати своїй Україні” / Вела розмову В.Пашенко // Україна. – 1994. – №10; Життєпис // Гуцуляк М. Перший листопад 1918... – К., 1993; Слабошпицький М. Листопадовий чин М.Гуцуляка // Україна. – 1994. – №10; Логвиненко О. Вітер з України став долею емігранта М.Гуцуляка // Літ. Україна. – 1997. – 23 жовт.; Погребенник Ф. Надвечірні спогади М.Гуцуляка // Визв. шлях.

– 1997. – №12; Поліщук Я. Рівне. Мандрівка крізь віки: Нариси історії міста. – Рівне, 1998.

Іконогр.: Гуцуляк М. Перший листопад 1918... – К., 1996. – С.1.

Галина Герасимова

ДАНИЛЕВИЧ Василь Євтимович (28.01.1872, м.Курськ – 10.10.1936, за ін.даними – 10.11.1936) – дослідник історії Слобожанщини, генеалогії козацької старшини, археології та нумізматики України, чл. Історичного т-ва Нестора-літописця та УНТ, педагог. Із сім'ї службовця.

Вчився в Уманській прогімназії, у Київській 4-й гімназії (1884-1891). Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1895). Був учнем В.Б.Антоновича. 1894 отримав золоту медаль за працю “Очерк истории Полоцкой земли до конца XIV ст.” (опубл. 1896), Вчителював у Баку, Дерпті та Ревелі. Від 1901 – в Харкові. Склавши 1902 магістерські іспити в Харківському ун-ті, став його приват-доцентом, а також викладачем у жіночих гімназіях. Проводив археол. розкопки, брав активну участь у діяльності Харківського іст.-філол. т-ва. 1907-1915 – проф. Київського ун-ту (згодом – КІНО), де наполегливо запроваджував вивчення укр.іст. джерел, викл. Жіночих курсів. 1919-1920 працював у Комітеті для заснування Всенародної бібліотеки України, в комісіях УАН (біогр. словника діячів України, живої укр.мови, іст.-геогр.словника укр.землі). У 30-ті рр. – проф. Ін-ту червоної професури, голова підсекції матеріальної культури наук.-дослід. каф. історії України ВУАН; разом з К.М.Мельник розкопував ранньоскіфські кургани. Автор більш як 50 наук.праць. За відданість українознавству, за відмову паплюжити М.Грушевського був репресований рад. владою.

Тв.: Время образования Слободских черкасских полков / Сборник статей, посвящ. В.О.Ключевскому... – М., 1909; О.Я.Єфименко // Наше минуле. – К., 1918. – Кн.3; Археологічна минушина Київщини. – К., 1925; Проф.

В.Б.Антонович та Археологічний музей ІНО // Зап. КІНО. – К., 1928. – Кн.3.

Літ. Життєпис проф. В.Є.Данилевича (складений їм самим) // Зап.іст.-філол.відд.УАН. Кн.І. – К., 1919; Праці В.Є.Данилевича // Там само; Багалій Д. Оцінка наукових праць проф. В.Є.Данилевича // Там само; Крупницький Б. З студентських спогадів історика // Україна. – Париж, 1951. – №6; Закоханий в історію України // Укр.іст.календар, 1996. – К., 1995; Грушевський М.С. Щоденник (1888-1894 рр.). – К., 1997. – Імен. покажч.

Галина Герасимова

ДАНИЛЕВСЬКИЙ Віктор Васильович (04.09.1898, м.Лодзь тепер Республіка Польща – 09.08.1960, м.Ленінград, тепер Санкт-Петербург, Російська Федерація) – дослідник історії техніки ХУІІ-ХІХ ст., проф. (1931), д.техн.н. (1938), д.чл. Академії історії матеріальної культури (1931) і АН УРСР (1948), лауреат Держ. премії (1942 й 1948). Із сім'ї вчителів.

1908 вступив до Лодзінської гімназії. В 1911 перейшов у гімназію м.Біла Седлецької губ. (тепер Республіка Польща), а 1914 – до Першої Полтавської чоловічої гімназії, яку закінчив 1916. Того ж року вступив на хім. ф-т Харківського технологічного ін-ту, який 1923 закінчив. До 1925 – інженер-технолог Харк. хім. комбінату, 1925-1928 – у Харківському іст. музеї організував Укр. техн. музей та наук. центр з лабораторією, майстернями, наук. відділами. 1928-1932 – зав. каф. Харківського с/г ін-ту, пізніше – Всеукраїнського ін-ту підвищення кваліфікації вчителів. 1933-1936 – зав. каф. історії техніки при Ленінградському металічному заводі – ВТУЗІ. 1936-1960 очолював каф. історії техніки Ленінградського політехн. ін-ту. Був першим радянським професором та першим академіком в Україні з

історії техніки. Опублікував більше 500 наук. і літ. праць, у тому числі до 50 монографій.

Тв.: Нариси з історії техніки (1928); Історія техніки (1929); Очерки истории техники XVII-XIX вв. (1934); Русская техника (1947).

Літ.: Хренов К.К., Гнип П.І. Віктор Васильович Данилевський. – К., 1963; Хренов К.К. Академік Віктор Васильович Данилевський // Доповіді АН УРСР. – 1965. – №9. – С.1251-1252; В.В.Данилевський // Нариси історії техніки /Відділ технічних наук. – 1961. – Вип.7. – С.128-131; Штокало Й.З., Анісімов Ю.О. Видатний історик науки і техніки // УДЖ. – 1978. – №10. – С.131-132.

Петро Скрипник

ДАШКЕВИЧ Роман-Микола Іванович (псевд.: Р. Давний; 6. 12. 1892, с. Тустановичі, тепер півд.-сх. частина м. Борислава Львівської обл. – 12. 01. 1975, м. Куфштейн, Тіроль, Австрія) – дослідник історії Українських Січових стрільців, громад.-політ. та військовий діяч.

Після закінчення перемишльсь-кої гімназії вступив на юрид. ф-т Львівського ун-ту (1911). Очолював просвітній гурток при львівській “Просвіті” й культ.-освітню місію Укр. Студентського Союзу. Організатор військово-фізкультурних організацій “Січі”, кошовий повітової “Січі” у Львові (1912), у січні 1914 – голова воєнізованого т-ва Січові стрільці П. В роки I Світової війни – офіцер австрійської армії; перебував у рос. таборах для військовополонених. В Києві організував галицько-буковинський курінь Січових стрільців (листопад 1917 р.); полковник I гарматної батареї, голова Стрілецької Ради корпусу Січових стрільців. Учасник військових дій в Україні та організатор артилерійських частин в армії УНР (1918-1919). 3 грудня 1919 – на еміграції в Австрії. 1920 став одним із засновників УВО, генерал-хорунжий армії УНР. 14 липня 1920 у Відні одружився з Оленою Степанів. Автор першого огляду історії т-ва Січових стрільців (1921). Повернувся до Львова

(1921) зі званням доктора права закінчив ун-т, почав адвокатську практику. Відновив роботу товариства “Січ”, після його заборони організував військово-спортивне товариство “Луг” (1925-1939), був редактором його періодичних видань “Січові вісті” (1921-1925) та “Вісті з Лугу” (1926-1939). Відстоюючи позапартійність т-ва, вийшов зі складу УСРП (1926). 1939-1941 перебував на Лемківщині. 1941-1943 продовжував адвокатську практику у Львові, у кінці 1943 знову емігрував до Австрії.

Тв.: Історично-військовий нарис: Про Січових стрільців. – 1921; Початки Українських січових стрільців // Народна воля. – Стректон (США), 1954; Артилерія Січових стрільців у боротьбі за Золоті київські ворота // Вільне слово. – Торонто (Канада), 1961, (окремою книгою: 1965.); Артилерія Січових стрільців у боротьбі за Золоті київські ворота (уривок) // Україна: Наука і культура. – Вип. 28. – К., 1994. – С. 44-79.

Літ.: ЕУ. – Т. II. – 1957; Ukrainian Quart. – 1975. – Vol. 31. – №1. – Р. 111; Короткий довідник з історії України / Курас І. та ін. – К., 1994. – С. 69-70; Удовиченко О. Україна у війні за державність. – К., 1995. – С. 202-203; Корибут Я. Генерал Роман Дашкевич / / Україна: Наука і культура. – Вип. 28. – К., 1994. – С. 42-43; Сварник Г. Дашкевич Роман-Микола // Укр.журналістика в іменах. – Л., 1996. – Т.3. – С.99-104.

Василь Швидкий

ДАШКЕВИЧ Ярослав Романович (псевдоніми: Вульченко А., Іваненко Д., Іванович С., Козаченко С., Корибут С., Косинерський Н., Малахівський Д., Пісковий С., Романенко Д., Спаський Д., Степанів Ярослав, Ярович Д., Ярославич Д., Ярченко Я., NN, Stepaniv Jaroslav та ін.; 13.XII 1926, Львів) – історик, сходознавець та археограф. Народився у родині адвоката, колишнього генерал-лейтенанта армії УНР Романа Дашкевича та викладачки гімназії, колишнього чотара Української галицької армії Олени Степанів.

Закінчив Академічну гімназію у Львові (1944). Навчався у Львівському медичному ін-ті (1944), на філол. ф-ті Львівського держ. ун-ту ім. І.Франка (1944-1949) та у Нафтовому ін-ті ім. І.Губкіна в Москві (1949). Одночасно працював як бібліотекар та бібліограф у Львівській бібліотеці АН УРСР. У грудні 1949 арештований органами МДБ. Засуджений у 1950 на 10 років позбавлення волі. Відбував ув'язнення у пересильних в'язницях у Львові, Харкові, Петропавловську та ін. містах та виправно-трудовах таборах у Спаську та Караганді (1949-1956). Після звільнення повернувся до Львова. Безробітний (1956-1957). Бібліограф Ін-ту суспільних наук АН УРСР (1957-1966). Захистив канд. дис. „Вірменські колонії на Україні в джерелах та літературі XV-XIX ст.” за монографією в Ін-ті історії АН Вірменської РСР (1963). С.н.с., в.о. зав.відділом Музею етнографії та художніх промислів АН УРСР (1967-1972). Безробітний (1966-1967, 1973-1974, 1978-1990). Начальник відділу допоміжних історичних дисциплін (1973), с.н.с. ЦДДА УРСР у Львові (1974-1978). Керівник Львівського відділення Археографічної комісії АН УРСР (1990-1991), Львівського відділення (з 1991), заст. директора (з 1993) Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України, пр.н.с. Ін-ту сходознавства ім. А.Ю.Кримського НАН України. За сукупністю наукових праць на підставі доповіді „Стан і напрями джерелознавчих та історіографічних досліджень історії України (друга половина XIX – XX ст.)” присуджено вчений ступінь д.і.н. (1994). Проф. (1996). Керівник Сходознавчої комісії НТШ у Львові (з 1990), член Президії НТШ, голова історико-філософської секції НТШ (з 1991), зав.каф. сходознавства Львівського нац. ун-ту ім. І.Франка. Автор понад 900 наук. праць, у т.ч. студій з укр. історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін (археографії, бібліографії, дипломатики, історичної географії та картографії, сфрагістики та ін.), сходознавства, українсько-вірменських, українсько-турецьких, українсько-єврейських відносин та ін. Президент Історичного товариства Нестора-літописця (з 1998), д.чл. УВАН, Російського географічного товариства, УІТ та ін.

Бібліогр.: Ярослав Романович Дашкевич: Біобібліографічний довідник.— К., 1993; Бібліографія праць Ярослава Дашкевича (1992-1994) // *Marra Mundi*: Зб. наук. пр. на пошану Я.Дашкевича з нагоди його 70-річчя. — Львів; К.; Нью-Йорк, 1996; Бібліографія дальших праць, рецензій, виступів Я.Р.Дашкевича, присвячених стосункам Вірменії та України // *Вірменія і Україна* [Зб. наук. статей та рецензій, 1954-1989]. — Львів; Нью-Йорк, 2001.

Тв.: *Словник польських скорочень.* — К., 1959; *Армянские колонии на Украине в источниках и литературе XV-XIX веков (Историографический очерк).* — Ереван, 1962; *Матеріали І.О.Левицького як джерело для біографічного словника // Історичні джерела та їх використання.* — К., 1966. Вип.2; *Армянская колония в Каменец-Подольске в 50-60-х годах XVI в. (Половецкие акты армянского суда 1559-1567 гг. как исторический и юридический источник) // Документы на половецком языке XVI в.* — М., 1967; *Украинско-армянские связи в XVII веке: Сб. документов.* — К., 1969; *A Turkish Document in Ukrainian from the Mid-sixteenth Century: On the Origin of the Ukrainian Cossacks // Harvard Ukrainian Studies.* — 1977.— Vol.1.— № 1; *Древняя Русь и Армения в общественно-политических связях XI-XIII вв. (Источники исследования темы) // Древнейшие государства на территории СССР: Мат. и исследования (1982 г.).* — М., 1984; *К средневековой сфрагистике армян Украины // Vanber Matenadarani / Вестник Матенадарана.* — Ереван, 1986. Т.15; *Закарпаття в українській етнографічній літературі XIX ст.: Бібліографічний покажчик.* — К., 1989; *Репертуар української книжки 1798-1916 роки — коли він буде? / Україна: Наука і культура: Щорічник.* — К., 1990. Вип.24; *Символи, символи... — Львів, 1990; Русь і Вірменія. Конфесійні та культурні контакти IX — першої половини XIII століть // ЗНТШ.— Львів, 1993. Т.225; Україна вчора і нині: Нариси, виступи, есе.* — К., 1993; *Ясир з України (XV — перша половина XVII ст.) як історико-демографічна проблема // Укр.археографічний щорічник: Нова серія.* — К., 1993. Вип.2; *Русь і Сирія: взаємозв'язки VIII-XIV століть // ЗНТШ.— Львів, 1994. Т.228;*

Угорська експансія на золотоординське Поділля 40-х-50-х років XIV ст. // Україна в минулому. – К.; Львів, 1994. Вип.5; Хам чи Яфет: В'ячеслав Липинський і Українська революція // В'ячеслав Липинський: історико-політологічна спадщина і сучасна Україна: Мат. міжнародн. наук. конф. (Київ-Луцьк-Кременець, 2-6 червня 1992 р.). – К.; Філадельфія, 1994; Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів / Михайло Грушевський і львівська історична школа: Мат. конф. (Львів, 24-25 жовтня 1994 р.). – Нью-Йорк; Львів, 1995; Павло Тетеря, незрозумілий гетьман (1662-1665) // Неопалима купина. – 1995.– № 1/2; Даніель Бовуа та вивчення історії польсько-українських відносин // Бовуа Д. Шляхтич, кріпак і ревізор. Польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831-1863). – К., 1996; Україна – Іспанія – Португалія у XVII ст.: контактні зв'язки // Україна XVII ст. між Заходом і Сходом Європи: Мат. I Українсько-італійського симпозиуму (13-16 вересня 1994 р.).– К.; Венеція, 1996; Боплан в українській та російській історіографії (до 1990 р.) // Боплан і Україна: Зб. наук. пр. – Львів, 1998; Постмодернізм та українська історична наука // Українські проблеми. – 1999.– №1/2; Типологія актів з історії щоденного життя Львова (Вірменська колонія кінця XVI - початку XVII ст.) // Укр. археографічний щорічник: Нова серія. – К., 1999. Вип.3/4; „Весна народів” 1848 року та її передісторія в Україні // Вісник Львівської комерційної академії. Сер.: Гуманітарні науки. – Львів, 2000. Вип.3; Вірменія і Україна [Зб. наук. статей та рецензій, 1954-1989]. – Львів; Нью-Йорк, 2001; Київ у церковно-національній ідеології Русі-України // Різдво Христове 2000: Статті й матеріали. – Львів, 2001; Мирон Кордуба та його “Бібліографія історії України” // Укр. археографічний щорічник: Нова серія. – К., 2001. – Вип.5/6; Шотландія і Україна, або про межі історичного компаративізму // Схід-Захід. – Харків, 2001. – Вип.4.

Літ.: “Дивитись на історію не крізь рожеві або чорні окуляри” (Інтерв'ю з Я.Р.Дашкевичем; записав І.Б.Гирич) // Старожитності. – 1992.– № 16/17; *Mapra Mundi*: Зб. наук. пр.

на пошану Я. Дашкевича з нагоди його 70-річчя. – Львів; К.; Нью-Йорк, 1996.

Олексій Ясь

ДЕНИСОВЕЦЬ Павло Мусійович (10.01.1920, с. Іванівка Баранівського р-ну Житомирської обл. – 06.12.1991, Полтава) – дослідник проблем соц.-екон. процесів в укр. селі, д.і.н. (1969), проф. Із селян.

У 1937-1940 навчався на іст. ф-ті КДУ. У 1948 в цьому закладі захистив канд. дис. “Боротьба робітників і селян Херсонщини і Миколаївщини проти австро-німецьких окупантів у 1918 р.”. У 1946-1950 – зав. каф. Херсонського пед. ін-ту; 1950-1955 – зав. каф. Станіславського пед. ін-ту; 1955-1957 – ректор Луцького пед. ін-ту; 1957-1991 – доц., зав. каф., декан ф-ту, проф. каф. історії Полтавського пед. ін-ту. 1969 в КДУ захистив докт. дис. “Колгоспне будівництво на Україні у 1921-1925 рр.”. Автор бл. 115 праць.

Тв.: Полтавська битва та її історичне значення (до 250-річчя). – К., 1959; К вопросу о социальном расслоении крестьянства Украины в восстановительный период (1921-1925 гг.) // Ист. зап. – Вып. 80. – М., 1967; Колгоспне будівництво на Україні в 1921-1925 рр. – Харків, 1969.

Літ.: Анкета П.М. Денисовця; Руденко С.Г. Крылья победы. – М., 1976. – С. 241; Лобурець В.Є. Денисовець Павло Мусійович // Історія Полтавського педінституту в особах. – Полтава, 1995. – С. 111-113.

Петро Бондарчук

ДЖИДЖОРА Іван Миколайович (09.02.1880, с. Заставці Підгайського пов., тепер Монастириського р-ну Тернопільської обл. – 22.04.1919, Рава Руська) – дослідник історії Гетьманщини XVIII ст., публіцист, громад. діяч, д.чл. НТШ (1913). Публіцист. статті (“Діло” та “ЛНВ”) підписував псевдонімом “Ignotus”. Із селян.

Закінчив гімназію в Бережанах і філос. ф-т Львівського ун-ту, де вивчав історію під кер. М.С.Грушевського. Разом з ним видавав “ЛНВ” у Львові, стояв біля витоків УНТ у Києві. 1910 захистив докт. дис. “Економічна політика російського уряду проти України в 1710-1730 рр.”. Працював у бібліотеці НТШ. Розвідки Д. надруковані переважно у “Записках НТШ” (т.5, 61,67, 69, 70, 71, 76, 86, 98, 101, 103, 105, 107-112) та в “Науковому збірнику” НТШ (1906). На пошану пам’яті Д. до його 50-ліття М.Грушевський видав ці наук.розвідки окремою збіркою. 1919 був військовим комендантом м.Рава-Руська.

Тв.: Україна в першій половині 1738р.-1906; Реформа Малоросійської Колегії на Україні в 1722-1731 рр. – 1906; Економічна політика російського правительства супроти України в 1710-1730 рр. - 1910-1911; До історії генеральної військової канцелярії – 1912; Україна в першій половині XVIII ст. – К., 1930.

Літ.: Некролог // Хроніка НТШ. – Львів, 1920. – №63-64; Дорошенко Д. Огляд української історіографії. – Прага, 1923. – С.197; Некролог // Україна. – К., 1924. – Кн.3. – С.182; ЕУ. – Т.2. – 1957. – С.507; ЕУ. – Т.11. – 1995. – С.292; ЕУ. – Vol.2. – 1984. – Р.777; Віночок тернових доль / Упор. В.Савчук. – Бережани, 1993. – Вип.ХІ; Забутий історик // Укр. іст.календар, 1995. – К., 1994; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники і опоненти. – К., 1996. – С.79-80; Гуцал. П., Ткачук М. Учень і приятель М.Грушевського // Іст. календар”99. – К., 1998. – С.129; Качкан В. Іван Джиджора – вчений, оглядач львівських видань, публіцист // Українська філософія. Школи. Постаті. Проблеми. – Львів, 1999. – Ч.2. – С.612-616; Пришляк В. Іван Джиджора: життєвий шлях та наукова спадщина // Михайло Грушевський і українська історична наука: Мат. наук. конференцій, присвячених М.Грушевському. – Львів, 1999. – С.193-1999; Качкан В. Історик Іван Джиджора зі школи Михайла Грушевського // Качкан В. Хай святиться ім’я твоє: Історія укр. літ-ри і культури в персоналіях (XIX – I пол. XX ст.). – Івано-Франківськ, 2000.

Іконогр.: Качкан В. Історик Іван Джиджора зі школи Михайла Грушевського // Качкан В. Хай святиться ім'я твоє: Історія укр. літ-ри і культури в персоналіях (XIX – I пол. XX ст.). – Івано-Франківськ, 2000.

Галина Герасимова

ДМИТРИШИН Базіл (Василь) Франкович (14.01.1924, Барвінок, пов. Коросно, Галичина – ?) – дослідник історії укр.-рос. взаємин 20–50-х рр. XX ст., політ. історії України радянської доби, історії КП України та історії Росії IX–XX ст. Проф. рос. історії Портлендського ун-ту (1956). Закінчив Арканзаський ун-т (1951). Докторат Каліфорнійський ун-т у Берклі (1955), політичні науки. На еміграції з 1944. З 1947 – в США.

Тв.: *Nazis and the SS Volunteer Division Galicia // American Slavic and East European Review.* – 1950. – Vol.15. – №1; *Moscow and the Ukraine, 1918-1953: A Study of Russian Bolshevik National Policy.* – N.-Y., 1956; *USSR: A Concise History / 2 nd ed.* – N.-Y., 1971; *Medieval Russia: A Source Book, 900-1700.* – Hinsdale, 1973; *Imperial Russia: A Source Book, 1700-1917.* – Hinsdale, 1974.

Літ.: *Американские советологи: Справочник.* – М., 1990.

Олексій Ясь

ДОБРОВ Геннадій Михайлович (09.03.1929, м.Бахмут, нині Артемівськ Донецької обл. – 04.01.1989, м.Київ) – дослідник проблем наукознавства, історії науки і техніки, д.і.н. (1967), проф., чл.-кор. АН УРСР. З робітників.

У 1950 закінчив механіко-машинобудівний ф-т Київського політехнічного ін-ту. З 1950 по 1953 навчався в аспірантурі Ін-ту теплоенергетики АН УРСР (1950-1953). Наук. кер. – д.тех.н., проф. С.В.Шухардін. У 1953 в Ін-ті теплоенергетики АН УРСР захистив канд. дис. “Первенство СССР в создании угледобывающих комбайнов”. У 1953-1955 – н.с. Ін-ту теплоенергетики АН УРСР; 1955-1961 – секретар Київ. обкому ЛКСМУ; 1963-1970 – с.н.с., зав. відділом історії техніки Ін-ту

історії АН УРСР. У 1967 в Ін-ті економіки АН УРСР захистив док. дис. "Наука о науке". З 1971 по 1976 працював заст.директора Ін-ту кібернетики АН УРСР; 1976-1983 – керівник наукового напрямку в Міжнародному ін-ті системного аналізу; 1984-1986 – заст. директора Ради по вивченню виробничих сил АН УРСР; 1986 – керівник Центру досліджень науково-технічного потенціалу й історії науки АН УРСР.

Тв.: Век великих надежд: судьбы научно-технического прогресса XX столетия. – К., 1964; Наука о науке. – 3 видання. – К., 1966, 1970, 1989; Потенциал науки. – К., 1969; Управління наукою. – К., 1971; Прогнозирование науки и техники. – М., 1977; Научно-технический потенциал. – К., 1987; Новий погляд на історію заснування Академії наук України // Вісник АН УРСР, 1989. – №4.

Літ.: Анкета Доброва Г.М.; Геннадий Михайлович Добров (1929-1989): Библиографический указатель. – К., 1990.

Петро Бондарчук

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Леонід Павлович (26.07 (9.08).1867, с.Медвин, тепер Богуславського р-ну Київської обл., за ін. даними – с.Кичинці Канівського пов. Київської губ. – 17.09.1929, м.Київ) – дослідник історії Києва і Київщини, педагог-методист, проф., н.с. ВУАН, чл. УНТ, Історичного Тов-ва Нестора-літописця.

З родини військовослужбовця, яка 1877 переїхала до Києва. Навчаючись 1877-1885 в І Київ.гімназії, вже з 4-го класу мусив приватними лекціями підтримувати батьків та рідних. Закінчив іст.-філол.ф-т Київ.ун-ту св.Володимира (1890). Працював вихователем при пансіоні ІІ Київ.гімназії, шкільним учителем історії. Був визначним знавцем топографії старого Києва, його околиць та Київщини ("Межигорье", 1903; "Змиевы валы близ Киева", 1908 та ін.), керував екскурсіями по місту. Систематично збирав бібліографію, іст. літературу, записував нар. пісні іст. характеру. З встановленням рад. влади працював у Комісії старого Києва ВУАН, на жіночих курсах, викладав у КІНО

методику історії й суспільствознавства, згодом залишився лише керівником спецсемінару, який через деякий час закрили. На початку 1922 тяжко захворів; жив переважно за рахунок літ.-наукових статей, які друкував у виданнях УАН. З 1928 завідував бібліотекою школи №6. Не отримавши наукової пенсії, жив у тяжких умовах, але невтомно працював. Залишив після себе цікаві спогади, кілька незакінчених рукописів і велику бібліотеку, яку заповів Історичній секції ВУАН.

Тв.: Повстання декабристів на Україні. – Х., 1906; Забуті межі давньої Київщини. – К., 1909; К вопросу о древних укреплениях в окрестностях Киева. – К., 1912; Городище у д. Почтовой Виты. – К., 1912; Київська козаччина 1855 р. – К., 1915; Польський історик Руликовський про Київську землю. – К., 1928; Повстання Чернігівського полку / Ред. Д.Багалій. – Х., 1929.

Літ.: Столетие киевской I гимназии. – К., 1911. – Т.1; Синявський А. Л.П.Добровольський // Вісті ВУАН. – 1929. – №7/8; Те саме: А.Синявський. Вибрані праці. – К., 1993; Некролог // Хроніка археології та мистецтва. Ч.І. – К., 1930; Синявський А. Л.П.Добровольський у споминах: Замість некролога // Україна. – 1930. – №7/8; Те саме: // А.Синявський. Вибрані праці. – К., 1993; Щербина В.І. Л.П.Добровольський як знавець Києва й Київщини (1867-1929) // ІР НБУВ. – Ф.Х. – №14878.

Галина Герасимова

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Петро Михайлович (28.01.1871, Яриловичі Городянського пов. Чернігів. губ. – 3.09.1910, Подусівка Чернігів. губ.) – історик, красзнавець, управитель Чернігівської губернської архівної комісії.

Навчався у духовному училищі. Закінчив Духовну семінарію в Чернігові (1894). Служив у Чернігівській духовній консисторії (1895-1903). Особистий секретар трьох вікаріїв чернігівської єпархії – Єфимія, Михайла та Пилипа. В 1903 служив у Чернігівській казенній палаті, з якої звільнився через конфлікт з керівництвом пов'язаний з питаннями охорони пам'яток

старовини. Викладав у церковнопарафіяльних школах на Чернігівщині. Служив у конторі губернської земської лікарні. Гласний (з 1905), секретар (1906-1910) Чернігівської міської думи. Член (з 1899), управитель справ (з 1902) Чернігівської ГУАК. Учасник XII (Харків, 1902) та XIII (Катеринослав, 1905) археологічних з'їздів. Один з організаторів XIV Археологічного з'їзду в Чернігові (1908). Вивчав та публікував документи архівів чернігівських установ. Ініціатор створення у Чернігові церковного співочого благодійного т-ва. Висунув проект об'єднання чотирьох чернігівських музеїв (архівної комісії, губернського земства, єпархіального та міського музеїв) в один. Автор праць з історії Чернігова та Чернігівщини. Опублікував в "Черниговских епархиальных известиях" (1900. – № 1, 3, 4, 8, 18, 23; 1901. – № 3, 5, 6, 10, 19; 1903. – № 8; 1905. – № 7) ряд документів, пов'язаних з Св. Феодосієм Углицьким. За редакцією Д. підготовлені та видані "Труды черниговского предварительного комитета по устройству XIV Археологического съезда" (Чернигов, 1908) та "Каталог выставки при XVI Археологическом съезде" (Чернигов, 1908).

Тв.: Опись хозяйства Черниговского Елецкого монастыря, составленная святителем Дмитрием Ростовским // Черниговские епархиальные известия. – 1900. – № 7; Архив Черниговского кафедрального собора // Труды Черниговской ученой архивной комиссии. – Чернигов, 1902. – Вып.4; Топографическое описание городов Чернигова, Нежина и Сосницы с их поветами // Там само. – Чернигов, 1902. – Вып.4; Сенатский архив // Там само. – Чернигов, 1903. – Вып.5; "Черниговские губернские ведомости": указатель статей по истории, археологии и этнографии за 1838-1906 гг. // Там само. – Чернигов, 1907. – Вып.7 (у співавт. з Д.Бочковим, К.Карпинським, Є.Корноуховим, Р.Чарнецьким).

Літ.: П.М. Добровольский (некролог) // Исторический вестник. – 1910. – № 12; Верзилов А. Петр Михайлович Добровольский (Биографический очерк) // Труды Черниговской ученой архивной комиссии. – Чернигов, 1911. – Вып.8; Бородіна З.В., Курас Г.М. П.М.Добровольський – історик і краєзнавець //

Перша Чернігівська обласна наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей. – Чернігів, 1985; Курас Г.М. Питання церковного краєзнавства у науковому доробку П.М.Добровольського // VIII Всеукраїнська наукова конференція “Історичне краєзнавство і культура”: Наук. доповіді та повідомлення. – К.; Харків, 1997; Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – К., 1999. – Вип.1 (XIX ст. – 1930-ті роки).

Олексій Ясь

ДОВГОПОЛ Василь Микитович (26.12.1919, с.Онуфріївка, тепер Кіровоградської обл. – 10.04.1981, м.Харків) – дослідник історії індустріалізації УСРР в 20–30-ті рр., розвитку промисло-вості України в післявоєнні роки, д.і.н. (1971), проф. (1973). Із селян.

1938-1939 – викл. укр. мови. 1939-1941 – курсант військового училища. 1942-1943 – студент філол. ф-ту Куйбишевського пед. ін-ту, 1943-1944 навчався на іст.-філол. ф-ті Казанського ун-ту, 1944-1948 – на іст.ф-ті ХДУ. В 1951-1958 – ст. викл. каф. історії СРСР і УРСР ХДУ. Після закінчення аспірантури у ХДУ (1953) захистив канд. дис. “Могутній Радянський Союз – запорука возз’єднання українського народу в єдиній Українській державі”, у 1971 – докт. дис. “Робітничий клас України в роки соціалістичної індустріалізації (1926-1929 рр.)”. В 1958-1973 – доц. каф. історії УРСР, 1973 – проф. каф. історії УРСР ХДУ.

Тв.: Українська РСР в період завершення соціалістичної реконструкції народного господарства. Перемога соціалізму в СРСР. – К., 1967 (у співавт.); Робітничий клас України в роки соціалістичної індустріалізації. – К., 1971; Історія Української РСР. – Т.6. – К., 1977 (у співавт.).

Віктор Даниленко

ДОМБРОВСЬКИЙ Олександр Михайлович (08.09.1914, Львів) – дослідник протоісторії України-Руси, укр. історіографії, історії грецької колонізації Півн. Причорномор’я

античні часи, зв'язків античного світу з автохтонами укр. території, проблем періодизації і термінології ранньої історії України, антропогеографії і геополітики земель України в античній добі, етногенезу і передумов виникнення Київської Русі, релігійного життя укр. народу, історії укр. культури, д. чл. НТШ (1963) та УВАН (1966), чл. редколегії ж. "Український історик" (1964), член-засновник, чл. управи і наук. секретар УІТ, чл. Американського Історичного т-ва.

Під час навчання у Львівській акад. гімназії вже друкував у гімназійних "Звідомленнях" перші літ. нариси. 1934 вступив до Львівського ун-ту, де вивчав історію і германістику. Захопившись античною історією, розпочав дослідницьку роботу. В 1936/37 акад. році став секретарем неофіційного семінару історії України при НТШ для студентів-українців Львівського ун-ту. З 1937 до початку війни був секретарем іст.-джерелознавчої комісії НТШ; 1937 вийшла його перша наук. праця – вступ до першого повного перекладу укр. мовою "Скіфії" Геродота, виконаного Т.Кострубою. 1938 закінчив ун-т з акад.ступенем доктора філософії. З приходом радянської влади був асистентом новоствореної каф. історії України, згодом перейшов на відновлену каф. античної історії. Підготував кілька доповідей про Півн. Причорномор'я античної доби та про античну історіографію. Під час німецької окупації 1941-1942 працював у міському архіві Львова провідним бібліотекарем. Виконав свій власний переклад Геродотової "Скіфії"; присвячену їй докт. дис. підготував до захисту в УВУ. На початку 1943 був обраний у Празі чл. Укр. іст.-філол. т-ва. По війні викладав історію і латинь у старших класах табірної гімназії в Кастелі біля Вісбадена. 1949 виїхав до Нью-Йорка. У зв'язку з верифікацією дипломів доповнив освіту вивченням історії Америки, педагогіки та іноземних мов у Квінс-коледжі і Сент-Джон ун-ті Нью-Йорка, отримав право викладання історії, латин. і нім. мови в американських освітніх закладах. Працював у іст.-філос. секції НТШ; 1954 заснував і очолив секцію античної історії УВАН. Редактор ювіл. видання "Українська Вільна Академія Наук, 1945-1965" (Нью-Йорк, 1970) і першого випуску "Вістей

УВАН”, присвяченого історії Академії. З 1984 на пенсії. З 1991 співпрацює з НТШ у Львові. Під час святкування 5-ї річниці відновлення НТШ у Львові загальні збори т-ва вітали Д. з 80-річчям. Автор понад 150 наук. праць, надрукованих у “ЗНТШ”, “Українському історичному”, “Анналах УВАН”, “Наукових Записках УВУ”, а також численних некрологів, спогадів про окремих укр. діячів, рецензій тощо.

Тв.: Відношення Івана Франка до проблеми античної історії // ЗНТШ. – 1957. – Т.166; До історії Міського Архіву Львова // Київ; Філадельфія, 1961. – № 3; Антична тематика в поетичній творчості Шевченка // ЗНТШ. – 1962. – Т.176; Вплив ранньої грецької духовості на розвиток поняття античної України // Там само. – 1962. – Т.169; До проблеми фольклору Геродотової Скитії // Там само. – 1963. – Т.177; Поема “Мойсей” у світлі біблійної символіки // Там само. – 1967. – Т.182; Нарис історії українського євангельсько-реформованого руху. – Нью-Йорк; Торонто, 1979; Нові горизонти й контрверсії на сучасному етапі дослідів над історією Руси-України // Вісн.ООЧСУ. – Н.-Й., 1990. – №2; Студії з ранньої історії України: 3б.праць. – Львів; Нью-Йорк, 1998.

Літ.: ЕУ. – Т.2. – 1957. – С.561; Протестна акція проф. О.Домбровського в Метрополітен Музеї мала успіх // Свобода. – Нью-Йорк. – 1975. – 3 лип.; Винар Л. О.Домбровський (3 нагоди 40-ліття наукової праці) // Укр.історик. – 1977. – №3/4. – С.60-68; Бібліографія наукових праць О.Домбровського // Там само. – С.68-74; ЕУ. – Vol.I. – 1983; Винар Л. Заслужений ювілей: 70-ліття д-ра О.Домбровського // Свобода. – 1985. – №70; Вітаємо ювілятів // Укр. історик. – 1994. – №1/4. – С.349-350; Винар Л. Життєвий і творчий шлях О.Домбровського // Домбровський О. Студії з ранньої історії України. – 1998. – С.5-10; Купчинський О. З історіографії ранньої історії України О.Домбровського // Там само. – С.11-26.

Галина Герасимова

ДОНІЙ Микола Романович (27.04.1908, с.Липняжці, тепер Добровеличівського р-ну Кіровоградської обл. – 21.07.1975, м.Київ) – дослідник історії КПРС та КП(б)У, археограф, педагог, к.і.н. (1949), проф. (1964). З робітників.

1929 закінчив Добровеличківський педтехнікум. Працював учителем, дир. Марківської семирічної трудової школи, інспектором райнаросвіти. 1932 закінчив Одеський ін-т соц. виховання і курси при ЦК КП(б)У по підготовці викл. для вузів. 1932-1940 – викл. філософії в Донецькій вищій с/г ком.школі й Металург. ін-ті у Маріуполі. З 1937 – в апараті Наркомату освіти УРСР, інспектор-методист Управління вищої школи, 1938-1941 – на партійній роботі, одночасно викл. історії КПРС у вузах Києва.

1948-1949 навчався на річних курсах Акад. сусп. наук при ЦК КПРС, де під кер. акад.АН СРСР Г.М.Панкратової підготовував і захистив канд. дис. “Грудневе збройне повстання на Катеринославщині у 1905 р.” 1949-1954 – зав. каф. основ марксизму-ленінізму Київського пед. ін-ту, 1954-1964 – заст. дир. з наук. роботи, дир. Ін-ту історії партії ЦК КП України – філіалу ІМЛ при ЦК КПРС. З 1964 – ректор Ін-ту підвищення кваліфікації викл. сусп. наук при Київському ун-ті. Брав участь у колект. працях: Нариси історії Комуністичної партії України; Українська РСР у період громадянської війни 1917-1920 рр. (Т.2. – К., 1968); ред. та упорядник фундамент.зб.док.: Переписка В.И.Ленина и руководимых им заграничных партийных органов с социал-демократическими организациями Украины (1901-1905 гг.). Започаткував серію наук. публікацій УПК “Вопросы общественных наук” (вийшло понад 20 т.). Підготував 16 кандидатів наук. Член редколегії “УІЖу” з 1957. Нагороджений орденами Червоного Прапора, Вітчизняної війни I ст: Червоної Зірки, “Знак Пошани” і багатьма медалями. Автор понад 60 наук. та наук.-попул. праць.

Тв.: Шоста конференція КП(б)У. – К., 1963; Утворення комсомолу України. – К., 1959 (у співавт.); “Ленінська іскра”

і соціал-демократичні організації України. – К., 1969 (у співавт.);
Ленін - натхненник дружби народів СРСР. – К., 1972 (у співавт.).
Літ.: УДЖ. – 1968. – №7; 1975. – №8; РЕГУ. – Т.ІІ. –1970.

Галина Брега

ДОРОШЕНКО Володимир Вікторович (Псевд.: Білоцерківець, Божко, Журба, Книголюб, Українець та ін.; 30.10.1879, м.С.-Петербург – 25.08.1963, м.Філадельфія, Пенсільванія, США) – дослідник проблем шевченкознавства, історії укр. літератури ХІХ-ХХ ст., книгознавства, історії НТШ і “Просвіти”, історик літератури, літературознавець, бібліограф, гром. та політ. діяч, перекладач. Народився в родині лікаря.

Навчався в Московському й С.-Петербурзькому ун-тах (1898-1905). Закінчив Львівський ун-т (1913). В.о. дир. бібліотеки НТШ (1916-1917). Член УНТ, НТШ, співробітник Українських наукових ін-тів у Берліні та Варшаві, з 1944 в Німеччині в еміграції. Директор Музею Визвольної боротьби України у Празі (1944-1945). З 1949 – в США.

Тв.: “Киевская Старина” і її “Покажчик” // ЗНТШ (Львів). – 1912. – Т.109; Наукове товариство імені Шевченка у Львові (1873-1892-1912). – К.; Львів, 1913; Півтораєта літ української політичної думки. – Відень, 1914; Українство в Росії: Новіші часи. – Відень, 1916; У відповідь напасникам: (Дві статті з приводу різних “ревеляцій” про Союз визволення України). – Відень, 1917; Життя і слово: статті на літ.-громад. теми. – Львів, 1918; Василь Стефаник. – Львів, 1921; Спис творів Івана Франка. – Львів, 1918-1930. – Вип.1-2; Шевченкова криниця. – Львів, 1922; Українська національна бібліотека Наукового товариства ім.Шевченка. – Львів, 1936; Розвиток українського друку в ХІХ-ХХ ст. в цифрах // Укр. книга. – 1937. – №1; Бібліографія шевченкознавства: Огляд покажчиків. – Львів, 1939; Огнище української науки – Наукове товариство ім.Шевченка: З нагоди 75-річчя його заснування. – Нью-Йорк, 1951; Великий каменярь: (Життя й заслуги Івана Франка): 3

нагоди 110-ліття народження й 40-ліття смерті. – Вінніпег, 1956; “Просвіта”, її заснування й праця: Короткий іст. нарис. – Філадельфія, 1959; Показчик видань Шевченкових творів: першодруки й окремі видання та спис літератури про них / 2-е вид. – Чикаго, 1961; Реєстр українських періодичних видань у вільному світі за рр.1961-1962. – Нью-Йорк, 1963.

Бібліогр.: Праці В.Дорошенка // Микитка С. Володимир Дорошенко: 3 нагоди 75-річчя визначного вченого й громадянина / 3 передм. О.Оглобина. – Філадельфія, 1955.

Літ.: Борщак І. Володимир Дорошенко: (До 70-літнього ювілею) // Україна. – Париж, 1950. – № 4; Міяковський В. Володимир Вікторович Дорошенко // Укр. історик. – 1969. – № 1/3, 4; Романенчук Б. До сторіччя Володимира Дорошенка, 1879-1979 // Укр. книга. – Філадельфія, 1980. – №1; Данко О. Володимир Дорошенко – праця для книжної культури // 125 років Київської української академічної традиції. – Нью-Йорк, 1993; Королевич Н.Ф. Українські бібліографи ХХ століття: Навч. посібник. – К., 1998.

Олексій Ясь

ДОЦЕНКО Олександр (25.08.1897, хут. Семариняки Миргородського пов. Полтавської губ. – 7.06.1941, Краків) – військовий діяч та історик, археограф.

Закінчив Великосорочинську учительську семінарію ім. М.Гоголя (1915) та Віленське військово училище, евакуйоване до Полтави. Маючи чудовий бас, у семінарській церкві прекрасно читав Апостола та був солістом у хорі. З поч. 1919 і до виїзду Петлюри до Парижу (1920) підполковник Армії УНР, служив осавулом (ст.ад'ютантом) гол. отамана С.Петлюри, мав у своєму розпорядженні багато документів - листів, протоколів тощо. На основі першоджерел написав “Літопис Української Революції”. Вийшла у світ частина другого тому - кн. 4 (Брат проти брата. – К.; Львів, 1923) та 5 (Польща визнає самостійність України. – Львів, 1924), де автор найближче підійшов до проблеми воєнно-іст. біографії С.Петлюри (вид. 2: Філадельфія,

1988). Зауваги щодо праці Д. висловлювали Д.Донцов (ЛНВ.– Том 85. – 1924), І.Мазепа (Україна в огні й бурі революції.– Б.м.,1951.– Вип. II) та Л.Цегельський (Від легенд до правди.– Нью-Йорк; Філадельфія, 1960). 6 книга 2-го тому – корпус оперативної документації – вийшла під назвою “Зимовий похід: 6.XII.1919 - 6.V.1920” як 13 том у серії “Праць Укр. Наукового ін-ту” (Варшава, 1932; вид. 2: Нью-Йорк: Орденська рада Ордену Залізного Хреста Армії УНР, 1969). Написав статтю про генезу цього походу (Календар Червоної калини, 1933), а також цикл статей “Чотири повстанські рейди та їх ліквідація” – про рейди отамана Сагайдачного, Холодний Яр – Херсон (Літопис Червоної калини. – 1932.– Ч. 11), от. Залізняка, Хирівка-Володарка (1932.– Ч. 12), от. Мірошниченка, Хирівка-Кирилівка (1933.– Ч. 1), от. Ю.Тютюнника (1933.– Ч. 4-5), начерк історії Звенигородського коша Вільного козацтва (Календар Червоної калини на 1933 рік. – Львів, 1932). Статті “Під московським ярмом” (Новий час.– Львів, 1925.– Ч. 28), “Невідома сторінка з легенди про українських січових стрільців” (Календар “Червоної калини” на 1934 рік.– Львів, 1933) та “Визвольні змагання 1917-1923: Армія УНР, 1917-1921 (УЗЕ.– Том 3). На поч. 30-х знайшов собі працю приватно (у Каліші?). 1939 з приходом большевиків виїхав на Захід з дружиною та дочкою. Його майно привласнив один із червоних командирів. Похований на Раковіцькім кладовищі.

Літ.: ЕУ. – Т.ІІ. – С.586; Малий словник історії України. – К., 1997. – С.140; Липовецький І. ППолк. Олександр Доценко / Дороговказ. – Торонто, 1966. – Травень-серпень. – Ч. 11-12 (30-31). – С.15; Майстренко Ів. Історія мого покоління. – Едмонтон, 1986. – С.14; Яхненко Нат. Від бюро до Бригідок.– Бералія; Мюнхен, 1986. – С.30; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань // Історія в школі. – 1998. – № 5-6. – С.54.

Сергій Білокінь

ДОЦЕНКО Олена Григорівна (17.04.1936, с.Рудяків Ржищевського р-ну Київської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., к.і.н., доцент. Із службовців.

1954-1959 навчалась на іст.-філос. ф-ті КДУ. 1959-1964 – вчитель історії середньої школи (с.Володарка Київської обл. і м.Кременчуг). 1964-1967 навчалась в аспірантурі КДУ (наук. кер. – проф. В.Є.Спицький), де захистила канд. дис. “Ради Північної Таврії в боротьбі за утвердження Радянської влади (лютий 1917 - квітень 1918)”. 1967-1971 – лектор Музею Леніна. З 1971 по даний час працює в Київському ін-ті іноземних мов (нині – Київський лінгвістичний ун-т).

Тв.: Формування гуманістичного світогляду студентів у процесі вивчення політичної історії // Проблеми гуманізації соціально-політичних наук. – К., 1992; Ставлення до жінки як вимір демократії // Жінка і демократія: Мат. міжнародної конф. – К., 1995; Україна в післявоєнний період. Метод. рекомендації для студентів гуманітарних вузів. – К., 1996; Україна в умовах утвердження тоталітаризму (кін.20-х – 30-ті рр.) // УІЖ. – 1997. – №1-3 (у співавт.).

Літ.: Анкета Доценко О.Г.

Петро Бондарчук

ДРАЧУК Віктор Семенович (11.11.1936, с.Руде, Білоцерківського р-ну Київської обл. – 16.08.1989, м.Київ) – дослідник давніх тамгоподібних зображень, піктограм, емблем та геральдики, д.і.н. (1981), гром. діяч, член Спілки журналістів СРСР.

Вчився на іст.ф-ті КДУ ім.Т.Шевченка, де був організатором і беззмінним головою студентського наук. т-ва й написав 5 праць у галузі історії та допоміжних дисциплін. По закінченні ун-ту (1958) і до кінця життя, яке трагічно увірвалося, працював с.н.с. Ін-ту археології АН УРСР, з 1968 – у відділі археології Криму. 1972 захистив канд.дис. “Системы знаков Северного Причерноморья. Тамгообразные знаки Северопонтийской периферии античного мира первых веков

нашей эры". Дослідженню скіфо-сарматських (так званих "загадкових") знаків присвятив більш як 40 наук.праць. 1981 захистив докт.дис. на тему "Основные геральдические системы на территории СССР". Брав участь у роботі Мезинської (1958), Радомишльської (1959), Кременчуцької (1960) археологічних експедицій. 1978-1979 під його керівництвом було проведено експедицію по вивченню наскальних зображень Криму в урочищі Сари-Куя; 1980-1982 організував роботу євпато-рійського загону Півд.-Кримської експедиції, який провів дослідження давньої Керкінітиди. Наукову роботу поєднував із сусп.-літ. діяльністю. Автор бл. 100 наук. і наук.-популярних книг ("Написи на камені", 1971; "Розповідає геральдика", 1977; "Шляхами тисячоліть", 1978 й ін.), більшість яких була створена на кримському матеріалі. Вони неодноразово видавалися мовами народів СРСР та за кордоном.

Тв.: Німа мова століть: Пошуки і знахідки укр. археологів / Передм. П.Гвоздецького. – К., 1968; В боротьбі мужніло плем'я молоде. – Сімферополь, 1970; Написи на камені. – К., 1971; Шаг в неведомое. – Симферополь, 1971; Таємниці геральдики. – К., 1974; Системы знаков Северного Причерноморья... – К., 1975; Дорогами тысячелетий: О чем поведали письменна. – М., 1976; К., 1978; Керкинитиды – Гезлев – Евпатория. – Симферополь, 1978; Рассказывает геральдика. – М., 1977; Евпатория. – Симферополь, 1979 (у співавт.).

Літ.: Пінчук Ю.А. // УДЖ. – 1981. – №9; Некролог // Археологія. – 1990. – №1;

Іконогр.: // Археологія. – 1990. – №1. – С.157.

Галина Герасимова

ДУБРОВСЬКИЙ Василь Васильович [крипт.: В.Д.; псевд.: Історик, Іллінський, Б.Лісковицький, В.Чорногай, І.Захаревський-Лісковицький] (19.05.1897, м.Чернігів – 23.04.1966, м.Річмонд, США) – дослідник соціальних відносин в Україні XVIII–XIX ст., політ. історії Гетьманщини, укр.

пам'яткознавства, музеєзнавства та ін.; музеолог, публіцист, перекладач, ред., культ. і гром.-політ. діяч. Із сім'ї священника.

Закінчив духовне училище й духовну семінарію у Чернігові (1915). По закінченні Ніжинського іст.-філол. ін-ту ім. кн.Безбородька (1919) був залишений при кафедрі історії України проф. стипендіатом. 1920-1925 читав курс історії України в Чернігівському ІНО. 1923-1925 – аспірант Харків. наук.-дослід. каф. історії укр. культури під керівництвом акад. Д.І.Багалія; 1925 захистив дис. “Селянські рухи на Україні після 1861 р.”. У 1924-1930 працював в іст. секції ВУАН, був інспектором охорони пам'яток культури в Управлінні наукових установ (1925-1929), викладав історію України у Харківському ІНО. 1929 був представником від УкрНауки УСРР у Підготовчому комітеті при Головнауці РСФРР до I Всесоюзного археологічного з'їзду, учасником семінару Азійського музею РосАН (Ленінград). 1925-1933 – відп. секретар Шевченківського комітету, 1926-1933 – відп. секретар Центральної комісії увічнення пам'яті М.Коцюбинського, 1925-1929 – голова іст. секції Харківського наук. т-ва, з 1928 – член комісії Лівобережжя й Слобідської України ВУАН. 1930-1933 – н.с. при кафедрі історії укр.культури ім.акад.Д.І.Багалія й Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства як тюрколог. У листопаді 1933 був заарештований за “контрреволюційну діяльність” та “буржуазний націоналізм”. Засуджений 1934 до 5 років ув'язнення в таборах, з червня 1934 до серпня 1939 перебував у Байкало-Амурському таборі на ст.Урульга (Забайкалля). Після звільнення склав докторантський іспит при Ін-ті історії АН СРСР, але через своє минуле не отримав цього звання. Був змушений учителювати на провінції до початку війни. Після відступу радянських військ став проф. Харківського ун-ту і головою заснованої “Просвіти”. Наприкінці літа 1943 виїхав з родиною на захід, перебував у Німеччині (Герсфельд, Штутгарт, Мюнхен). Був обраний д.чл. Празького наукового т-ва й НТШ, член УВАН; був ред. “Коротких вістей” (з 1952), ж. “Український селянин”. З 1956 - в США (м.Річмонд). Працював у місцевому музеї, у вільний час – в архіві штату, де виявив багато матеріалів з історії

громадянської війни 1861-1865 рр., які пізніше опублікував. Активно друкувався в пресі США, Канади, Аргентини, Німеччини. Був чл. Вірджинської іст. асоціації, чл.-кор. УВАН у США, чл. управи УІТ, членом редколегії ж. "Український історик". Автор 15 монографій, ряду спогадів, значної кількості статей, перекладів, рецензій тощо. Багато рукописних праць загинуло під час війни або було конфісковано ДПУ, зокрема 3-томна монографія "Данило Апостол і його гетьманство" та 5 томів матеріалів до неї, "Акти про кріпаків" у 2-х томах.

Тв.: Історико-державні заповідники та пам'ятки України. – Х., 1921; Україна і Близький Схід в історичних взаєминах // Сх. Світ. – 1922. – №2; Чергові завдання сучасного музейного будівництва на Україні // Укр.музей. – 1927; Українська наука на 10-ті роковини Жовтня // Культура і побут. – 1927; Потрібна охорона історичних пам'яток м.Чернігова // Там само. – 1927. – №15; Селянські рухи на Україні після 1861 р. Чернігівська губернія. – К., 1928; Нариси з історії Чернігівської Троїцько-Іллінської друкарні в I пол. XIX ст. – Х., 1928; Селянські втечі на Лівобережній Україні // Чернігів і Північне Лівобережжя. – К., 1928; Про Гілянський похід 1725 // Ювілейний збірник ВУАН на пошану М.С.Грушевського. Т.І. – К., 1928; Сторінка з історії архіву Генерального Військового Суду // Зап. іст.-філол.відділу ВУАН. Т.XVII. – 1928; Музеї на Україні. – Х., 1929; Пропаші справи з архіву Генерального Військового Суду // Збірник наук.-дослідч.каф. історії укр.культури. Т.X. – Х., 1930; Розкопування Ольвії 1926 р. // Україна. – 1930. – №3; Життя й діла Феодосія Углицького. – Х., 1930; З побуту українських монахів другої половини 18 ст. – Х., 1930; Перша фабрика на Україні. – Х., 1930; Історико-культурні заповідники та пам'ятники України. – Х., 1930; До питання про міжнародну торгівлю в I пол. 18 ст. // Зап. іст.-філол.відділу ВУАН. Т.XXVII. – К., 1931; Рефік Халід. "Ятик Еміне" / Пер. з турец. – Х., 1933; Омар Сейф Еддін. Оповідання / Пер., передм. і комент. – Х., 1932; Якуб Кадрі – Нур Баба / Пер. з турец., передм. і комент. – Х., 1933; Батько Нестор Махно - український національний герой. – Герсфельд, 1945; Україна й Крим в історичних взаєминах. – Женева, 1946;

СРСР як федерація. – Майнц; Кассель, 1946; Машина масового вбивства. – Мюнхен, 1954; Найновіша концепція історії України // Укр. збірник. – Кн.6. – Мюнхен, 1956; М.Скрипник, як я його бачив // Там само. – Кн.10. – Мюнхен, 1957; Сторіччя “Російської Легенди” в Америці // Шевченківський альманах УНС на 1964 р. – Джерсі-сіті; Нью-Йорк, 1963; Мій учитель – професор Г.А.Максимович // Укр. історик. – 1964. – №4; Спогад про професора М.Н.Петровського // Там само. – №2/3; Професор В.Г.Ляскоронський // Там же. – 1965. – №3/4; Другий відділ БАМЛАГу у ГПУ-НКВД. – Нью-Йорк, 1965; Богдан Хмельницький і Туреччина // Укр.історик. – 1975. – №3/4; [Листи до Д.І.Яворницького] // Епістолярна спадщина Д.І.Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997. – С.235-240.

Літ.: Список друкованих праць проф. В.Дубровського. – Корнберг, 1948; ЕУ. – Т.2. – 1957. – С.602; Полонська-Василенко Н. Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків. – Париж; Чикаго, 1962 (ЗНТШ. – Т.173). – С.81; Биковський Л. Проф. В.Дубровський // Укр.історик. – 1966. – №1-2. – С.92-97; Бульбенко Ф. Проф. В.Дубровський // Наша батьківщина. – Нью-Йорк, 1966. – 15 лип.; Короткий життєпис проф. В.В.Дубровського // Церква і життя. – 1966. – №55; ЕУ. – Vol.I. – 1984. – Р.766; Історик Василь Дубровський // Укр.іст. календар. – 1996. – К., 1995. – С.125-126; Епістолярна спадщина Д.І.Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997. – С.804-805; Ясь О. // Малий словник історії України. – К., 1997. – С.142-143; Сенкус М. Програма ніжинців // Слово і час. – 1998. – №3. – С.58; Історія НАНУ. 1929-1933: Документи і матеріали. – К., 1998. – С.341-342; Українські архівісти. Вип.І. – К., 1999. – С.126-129; Чабан М. В.В.Дубровський // Укр. журналістика в іменах. – Львів, 1999. – Вип.6. – С.90-94.

Галина Герасимова

ДУМІН (ДУМИН) Осип (1893, с.Грушеве, Дрогобиччина -1945?) – дослідник історії національно-визвольної боротьби 1917-1920 рр. в Україні, військовий діяч, письменник (Псевд.:

Антін Крезуб). Автор багатьох наукових військово-іст., а також літературних і мемуарних творів про події 1917-1920 рр. в Україні. В останні роки життя н.с. Ін-ту для східних студій у Кенігсберзі. Дата його смерті поки невідома (пропав без вісті в оточеному рад. військами Кенігсберзі).

Тв.: Друга сотня ОЗСС (Окремого загону Січових Стрільців) у Білій Церкві // Стрілецька думка. – Старо-Костянтинів, 1919. – №61; Початок галицького куреня С.С. // Календар “Червоної Калини” на 1926 р. – Львів, 1925. – С.55-60; Мотовилівський бій: Критичні завваги до його історії // Календар “Червоної калини” на 1928 р. – Львів, 1927. – С.70-75; Група полковника Рогульського. (Замітки і матеріали до її історії) // Календар “Червоної Калини” на 1929 р. – Львів, 1928. – С.51-64; Облога Києва: (Спогади з листопада-грудня 1918 р.) // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1928. – Кн.1. – С.25-40; Кн.3. – С.242-251; Кн.4. – С.309-324; Повстання проти гетьмана Скоропадського і Січові Стрільці // Там само. – 1928. – Кн.11. – С.219-225; Кн.12. – С.309-318; Повстання отамана Зеленого проти Директорії УНР в січні 1919 р. (Спомин) // Там само. – 1927. – Кн.5. – С.26-41; Галичани і їх військово-організаційна праця на Наддніпрянщині в 1917-1919 рр. // Неділя: Календар-альманах на 1930 р. – Львів, 1929. – С.85-92; Бої за Львів і Наддніпрянські Січові Стрільці // Календар “Червоної Калини” на 1930 р. – Львів, 1929; Партизани. Т.1-2. – Львів, 1930; Нарис історії українсько-польської війни 1918-1919. – Львів, 1933; Нью-Йорк, 1966; Стрілецький суд: Спомин // Календар “Червоної Калини” на 1935 р. – Львів, 1934. – С.34-40; Уривки споминів з 1917-1920 рр. // Календар “Червоної Калини” на 1934 р. – Львів, 1933. – С.52-55; Політичні мотиви і стратегічні цілі офензиви генерала Брусілова літом 1916 р. // Календар “Червоної Калини” на 1936 р. – Львів, 1935. – С.21-30; Історія легіону Українських Січових Стрільців. 1914-1918. – Львів, 1936; Полковник Дмитро Вітовський в споминах // Літопис “Червоної Калини”. – Львів, 1936. – №11; Історія легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918. – Львів, 1936.

Літ.: Думін (Думин) Осип // Підкова І.З., Шуст Р.М. Довідник з історії України. Т.1. – К., 1993. – С.192; Крип'якевич І. та ін. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). – Вид.4-е. – К., 1992. – С.ІІ, VI, 386,430,453,457, 462, 489,502, 609; ЕУ. – Т.2. – Париж; Нью-Йорк, 1957.– С.604; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.). Біографічний словник (додаток) // Історія в школі. – 2000. – №3. – С.33.

Іконогр.: Підкова І.З., Шуст Р.М. Довідник з історії України. Т.1. – К., 1993. – С.192.

Геннадій Стрельський

ЄВФИМОВСЬКИЙ (ЄФИМОВСЬКИЙ) Володимир Степанович (11.07.1899, с. Берестовці, тепер Борзенського р-ну Чернігівської обл. – 05.01. 1942, м. Ленінград) – дослідник історії України XVII–XVIII ст., теорії й практики архівної та археографічної роботи. З родини священника.

1922 закінчив іст. відділ ф-ту профосвіти Ніжинського ІНО. 1922-1923 – аспірант Ніжинської наук.-дослід. каф. історії культури і мови при ІНО. Одночасно у 1923-1926 працював ніжинським окружним інструктором Чернігівського губ. архівного управління, архівним регістратором, зав. бібліотекою та кабінетом наук. занять, зав. рукописним відділом, вченим архівістом Чернігівського губ. іст. архіву. У 1924-1930 працював у ВУАН: 1924-1930 – нештатний співробітник Постійної комісії для складання іст.-географічного словника укр. земель та Археогр. комісії; 1926-1929 – аспірант Наук.-дослід. каф. історії України у Києві. Тоді ж брав участь в Археогр. експедиції до московських архівів. 1930 захистив промоційну працю і отримав звання н.с. У 1930-1933 працював у Харківському центр. іст. архіві вченим архівістом, виконував обов'язки асистента по курсу джерелознавства в Ін-ті червоної професури. 1934 – архівіст Новгородського відділення Ленінградського обл. архіву, 1934-1939 н.с., с.н.с. Ленінградського обл. архіву Жовтневої

Революції. 1939-1941 н.с., с.н.с. Центр. держ. архіву народного господарства, Центр. держ. іст. архіву СРСР (у м. Ленінграді).

Тв.: Крестьянское движение на Черниговщине в 1905 г. // Летопись Революции. – 1925. – № 2; Гайдамака Семен Тихий перед Генеральним Судом (1752-3) // Україна. – 1925. – Кн.3; До історії військового суду та земельних відносин на Україні за Хмельниччини // Наук. зб. за рік 1927. - К., 1927; Волнения крестьян в удельных имениях Грузии в 1905-1906 гг. // Красный архив. – 1941. – Кн. 3.

Літ.: Коваленко О.Б., Ткаченко В.В. Євфимовський Володимир Степанович. Український історик, архівіст, активний учасник краєзнавчого руху 20-х років // Репресоване краєзнавство (20-30-і роки). – К., 1991; Юркова О. Українська Сівера в працях істориків київської школи М.С.Грушевського // Сіверщина в долі істориків та в історичних дослідженнях. – К., Новгород-Сіверський, 1996. – С.73-74; Юркова О. Київська історична школа М.С.Грушевського: долі науковців // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1998. – №1/2. – С.263-281; Коваленко О., Юркова О. Євфимовський Володимир Степанович // Українські архівісти: Біобібліогр. довідн.. – Вип. I (XIX ст. – 1930-і рр.). – К., 1999. – С.133-135; Коваленко О.Б. На варті духовних скарбів України: архівісти Чернігівщини 20-30-х рр. // Сіверянський літопис. – 1999. – № 2. – С.110.

Оксана Юркова

ЄРХОВ Геннадій Петрович (1938, с.Самарське Хайбуллінського р-ну Башкирської АРСР) – дослідник проблем історії КПРС і соц.-політ. життя Радянського Союзу, д.і.н. (1975), проф., педагог. Із службовців.

Закінчив Оренбурзький пед. ін-т. Працював учителем історії, заст. дир. профтех-училища, був на комсомольській і партійній роботі. Навчався в аспірантурі Саратовського ун-ту. 1967 у Саратовському ун-ті захистив канд. дис. “Боротьба за союз робітників і селян на Південнім Уралі (1921-1925 рр.)” (наук. кер. д.і.н., проф. Я.А.Ельфонд, д.і.н., проф.

П.А.Родіонов). 1975 в Акад. сусп. наук захистив докт. дис. “Ленінський принцип демократичного централізму в розвитку КПРС в роки НЕПу (1921-1929 рр.)”. Нині – зав.каф. нової й новітньої історії, проректор Донецького ун-ту по навчальній частині. Автор 6 монографій, 7 книг, 11 брошур та бл. 100 статей, гол. ред. праці “Історія міст і сіл Української РСР. Донецька область”. – К., 1976.

Тв.: Ленинский принцип демократического централизма в развитии КПСС (1921-29 гг.). – Донецк, 1973; Воспитательная работа по месту жительства. – М., 1973; За місцем проживання. – К., 1974; Демократический централизм – основа организационного строения КПСС (1917-1936 гг.). – К., 1976; Комплексная система управления производственным опытом в Донецкой обл. – Донецк, 1981; Политическая информация. – Катовице, 1986; О принципах партийного труда. – М., 1988; Первичная организация и перестройка. – Донецк, 1990.

Літ.: Анкета Єрхова Г.П.

Петро Бондарчук

ЄФІМЕНКО Петро Петрович (21.11.1884, м.Харків – 15.04.1969, м.Ленінград) – дослідник палеоліту, слов’янської археології та етнографії, доктор археології (1934), проф., акад. АН УРСР (1945), поч.чл. Королівського антропол. ін-ту Великобританії та Ірландії (1943), Міжнар. союзу доісториків (1958), Італійського ін-ту доісторії й праісторії у Флоренції (1960). З родини відомих діячів науки й культури П.С. та О.Я.Єфименків.

1904-1906 – студент іст. ф-ту Харківського ун-ту, 1906 виключений за рев. діяльність, 1906-1912 навчався на фіз.-мат. ф-ті (природознавчий відділ – спеціальність “доісторична археологія”) Петербурзького ун-ту, по закінченні якого залишений там в аспірантурі. Цікавився археологією, історією й етнографією. Брав участь у Харківському (1902) і Катеринославському (1905) археол. з’їздах. Тоді ж написав свої перші наук. праці. 1906 за підготовку покажчика літ. з історії, археології та етнографії Харків. губернії був удостоєний премії

ім. О.О.Потебні. Здійснив дворічну (1913-1915) кругосвітню подорож, відвідав наук. центри і музеї Зах. і Півд. Європи, Півн.-Схід. Африки, Півд. Азії, Китаю та Японії. 1915 обраний чл. Рос.геогр., антропол. й археолог. Т-в. 1915-1923 – н.с. Іст. музею в Москві. 1923 повернувся в Ленінград і з цього року працював в Ермітажі, Музеї антропології та етнографії, ленінгр. відділенні Ін-ту матеріальної культури АН СРСР, проф. Ленінградського ун-ту. 1934 Президія АН СРСР присудила йому наук. ступінь доктора археології. Д. чл. Державної академії Історії матеріальної культури у Ленінграді. 1945–1954 – дир. Ін-ту археології АН УРСР. 1954 повернувся в Ленінград.

Археол. дослідження проводив на ріках Оскол і Донець, під Воронежем (1926-1927), у Середньо-Волзькій експедиції (1927-1928), у Татарстані (ананьєвська культура, 1943), очолював багаторічну експедицію “Великий Київ”. Автор понад 80 наук.праць. Був кер.колект. праці “Нариси стародавньої історії Української РСР” (К., 1957). Гол. ред. період. видань “Археология” (з 1947); “Археологічні пам’ятки УРСР” (з 1949); “Краткие сообщения Института археологии” (з 1952); “Советская археология”. Підготував десятки кандидатів та докторів наук. Нагороджений орденом Леніна.

Тв.: Первобытное общество (вид.І. – 1934 наз.: Дороговое общество; вид.2. – 1938; вид.3. – К., 1953; Сучасний стан радянської науки про викопну людину // Вісник АН УРСР. – 1950. – №1; Кріпость Ярослава Мудрого в Києві // Там само. – 1952. – №12; Костенки І. – М.;Л., 1958.

Літ.: Історія Академії наук Української РСР. – Кн.ІІ. – К., 1967; История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979; Борисковский П.П. К 80-летию Петра Петровича Ефименко // Сов. археология. – 1964. – №4; УІЖ. – 1969. – №8; Г.Мезенцева. Дослідники археології України. Енциклопедичний словник-довідник. – Чернівці, 1997. – С.17.

Галина Брега

ЖАТКОВИЧ (Zsatkovics) Юрій Кальман (Псевд.: Zs. Denes, атуа; Zsatkovics Denes; 14.10.1855, с.Дравці біля Ужгорода – 25.09.1920, с.Стройне, тепер Свалявського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник історії Закарпаття, етнограф, священник, письменник, літературознавець, перекладач, член НТШ (Львів). Із сім'ї вчителя.

Навчався в Ужгородській і Велико-Варадинській гімназіях, 1881 закінчив Ужгородську богословську семінарію. Служив священником у селах Великий Раковець, Іза, Стройне. Писав угорською мовою та “язичієм”. Вивчав церковну історію й етнографію Закарпаття. За працю “Влияние ягерских епископов и борьба против него в Мукачевской епархии” був обраний членом Мадярського іст.т-ва (1884). Друкувався у “Листку”, “Місяцесловах” (Ужгород), “ЗНТШ” (Львів) та в угор. періодиці. Автор першого в Угорщині “Короткого нарису української літератури” (Magyar Szemle. – 1900. – №26. – 302-305.1) та “Короткої історії руської літератури до татарської навали” (Keres Csaladi Lapok. – 1897. – №25. – 288-290.1). Переклав угор. мовою окр.тв. М.Вовчка (1897), Ю.Федьковича (1898), І.Франка (1902), відомий протест зах.-укр. культ. діячів “І ми в Європі” (1896), на укр. мову з угор. – меморіал Е.Егана “Економічне становище руських селян в Угорщині” (Львів, 1901). Підручники Ж. для закарпат. укр. шкіл було заборонено; лише три з них (з географії, історії та сусп.наук) 14 разів перевидавалися словац. мовою. Багато творів Ж. лишилися неопублікованими.

Тв.: Історіографія українських русинів. – 1884; Князь Федор Корятович // Листок. - 1891. - №12; Начерки із життя угорських русинів. – 1895; Замітки етнографічні з Угорської Русі [Уривки з праці “Етнографічна історія угрорусів”] // Етнографічний зб. Т.ІІ. – Львів, 1896; Нарис історії Грушівського монастиря на Угорській Русі // Місяцеслов на 1906 р. – Ужгород, 1905; Угорські русини, на ювілейний рік 1898 // Привіт доктору Івану Франку в 25-літній ювілей літературної діяльності. – Львів, 1898; Мадярські переклади творів Івана Франка // Привіт Іванові Франкові в 40-літє його письменської праці. – Львів, 1916; Короткий нарис малоросійської літератури: [Уривок] // Світова

велич Шевченка. – Т.3. – К., 1964. – С.322; Етногра-фический очерк угрорусских // Новини Закарпаття. – 1993. – 27 трав. – 2 груд.

Літ.: Гнатюк В.М. Юрий Жаткович // Літературно-науковий вісник. – 1904. – Кн.Х-ХІІ. – С.206-207; Перфецкий Е. Обзор угрорусской историографии // Изв. отделения русского языка и словесности имп. АН. – СПб, 1914. – Кн.І. – С.309,317-320; Юрий Жаткович // Календарь “Унио” на 1921 г. – Ужгород, 1920. – С.44-47; Лелекач М., Гарайда І. Загальна бібліографія Подкарпаття. – Ужгород, 1943. – С.73,138; Микитась В.Л. 3 ночі пробивалися... – Ужгород, 1977. – С.60-65; Задорожний В.Є. та ін. Зоря незгасна. – Ужгород, 1986. – С.87-89; Пагирия В. Літератор Юрій Жаткович // Прапор перемоги. – Мукачево, 1988. – 29 жовт.; Мазурок О.С. Історія Закарпаття в епістолярній спадщині Ю.Ю.Жатковича // Тези народознавч.наук.-практ. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Тиводара Легоцького. – Мукачево,1990. – С.18-20; Мазурок О.С. “С отличным почтением пишуся”: Штрихи до портрета Ю.Жатковича // ХХІ вік. – 1990. – №14. – С.7; Мазурок О.С. З історії написання та публікації “Заміток етнографічних з Угорської Русі” Ю.Жатковича // Тези ІІІ наук.-практ.конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. О.Маркуша. – Хуст,1991. – С.34-36; Пагирия В. “Я світ узрів під Бескидом...”: Сторінки історії. – Ужгород,1993. – С.18-20; Мазурок О.С. Юрій Жаткович як історик та етнограф Угорської Русі // Укр.історик. – 1993. – Т.30,№116-119. – С.142-156.-Бібліогр.:С.155-156; Данилюк Д. Історична наука на Закарпатті в 2 пол. ХІХ ст. // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Історія. Вип.1. – Ужгород, 1995; Мазурок О. Подвижник національної науки і культури: До 140-річчя від дня народж. Ю.Жатковича // Календар “Просвіти” на 1995 р. – Ужгород, 1995. – С.157-159; Хланта І. Літературне Закарпаття у ХХ ст. – Ужгород, 1995. – С.230-232; Пекар А. Стосунки В.Гнатюка з закарпатським істориком о.Ю.Жатковичем // Від НТШ до УВУ: Мат. міжн. наук.конф. – К. та ін., 1992. – С.58-70; ЕУ. – Vol.V. – 1993. – Р.843; Нариси історії Закарпаття. Т.1. – Ужгород, 1993. – С.412; Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах. –

Ужгород, 1997. – С.229-235; Діячі історії, науки і культури Закарпаття. – Ужгород, 1997. – С.48; Жаткович Ю.К. // Укр. журналістика в іменах. Вип.4. – Львів, 1997. – С.91-92.

Галина Герасимова

ЖДАН Михайло Петрович (13.07.1906, с.Коровиця Голодівська, Любачів.пов., Галичина – 25.07.1975, Клівленд, США) – дослідник історії відносин давньоруських земель з Золотою Ордою, минулого України у литовську добу, укр. історіографії та біографістики, педагог, д. чл. НТШ, УВАН та УІТ. Народився в укр.-польс. родині економа з фільварку.

Закінчив укр. гімназію в Перемишлі (1924) і Львівський ун-т (1931). Викладав у польській приватній гімназії в Любачеві (1933-1939). На еміграції з 1944. Дир. укр. таборової гімназії у Траунштайні й Ділленгені (Зах. Німеччина, 1945-1949). З 1950 в США. У 50-і рр. дир. курсів українознавства в Клівленді. Співробітник часопису “Укр. історик” (1963–1975).

Тв.: Stosunki litewsko-tatarskie za czasow Witolda, w.ks.Litwy // Ateneum Wilenskie. – 1931. – Т.7. – №3-4; Перший напад татар на Україну: (події і проблеми) // Визв. шлях. – Лондон, 1961. – №7-9; Україна і Золота Орда: Укр.-татарська проблематика 13-15 ст. у світлі нової історіографії // Укр. історик. – 1964. – №4; Золота Орда // Визв. шлях. – Лондон, 1966. – №3-4; До питання про залежність Галицько-Волинської Русі від Золотої Орди. – Мюнхен; Нью-Йорк, 1968; Микола Чубатий // Укр. історик. – 1969. – №4; Україна під пануванням Золотої Орди // Там само. – 1970. – №1/2, 4; 1971. – №1/2, 3/4; Ісаїв П.М. // Там само. – 1974. – №1/3; Княжа доба в інтерпретації радянських істориків // Там само. – 1977. – №1/2.

Літ.: Винар Л. Михайло Ждан (1906-1975) // Укр. історик. – 1975. – №3/4. [Бібліограф.праць Ж. – С.96-99].

Олексій Ясь

ЖЕГУЦ Іван (1923, присілок Вільховатий біля с.Берлебаш, тепер Рахівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник історії Закарпаття, громад. діяч, меценат, почесний член ужгород.т-ва “Просвіта” (з 1992).

У с.Берлебаш закінчив початкову школу, в Рахові – Руську горожанську школу; 1939-1945 вчився в укр.реальній гімназії у Модржанах під Прагою. У квітні 1945 опинився в Аугсбурзі (Баварія). У Мюнхенському ун-ті вивчав історію, філологію, географію, соціологію, одночасно був секретарем філос. ф-ту УВУ (до 1960). Захистив докт. дис. “Національно-політичні стремління підкарпатських русинів 1848-1914 рр.” (надрук.1965, Вісбаден). Понад 20 років був наук. працівником Технічного ун-ту, водночас викладав історію в УВУ. 1967-1970 – секретар УНРади в екзилі. Довгі роки збирав спогади про Гуцульщину, підготував до друку книгу “Гуцульське село у Карпатській Україні 1930-х рр.”, уривки з якої були опубліковані у календарях ужгородської “Просвіти” на 1993 та 1994 рр. Автор ряду наук. і наук.-попул.праць з історії культури Закарпаття, які широко друкуються в пресі краю, зокрема нариси-спогади про вчителів-подвижників нац.-культ.відродження Карпат. України 30-х рр. ХХ ст. (“Рахівські роки, рахівські учителі”). Меценат-благодійник, виділив кошти на спорудження пам’ятника Т.Шевченку в Ужгороді. Відвідав Закарпаття 1990 і 1993. Виступив на Міжнар. наук. конф. “Культура Українських Карпат: традиції і сучасність” (Ужгород, 1-4 верес. 1993) з доповіддю “Книжка і преса – їхні шляхи у Закарпаття протягом двох століть”.

Тв.: Die National-politischen Bestrebungen der Karpato-Ruthenen. 1848-1914. –Wiesbaden, 1965; Незабутня зустріч із професором Августином Штефаном і професором Петром Стерчом в Філадельфії (1982) // Календар “Просвіти” на 1998 р. –Ужгород, 1998. – С.142-143; Укр.гімназія в Чехії.1925-1945 // Альманах Укр. гімназії в Празі – Ржевніцах – Модржанах. – Мюнхен, 1975 (у співавт.).

Літ.: Федака П. Почесні члени “Просвіти”: Доктор Іван Жегуц // Федака П. Пам’ять рідної землі. – Ужгород, 1996. –

С.309-310; Божук Г. Син Срібної Землі (До 75-річчя д-ра Івана Жегуца) // Новини Закарпаття. – 1998. – 8 серп. – С.14; Федака П. Син гуцульського краю: До 75-річчя від дня народж. Івана Жегуца // Календар “Просвіти” на 1998 р. – Ужгород, 1998. – С.139-141.

Іконогр.: Там же. – С.139.

Галина Герасимова

ЖИВОТКО Аркадій Петрович (Псевд.: А.Пуховський, А.Пухальський; 03.03.1890, с.Пухове, тепер Воронежська обл., Російська Федерація – 12.06.1948, м. Ашафенбург, Німеччина) – історик, дослідник історії укр. преси, педагог, журналіст, публіцист, громад. і політ. діяч.

Вищу освіту здобув 1917 у Петербурзі. Під час навчання був активним членом Української партії соціалістів революціонерів. 1917-1918 представляв Вороніжчину в Центральній Раді. 1918 з урядом УНР переїхав до Кам'янець-Подільська. Активно співпрацював з міністром освіти уряду УНР, ректором Кам'янець-Подільського ун-ту Іваном Огієнком. Оперативно розробляв методику й програми з українознавчих предметів, що впроваджувалися тоді в навчальний процес. Його розробки у сфері дошкільного виховання були покладені в основу резолюцій педагогічних з'їздів, що проходили в Кам'янець-Подільську. У листопаді 1919 оселився у містечку Кремінець на Волині. Працював вчителем, брав активну участь у місцевій “Просвіті”. З 1923 – в Чехословаччині. Викладав в Українському високому педагогічному ін-ті ім. М.Драгоманова у Празі. З 1930 – референт, згодом керівник Укр. історичного кабінету. З 1945 – в Німеччині. Одночасно читав лекції з історії укр. преси в Українському технічно-господарського інституті в Подебрадах. Директор Музею-архіву Укр. акад. мистецтва.

Тв.: Дошкільне виховання. Лекції, чит. в Укр. вищ. пед. ін-ті в 1923/1924 рр. – Прага, 1926 (текст машинописний); Нарис історії української преси. Курс лекцій. – Подебради, 1937; Сучасне українське письменство поза СРСР. - Прага, 1937;

Преса Карпатської України. – Прага, 1940; Десять років Українського історичного кабінету. 1930–1940. – Прага, 1940; Острогжчина – осередок Подоння. – Прага, 1942; Подонь. Українська Вороніжчина в культурному житті України. – Прага, 1943; Історія української преси. – Регенсбург, 1989-1990; Історія української преси. – К., 1999.

Літ.: ЕУ. – Vol.5. – 1993. – Р.864; ЕУ. Т.2. – Львів, 1993. – С.669; Габор В. Аркадій Животко // Українська журналістика в іменах. Вип.3. – Львів, 1996. – С.127-129; Акинъшин А., Ласунский О. Пахарь духовной нивы:// Ист.-краеведческие этюды. – Воронеж, 1996. – С.54-58; Виткалов В.Г. Українська культура: // Сторінки історії ХХ ст. – Рівне, 1997. – С.366; Тимошук М. Аркадій Животко як громадський діяч, журналіст, учений // Аркадій Животко. Історія української преси. – К., 1999. – С.11-34; Тимошик М. Животко Аркадій Петрович // Українська журналістика в іменах. Вип. 7. – Львів, 2000 – С.411-416.

Олена Ковальчук

ЗАЇКИН В'ячеслав (криптоніми: Т.Б., В.З. та ін.; 1896-?) – історик права. Виступав з лекціями у Калішському таборі інтернованих українців (1922).

Викладав історію державного ладу в Україні на вищих курсах українознавства та на відділі православної теології в Варшавському ун-ті. Чл. Українського наукового ін-ту в Берліні (з 1927). Автор праць з історії української церкви та церковного права, бібліографічних та історіографічних оглядів наукової літератури. Ряд студій написав у співавторстві з Олександром З. Зник за нез'ясованих обставин під час приєднання Західної України до СРСР.

Тв.: Основні риси суспільного світогляду кирило-методіївців // Наш світ. – 1921. – №5; З найдавнішої історії східних слов'ян: Їх походження і розселення у світлі сучасної археології // Стара Україна.– Львів, 1924. – №11; Лекції по історії суспільно-державного ладу України. – Б.м., 1924; Професор Іван Огієнко як церковний і громадський діяч і як учений. – Варшава, 1925;

Новознайдений службеник Володимира Великого та його місце й значіння в історії східно – слов'янської писемності // Духовна Бесіда. – Варшава, 1925. – №24-25; Украинская историческая литература последних лет. – Прага, 1925; Перша спроба систематичного викладу української історіографії // ЗНТШ. – Львів, 1926. – Т.144/145; Chrześcijaństwo w Europie Wschodniej od czasów apostołskich do księcia Igora Starego. – Warszawa, 1926; З сучасної української церковної історіографії // Записки Чину Св. Василя Великого. – Жовква, 1927. – Т.2, №3/4; Князь Ярополк Святославич, католический государь Руси // Китеж. – Варшава, – 1928. – № 5/6; Русь, Византия и Рим в XI-XIII вв. // Там само. – 1928. – № 7/10; Участие светского элемента в церковном управлении, выборное начало и “соборность” в Киевской митрополии в XVI и XVII вв. – Варшава, 1930; Ustrój wewnętrzny Kościoła ruskiego w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI w. Do Unje Lubelskiej // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego wo Lwowie. – Lwów, 1930. – Т.10, Z.3; Русь, Україна і Великоросія // Дзвони. – 1931. – №1; В'ячеслав Липинський як історик // Дзвони. – Львів, 1932. – №6; Історично-правнична наука української еміграції та головні ідеологічні напрямки в ній // Przewodnik historyczno-prawny. – Lwów, 1934. – №6 (у співавт. з О.Заїкиною); Матеріали до бібліографії української історії 1930-1931. Уваги й доповнення до “Ucrainica” в “Bibliografii historii polskiej za rok 1930-1931” // Записки Чину Св. Василя Великого (Жовква). – 1935. – Т.6, №1/2 (у співавт. з О.Заїкиною); Історично-юридична наука української еміграції та головні ідеологічні напрями. – Львів, 1937; Zarys dziejów ustroju Kościoła wschodniosłowiańskiego. I. Podział na okresy. – Lwów, 1939;

Лит.: Ohloblyn O. Ukrainian Historiography 1917-1956: Translated by R.Olesnytsky // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. – New York, 1957. – Vol.5/6. – №4(18),1/2(19/20); Пашуто В.Т. Русские историки эмигранты в Европе. – М., 1992.

Олексій Ясь

ЗАЙЦЕВ Павло Іванович (23.09.1886, м.Суми – 2.09.1965, м.Мюнхен, Німеччина) – вчений і громад.-політ. діяч, дослідник історії української літератури, визнаний у науковому зарубіжному світі як один з провідних шевченкознавців ХХ ст., археограф. Проте на рідній землі в роки радянської влади згадки про нього були під забороною.

Після закінчення Сумської гімназії (1904) навчався на юридичному (1904-1909) та історико-філологічному (1908-1913) ф-тах Петербурзького ун-ту, брав активну участь в українському громадському й культурному житті в тодішній столиці імперії. Ще студентом розпочав дослідження життя і творчості Т.Г.Шевченка, назавжди ставши одним з найпалкіших та найвідданіших прихильників великого Кобзаря.

Закінчивши ун-т, П.І.Зайцев викладав у середніх школах Петербурга російську, латинську, грецьку, польську, українську мови, вів при українській громаді семінар з шевченкознавства.

Уже в 1912-1914 опублікував багато виявлених ним у державних та приватних архівах невідомих тоді творів та листів Т.Шевченка, автографів та малюнків, документів і матеріалів до його біографії. В 1917 взяв участь у врятуванні архіву III Відділення в Петербурзі. Під час розбирання й систематизації документів виявив рукопис “Книги буття українського народу” (“Закону Божого”) М.І.Костомарова і згодом уперше видав його у журналі “Наше минуле” (1918, №1) із своїми коментарями.

В 1918 – дир. департаменту загальних справ Міністерства освіти УНР й Української Держави, гол. редактор видавництва “Друкар” й ж. “Наше минуле”, де видрукував чимало власних статей і матеріалів з історії укр. літератури (1918-1919). Зокрема, ввів у журналі рубрики “Архів історичний” й “Архів літературний”, де вмішувалися першодруки художніх творів, епістолярія укр. письменників. У статті-некролозі про П.Я.Дорошенка (1919) П.І.Зайцев, оцінюючи працю цього діяча Чернігівської вченої архівної комісії, виявив своє власне ставлення до історичних джерел. Водночас він редагував “Записки історично-філологічного відділу УАН”, співпрацював у кількох комісіях УАН. У 1920 був начальником культурно-

просвітнього відділу УНР, управляючим справами мистецтва й національної культури, виконував обов'язки керуючого справами Міністерства преси та пропаганди УНР.

1921 виїхав до Варшави, де працював секретарем дипломатичної місії УНР. Згодом залишився тут як емігрант. Викладав у Варшавському ун-ті історію укр. мови (1921-1939), плідно працював як літературознавець, співробітник одного з визначних укр. культурних центрів в еміграції – Українського наукового ін-ту (1930-1939). У 1934–39 підготував повне видання творів Т.Г.Шевченка в 16 томах (встигло вийти 13 томів). Видання супроводжувалося докладними коментарями до текстів, численними біографічними й бібліографічними примітками. Як перший том до цього видання, планувалася написана ним монографія “Життя Тараса Шевченка”. Її закінчили друкувати у Львові 1939 – саме тоді, коли Львів зайняли більшовики, які відразу конфіскували весь тираж. Лише кілька примірників потрапили на Захід, за якими в 1955 р. книга побачила світ. У 1994 була перевидана в столиці незалежної України.

У 1938 П.І.Зайцева було обрано головою комісії шевченкознавства НТШ. З 1941 вчений жив у Німеччині, де працював з 1948 дир. Ін-ту шевченкознавства при УВАН, деканом філос. ф-ту УВУ (з 1963), продовжував писати та видавати численні шевченкознавчі студії (в часописах “Український вісник” (1936-1945), “Українець” (1942-1945).

Смерть застала його у роботі над статтями “Етика і естетика Шевченка”, “Коментарі до споминів про Шевченка його сучасників”, “Творчість Шевченка” й ін., які залишилися незакінченими.

Тв.: Перше кохання Шевченка. – К., 1918; Модзалевський В.Л. (Некролог) // Воля. – 1921. – Т.1, ч.2. – С.512-514; П.Я.Дорошенко // Промінь. – К., 1919. – 14 вересня. – №1; Життя Тараса Шевченка. – К., 1994.

Літ.: Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. – К., 1996. – С.95, 214; Шандра В. Зайцев Павло Іванович // Українські архівісти. Біобібліографічний довідник. Випуск перший (XIX – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С.143-144; Бородін В.С. Зайцев П.І. // УЛЕ. – К., 1990. – Т.2. – С.229; Міяковський В. Павло Іванович

Зайцев (спогади і спостереження) // Недруковане й забуте. – Нью-Йорк, 1984. – Т.1. – С.202-224; Стрельський Г.В. П.І.Зайцев – один з корифеїв шевченкознавства // Міжнародна наукова конференція, присвячена 183-річчю від дня народження Т.Г.Шевченка та 150-річчю від дня заснування Кирило-Мефодіївського товариства. Тези доповідей та повідомлень. – К., 1997. – С.65-68; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі. – 1998. – №9. – С.28-29; Шевчук В. Павло Зайцев та його шевченкознавча праця // Зайцев П.І. Життя Тараса Шевченка. – К., 1994. – С.6-10; Грайцер Н. Зайцев Павло Іванович // Укр. журналістика в іменах. – Вип. II. – Львів, 1995. – С.76-77; Документи і матеріали П.І.Зайцева в архівах // ЦДАВО України, ф.2201, оп.3, спр.6; ІР НБУВ, ф.1, спр.12672, ф.12, спр.876.

Геннадій Стрельський

ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ-САС Володимир Романович (10.07.1896, м.Львів – 12.10.1959, м.Грац, Австрія) – дослідник історії мистецтв, релігії й політики, філософ-культуролог, д.чл.. НТШ (1932), педагог, публіцист, редактор, політ. діяч.

Закінчив Українську Академічну гімназію у Львові (1914), вивчав історію мистецтв і археологію у Віденському ун-ті (1914-1918). Працював у посольстві УНР у Відні. 1922-1924 займався охороною культ. пам'яток в Ужгороді. 1924-1926 - доцент історії мистецтв УВУ (Прага). 1926-1939 – проф. Греко-католицької богословської академії (Львів); до 1939 очолював відділ історії мистецтв в Українському науковому ін-ті (Берлін). 1930 був одним із засновників братства укр. класократів–монархістів. З 1939 – проф. Віденського, з 1947 – Грацького ун-тів. Друкувався у західноукраїнських та європейських періодичних виданнях. Брав участь в укр. і нім. т-вах; засновник Австрійсько-Візантійського т-ва у Відні і ж. “Fundamente” (1956). Член Католицької Акад. (Відень), голова культ.-наук. ін-ту “Данте Аліг'єрі” (Грац), член Міжнародної візантійської комісії (Париж),

Швейцарського наук. ін-ту (Цюрих) та ін. Цікавився проблемою впливів візантійського мистецтва, готики, ренесансу, барокко на укр. архітектуру. Твори З. видавалися укр., нім., фр., італ., чеськ. та ін. мовами.

Тв.: Реставрація і стиль митрополичої палати при кафедрі св.Юра у Львові. – 1923; Про візантійське питання джерела розвою духовної культури на Україні. – 1929; На сторожі ідей [В.Липинський] // Дзвони. – 1932. – №6; Олекса Новаківський. – 1934; Історія старохристиянського мистецтва. – 1936; Християнська релігія і консервативна ідея. – 1937; Gotische und Barocke Holzkirchen in den Karpatenländern. – 1926; Byzanz und Abendland im Spiegel ihrer Kunsterscheinungen. – 1936; Die Sophienkirche in Konstantinopel. – 1936; Die walachische Kirche in Lemberg. – 1949; Byzantinische Baukunst in den Balkänländern. – 1955.

Літ.: ЕУ. – Т.2. – 1957. – С.738-739; Світильник істини: Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові: 1929-1944. – Торонто; Чикаго, 1973. – Ч.І. – С.227-233; Кость С., Крив'як Б. // Укр. журналістика в іменах. Вип.3. – Львів, 1996. – С.268; Осташко Т. // Малий словник історії України. – К., 1997. – С.158.

Галина Герасимова

ЗАСТИРЕЦЬ Йосип Якович (15.08.1873, с.Конюшків, тепер Бродівського р-ну Львівської обл. – 15.01.1943, м.Львів) – дослідник давньої, середньовічної та нової історії, історії релігії, греко-католич. священник, педагог, громад.-культ. діяч, письменник, публіцист, видавець Галичини. Походив із заможної родини.

Закінчив нім. гімназію в Бродах (1893); у Львівському ун-ті вивчав спочатку богослов'я (1893-1895), потім історію й нім. мову на філос. ф-ті (1895-1897), де слухав лекції М.Грушевського. 1898 висвятився на священника, отримав призначення в с.Берлин, а згодом – у Бережани. Викладач історії, нім. та укр. мов у Бережанській польській гімназії (з 1900), у Львівській акад. гімназії (1902-1904, 1917-1933), IV польсь.

гімназії у Львові (1904-1906) та Тернопільській гімназії, де його учнем був майбутній патріарх Й.Сліпий. Тут зусиллями З. було створено жіноче т-во ім.княгині Ярославни для сусп.-просвітницької роботи серед українців краю. 1914 захистив докт. дис. "Причинки до історії Кримської війни". 1915-1917 очолював у Відні укр. курси вчительської семінарії для галичан і буковинців. 1916 надіслав до Шведської АН меморіал з пропозицією нагородити Нобелівською премією І.Франка. Завдяки З. було встановлено меморіальну дошку на будинку у Відні, де жили і перекладали укр. мовою Святе Письмо П.Куліш та І.Пуллюй. Автор наук. та наук.-попул. статей на теми іст., релігійні та ідеологічні в пресі Галичини і Буковини ("Богословський вісник", "Душпастир", "Буковина", "Руслан", "Нова зоря", "Українське слово", "Діло"). Книжки З. видавав Ю.М.Насальський у "Бібліотеці для руської укр. молодіжі" (Коломия, до 1914). 1918 опублікував збірку новел та гуморесок. Про події 1918-1919 залишив досі неопубліковані спогади (ЦДІА м.Львова, ф.309). Після поразки ЗУНР в умовах польс. окупації на власні кошти заснував щоденну газ. "Нова рада". 1920 опублікував перероблений підручник з історії укр. літ-ри. Ініціатор створення I дівочої гімназії сестер василіанок у Львові, відкриття пам'ятника св.Володимиру (с.Накваша, Бродівщина), побудови церкви в с.Тетильківцях. Опікувався худ. школою О.Новаківського. З 1933 – на пенсії. Голова читальні "Просвіта" у Стрийському р-ні Львова та гуртка "Рідної школи". Готував до друку народні пісні, зібрані ним протягом 25 р., виступав перед селянами з доповідями про укр. історію, працював над іст. дослідженнями про О.Македонського та великого князя литовського Вітовта, друкував статті про ефективне ведення с/г. Останні роки життя був прикутий до ліжка. Священічі похорони З. відбулися в храмі св.Юра під проводом Й.Сліпого. Рукописну спадщину передав василіанському архіву. Листування З., зокрема, з акад. К.Студинським (1907-1917), В.Масляком та ін. діячами культури зберігається в ЦДІА м.Львова.

Тв.: Підручна історія руської літератури від найдавніших до найновіших часів. - Львів, 1902; Відповідь д-ру Щуратові на

критику підручника "Історії руської літератури" // ЛНВ. – Т.ХVIII. – Львів, 1902; Грамота єпископа Гедеона Балабана, основуєча церковне братство в Бережанах [ст.1905 р.] – окр. вид. 1918; Петро Білянський – єпископ Львівський, Галицький і Кам'янець-Подільський (1781-1798) // Звіт дирекції гімназії Франца-Йосифа I в Тернополі за рік шкільний 1907/1908. – Тернопіль, 1908; Мазепинці в Туреччині, з паперів Садик-паші Чайковського // Україна. – К., 1914. – Кн.2; Із споминів про Івана Франка. – Відень, 1917; Історія української національної літератури. Ч.І. – Львів, 1920; Зі споминів про М.Шашкевича // Нова зоря. – Львів, 1927. – №45; передр. // Америка. – Філадельфія, 1927. – №141; Наука пасічництва. – Львів, 1935.

Літ.: Щурат В. Начерки історії нашої літератури // Діло. – 1902. – №29-31; Франко І. Рецензія // ЛНВ. – 1902. – Кн.3. – Передр.: І.Франко. Зібр. творів у 50-ти тт. Т.33; Шах С. Львів – місто моєї молодості. Ч.3. Цісарсько-королівська Академічна гімназія. – Мюнхен, 1956; Шах С. О.Маркіян Шашкевич та галицьке відродження. – Париж; Мюнхен, 1961; Священики – професори світських предметів гімназії у Львові // Християнський голос. – 1963. – 27 січ.; Кутинський М. Некрополь України // Дніпро. – 1991. – №11/12; ЕУ. – Т.11. – 1995. – С.302; Ювілейна книга української Академічної гімназії у Львові. – Філадельфія; Львів, 1995; Малик Я. Антін Лотоцький // Укр. журналістика в іменах. Вип.2. – Львів, 1995; Малик Я. Йосип Застирець // Там само. – Вип.3. – 1996; Комариця М. Йосип Застирець // Там само. – Вип.5. – 1998; Малик Я. Забуте ім'я // Літопис Червоної Калини. Скрипторій іст. прози. Т.IX. – Львів, 1998; Ювілейна книга Укр. гімназії в Тернополі. – Тернопіль; Львів, 1998.

Галина Герасимова

ЗОГРАФ Олександр Миколайович (11.03.1889, Москва – 17.01.1942, Ленінград) – історик, нумізмат, філолог та перекладач. Народився у родині професора зоології.

Закінчив із золотою медаллю Московську Третю гімназію (1907), іст.-філол. ф-т Московського ун-ту (1912). Працював у музеї

образотворчих мистецтв у Москві (1914-1922). З 1922 в Державному Ермітажі. З 1935 – зав. відділу нумізматики Державного Ермітажу. Викладав стародавні мови в Лазаревському ін-ті східних мов (1914-1918), приватній гімназії Касидина (1913-1918), Ленінградському ун-ті (1925-1927), Ленінградському ін-ті філософії та літератури (1933-1936). Переклав ціцеро-нівського “Катона Старшого” та його першу книгу “Про обов’язок”, 34 книгу “Природної історії” Плінія Старшого. Переклади залишилися в рукописах. Брав участь в археологічних експедиціях до Ольвії та Керчі. Автор праць з історії грошового обігу та нумізматики в Північному Причорномор’ї. Уклав першу класифікацію монет античних держав у Північному Причорномор’ї.

Тв.: Статуарные изображения Девы в Херсонесе по данным нумизматики // Известия Российской Академии истории материальной культуры. – 1922. – Т.2; К вопросу об изображении стрельбы из лука на монетах Ольвии // Сб. в честь С.А.Жебелева. – Б.м., 1926; Статеры Александра Македонского и Лисимаха в керченских и таманских находках: Тезисы // Бюллетень Керченской археологической конференции. – 1926. – № 3; Две группы херсонесских монет с заимствованными типами // Известия Российской Академии истории материальной культуры. – Л., 1927. – Т.5; Несколько греческих монет V и IV вв. с портретными изображениями // Сб. в честь О.Ф.Вальдгауера. – Л., 1929; Реформа денежного обращения в Боспорском царстве при Савромате II // Вестник древней истории. – 1938. – № 2; Краткий путеводитель по Отделу нумизматики. – Л., 1939; Древний город Тира-Белгород-Аккерман // Краткие сообщения о докладах и полевых исследованиях Института истории материальной культуры АН СССР. – М.;Л., 1940. – № 8; Монеты из раскопок в Ольвии 1935-1936 гг. // Ольвия. – К., 1940. – Т.1; Находки понтийских монет мифрадатовского времени в Ольвии // Там само; Находки монет в местах предполагаемых античных святилищ на Черноморье // Советская археология. – 1941. – Т.7; Распространение находок античных монет на Кавказе // Труды отдела нумизматики. Государственный Эрмитаж. – Л., 1945. –

Т.1; Техника монетного дела эллинистического эпохи // Эллинистическая техника / Под ред. И.И.Толстого. – М.;Л.,1948; Античные монеты. – М.; Л., 1951; Денежное обращение и монетное дело Северного Причерноморья // Античные государства Северного Причерноморья: Очерки истории и культуры. [Сб. статей]. – М.;Л.,1955; Монеты Тиры. – М., 1957.

Літ.: А.Н.Зограф (Краткая биография) // Зограф А.Н. Античные монеты. – М.; Л., 1951 [Бібліогр. праць З. С.8-9].

Олексій Ясь

ЗУБАЛІЙ Олексій Дмитрович (30.03.1936, с.Придніпровське Чорнобаївського р-ну Черкаської обл.) – дослідник проблем співробітництва України з іншими республіками СРСР у міжвоєнні роки, історії української еміграції, інтеграції України у світове товариство, к.і.н. (1973), проф., педагог. Із селян.

1965 закінчив іст. ф-т Чернівецького ун-ту. Навчався в аспірантурі КІНГУ (наук. кер. – Д.М.Поклад). 1973 у КДУ захистив канд. дис. “Організаторська і масово-політична робота КППС серед робітників-машинобудівників у роки 1-ої п’ятирічки 1926-1933 рр.”. Працював вчителем історії, зав. відділом науки Міністерства освіти України, доц. каф. історії Укр.акад. внутрішніх справ, потім – на каф. історії Нац. техніч. ун-ту. Нині – проф. Автор понад 100 праць.

Тв.: Історія української еміграції. – К., 1992; Економічне і культурне співробітництво України з союзними республіками у міжвоєнний період (20-30-ті роки). – К., 1994; Україна і світ. Історія господарства від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства. – К., 1994; Історія України. Посібник для іноземних студентів. – К., 1996.

Літ.: Анкета Зубалія О.Д.

Петро Бондарчук

ЗУБРИЦЬКИЙ Михайло Іванович (22. 10. 1856, с. Кіндратів, тепер Турківського р-ну Львівської обл. – 8. 04. 1919, с. Береги Долішні, тепер Польща) – дослідник національної культури українців Закарпаття, історії галицьких сіл, етнограф, фольклорист, громад. діяч, педагог, д. чл. НТШ (з 20. 07. 1904), греко-католицький священник.

1870 вступив у Дрогобицьку гімназію, з шостого класу був мобілізований до австрійського війська, в якому служив до 1877. 1878–1879 закінчив там навчання. Продовжив навчатися у Перемишльській духовній семінарії (1893). З 1883 по 1914 був парохом у с. Мшанець на Бойківщині (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.), в квітні 1914 переїхав у с. Береги Долішні. За українофільську діяльність неодноразово заарештовувався польс. владою, відбував заслання в Словенії (1914–1916). З 1918 брав активну участь в органах самоврядування ЗУНР. Співробітник іст.-філос. секції НТШ. Організатор укр. “Просвіт” та кооперативних організацій на Бойківщині. Зібрав та частково опублікував укр. народні пісні, оповідання, легенди, приказки, прислів'я тощо. Кращі зразки його записів надруковано в виданнях серії “Українська народна творчість”. Активний захисник нац.-культ. прав українців Закарпаття, вміщував численні статті в “Ділі”, “Зорі”, “Записках НТШ”. Автор бл. 325 публікацій.

Тв.: Село Кіндратів (Турецького пов.) // Житє і слово. Кн. 4-5. – Львів, 1895; Народний календар. – Львів, 1900; Село Мшанець Старосамбірського повіту: Матеріали до історії галицького села // ЗНТШ. – Львів, 1906. – Т. 70, кн. 2; – Т. 71, кн. 3; – Т. 74, кн. 6; 1907. – Т. 77, кн. 3; Про весілля у наших емігрантів в Америці – 1913; Щоденник // Питання текстології: Дожовтнева та рад. літ-ра. – К., 1989. – С. 214-231.

Літ.: Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину // Франко І. Зібрання творів. – Т. 36. – К., 1989; Франко І. *Bel parlar gentile* // Франко І. Зібрання творів. – Т. 37. – К., 1989; Дем'ян Г., Канцедал Л. Михайло Зубрицький і його словенський щоденник // Питання текстології: Дожовтнева та рад. літ-ра. – К., 1989; Дем'ян Г. // УЛЕ. – Т. 2. – К., 1990; Данилюк А., Дем'ян

Г. Зубрицький М. І. // Пам'ятки України. – 1992. – №2/3; Дем'ян Г. Маловідомі сторінки життя і наукової праці Михайла Зубрицького // ЗНТШ. – Т.ССХХІІІ. – Праці секції етнографії та фольклористики. – Львів, 1992; Дем'ян Г. Національно-державницьке спрямування діяльності Михайла Зубрицького // Визв. шлях. – 1997. – №4-5.

Василь Швидкий

ІВАНИС Василь Миколайович (псевд. О.Болотенко, 03.04.1888, станиця Настасівська на Кубані – 28.09.1974, Торонто, Канада) – проф., економіст, інженер-технолог, історик, політ. і гром. діяч.

8-річну освіту отримав у 1896-1904 в кубанських станицях, заселених переважно українцями: Настасівська, Полтавська та Слав'янська. В 1904-1908 продовжив навчання в середньо-технічній школі в Ростові-на-Дону і один рік навчався в Московському комерційному інституті. В 1910 відбув військову службу в Грузії. В 1911-1915 – студент Новочеркаського політехнічного інституту, після закінчення якого відвідує прискорені курси в Михайлівській гарматній школі в Петрограді. В грудні 1915 офіцером був командирований на Кавказький фронт, та невдовзі направлений на військовий завод на Дону, де працював інженером до 1917. 1918-1920 – чл. Кубанських Рад, міністр торгівлі і промисловості, голова Кубанського уряду і в.о. отамана Кубанського краю. 1920-1948 – в Чехо-Словаччині, Польщі, Німеччині. Проф. Української Господарської Академії, з 1932 – проф. Українського Технічно-Господарського Ін-ту в Німеччині. Одночасно протягом восьми років головував у “Союзі інженерів емігрантів” та був головним редактором час. “Український інженер”, що виходив у Празі. З 1948 – в Канаді. Викладав у вищих навчальних закладах, був інспектором українських шкіл у Східній Канаді, співпрацював у різних наукових і громадських організаціях, займався науковою працею. Д.чл. НТШ, заступник голови НТШ у Канаді, чл. УІТ, УВАН.

Тв.: Енергетичне господарство України і Північного Кавказу (1934); Симон Петлюра – Президент України (1952); Імперіалізм Московщини, Росії та Советського Союзу (1954.); До проблеми Кавказу (1960); Боротьба Кубані за незалежність (1968); Стежками життя: Спогади в 5-ти кн. (1958-1962).

Літ.: Іванис В. До проблеми Кавказу. – 1960. – С.45-54; Іванис Василь. Стежками життя: Спогади в 5-ти кн. (1958-1962); Биковський Лев. Василь Іванис. Стежками життя // Український історик. – 1967. – №3-4. – С.124-127; Марунчак Михайло. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.258; Польовий Ренат. Кубанська Україна. – К., 2002. – С.81-85.

Олена Ковальчук

ІВАНИЦЬКА Ольга Павлівна (01.01.1947, с.Острівці Тереховлянського р-ну Тернопільської обл.) – дослідниця проблем новітньої історії зарубіжних країн, історіограф, д.і.н. (1997). Із селян.

1968-1973 навчалась на іст. ф-ті Чернівецького ун-ту. 1974-1982 працювала викл. Чернівецького ун-ту, з 1982 – Вінницького пед. ін-ту. Навчалась в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР (наук. кер. – проф. В.Ф.Панібудьласка). В Ін-ті історії УРСР АН УРСР захистила канд. дис. “Виробнича діяльність робітничого класу західних областей УРСР”. 1997 захистила докт. дис. “Франкістська Іспанія. 1939-1975 рр.”. Працює у Вінницькому пед. ін-ті.

Тв.: Методичні поради до проведення семінарських занять з історії. – Вінниця, 1991; Методичні рекомендації та плани семінарських занять з новітньої історії країн Європи й Америки (40-90-ті рр.). – Вінниця, 1993; Матеріали до вивчення курсу новітньої історії в школі: Навч. посібник. – Вінниця, 1995.

Літ.: Анкета О.П.Іваницької.

Петро Бондарчук

ІВАНИЦЬКИЙ Сократ Омелянович (1897, Буковина – 1974, Мюнхен, ФРН) – правник, історик права. Народився у родині відомого буковинського громадського діяча та журналіста Омеляна І.

У 50–60-і роки викладав в Українському технічно-господарському ін-ті (УТГІ) в Мюнхені. Доцент УТГІ. Автор праць з історії права України-Гетьманщини XVII–XVIII ст., у т.ч. присвячених юридичним аспектам Переяславської угоди 1654 р. Висунув оригінальну концепцію походження української козацької держави, зокрема вважав, що вона сформувалася в середині XVI ст.

Тв.: Переяславський договір з 1654 р. – Нью-Йорк; Скрантон, 1954.

Літ.: Ohloblyn O. Ukrainian Historiography 1917-1956: Translated by R.Olesnytsky // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. – New-York, 1957. – Vol.5/6. – № 4(18), 1/2(19/20); Білокінь С. Іванна Синенька-Іваницька. – К., 1997.

Олексій Ясь

ІВАНОВ-ПОТЬОМКІН Іван Миколайович (19.10.1902, с.Стрюкове, тепер Сахновицького р-ну Полтавської обл. – 1986, Київ) – дослідник проблем історії діяльності більшовицьких організацій України, д.і.н. (1971), проф., педагог. 3 міщан.

1933-1937 навчався в Ін-ті червоної професури; 1940-1941 – Київському пед. ін-ті, в аспірантурі Московської акад. сусп. наук при ЦК КП(б)У, де 1947 захистив канд. дис. “Катеринославський Союз боротьби за визволення робітничого класу”. 1948-1957 – зав. каф. історії КПРС Київського мед. ін-ту; 1957-1977 - доц., проф. каф. історії КПРС КІНГ. 1971 у МДУ захистив докт. дис. “Становлення перших більшовицьких організацій на Україні (1883-1905 рр.)”. Автор 25 праць.

Тв.: Катеринославський Союз боротьби за визволення робітничого класу. – К., 1949; Поширення марксизму і перші марксистські організації на Україні. – К., 1961; Перехід від

капіталізму до комунізму – шлях розвитку людства. – К., 1962; Листівки революційних соціал-демократичних організацій України (1896-1904). – К., 1963 (кол. праця).

Літ.: Анкета про Іванова-Потьомкіна І.М.

Петро Бондарчук

ІВАНОВА Ганна Павлівна (21.03.1903, м.Санкт-Петербург – 27.03.1963 м.Сімферополь) – мистецтвознавець, археолог, канд. мистецтвознавства (1938), д.і.н. (1962), громад. діячка. З сім'ї педагога.

1925 закінчила Ленінградський (тепер Санкт-Петербурзький) ун-т. 1923-1926, 1928-1934 працювала в приміських палацах-музеях Ленінграда, 1926-1928 в Музеї Академії художеств і Рос. музеї. 1938 закінчила аспірантуру при Ермітажі і захистила канд.дис. 1942-1945 працювала в Худ. музеї ім.О.Радіщева в Саратові, 1945-1947 – заст. дир. Керченського іст.-археол. музею ім.О.Пушкіна. Протягом 1947-1957 працювала на каф. історії мистецтв Ленінградського ун-ту, 1957-1963 – с.н.с. Сімферопольського відділу античної і середньовічної археології Криму Ін-ту археології АН УРСР.

Сприяла створенню лапідарію в Херсонському музеї, читала наук.-попул. лекції з питань мистецтвознавства і атеїзму, надавала консультації, складала рецензії, була ред. багатьох наук. і наук.-попул. робіт. В останні роки займалась дослідженням і класифікацією майже неопублікованої колекції скульптури античного Херсонесу. Автор понад 40 наук. і наук.-попул. праць з питань історії античного мистецтва і археології Північного Причорномор'я, серед яких: *Искусство античных городов Северного Причерноморья* (1953); *Скульптура и живопись Боспора* (1961); *Скульптура Херсонеса* (1976).

Літ.: Ганна Павлівна Іванова: Некролог // *Археологія*. – 1964. – Т.ХVII. – С.213-214; А.П.Іванова: Некролог // *Сов. археологія*. – 1964. – №1. – С.363; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997. – С.78.

Петро Скрипник

ІГНАТ Андрій Михайлович (27.02.1918, с.Оріховиця б.Ужгорода – 11.12.1977, м.Ужгород) – дослідник історії краєзнавства, шкільництва, пед. думки, навчальних закладів, проблем навчання та виховання, д.і.н. (1942), педагог, к.пед.н. (1956), філолог-класицист, засл. працівник вищої школи України (1975), гром. діяч. З селянської родини.

Початкову школу закінчив у рідному селі; далі вчився в Ужгородській гімназії (1930-1938). Недовгий час був студентом Карлового ун-ту у Празі. Через розчленування Чехословаччини в березні 1939 повернувся на Закарпаття, став шкільним учителем у с.Тур'янська Гута на Перечинщині. Продовжив освіту на іст.-філол.ф-ті Дебреценського ун-ту. За студентську працю “Десять років царювання Стефана Баторія у Польщі”, опубліковану в університетському журналі, отримав вузівську премію. За наук. дослідження “Руські війни Стефана Баторія” в грудні 1942 І. отримав ступінь доктора історії. Викладав у базовій гімназії Дебрецена. 1943 переїхав до Перечина. Мобілізований у жовтні 1943 до угорської армії, потрапив на східний фронт і на другий день після прибуття туди (1944) перейшов до Червоної армії; до кінця війни служив у армійській розвідці I та IV Українських фронтів, у лютому-березні 1945 співпрацював з партизанами Центр. Словаччини; отримав військові відзнаки і нагороди. Після війни направлений у Закарпаття для організації шкільної справи, працював на відповідальних посадах в освітянських органах (1945-1949), був обраний депутатом Ужгородської міськради (1947) та облради (1950). З відкриттям УЖДУ працював викладачем латинської мови, зав. каф. класичних мов (1946-1953). В 1953-1961 – декан іст.-філол.ф-ту УЖДУ. Оскільки його докторський диплом вважався недійсним, після захисту дис. “Нариси історії розвитку народної освіти у Закарпатській області (1945-1955)” став к.пед. наук (1956). Підготував другу докт. дис., захистити яку не встиг через передчасну смерть.

Тв.: Світло Жовтня: Розповідь про загальноосвітню школу в Закарпатті. – Ужгород, 1957; Загальноосвітня школа на

Закарпатті в ХІХ – на початку ХХ ст.: Конспект лекцій із спецкурсу “Історичне краєзнавство”. – Ужгород, 1971.

Літ.: Макара М., Чаварга І. Андрій Михайлович Ігнат // Педагогіки-науковці. Ч.І. / УЖДУ. – Ужгород, 1997. – С.48-52; Хланта О. Вчений, педагог, громадський діяч // Новини Закарпаття. – 1998. – 26 лют. – С.4.

Галина Герасимова

ІДЗЬО Віктор Святославович (25.11.1960, м. Івано-Франківськ) – дослідник стародавньої історії, українсько-російських взаємовідносин, української діаспори в Росії, д.і.н. (2002), проф. (2000), чл.-кор. Міжнародної Академії Наук Євразії (2002).

Після закінчення в 1977 сш в Івано-Франківську в 1979-1984 навчався на іст. ф-ті Прикарпатського ун-ту. В 1984-1986 служив у лавах Радянської Армії, лейтенант мотострілкових військ. 1986-1987 - інспектор обласного управління освіти Івано-Франківської області, викладач історії в СПТУ № 4. 1989-1991 – аспірант Московського держ. пед. ун-ту. 1989-1992 – викл. історії України в Українській державній школі м. Москви. 1992-1997 – викл. історії Московського держ. пед. ун-ту. 1997 – захистив канд. дис. на тему: “Роль кельтов в формуванні політичних, релігійних і культурних організацій у славян на приміре території України”. 1998 - доцент Московського держ. пед. ун-ту. 1997 -2002 – проректор з науково-організаційної роботи цього ж ун-ту. 1992 – один із засновників Українського держ. ун-ту в Москві.(УУМ). В 1992-2000 – перший проректор, виконуючий обов’язки проф.. З 2000 – ректор Українського держ. ун-ту в Москві. 2002 захистив докт. дис. на тему: “Раннеславянское общество, раннеславянская государственность – зарождение и становление христианства на территории Украины”. Головний редактор “Наукового Вісника Українського Університету”, “Наукового Вісника Українського Історичного Клубу”, голова Українського Історичного Клубу м. Москви, член Ради об’єднання українців в Росії, Почесний Член

української громади “Вербиченька” в Республіці Татарстан, Член Ради міжнародної організації “Україна і світове українство”. Автор понад 200 публікацій, в т.ч. 6 монографій.

Тв.: Українська держава в XIII столітті.– Івано-Франківськ, 1999; Ранньослов’янське суспільство та ранньослов’янська державність та зародження і становлення християнства на території України.– Львів, 2001; Українська діаспора в Росії. Українсько-російські взаємовідносини: історія, наука, релігія.– Львів, 2002; Кельтська цивілізація на території України.– Львів, 2002.

Літ.: Анкета Ідзьо В.С.

Олена Ковальчук

ІКОННИКОВ Володимир Степанович (21.12.1841, м.Київ – 26.11.1923, м.Київ) – історик, джерелознавець, історіограф, проф., педагог. З дворян Київської губернії.

Освіту отримав у київському кадетському корпусі. 1861 вступив на іст.-філол. ф-т ун-ту св.Володимира. Після закінчення навчання 1865 залишився на ф-ті для підготовки до звання професора. З 1867 – магістер. Його перша робота “Мақсим Грек: Ист.-лит. исследование” (Київ 1865-66). 1869 в Новоросійському ун-ті захистив докт. дис. “Опыт исследования о культурном значении Византии в русской истории”. Викл. каф. рос. історії у Київському ун-ті.

Чл. наук. т-в: імп. Московського археол. т-ва, імп. Рос. іст. т-ва. Один із засновників і голова Історичного т-ва Нестора-літописця. Останнім він навіть головував.

Д. чл. Рос. АН (1914), акад. ВУАН (1920).

Тв.: Скептическая школа в русской историографии. – К., 1871; Граф И.С.Мордвинов: Ист. монография. – СПб, 1873; Биографический словарь профессоров и преподавателей императорского университета св.Владимира (1834-1884). – К., 1884; Опыт русской историографии. Т.1-2. – К., 1892-1908; Киев в 1654-1855: Ист. очерк. – К., 1904; Крестьянское движение в Киевской губернии в 1826-27 гг. (1905).

Літ.: Биографический словарь профессоров и преподавателей имп. университета св.Владимира (1834-1884). – К., 1884. – С.228-234; Некролог // Україна. – 1924. – Кн.3. – С.183; Сарбей В. Один з перших істориків-академіків АН УРСР // УІЖ. – 1966. – №12. – С.130-132; РЕІУ. – Т.2. – К., 1970. – С.273; Дмитрієнко М.Ф., Войцехівська І.П. 150-річчя від дня народження історика // УІЖ. – 1991. – №12. – С.141-148; Історична школа Київського університету. – К., 1993. – С.85-88, 89-92; Радзивілл О. В.С.Іконніков та В.Б.Антонович: Єдність протилежностей? // Академія пам'яті проф. В.Антоновича. – К., 1994. – С.177-187; Войцехівська І. Від предків до нащадків: (Життєпис В.С.Іконнікова) // Пам'ять століть. – 1997. – №3. – С.75-91; Вернадский Г.В. Русская историография. – М., 1998. – С.258-259; НАНУ: Персональний склад: 80 років. – К., 1998. – С.34.

Іконогр.: Укр. архівісти. – Вип.І. – К., 1999. – С.153-156.

Віталій Лі

ІСАЇВ Петро-Маркіян Іванович (26.01.1905, с.Ліски, тепер Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 23.02.1973, м.Філадельфія, США) – дослідник історії укр. церкви, доктор філософії, педагог, гром. діяч.

Народився у сім'ї греко-католицького священника. Навчався в укр. гімназії у Станіславі, 1925-1931 – у Львівському ун-ті вивчав історію і філософію. 1931 отримав ступінь магістра філософії на основі праці “Канонічний процес поляків з хрестоносцями у 1939 р.”. Під час навчання в ун-ті редагував пластовий журнал-місячник “Молоде життя” (1927-1929), один з організаторів Т-ва укр. студентів-католиків “Обнова”, яке очолив 1930.

Після закінчення ун-ту вчителював у гімназіях Львова, редагував літ.-наук. журнал-місячник “Дзвони” та писав популярні праці на іст. теми. Одна з них – “Українські визвольні змагання” – опублікована 1930. 1939-1941 викладав в укр. держ. гімназії в Ярославі, одночасно виконуючи обов'язки шкільного референта Укр. допомогового комітету. Згодом став керівником

шкільного відділу в Укр. центр. комітеті у Кракові, редагував ж. "Українська школа" (1942-1943) і продовжував писати.

1945-1949 (з однорічною перервою) викладав в укр. таборівій гімназії у Німеччині. 1947 на основі дисертаційного дослідження "Історія українського шкільництва у Генеральній губернії" отримав ступінь доктора філософії в УВУ (Мюнхен). 1947-1948 – викладав історію в УВУ. Одночасно редагував ж. "Українська школа" (1947-1948) та писав для тижневика "Християнський голос" у Мюнхені.

З 1949 – в США, редактор (1949-1963) тижневика "Шлях". Вчителював у суботній школі українознавства та в Українському католицькому ун-ті, 1962-1968 – у парафіяльній школі св. о.Миколая. 1965-1966 – керівник укр. пед. ін-ту в Організаційній системі Шкільної ради Українського конгресового комітету Америки та Учительської громади. Почесний проф. історії України Українського католицького ун-ту ім.св.Климента у Римі, чл. НТШ, УІТ, американських товариств: The American Historical Association, American Historical Association та ін.

Тв.: Берестейська Унія. – 1946; Звідки Русь-Україна прийняла християнство. – 1952; Флорентійська Унія. – 1956; Важливість Берестейської Унії в історії України. – 1970; Роль Візантії в упадку української державності. – 1974; Причини упадку української держави в княжі і козацькі часи. – 1975.

Літ.: Chronicle of current events // The Ukr. Quart. – 1973. – №1. – Р.104; Комариця М. Ісаїв Петро-Маркіян Іванович // Укр. журналістика в іменах. Вип.1. – Львів, 1994. – С.83-84; ЕУ. Т.3. – Львів, 1994. – С.885; Ждан М. Петро Маркіян Ісаїв // Укр. історик. – 1974. – №1-3. – С.176-178; Ukrainians in the Diaspora // The Ukr. Quart. – 1973. – №1. – Р.104; Полек та ін. Відомі педагоги Прикарпаття. – Івано-Франківськ, 1997. – С.75.

Олена Ковальчук

КАЗЬМИРЧУК Григорій Дмитрович (9.05.1944, с.Кальник Іллінецького р-ну Вінницької обл.) – дослідник

проблем історіографії, бібліографії, історії України та Росії XIX–XX ст., краєзнавства, д.і.н. (1997), проф. (1998).

Після навчання в Молодогвардійському технічному і Красноармійському пед. училищах (1961–1969) навчався на іст. ф-ті КДУ ім.Т.Г.Шевченка (1969–1974). 1974–1977 – аспірант каф. історії СРСР дожовтневого періоду. 1984 в Ін-ті історії України АН УРСР захистив канд. дис. “Первый этап освободительного движения в России в исследованиях историков Советской Украины (1917–1980 гг.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. Котов В.Н.), 1997 – в КДУ докт. дис. “Рух декабристів: історіографія проблеми (1917 – середина 1980-х років)”. З 1977 – асистент, 1989 – доц., 2001 – проф. каф. історії Росії, з 2001 – зав. каф. історії для гуманітарних ф-тів КНУ імені Тараса Шевченка.

Автор бл. 200 наук., наук.-попул., публіцистичних праць.

Тв.: Все, що посіяне, зійде ... (Нариси суспільно-політичного руху Росії першої половини XIX ст.). – К., 1988; Рух декабристів: історіографічні дослідження. 1917–1990 рр. – К., 1991; “Апостоли правди”: Рух декабристів в історичній літературі 1917 – першій половині 30-х років. – К., 1997; Історіографія руху декабристів: у 4-х ч. – Ч.1. Дореволюційне декабристознавство (1825–1917 рр.) – К., 2000; Ч.2. Становлення радянського декабристознавства (1917 – перша половина 1930-х рр.). – К.; Черкаси, 2001.

Літ.: Анкета Казьмирчука Г.Д.; Г.Д.Казьмирчук: Библиографический указатель. – К., 1990; Сілкін А.В. Г.Д.Казьмирчук – дослідник історії України (До 50-річчя з дня народження) // Наук. записки з історії України. – Вип.2. – Кіровоград, 1993; Борисенко В., Латиш Ю. Історик. Учитель. Подвижник... // Наук. записки з укр. історії. – Вип.15. – Переяслав-Хмельницький, 2004; Реєнт О. Київська декабристознавча школа на сучасному етапі (До 60-річчя з дня народження Г.Д.Казьмирчука) // Декабристські читання: Тези міжнар. наук.-теоретич. конф. – Вип.ІХ. – К., 2004; Соловійова Т., Филь О. Вихованці історичної школи Г.Д.Казьмирчука // Там само. – К., 2004.

Любов Шепель

КАЙЄ-КИСІЛЕВСЬКИЙ (КАУЕ) Володимир Юліанович (04.08.1896, м. Коломия – 30.07.1976, м. Оттава, Канада) – дослідник історії укр. поселень у Канаді, проблеми інтеграції емігрантів у житті країни, соціолог, журналіст, видавець, перший Президент Канадської Асоціації Славістів (1954), чл. управи УГТ (1965-1969). Син відомої письменниці й гром. діячки Галичини Олени Кисілевської.

Закінчив Чернівецьку гімназію 1914 і в кінці року приєднався до Укр. Січових Стрільців. З 1917 вчився у Технічному ін-ті та ун-ті м. Відня, де вивчав мистецтво та славістику. 1924 отримав докторат з філософії за працю “Українська шляхта XVII ст.”. Деякий час вивчав французьку мову у Парижі. 1925 емігрував до Канади. 1926-1928 служив у Канадському війську, 1928-1930 видавав в Едмонтоні газ. “Західні вісті”, співпрацював з часописом “Канадійська Січ”. Після подорожі по Європі став співвидавцем тижневика “Україна” (Чікаго, 1931). Був кореспондентом багатьох укр. газет Канади і США. В 1931-1940 був дир. Укр. пресбюро у Лондоні, випускав численні прес-релізи, меморандуми. Одночасно закінчив Ін-т слов’янських та східноєвропейських студій (Лондон, 1933-1936) і отримав другий ступінь доктора філософії за працю “Українське національне відродження в Австрії у 1772 - 1848 рр.”. З початком Другої світової війни перейшов до Міністерства інформації, готував програми радіомовлення на Канаду. Повернувшись до Канади в червні 1940, працював у Нац. військовому відомстві (1941-1944), у Департаменті секретаря штату (1944-1949), у відділі громадянства та еміграції (1949-1960). З 1948 – викладач історії і слов’янознавства Оттавського ун-ту, з 1950 – проф., з 1960 – зав. каф. слов’янознавства. Був консультантом при створенні Українського Канадського комітету. 1961 вийшов у відставку і цілковито віддався науковій роботі. Був членом ряду наук. товариств: Королівського Ін-ту міжнародних справ (Лондон), Ін-ту цивілізацій (Брюссель), НТШ, УВАН та ін. Нагороджений Хрестом Укр. Армії, медаллю Т.Шевченка (1963) та Орденом Канади. Автор понад 1000 публікацій (наук. монографій, біогр. нарисів, статей,

рецензій, бібліографій, спогадів та ін.). Як науковець друкувався в українознавчих виданнях Великобританії, Франції, США і Канади.

Тв.: *Canadians of Recent European Origin*. – 1945; *Ukraine, Russia and other Slavic Countries in English Literature: A Selected Bibliography of books, pamphlets, articles etc., published between 1912-1936*. – Winnipeg; Ottawa, 1961; *Early Ukrainian Settlements in Canada, 1895-1900*. – 1964; *Dictionary of Ukrainian Canadian Biography: Pioneer settlers of Manitoba, 1891-1900*. – 1975; *Slavic groups in Canada; Participation of Ukrainians in Political Life of Canada; Participation of Ukrainian Canadians in World War I, 1914-1919; My London Diaries, 1931-1939*.

Літ.: ЕУ. – Т.3. – 1959. – С.1033; Марунчак М. Історія українців Канади. Т.2. – Вінніпег, 1974. – С.205; Некролог // *Ukr. Quart.* – 1977. – Vol.33. – №1. – Р.104; Dushnyk W. Kaye-Kisilewsky – an unusual Ukrainian Canadian Scholar // *Ukr. Quart.* – 1978. – Vol.34, №.4. – Р.400-402; ЕУ. – Vol2. – 1984. – Р.432; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.291-292; Винар Л. Генеза і рання діяльність Українського історичного товариства // *Укр. історик.* – 1995. – №1-4. – С.39.

Іконограф.: ЕУ. – Т.3. – С.1033.

Галина Герасимова

КАЛИНОВСЬКИЙ Валерій Степанович (28.09.1955, с.Копилів Макарівського р-ну Київської обл.) – дослідник історії політичних партій і рухів, історії правоохоронних органів, педагог, к.і.н. (1987). Зі службовців.

В 1976–1981 навчався на іст. ф-ті КДУ, з 1981 по 1986 – в КДУ: ст.інженер, 1984–1986 – аспірант. У 1987 захистив канд. дис. “Зміцнення первісних партійних організацій на основі принципу демократичного централізму (1976–1980 рр.) (на матеріалах парторганізацій промислових підприємств України)” (наук. кер. – д.і.н., проф. Позняк В.Т.).

З 1986 – у Вищій школі міліції МВС України (згодом – Національна академія внутрішніх справ МВС України): ст. викладач, доц. каф. історії та права, заст. начальника каф., заст. начальника ректорату, проф. Автор і співавтор більше 30 наук. і наук.-метод. праць.

Тв.: Особливості державно-правового розвитку України (XVI–середина XVII ст.). – К., 1993 (у співавт.); Термінологічний словник з історії держави і права зарубіжних країн. – К., 1994 (у співавт.); Відродження та розбудова Української держави (1917-1920 рр.). – К., 1995 (у співавт.). Історія держави і права України. Навч. посібник. – К., 2000, 2002 (у співавт.); Історія держави і права зарубіжних країн. – К., 2000 (у співавт.)

Любов Шепель

КАМАНІН Іван Михайлович (11.09.1850, с. Димер, тепер м. Димер Київської обл. – 11.01.1921, м. Київ) – дослідник історії України XV–XVIII ст, зокрема козацтва. Із сім'ї військовослужбовця.

Середню освіту здобув у Другій Київській гімназії. 1868-1872 навчався на іст.-філол. ф-ті Ун-ту св. Володимира. 1872-1883 – акцизний наглядач на Київській тютюновій фабриці; з 1883 – на посадах бібліографа, архіваріуса, а 1890-1921 – директора Київ. Центр. архіву давніх актів. Дописувач часопису “Киевская старина”, учасник археол. з'їздів; працював у комісіях для складання іст.-географ. та біограф. словників України. З 1918 викладав архівознавство і палеографію в Київському археол. ін-ті, неодноразово порушував питання про створення в Києві архівного ін-ту. 1919-1921 – Голова комісії ВУАН для вивчення історії зах.-руського й укр. права. 1883 видав “Палеографический избрник. Материалы по истории южнорусского письма в XV–XVII вв.”, за яку одержав Уваровську премію від Рос. АН. Під наглядом К. підготовлено до друку “Мамоничівське видання Литовського статуту 1588 року”. Крім цього, готувалися до видання два випуски “Палеографічного збірника українського

письма XVII–XVIII ст.”. Автор понад 200 наук. праць з історії України XVII–XVIII ст.

Тв.: К вопросу о казачестве до Богдана Хмельницкого (1894); Очерки гетманства Петра Сагайдачного; Эпизоды и деятели эпохи Богдана Хмельницкого; Об экспертизе древних подложных документов. – М., 1900; Метрический метод в палеографии // Труды XIII Археол. съезда в Екатеринославе. Т. II. – 1905; Невидані спомини І.М.Каманіна про В.Б.Антоновича // Україна. – 1928. – №6. – С.66-70.

Літ.: Панащенко В.В. Український історик-архівіст // УДЖ. – 1971. – №5. – С.100-102; Ситник О. Український історик Іван Каманін // Укр. історик. – 1991. – №1/2. – С.115-132; Укр. архівісти. – Вип. I. – К., 1999. – С.157-159.

Петро Скрипник

КАРПИНЕЦЬ Іван Іванович (26.12.1898, м-ко Рудки на Львівщині – 17.11.1954, м.Львів) – дослідник історії Галичини XVIII–XIX ст., збройних сил ЗУНР, архівіст, музеєзнавець, д.філос.н., чл. НТШ.

Після закінчення народної школи в Рудках на Львівщині продовжив навчання (1912-1921) у чоловічій гімназії в Перемишлі. 1918-1920 – воїн УГА. 1921-1923 навчався у Львівському таємному ун-ті, 1923-1928 – студент філос. ф-ту Львівського ун-ту. 1932 у Львівському ун-ті захистив докт.дис. “Проблеми міст Галичини від 1772 р.”. Викладав укр. й нім. мову в приватних школах Львова. З 1936 працював у біб-ці НТШ, чл. її іст.-філос. секції, 1937-1939 – засновник та керівник музею НТШ. 1940-1941, 1944-1946 – с.н.с. Львівського відділу Ін-ту історії України АН УРСР. Під час нім. окупації Львова працював у Львівському держ. архіві. 1944 був заарештований та через два тижні звільнений завдяки особистому втручання першого секретаря ЦК КП(б) М. Хрущова. З грудня 1946 по листопад 1947 працював в Ін-ті історії України АН УРСР у Києві. Останні роки життя викладав нім. мову в зооветеринарному (1948-1950)

і торгово-екон. (1950-1954) ін-тах Львова. Багато праць не були опубліковані, у т.ч. й докт. дис.

Тв.: Документи до історії першого соціалістичного процесу в Галичині. 1877-1878 // ЗНТШ. – Т.151. – 1931; І Курінь 8-ої бригади УГА // Літопис Червоної Калини. – 1931. – №1-3; Галицькі залізні гути та їх продукція в рр. 1772-1848 // ЗНТШ. – Т.154. – 1937.

Літ.: ЕУ. Т.3. – Львів, 1994. – С.976; Домбровський О. Іван Карпинець – наш незабутній історик (1898-1954) // Укр. історик. – №1-4. – С.105-111; Краснодемський В. Талант, відлучений від науки, або як Микита Хрущов львівського історика від сибірської каторги врятував // Голос України. – 1998. – 28 лют. – С.7; Підкова І., Шуст Р. Довідник з історії України. – Т.2. – Львів, 1993. – С.20; Стеблій Ф. Іван Карпинець – історик збройних сил ЗУНР // Дзвін. – 1994. – №6. – С.129-131; Українські архівісти. Біобібліогр. довід. Вип.1. – К., 1999. – С.161-162; Стеблій Ф. Іван Карпинець. – Львів, 1999 (Сер.: Історики України); Іван Іванович Карпинець. Життєпис // Стеблій Ф. Іван Карпинець. 1898–1954. – Львів, 1999. – С.22-23; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної Академії наук України. Наукова діяльність. Структура. Працівники. – К., 2001. – С.215-216.

Олена Ковальчук

КВІТКОВСЬКИЙ Денис Васильович (псевд. і крипт.: Д.Квітка, Д.Слобідський, Д.Кирильчук, П.Ром, Д.Кир. та ін.; 22.05.1909, с.Слобідка (Долішні Ширівці) біля Садгори Чернівецької обл. – 15.03.1979, Детройт, США) – дослідник політичної історії та історії права України, юрист, публіцист, педагог, видавець, гром.-політ. діяч. З сім'ї православного дяка.

Закінчив народну школу в Садгорі, укр. гімназію в Чернівцях (1929). Навчався на юр. ф-ті Чернівецького ун-ту, був активістом студентських т-в “Чорноморе” та “Залізняк”. Друкувався в укр. виданнях Чернівців та у “Студентському шляху” (Львів). Як член Буковинської крайової ексекютиви ОУН відповідав за вид.-інформативний сектор. Співредактор ж. “Самостійна думка” (1931-1937), видавець і гол.ред. тижневика

“Самостійність” (1934-1937), лінія якої не збігалася з урядовою. По закінченні ун-ту відкрив власну адвокатську контору в Чернівцях (1932-1937), 1936 отримав у Чернівецькому ун-ті ступінь доктора права. Перед приходом радянських військ на Буковину виїхав до Бухареста, 1941 – до Берліна, де був співредактором ж. “Український вісник” (серпень 1941 – літо 1943). За політичну діяльність був ув’язнений румунською владою (1937-1938) та гестапо (1943-1944). Як доц. Високої Економічної Школи викладав векселеве право (Мюнхен). 1946 сприяв створенню профспілки укр.журналістів, 1946-1948 вів Референтуру преси й пропаганди ПУНу. З 1947 – чл. ПУН (мельниківець). Друкувався в укр. виданнях Німеччини: “За самостійність” (Мюнхен), “Орлик” (Берхтесгаден), “Промінь” (Зальцбург). 1949 емігрував до США. Вивчав американське право, отримав другий докторат і знову відкрив адвокатську канцелярію (1955). 1956 разом з проф. історії А.Жуковським та Т.Бриндзаном опублікував фундаментальну книгу “Буковина: Її минуле і сучасне”, для якої опрацював розділи “Національно-соціальний склад та економічне становище населення”, “Політичне життя”, “Мистецтво”, “Преса”, “Освіта” та “Буковинська еміграція”. З 1949 активно друкувався в укр. виданнях США, Канади і Франції; будучи деякий час головою організації “Самостійна Україна”, видавав її орган під тією ж назвою (Чікаго, 1976-1979). Публіцистичні статті К. 1946-1978 складають справжню хроніку політ. життя укр. еміграції; він вів боротьбу за незалежну Україну, викривав перед світовою громадськістю злочинність імперської політики Москви щодо своїх “колоній”, підтримував дисидентський рух в Україні. З 1974 – І-й заступник голови ПУН, з 1977 – його голова. Тісно співпрацював з Українським конгресовим комітетом Америки, Світовим Конгресом вільних українців, був віце-президентом (1972-1974) та президентом (1974-1976) Організації Відродження України. 1968 брав участь у Тегеранській конф. з людських прав. Укладач і ред. збірки матеріалів детройтського з’їзду “У 40-ліття ОУН” (1970), автор статей у збірниках, присвячених Є.Коновальцю та А.Мельнику (обидва – 1974).

Тв.: Нація, держава і провід у “Націократії” Миколи Сціборського // Наступ. – Прага, 1942; Репресії в Україні в світлі міжнародної конвенції про злочини геноциду // Новий шлях. – 1968. – 6 липня – 14 верес.; Боротьба за свободу в Україні. – Торонто, 1968; Боротьба за українську ідею: Зб. публіцист. творів. – Детройт та ін., 1993; Мої міркування: Зб. публіцист. творів 1970-1977 у 2-х част. – К., 1996, 1998.

Літ.: ЕУ. – Т.3. – С.992; ЕУ. – Vol.2. – 1984. – Р.730; Укр. Quart. – 1984. – №2. – Р.217-218; Мушинка М. Книжка про апостола української державності // Вітчизна. – 1996. – №11/12. – С.154-155; Гординський В. Берлінські роки Д.Квітковського // Квітковський Д. Боротьба за українську ідею. – Детройт, 1993. – С.421-425; Некролог // Там само. – С.426; Зибачинський О. “Наш діалог” // Там само. – С.432-443; Плав’юк М. Прощальне слово // Там само. – С.444-446; Шумелда Я. Д.Квітковський-Квітка // Там само. – С.447-451; Жуковський А. Д. Квітковський – у 5 роковини смерті // Там само. – С.455-459; Городиський З. Бути собою за всяку ціну... (В 10-ту річницю смерті Д.Квітковського, IV голови ПУН) // Там само. – С.592-600.

Іконогр.: Маруняк В. Укр. еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні. – Мюнхен, 1985. – Т.1. Роки 1945-1951. – С.209.

Галина Герасимова

КЕДРИН-РУДНИЦЬКИЙ Іван (псевд. Кедрин, 22.04.1896, м.Ходорів Львівської обл. – 04.03.1995, Джерсі-Сіті, США) – дослідник історії України ХХ ст., журналіст, політичний діяч.

Почав навчання у гімназії у м.Бережани, 1914 з відзнакою закінчив львівську академічну гімназію. 1915 був мобілізований до австрійської армії. 1916 потрапив у російський полон і перебував у таборі в Сибіру. Після лютневої революції 1917 в Росії був звільнений. Переїхав до Києва, працював у державних установах освіти. З наступом на Київ військ Муравйова і Антонова-Овсієнко переїхав до Вінниці, де вступив до армії УНР,

редагував військову газету, брав участь у бойових діях. За проявлену мужність нагороджений “Хрестом Симона Петлюри”. 1920 після нетривалого арешту більшовиками у Кам’янець-Подільську – в еміграції. 1920-1922 – студент філософ. ф-ту Віденського ун-ту. Після закінчення повернувся до Львова, де в 1922-1939, з перервою в 1925 р., працював у редакції часопису “Діло”. З 1935 – його політичний редактор. Багатолітній секретар Товариства письменників і журналістів у Львові. 1939 переїхав до Кракова, працював у просвітній агенції Генеральної губернії. 1944-1949 – в Австрії, очолював (1946-1949) Українське Центральне допомогове об’єднання, викладав історію України, нім. мову і літ. в укр. гімназії в Інсбруку, писав статті до тижневика “Українська думка” (Лондон). З 1949 – в США. 1953-1973 – працював у часописі “Свобода”, автор його редакційних статей. Співредактор час. “Вісті комбатанта”. Був активним учасником політ., грома. і наук. життя: чл. Центрального комітету Українського національно-демократичного об’єднання, почесний голова спілки українських журналістів в Америці, д.чл. НТШ, був заступником його голови в Америці та ін.

Тв.: Берестейський мир: спомини і матеріали.– Львів, 1928; Причини упадку Польщі.– Краків, 1941; Паралелі в історії України. З нагоди 50-річчя Ризького миру.– Нью-Йорк, 1971; Життя – події – люди.– Нью-Йорк, 1976; У межах зацікавлення. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1986.

Літ.: Довідник з історії України. – Т.2. – К., 1995. – С. 24-25; ЕУ.– Т.3 – Львів, 1994 – С.992; Іваничук Н. Кедрин-Рудницький Іван // Українська журналістика в іменах. Вип. 4. – Львів, 1997. – С.107-108; Ільницький Роман. Кедрин І. Життя. – Події. – Люди. – Нью-Йорк, 1976 // Сучасність. – 1980. – № 1. – С.116-122; Кедрин-Рудницький Іван. Короткий життєпис // Іван Кедрин. У межах зацікавлення – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1986. – С.11-15; Романів Олег. Велика втрата // За вільну Україну. – 1995. – 8 березня; Лисяк-Рудницький Іван. Історичні ессе. Т.І. – К., 1994. – С.488-499; Пам’яті Івана Кедрина-Рудницького // Літературна Україна. – 1995. – 6 квітня; Рахманний Роман. Три

КЕЙВАН Іван Миколайович (16.09.1909, с.Карлів Снятинського пов., Галичина, тепер с.Прутівка Івано-Франківської обл. – 18.09.1992, м.Едмонтон, провінція Альберта, Канада) – дослідник історії укр. мистецтва. Автор студій, присвячених укр. образотворчому мистецтву, худ. творчості Т.Шевченка, В.Січинського та Д.Антоновича, укр. митців у діаспорі, д. чл. НТШ.

Навчався у худ. студії О.Новаківського у Львові, Краківській АМ (1927-1928). Закінчив Варшавську АМ (1937). З 1939 викладав у Коломиї. З 1944 на еміграції – в Німеччині, з 1949 – в Едмонтоні (Канада). Художні тв.: “Поет Тодось Осьмачка” (1952), “Мазепа” (1959), “Моя дружина” (1975), “Поет Вадим Лесич” (1976).

Тв.: Володимир Січинський: Архітектор, мистець-графік, мистецтвознавець, дослідник. – Торонто, 1957; Українське мистецтво княжої доби // Гомін України. – 1959. – Січ.-серп.; Іван Їжакевич // Новий шлях. – Вінніпег, 1962. – Серп.; Олександр Архипенко // Самостійна Україна. – Вінніпег; Детройт; Чикаго, 1962. – №10-11; Taras Shevchenko. The Artist / Ed.S.Hordynsky. – Winnipeg, 1964; Дмитро Антонович. – Б.м., 1966; Олександр Мурашко // Нові Дні. – Торонто, 1975. – Листоп.; Нариси з історії української культури. – Т.3: Українське образотворче мистецтво. – Едмонтон, 1984; Українські митці поза Батьківщиною. – Едмонтон; Монреаль, 1996.

Олексій Ясь

КЕНТРЖИНСЬКИЙ Богдан (22.02.1919, м.Рівне – 23.05.1969, м.Стокгольм, Швеція) – дослідник історії України XVII-XVIII ст., зокрема, епохи гетьмана І.Мазепи (“Мазепа”).

– Стокгольм, 1962. – 538 с. – Швед.мовою), публіцист, гром.-політ. діяч, чл. НТШ, чл.-кор. УВАН.

Закінчив Рівненську гімназію ім.Пекарського (1936), зразу ж вступив на гуманістичний відділ Варшавського ун-ту, з 1937 одночасно слухав лекції у Високій школі журналістики (Варшава). З 1938 мандрував по різних ун-тах Європи (Франкфурт на Майні; 1939 – Осло; 1940-1941 – Берлін; 1943 – Гельсінкі; 1949-1950 – Стокгольм), виступаючи з доповідями про Україну в наук. т-вах: в лютому 1942 – в Географічному т-ві Фінляндії, у березні – на спільному засіданні трьох іст. т-в; 1943 – цикл лекцій нім. мовою в ун-ті Хельсінкі й ін. Створив Укрінформбюро для Фінляндії та Скандинавії (УІФС), видавав інформаційний бюлетень фін., швед. і нім. мовами; протягом 1942-1944 на матеріалах УІФС у фін. пресі було опубліковано бл. 800 статей про Україну. Організував також інформаційну службу для укр. преси. Після капітуляції Фінляндії у вересні 1944 повернувся до Стокгольму, де також заснував Укрінформбюро. На протязі багатьох років був чл. Проводу ОУН. Вивчав матеріали мазепинської пори у скандинавських архівах. 1951 р. захистив в УВУ (Мюнхен) докт. дис. “Союз Карла XII з Мазепою в освітленні найновішої шведської історіографії”. 1957 р. праця К. “Карл X Густав і східноєвропейська криза 1654-1655” була прийнята як габілітаційна з історії України та східноєвропейської історії в УВУ, й з того часу до смерті він став проф. Стокгольмського ун-ту; працював також н.с. Шведської Королівської Академії, був куратором Укр. акад. клубу у Стокгольмі, співпрацював з “Українським Вісником” (Берлін), “Краківськими вістями” (1943), був редактором паризького “Українського слова” в Стокгольмі, кореспондентом газети “Свенска Моргенбладет” (Стокгольм), “Політікен” (Копенгаген). значної кількості політ. статей, переважно швед., а також англ. і укр. мовами.

Тв.: Kampen om Ukrainas sjalvstandighet. – 1942; Sanningen om Ukraina [Правда про Україну]. – Гельсінгфорс, 1943; Katajaisena kasvaa varautemine. – 1944; Скандинавські делюзії: [Статті, опубліковані 1950 р. в укр.періодиці: “Українські вісті”,

Н. Ульм; "Українське слово", Париж; "Америка", Філадельфія]; Союз Карла XII з Мазепою в освітленні найновішої шведської історіографії. – Мюнхен, 1951; Політична пропаганда в Україні напередодні полтавської битви // Календар-альманах "Українського слова". – Париж, 1955; На скандинавському секторі ОУН в II світовій війні // ОУН 1929-1954, на чужині. – 1955. – С.301-329; Скандинавські розчарування // Мета. – Торонто, 1951. – №7,8 (67, 68).

Літ.: [Список статей Б.Кентржинського, надрукованих в "Українському слові" в 1949-59 рр.] // Календар-альманах "Українського слова" на 1961 р. – Париж, 1960. – С.99; Некролог // Визв. шлях. – 1969. – №6. – С.768; Вінтоняк О. Пам'яті Богдана Кентржинського // Укр. історик. – 1969. – №4. – С.72-76; Бібліографія праць Б.Кентржинського // Там само. – С.76-77; EU. – Vol.12. – 1984. – P.435.

Галина Герасимова

КИСЛОВ Василь Васильович (17.08.1943, м.Москва) – дослідник історії науки і техніки, д.і.н. (1992), проф. Із службовців.

1962-1967 навчався в Ленінградському військово-механічному ін-ті, 1972-1977 на ф-ті журналістики КДУ. У 1968-1969, 1972-1987 працював на підприємствах та ін-тах Києва і Краснодарського краю на посадах інж. і гол. інж. 1977-1981 навчався в аспірантурі Київського інж.-будівельного ін-ту, 1986-1988 - Московського електротехнічного ін-ту зв'язку. Наук. кер. – чл.-кор. АН УРСР О.М.Боголюбов. 1988 захистив канд. дис. "История развития землеройных и землеробных транспортных машин как объектов механизации". З 1987 по нинішній час (з перервою у 1990-1994) працює с.н.с. Центру досліджень наук.-техн. потенціалу та історії науки НАНУ і з 1995 одночасно в Ін-ті біогр. досліджень ЦНБ НАНУ. 1992 захистив докт. дис. "Развитие идей и технических средств ракетного полета в Украине". Основна проблематика досліджень – історія машинобудування, аерокосмічної техніки та технології, військової

техніки; українська біографістика в галузі науки, освіти, техніки, виробництва та військової справи; наукознавство та інформатика. Автор понад 200 наук. робіт. Один з авторів колект. праці “Развитие строительной науки и техники в УССР”: В 3-х тт. – К., 1989-1990.

Тв.: Развитие строительных и горных машин в СССР. – К., 1991; Развитие идей ракетного полета в Украине. – К., 1992; Нариси з історії розвитку теорії та техніки різання. – 1-е вид. – К., 1992; 2-е вид. – К., 1993; Создатели новой техники в Украине. – К., 1991; Нариси з історії авіаційної та космічної техніки в Україні. – К., 1995; Нариси з історії військово-технічної думки в Україні. – К., 1995.

Літ.: Анкета Кислова В.В.

Петро Бондарчук

КІНАХ (КИНАХ) Гліб Григор (1888, Збараж, Галичина – 1980, Рим, Італія) – укр. католицький священник та церковний діяч, чернець-василіанин, історик церкви, архівіст, письменник. Один з реформаторів Чину Св. Василя Великого в 20-30-і роки. Генеральний вікарій василіан у Римі. Працював в архівах Польщі та Ватикану. Автор праць з історії укр. греко-католицької церкви та Закарпаття. Підготував та видав ряд джерел з історії Закарпаття та укр. греко-католицької церкви.

Тв.: Веляміна Рутського “Правила для монахів чину Св. Василя Великого” // Записки ЧСВВ.– Жовква, 1924. – Т.1, №1 (у співавт.); Монаший собор у Мукачеві 1749 р. // Там само. – 1925. – Т. 1, № 2/3; Посіщення марамароських монастирів 1749 р. // Там само. – 1926. – Т.2, № 1/2; Акти трьох монарших соборів 1733, 1756 рр. // Там само. – 1927. – Т.1; Посіщення закарпатських монастирів ЧСВВ в рр. 1755, 1756, 1765, 1809 // Там само. – 1930. – Т.3, № 3/4 (у співавт. з Й.Скрутнем); Переписка А.Духновича з Василіанами. – Львів, 1937; Населення села Підмонастир в 1773 р. // Науковий збірник товариства “Просвіта”. – Ужгород, 1937. – Т.12; Населення сіл Лавок і

КЛЕПАТСЬКИЙ (КЛЕПАЦЬКИЙ) Павло Григорович (12.01.1885, с.Пугачівка Таращанського пов. на Київщині – 1938?) – дослідник історії України середньовічної й нової доби, питань історичного краєзнавства, історіограф, джерелознавець, архівознавець, літературознавець, педагог. Із сім’ї священника. Учився на іст.-філол. ф-ті Новоросійського ун-ту в Одесі, де розпочав наук. дослідження історії Київщини.

1917-1920 читав курс лекцій для вчителів Одеси, згодом переїхав до Кам’янця-Подільського, де у новоствореному Українському ун-ті займав посаду приват-доцента. Активно друкувався в місцевих видавництвах та у “Записках” Кам’янець-Подільського ун-ту (дослідження з історії України, іст. краєзнавства). Після встановлення радянської влади проводив обстеження іст.-культ. пам’яток Кам’янця-Подільського, визначав конкретні заходи щодо їх охорони і збереження. З 7 червня 1922 очолював архівне управління Кам’янець-Подільського р-ну. За лояльне відношення до Центральної Ради й Директорії УНР 1922 був заарештований чекістами, але через півтора місяця звільнений за відсутністю доказів “провини”. Втративши роботу, переїхав до Полтави, де став викладачем історії Ін-ту соціального виховання (пізніше – ІНО), підготував докт. дис., присвячену історії Диканьського маєтку Кочубеїв, видав у “Записках” Полтавського ІНО та збірнику “За сто літ” серію статей і матеріалів з іст. краєзнавства. У вересні 1931 був безпідставно заарештований, незабаром знову звільнений з-під варти, але звільнений і з роботи. Працюючи викл. історії в пед.ін-тах Мелітополя, Оренбурга, Махачкали, зазнавав постійних переслідувань з боку властей, які звинувачували його у “гнилому лібералізмі”, “буржуазному націоналізмі”, “троцькизмі”. Влітку 1936 був ще раз заарештований. Після

дового слідства, в квітні 1938 був звинувачений у пропаганді “троцькістських поглядів та контрреволюційних ідей” і одержав 5 років ув’язнення. Подальша доля невідома.

Тв.: Очерки по истории Киевской земли. Литовский период. – Одесса, 1912; Императрица Екатерина Вторая: Характеристика личности и царствования (по новейшим документам и исследованиям). – Одесса, 1912; Огляд джерел до історії України: Джерела візантійські, арабські, західні, укр.-руські юридичні пам’ятники, літописи, хронографи й синодики, подорожні описи чужоземців. – Кам’янець, 1920; Огляд джерел до історії України (курс лекцій, читаних протягом 1919 акад. року). Вип.1. – Кам’янець на Поділля, 1921; Нариси з історії Диканьського маєтку Кочубеїв від половини XVII до половини XIX ст. (Переважно в роках 1786-1835) // Інститут рукопису НБУВ. Ф.Х. – Спр.17465.

Літ.: Ричка В.М. Загублене життя (П.Г.Клепатський) // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.202-204; Кириченко І. Архівне будівництво у Хмельницькій області // Архіви України. – 1968. – №4. – С.14; Портнова Т. Клепатський Павло Григорович // Українські архівісти. Біобібліогр. довідн. Вип.І. – К., 1999. – С.164-165; Історія Національної академії наук України. 1924-1928. Документи і матеріали. – К., 1998. – С.527; ЕУ. – Т.3. – 1959. – С.1043-1044.

Геннадій Стрельський

КЛИМЕНКО Пилип Васильович (06.11.1887, с. Ярославка, тепер Бобровицького р-ну Чернігівської обл. – 08.07.1955, м.Козелець Чернігівської обл.) – дослідник історії цехів в Україні й історії українських міст ХУІ–ХУІІІ ст.

1907-1908 навчався на екон. відд. Політехнічного ін-ту в Санкт-Петербурзі, 1908-1912 – на відділі рос. історії іст.-філол. ф-ту Київського ун-ту. 1912-1914 – працював у Київському центр. архіві, 1914-1918 – проф. стипендіат Київського ун-ту. 1915-1916 працював у Москві. 1918 – проф. Київського археол. ін-ту, 1918-1919 – Кам’янець-Подільського ун-ту, 1920-1923 –

Кам'янець-Подільського ІНО. 1922-23 – керівник Кам'янець-Подільської наук.-дослідн. каф. історії та економіки Поділля, 1923 – чл. Київської наук.-дослідн. каф. історії України акад. М.П.Василенка, 1925-1930 – д. чл. наук.-дослідн. каф. історії України акад. М.С.Грушевського. Співробітник Археогр. комісії ВУАН (1924-1933) й Археогр. комісії ЦАУ УСРР (1931-1932). 1932-1933 – зав. відділом феодалізму Всеукраїнського іст. музею ім. Т.Г.Шевченка. Автор бл. 50 праць. Звільнений з роботи 1933. Незаконно арештований 1921 й 1938. У 1938 засуджений до 6 років позбавлення волі та 3 років поразки в правах. Звільнений 1943. Після війни проживав у Козельці. Реабілітований 1959. Архів зберігається в Ін-ті архівознавства НБУ ім. В.І.Вернадського.

Тв.: Западно-русские цехи ХУІ-ХУІІІ вв. – К., 1914; Графіка шрифту в Острозькій біблїї // Українська книга ХУІ-ХУІІІ ст. – К., 1926; Місто і територія на Україні за часів Гетьманщини (1654-1767 рр.) // ЗІФВ ВУАН. – К., 1926. – Кн.УІІ-УІІІ; Цехи на Україні. Т.І.– Вип.1. Суспільно-правні елементи цехової організації. – К., 1929.

Бібліогр.: Сторінки історії київського міського транспорту: Пам'ятка вечора (13 березня 1985 р., Музей історії м. Києва). / Упор. М.Суслопарів. – К., 1985. – С.6-8.

Літ.: Наука и научные работники СССР. – Ч. УІ. – Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.172; ЕУ. – Т.3. – С.1044; ЕУ. – Vol.ІІ. – Р.566; Компан О.С., Суслопаров М.З. До 80-річчя з дня народження П.В.Клименка // УІЖ. – 1967. – № 6; Дивний І. Український історик Пилип Клименко (1887-1955): Док. біогр. нарис // Наук. зап. Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського. Зб. праць молодих вчених та аспірантів. – Т.1. – К., 1996. – С.356-386; Михальченко С.И. Киевская школа в российской историографии (В.Б.Антонович, М.В.Довнар-Запольский и их ученики). – М.; Брянск, 1997; Історія Національної академії наук України. 1924-1928: Документи і матеріали. – К., 1998. – С.530; Матяш І. Пилип Клименко: портрет історика-архівіста на тлі доби // Матяш

КЛИМКЕВИЧ Роман (1920, Галичина – ?) – письменник, публіцист, перекладач, дослідник укр. геральдики та сфрагістики. Друкувався в часописах “Київ”, “Новий літопис”, “Український історик” та ін. Один із засновників Українського генеалогічного та геральдичного т-ва. Чл. УІТ (1963). Д.чл. Міжнародної геральдичної академії в Парижі. Автор праць з укр. геральдики, емблематики, сфрагістики, фалеристики, а також перекладів творів іспаномовних письменників.

Тв.: Львів і Україна в найстаршому геральдичному творі // Київ. – Філадельфія, 1954. – №5; Герб міста Львова // Там само. – 1955. – №1; Нестор Нижанківський // Там само. – 1955. – №6; – 1956. – №1; Київський Архистратиг // Там само. – 1956. – №5; Рослинні емблеми України // Там само. – 1958. – №5/6; – 1959. – №12; Двоголовий орел Галицько-Володимирського Королівства // Музейні Вісті. – Чикаго, 1959. – Квартал 1/2; Відзначення УГА // Українська Галицька Армія у 40-річчя її участі у визвольних змаганнях в 1918-1919 рр.: Матеріали до історії. – Вінніпег, 1960. – Ч.2; Прапор міста Львова // Християнський Голос. – Мюнхен, 1961. – №15-16; Столичні і земські герби Посення і Лемківщини // Перемишль західний бастион України: Зб. матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі / під ред. Б.Загайкевича. – Нью-Йорк; Філадельфія, 1961; Герби міст Надсяння // Християнський голос. – Мюнхен, 1962. – №5-7; Найдавніші печаті міста Львова // Київ. – Філадельфія, 1962. – №5/6; Столичний і земські герби Слобідщини // Новий Літопис. – Вінніпег, 1962. – №4; Герб Галицької землі // Християнський Голос. – Мюнхен, 1963. – №15-16; Герби міст Криму // Новий Літопис. – Вінніпег, 1963. – №4; Герби міст Слобідщини // Там само. – 1963. – № 2/3; Герби та печатка Кам'янця // ЗНТШ. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1963. – Т.177: Зб. на пошану 70-річчя народин Романа Смаль-

Стоцького; Золотий лев Романовичів // Шлях.– Філадельфія, 1963. – №2; Найдавніші печаті українських міст // Там само. – 1963. – №1; Українське Генеалогічне і Геральдичне Товариство // Укр.історик. – 1963. – №1; Герби і печаті міст Підляшшя // Там само. – 1964. – №4; Герби міст Запоріжжя // Новий Літопис. – Вінніпег, 1964. – №11; Територіальні герби Зеленої України // Додаток до Бюлетеня Українського Генеалогічного і Геральдичного Товариства.– Майамі, 1964. – №1, 2; Земські герби Лемківщини // Лемківський Календар на 1965 рік. – Торонто, 1964; Герби міст Донеччини // Новий Літопис.– Вінніпег, 1965. – №14; Герби міст Підляшшя і Полісся // Укр.історик. – 1965. – №1/2, 3/4; Герби міст Полісся // Там само. – 1966. – №3/4; Діяльність Михайла Грушевського в царині української геральдики і сфрагістики // Там само. – 1966. – №1/2; Герби міст Помор'я // Там само. – 1967. – №1/2; Найвищі відзнаки Західно-Української Народної Республіки // Там само. – 1967. – №3/4; – 1968. – №1/4; Столичний і земський герби Теребовельщини // Теребовельська земля: Історично-мемуарний зб. / Гол. ред. В.Паліводор. – Нью-Йорк, 1968; Герби міст Буковини // Укр.історик. – 1969. – №1/3; Герби міст Правобережжя // Там само. – 1970. – №1/3; В справі герба Анни Ярославни // Там само. – 1971. – №1/2; Крайові земські прапори Галичини // Зб. наук. праць на пошану Євгена Вертипороха президента Головної Ради НТШ і голови канадського НТШ з нагоди 70-річчя його життя. – Торонто, 1972; Руський Лев в емблемах міста Ченстохови і князя Володимира Опольського // Укр.історик. – 1972. – №3/4; Герб Гуцульщини // Історія Гуцульщини / Ред. М.Домашевський. – Чикаго, 1975. – Т.1; Герби Кубанських і Підкавказьких міст // Зб. на пошану проф. д-ра Олександра Оглоблина / Відп. ред. В.Омельченко. – Нью-Йорк, 1977; Новий владичий герб // Жила В. Апостольський Екзархат у Німеччині і Скандинавії. – Мюнхен, 1989.

Олексій Ясь

КОВАЛЬСЬКИЙ Микола Павлович (19.03.1929, с.Верхов Острозького р-ну Рівненської обл.) – дослідник джерелознавства історії України XVI–XVII ст., історії друкарства, історичної бібліографії, музеєзнавства, краєзнавства, археографії, спеціальних іст. дисциплін, д.і.н. (1985), Засл. діяч науки і техніки України (1991), д. чл. УВАН США (2000), акад. Міжнародної Слов’янської Академії наук (1998), голова осередку УІТ ім.М.Грушевського (Острог).

Після закінчення у 1952 іст. ф-ту Львівського держ. ун-ту ім.І.Я.Франка навчався в аспірантурі на каф. вітчизняної історії, де 1958 захистив канд. дис. “Зв’язки західноукраїнських земель з Російською державою: друга половина XVI–XVII ст.”. 1956-1958 працював методистом кабінету педагогіки Львівського обл. ін-ту вдосконалення вчителів, 1958-1959 – ст. викл. іст. ф-ту ун-ту, 1959-1963 – н.с. Українського держ. ліцею етнографії та художніх промислів АН УРСР, 1963-1965 – доц. і деканом Криворізького загальнонаукового ф-ту Дніпропетровського держ. ун-ту, 1965-1972 – доц. каф. історії СРСР та УРСР, 1970-1971 – деканом іст.-філол. ф-ту ДДУ, 1972-1974 – доц., проф., зав. каф. історіографії та джерелознавства ДДУ, з 1994 – проф., проректор з наукової роботи в Національному ун-ті “Острозька академія”. Докт. дис. “Джерела з історії України XVI – першої половини XVII ст.” захистив у Московському держ. ун-ті ім.М.В.Ломоносова (1985).

Автор понад 500 наук. праць, з них 38 монографій, навч. і навч.-методичних посібників, брошур. Підготував 26 к.і.н.

Тв.: Источниковедение истории Украины XVI – первой половины XVII ст.: Части 1-4. – Днепропетровск 1977-1979; Источники по социально-экономической истории Украины XVI – первой половины XVII ст.: структура источниковой базы. – Днепропетровск, 1982; Анализ архивных источников истории Украины XVI – XVII вв. – Днепропетровск, 1984; Етюди з історії Острога: Нариси. – Острог, 1998.

Літ.: Удод О. Слово про вчителя // Борисфен. – 1994. – №2; Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Вип.1: На пошану проф. Миколи Павловича Ковальського. – Дніпропетровськ, 1997; Мицик Ю.А. Микола Ковальський (До

70-річчя з дня народження) // Укр. археографічний щорічник. – Нова серія. – К., 1999; Досягнення історії: Зб. праць на пошану проф. Миколи Павловича Ковальського. – Острог; Нью-Йорк, 1999; Микола Павлович овальський. матеріали до бібліографії. – Острог, 2002; Наукові записки Національного ун-ту “Острозька академія”. Іст. науки. – Вип.4: Зб. на пошану проф. Миколи Павловича Ковальського. – Острог, 2004.

Любов Шепель

КОЖОЛЯНКО **Георгій Костянтинович** (27.06.1946, с.Кам'яна Старожинецького р-ну Чернівецької обл.) – дослідник матеріальної культури населення Півн. Буковини та соціальної історії цього регіону, д.і.н. (1982), проф. (1994), педагог. Із службовців.

1967-1972 навчався на іст. ф-ті Чернівецького ун-ту. 1972-1974 – ст. лаборант каф. історії Чернівецького мед. ін-ту. З 1974 – викл. на іст. ф-ті Чернівецького ун-ту. Навчався в аспірантурі цього закладу. 1979 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Соціально-економічне становище Буковини у кінці XVIII – XIX ст.” (наук. кер. – чл.-кор. Ф.П.Шевченко). 1982 в ІМФЕ АН УРСР захистив докт. дис. “Матеріальна культура українського населення Буковини у кінці XVIII – XIX ст.”. З 1981 – зав. каф. історії стародавнього світу і середніх віків іст. ф-ту Чернівецького ун-ту, а з 1994 – проф. цієї кафедри. Автор бл. 70 праць.

Тв.: Матеріальна культура населення Північної Буковини в кінці XVIII – на початку XX ст. – К., 1989; Поселення та житло українців Буковини та Івано-Франківщини. – Едмонтон, 1992; Изменения в застройке поселений и жилищ Буковины // Современные этносоциальные процессы на селе. – М., 1986 (коллект. праця); Становище трудящих Буковини у кінці XVIII – на початку XIX ст. // Питання історії СРСР. – Х., 1979. – №24; Типи планування традиційного селянського житла українців Північної Буковини // Народна творчість та етнографія. – 1989. – №3.

КОЗИЦЬКИЙ Микола Юхимович (03.10.1936, с.Рожів Макарівського р-ну Київської обл.) – дослідник соц.-політ. історії України, проблем рос. революції 1905-1907 рр. та діяльності Державних Дум, д.і.н., проф., педагог. Із селян.

1958-1963 навчався на іст.-філос. ф-ті КДУ. 1963-1966 – працював у Николаївському суднобудівному ін-ті. Після навчання в аспірантурі КДУ захистив канд. дис. “Революційно-демократичні сили в першій російській революції 1905-1907 рр.” (наук. кер. – А.Д.Черченко). Працював у КДУ: асистентом, доц., проф.; нині – зав. каф. історії для гуманітарних ф-тів. Захистив докт. дис. “В.І.Ленін про єдність лівих сил в роки першої російської революції”.

Тв.: В.І.Ленін про єдність дій лівих сил в 1905-1907 рр. – К., 1979; Українська Парламентська громада в I-II Державній Думі. – К., 1994; Українське питання в III Державній Думі. – К., 1995; Висвітлення питання автономії України на сторінках центрального органу робітничої партії “Робітнича газета”. – К., 1996.

Літ.: Анкета Козицького М.Ю.

Петро Бондарчук

КОЛЕСНИК Віктор Федорович (9.08.1950, с.Озеряни Варвинського р-ну Чернігівської обл.) – дослідник соціально-економічної історії України 1920-1930-х років, історіографії, українського національного руху XVIII – поч. XX ст., д.і.н. (1991), проф. (1994).

Після закінчення Прилуцького пед. училища ім.Івана Франка (1964-1969) навчався на іст. ф-ті КДУ ім.Т.Г.Шевченка (1969-1974); у 1974-1977 – аспірант цього ж ун-ту. У 1978 в КДУ захистив канд. дис. “Деятельность КП(б)У по повышению ведущей роли рабочего класса в советском обществе в первые

годы социалистической индустриализации (1926-1929 гг.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. Бородин О.А.), у 1991 – докт. дис. “Робітничий клас України наприкінці 20-х – в 30-ті роки: історіографія”.

З 1977 – в КДУ: асистент, ст. викл., доц., з 2001 – проф., зав. каф. давньої та нової історії України, з листопада 2003 – декан іст. ф-ту.

Автор понад 80 наук. і наук.-методичних праць.

Тв.: Шляхом національного відродження: національне питання в програмах та діяльності українських партій Наддніпрянщини. 1900-1907. – К., 1988; Український Рух в Австро-Угорщині (кінець XIX – початок XX ст.) – К., 1998; Новітня історія України (1900-2000). – К., 2000 (у співавт.); Російська демократична інтелігенція та українське національне відродження (кінець XVIII – початок XX століття). – К., 2002.

Літ.: Анкета Колесника В.Ф.

Любов Шепель

КОЛЯСКА Іван Васильович (05.10.1915, м. Кобальт, пров. Онтаріо, Канада – 20.10.1997, с.Хотів Київської обл.) – дослідник національної політики КНРС, педагог, громад. діяч.

1948 закінчив Саскачеванський ун-т зі ступенем бакалавра, 1950 в ун-ті у Торонто отримав ступінь магістра історії, 1954 - в Манітобському ун-ті – бакалавра виховання. Учителював у середніх школах. 1932-1968 – член Комуністичної партії Канади, Товариства об'єднаних українських канадців(ТОУК). 1963-1965 навчався у Вищій партійній школі при ЦК Компартії України. Радянська дійсність, зокрема в галузі національної політики, повністю змінила уявлення історика про соціалістичну систему, що знайшло відображення у його працях. 1968 виключений з лав Компартії Канади і ТОУК. Один із засновників Фундації розвитку науки в Україні при Канадському інституті українських студій. Повернувся в Україну лише після проголошення незалежності.

Тв.: Освіта в Радянській Україні. Дослідження дискримінації і русифікації.– Торонто, 1968 (англ.м.); 1970 (укр.м.); Two years

in Soviet Ukraine: A Canadian's Personal Account of Russian Oppression and the Growing Opposition. – Toronto, 1970; The Ukrainian Insurgent Movement 1919 to 1920. – Washington, 1979; The Shattered Illusion. The History of the Ukrainian Pro-Communist Organizations in Canada. – Toronto, 1979; Partners in Tyranny. The Nazi-Soviet Nonaggression, Pact August 23, 1939. – Toronto, 1990.

Літ.: Бондаренко М. Я все віддав Україні... // Вісті з України. – 1997. – 20 листопада. – С.7; Гарячий мікрофон. Бесіду з І.Коляскою 22.06.1992 р. вела Г.Клід // Вісник Канадського інституту українських студій. – 1992. – №1 – С.8-11; Добрянський М. Дві книги Івана Коляски про сучасну Україну // Український самостійник. – Мюнхен, 1970. – №3-4. – С.40-42; Когут О. Хто він доктор Коляска? // Хрещатик. – 1997. – 23 жовтня; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади – Вінніпег, 1986. – С.322; Чапленко В. Великий учинок сина своїх батьків // Український самостійник. – 1968. – №5. – С.6-12.

Олена Ковальчук

КОРДИШ-ГОЛОВКО Неоніла Леонтіївна (бл.1902 – 1996, Міннеаполіс, Міннесота, США) – археолог, історик.

Закінчила Історичний відділ Київського ІНО (1930) та аспірантуру Історичного музею ім. Т.Шевченка (1935). Н.с. (1935-1936), зав. відділу Трипільської культури при Історичному музеї ім.Т.Шевченка (1937-1939). С.н.с. Ін-ту археології АН УРСР (1939-1941). Зав. відділу Трипільської культури в Київському ін-ті праісторії й ранньої історії (1941-1943). Брала участь у розкопках античної Ольвії (1932), а також в археологічних експедиціях на Київщині, Уманщині та Коломийщині (1934-1940), обстеженні скіфських городищ біля Нікополя та Немирова (1935, 1941). На еміграції з 1944. Чл. УВАН, НТШ та УІТ. Автор праць з археології пізнонеолітичної доби та Трипільської культури, музезнавства.

Тв.: Звіт про розкопки житла (площадки) №9 // Трипільська культура. – К., 1940. – Т.1; Рибальство трипільської культури. –

Ауґсбург, 1949; Notes on Weaving in the Trypillian Culture of the Ukraine // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1951. – Vol.1. – №2; Settlements Plans of the Trypillian Culture of the Ukraine // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1953. – Vol.3. – № 1; Stone Age Dwelling in the Ukraine // Archaeology. – 1953. – Vol.6. – №3.

Літ.: Шовкопляс І.Г. Розвиток радянської археології на Україні (1917-1966): Бібліографія / Бібліогр. ред. А.Д.Ульянова. – К., 1969; Домбровський О. Археолог Неоніла Кордиш-Головко // Укр.історик. – 1997. – №1/4.

Олексій Ясь

КОРОВИЦЬКИЙ Іван Іванович (псевдоніми: Жуків Б., Людим І. та ін.; 17.06.1907, Володимир-Волинський Волинської губ. – 8.06.1991, Баунд Брук, Нью-Джерсі, США; похований на цвинтарі Св. Андрія) – письменник, літ. критик, історик, бібліограф. Народився у родині священика.

Закінчив Луцьку укр. гімназію, Варшавський ун-т (1929). Працював асистентом О.Огієнка у Варшавському ун-ті. Редагував дитячий часопис “Дитина” (1937-1939). Викладав церковну історію в Богословській академії Української автокефальної церкви (1946-1948). На еміграції з 1944. Д. чл. УВАН. Співробітник Східноєвропейського ін-ту ім. В.К. Липинського у Філадельфії. Працював бібліографом в Темплському ун-ті. Керував бібліотекою Української автокефальної церкви в Америці. Автор праць з історії церкви в УРСР, історії УАПЦ, історичної бібліографії, студій, присвячених епістолярію Д.Дорошенка та В.Липинського, спогадів, поетичних збірок та оповідань для дітей. Написав бл. 300 статей для “Енциклопедії Українознавства”. За редакцією К. видано шостий том творів В.Липинського “Листи Дм.Дорошенка до В.Липинського” (Філадельфія, 1973) та збірку “Третя Залізна Дивізія”. Виконав літературну редакцію студії Є.Пастернака “Нарис історії Холмщини і Підляштя: Новіші часи” (Торонто, 1968).

Тв.: Св. Софія Київська // Рідна мова. – 1935. – №1-2, 7; Конкуренти почаївської друкарні // Наша культура. – Варшава, 1937. – №8-9; Нищення церков на Холмщині в 1938 р. – Краків, 1940; Архів В'ячеслава Липинського / Пер. з англ. О.Тодійчук // Український археографічний щорічник: Нова серія. – К., 1993. – Вип. 1.

Літ.: Тарновський О. Об'єднання українських письменників “Слово”: [Біобібліографічні матеріали членів-засновників] // Слово: Зб. укр. письменників: Література. Мистецтво. Критика. Мемуари. Документи. – Б.м., 1990; Пам'яті І.Коровицького // Наша віра. – 1993. – №11/12; Погребенник Ф. На службі рідному народові // Кур'єр Кривбасу. – 1995. – №41/42; Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1997. – Вип.4.

Олексій Ясь

КОРОПЕЦЬКИЙ Іван-Святослав (24.06.1921, Струпків, тепер Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.) – дослідник історії укр.економічної думки, економіст.

Закінчив Ерлангенський ун-т (ФРН, 1950) та УВУ(1951) у Мюнхені. Асистент проф. у Нотр-Дамському ун-ті (1962-1963). Захистив докт. дис. „Економічні інвестиції в українській промисловості 1928-1937 рр.” у Колумбійському ун-ті у Нью-Йорку (1964). Проф. Темплського ун-ту у Філадельфії (1964-1992). Президент Міжнародної української економічної асоціації (1992-1996). Іноземний чл. НАН України (1992). Чл. Американської економічної асоціації, УВАН. За редакцією К. опубліковані вибрані твори Всеволода Голубничого (Едмонтон, 1982) та ряд ін. праць.

Тв.: Location Problems in Soviet Industry Before World War II. The Case of the Ukraine. – Chapel Hill, 1965; The Economic Profession in the Ukraine // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New-York, 1973/1978. – Vol.13. – №35/36; National Income of the Soviet Union Republics in 1970: Revision and Some Applications // Economic Development in

the Soviet Union and Eastern Europe: Papers from the First International Slavic Conference. – New-York, 1975; The Ukraine within the USSR. An Economic Balance Sheet / Ed. I.S.Koropecyuj. – New-York, 1977; A Century of Moscow-Ukraine Relations: An Interpretation // Harvard Ukrainian Studies. – 1981. – Vol.5. – №4; Economics of Soviet Regions / Eds. I.S.Koropecyuj and Gertrude Schroeder. – New-York, 1981; Selected Contributions of Ukrainian Scholars to Economics / Ed. I.S.Koropecyuj. – Cambridge, 1984; Українські економісти XIX століття та західна наука. – К., 1993; Дещо про минуле, недавнє минуле та сучасне української економіки. – К., 1995; Економічні праці: Зб. вибраних ст. – К., 1998.

Літ.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975; Національна академія наук України: Персональний склад. 1918-1998. – К., 1998.

Олексій Ясь

КОЦЕВАЛОВ (КАЦЕВАЛОВ) Андрій Степанович (22.10.1892, Харків – 20.02.1960, Нью-Йорк, США) – філолог, історик античності, археолог, д.філол.н. (1940).

Закінчив іст.-філол. ф-т Харківського ун-ту (1917). У 1922 захистив магістерську дис. Співробітник Харківської наук.-дослідної каф. історії європейської культури (1921-1930). Зав. секції епіграфіки Українського ін-ту історії матеріальної культури (1930-1933). Співробітник Українського наук.-дослідного ін-ту історії культури (1933), Ін-ту археології АН УРСР (1945-1941) та Ін-ту історії АН УРСР (1941). Захистив докт. дис. “Матеріальна культура грецьких колоній північного узбережжя Чорного моря” (1926). Проф. класичної філології Харківського ун-ту (1937-1941). На еміграції з 1943. З 1952 – в США. Проф. УВУ. Д.чл. та керівник секції античної історії УВАН у США та

НТШ у США. Автор студій з античної епіграфіки та давньогрецьких колоній Північного Причорномор'я.

Тв.: Тезиси к диссертации А.С.Коцевалова "Материальная культура греческих колоний северного побережья Черного моря" // Східний Схід. – 1927. – №1; Деякі дані про науку й літературу в грецьких колоніях північного побережжя Чорного моря // Там само. – 1928. – №5; Нариси з історії економічного життя грецьких колоній на північному узбережжі Чорного моря // Збірник заходознавства: Історія, економіка, література, лінгвістика (На пошану акад. М.С.Грушевського з нагоди шістдесятої річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності) / За ред. Є.Тимченка, Ф.Савченка. – К., 1929; *Syntaxis inscriptionum antiquarum coloniarum Graecarum Ponti Euxini.* – Б.м., 1935; Эпиграфические памятники из ольвийских раскопок в Ольвии в 1935 и 1936 гг. // Ольвия / Отв. ред. Н.И.Ячменев. – К., 1940. – Т.1; Побут скитів за Страбоном / Чорноморський зб. – Одеса, 1944. – Кн.5; Античная история и культура Северного Причерноморья в советском научном исследовании. – Мюнхен, 1955; Borysthenes- Borysthenites and Tanais-Tanaites // *The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States.* – New York, 1959. – Vol.7.– №1/2.

Літ.: Домбровский А. Сорокалетие научной деятельности проф. А.С.Коцевалова // Вестник по изучению СССР. – 1959. – №2; Проф. А. Коцевалов // Віра й культура.– Вінніпег, 1960. – №6. – С.2; Dombrovsky A. Andriy Kotsevalov // *The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States.* – New York, 1961. – Vol.8.– №1/2; Шовкопляс І.Г. Розвиток радянської археології на Україні (1917-1966): Бібліографія / Бібліогр. ред. А.Д.Ульянова. – К., 1969; Вчені Інституту історії України: Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – Вип.1.

Олексій Ясь

КОШАРНИЙ Іван Якович (25.09.1917, с.Лосинівка, тепер Чернігівської обл. – 11.06.1975, м.Львів) – дослідник історії культури України ХХ ст., д.і.н. (1972), проф.

1939 закінчив іст. ф-т Київського пед.ін-ту. Після демобілізації працював учителем у своєму селі. 1946 направлений на роботу ст. викл. історії СРСР Дрогобицького вчительського ін-ту, з 1948 – зав.каф. історії СРСР цього ж ін-ту. На цій посаді залишився після реорганізації вчительського ін-ту в пед. ін-т (1951). 1952 захистив канд. дис. “Культурне будівництво в Дрогобицькій області за роки радянської влади (1939-1950 рр.)”. З 1956 – доц., з 1972 – зав. каф. історії УРСР Львівського ун-ту. 1972 захистив докт. дис. “Культурне будівництво в західних областях Української РСР (1939-1958 рр.)”. Співавтор колект. праць з історії культури Зах. України: Культурне будівництво на Дрогобиччині в 1939-1941 рр. // 40 років Великого Жовтня (Львів, 1957); Розквіт соціалістичної за змістом і національної за формою культури на західноукраїнських землях // Торжество історичної справедливості (Львів, 1968); Культурні перетворення в західних областях УРСР // В боротьбі за світлі ідеали комунізму (Львів, 1970).

Тв.: Піднесення культурно-технічного рівня робітників західних областей Української РСР // УІЖ. – 1964. – №4; Рясні плоди дружби (Економічні і культурні перетворення у західних областях України за роки радянської влади). – Львів, 1974; У сузір’ї соціалістичної культури. Культурне будівництво в возз’єднаних областях УРСР (1939-1958 рр.). – Львів, 1975.

Літ.: УІЖ. – 1975. – №8. – С.154-155; С.Сворак. Народна освіта в західноукраїнському регіоні: історія та етнополітика (1944-1964 рр.). – К., 1998.

Галина Брега

КРАВЧЕНКО Василь Григорович (25.04./8.05./1862, м.Бердянськ – 20.03.1945, м.Ростов-на-Дону) – дослідник питань етнографії та історичного краєзнавства, фольклорист, музеєзнавець, гром. діяч. Народився в сім’ї безземельних селян.

У 1880 закінчив Феодосійський вчительський ін-т, де захопився етнографією. За зв'язки з діячами українського визвольного руху був позбавлений права викладання. Після закінчення юнкерської школи в Одесі відбував військову службу на Волині, не полишаючи при цьому своїх наукових уподобань: зібрані ним у той час численні народознавчі матеріали були опубліковані в “Этнографических материалах” Б.Д.Грінченка (Чернігів, 1887).

В 1900 стає одним із засновників і найактивнішим членом Товариства дослідників Волині, головою його етнографічної секції. З 1911 по 1920 у “Трудах Общества исследователей Волыни” було видано три збірки етнографічних матеріалів В.Г.Кравченка.

З 1907 бере активну участь в організації і діяльності житомирського т-ва “Просвіта”, спрямованій на відродження національної свідомості й укр. культури, постійно публікує народознавчі матеріали у часописах “Буковина”, “Поступ”, “Зоря”, “Діло”, “Літературно-науковий вісник”, “Громадська думка”, “Рада”, “Маяк”, “Світло”.

Петербурзька Академія наук у 1912 присвоїла В.Г.Кравченку звання проф. етнографії. У 1913 став дир. Волинського Центрального музею в Житомирі. У 1912 царська влада закрила житомирську “Просвіту” і відправила Кравченка (1914) на заслання до Володимирської губ.

Повернувшись до Житомира (1917), став членом міської Ради і губпродкому, працював зав. міського та земського самоврядування (1918).

З липня 1920 – зав. етнографічним відділом Волинського науково-дослідного музею, який на протязі 20-х був справжнім центром усієї краєзнавчої роботи в регіоні. Одночасно читав лекції з етнографії України студентам Житомирських вищих пед. курсів і місцевого ІНО, працював у багатьох комісіях ВУАН.

17 вересня 1929 був заарештований у сфабрикованій органами ДПУ “справі” вигаданої “Спілки Визволення України”. І хоча за відсутністю доказів “провини” 9 березня наступного року В.Г.Кравченка було звільнено з-під варті, він втратив усі

посади й залишився без будь-яких засобів до існування. У той час його запросив на роботу в Дніпропетровськ директор іст. музею проф. Д.І.Яворницький, який у 1931 надав йому посаду зав.етнографічним відділом музею. Але восени 1933 Кравченко був звинувачений у “націоналізмі” та знову звільнений з роботи. Він переїхав до свого сина Михайла, який мешкав у Ростові-на-Дону. В 1939 Михайла Кравченка було заарештовано як “ворога народу” і заслано в Магадан. Не дочекавшись звільнення єдиного сина, він помер у Ростові-на-Дону (1945).

Значна частина зібраного видатним народознавцем фольклорних та інших етнографічних матеріалів не видавалась і зберігається в музеях та архівах.

Тв.: Свадьба в Курозванах. – Житомир, 1902; Будничная жизнь. – Житомир, 1902; Этнографические материалы, собранные В.Г.Кравченком в Волынской и смежных с ней губерниях // Труды Общества исследователей Волыни. – Житомир, 1911. – Т.V; Этнографические материалы, собранные в Волынской и соседних губерниях. – Житомир, 1914; Звичаї в селі Забрідді та по деяких інших, недалеко від цього села місцевостях Житомирського повіту на Волині. – Житомир, 1920 (Праці Товариства дослідників Волині. – Т.XV).

Літ.: Дмитрук Н. 45 років етнографічної діяльності В.Г.Кравченка // Народна творчість та етнографія. – 1990. – №3. – С.65-66; Костриця М.Ю., Мокрицький Г.П. Народознавець і “ворог народу” (В.Г.Кравченко) // Репресоване краєзнавство (20-30-і роки). – К., 1992. – С.84-93; Баженов Л.В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – початку ХХ ст. – Хмельницький, 1995. – С.207-208; Кіраль С. Спогади Василя Кравченка про Трохима Зіньківського // Київська старовина. – 1997. – №3-4. – С.157-174; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі. – 2000. – №4. – С.32; Архівні документи і матеріали В.Г.Кравченка // ДАЖО (держ.архів Житомирської обл.). – Ф.Р-266, оп.1, спр.456.

Геннадій Стрельський

КРАВЧЕНКО Володимир Васильович (11.07.1957, м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл.) – дослідник історії й історіографії України XVIII–XIX ст., д.і.н. (1997), проф., стипендіат фонду ім. проф. А.Синявського та КІУС (1996,1998). Із службовців.

1975-1980 навчався у ХДУ на іст. ф-ті. 1980 – 1981 – вчитель історії сш №1 смт. Дергачі Харківської обл. 1981–1984 – аспірант каф. історії України ХДУ. З 1984 по 1992 – викл., доц. тієї ж каф. 1992 – 1994 – зав. каф. українознавства в ХДУ. З 1994 – доц., проф. каф. історії України іст. ф-ту ХДУ. З 1999 – директор Східного інституту українознавства ім.Ковальських, гол.ред. історико-культурологічного щорічника “Схід-Захід” Канд. дис. “Д.І.Багалій та його внесок до вивчення вітчизняної історії”, виконану під кер. І.К.Рибалки, захистив у Ін-ті історії АН УРСР (1986). Докт. дис. “Українська історіографія епохи національного відродження (др. пол. XVIII – серед. XIX ст.)” захистив в Ін-ті укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАНУ (1997). Автор понад 100 друк. праць.

Тв: Д.И.Багалій: научная и общественно – политическая деятельность. – Х., 1990; Поема вольного народу... (“Історія Русів” та її місце в українській історіографії). – Х., 1996; Нариси з української історіографії епохи національного Відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). – Х., 1996; Українське культурно – національне Відродження др. пол. XVIII – 40-х рр. XIX ст.: пошуки нової концепції // Третій міжнар. конгрес українців. Історія. Ч.1. – Х., 1996; “Словарь малорусской старины” 1808 р. та його автор // Схід – Захід (іст. – культурол. зб.). Вип.1. – Х., 1998; “Малоросія” та “Україна” в часі і просторі вітчизняної літератури др. пол. XVIII – поч. XIX ст.// Осягнення історії. – Острог, 1999.

Літ: Jahrbucher fur Geschichte Osteuropas. – 1998. – №46; Слобідський край. – 1999. – 18 берез.

Григорій Лисенко

КРАВЧУК Петро Ількович (псевд. Арсен, Марко Терлиця, 06.07.1911, с.Стоянів, тепер Радехівського р-ну Львівської обл. – лютий 1997, Канада) – дослідник історії укр. еміграції у Канаді, публіцист, гром. і політ. діяч.

З 1930 – в Канаді. Активний чл. укр. прокомуністичних організацій. З 1932 – член Комуністичної партії Канади. 1932-1936 – секретар ЦК секції молоді Товариства укр. робітничо-фермерський дім, 1931-1939 – член головної управи Товариства допомоги визвольному рухові на Західній Україні. В 1940-1942 за революційну пропаганду в Канаді був ув'язнений. З 1942 працював у пресі Товариства об'єднаних укр. канадців. 1947-1949 – спецкор кількох еміграційних видань у Києві. 1978-1991 – голова ТОУК. Автор бл. 40 публіцистичних книг і брошур, сотень статей. Лауреат міжнародної премії ім. Я.Галана (1967), ім.В.Винниченка (1993).

Тв.: П'ятдесят років на службі народу. До історії української народної преси в Канаді. – Торонто, 1957; На новій землі. Сторінки з життя, боротьби і творчої праці канадських українців. – Торонто, 1957; Терлиця М. Правнуки погані. Українські націоналісти в Канаді. – К., 1960; Shevchenko in Canada. – Toronto, 1961; Терлиця М. Націоналістичні скорпіони. – К., 1963; Іван Франко і українська трудова еміграція // УДЖ. – 1966. – №8; Важкі роки. – Торонто, 1968; Під проводом благородних ідей. В.І.Ленін і українська прогресивна громадськість в Канаді. – Торонто, 1969; Українці в історії Вінніпега. – Торонто, 1974; Листи з Канади. Статті, нариси, памфлети. – К., 1974; Великий Жовтень і українська еміграція. – К., 1977 (у співавт.); З рідним народом. – К., 1979; Українці в Канаді. – К., 1981; Частка наших звитяг та болю // Україна. – 1990. – №7; Інформативна довідка. Особисті спостереження // Київ. – 1990. – №4,5; Від Петра I до Сулова. – К., 1993.

Літ.: УРЕ. – Вид.2. – Т.5. – К., 1980. – С.468; Марунчак М. Біографічний довідник до Історії українців Канади – Вінніпег, 1986. – С.343; УЛЕ. Т.4 – К., 1995 – С.44; Антоненко-Давидович Б. Нащадки прадідів – К., 1998. – С.600-632; Encyclopedia of Ukraine. – V.2- Toronto; London, 1998. – P.666; Літературна

Україна. – 1997. – 13 лют.; Савка М. П.І.Кравчук // Українська журналістика в іменах. Вип.5. – Львів, 1999. – С.125-126.

Олена Ковальчук

КУДЕЛКО Сергій Михайлович (псевд. Метельський; 15.09.1951, м.Москва) – дослідник питань краєзнавства, музеєзнавства, спеціальних історичних дисциплін й історіографії, к.і.н. (1987), засл. працівник культури України. Із службовців.

1969-1974 навчався на іст. ф-ті Харківського ун-ту, пізніше в аспірантурі. Наук. кер. – д.і.н., проф. І.Л.Шерман. 1987 у ХДУ захистив канд. дис. “Побудова матеріально-технічної бази соціалізму в СРСР (промислове виробництво): сучасна радянська історіографія”. З 1974 працює на іст. ф-ті ХДУ: викл.; з 1988 – доц.; 1991-1995 – заст. декана з наук. роботи іст. ф-ту; нині – доц. каф. історіографії, джерелознавства та археології. З 1991 – чл. топонімістичної комісії м.Харкова. Автор понад 150 праць.

Тв.: Информатика и информационные технологии в музейной работе. – Х., 1991 (у співавт.); История Центральной научной библиотеки Харьковского университета (1805-1917). – Х., 1992 (у співавт.); Слобідська Україна: Короткий іст.-краєзнавчий довід. – К., 1994; Московский район г.Харкова: история и современность. – Х., 1994; Библиографический словарь ученых Харьковского университета. – Т.1. Ректоры. – Х., 1995; Харьковщина в годы Великой Отечественной войны: Хроника событий. – Х., 1995; Герб міста Харкова: Нарис. – Х., 1996.

Літ.: Анкета Куделка С.М.; Материали к библиографическому словарю преподавателей исторического факультета Харьковского государственного университета // Вест. ХГУ. – 1993. – Вып. №27. – С.106-107; Кафедре историографии, источниковедения и археологии ХГУ – 30 лет: Библиограф. указ. – Х., 1994. – С.93-94.

Петро Бондарчук

КУДРЯЧЕНКО Андрій Іванович (08.02.1954, с.Бирзулове Новомиргородського р-ну Кіровоградської обл.) – дослідник проблем історії Німеччини післявоєнного періоду і німецько-українських відносин, д.і.н. (1995), проф. (1995), педагог.

1974-1978 навчався у Вищій комсомольській школі при ЦК ВЛКСМ (Москва). В 1978-1987 – на комсомольській роботі. 1982-1984 навчався в заочній аспірантурі Ін-ту соц. і екон. проблем зарубіжних країн АН УРСР. 1987 в КДУ захистив канд. дис. “Науково-технічна політика НДР на сучасному етапі (1975 -1985 рр.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. І.А.Петерс). З 1987 працює у системі НАНУ. З 1991 – пр.н.с. Ін-ту світової економіки і міжнародних відносин. Одночасно з 1995 працює проф. каф. політології й соціології Укр. держ. пед. ун-ту ім.М.П.Драгоманова. У 1995 в Ін-ті історії України НАН України захистив докт. дис. “Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970-1991 рр.)”. Автор понад 90 праць.

Тв.: Україна й Німеччина – двосторонні відносини на початку 90-х років. – К., 1994; Вихідці з німецьких земель на теренах України: Минуле і сьогодення. – К., 1995; Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970-1991). – К., 1996; Об’єднана Німеччина в новій Європі // Політика і час. – 1993. – №5; Еволюція нейтралітету // Політика і час. – 1993. – №11; Проблеми та перспективи влаштування німців України // Історія України: 36. ст. – К., 1996.

Літ.: Анкета Кудряченка А.І.

Петро Бондарчук

КУЗЕЛЯ Зенон (23.06.1882, с.Поручин Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 24.05.1952, Париж, Франція) – фахівець з етнології і етнографії, їх історії, діяльності укр. етнографів, фольклорист, мовознавець, бібліограф, педагог, редактор, перекладач, видавець, гром. і наук. діяч.

1892-1900 – навчався в народній школі і гімназії у Бережанах. В останній заснував (1898) таємний гурток “Молода Україна” Писав до часопису “Діло”. 1900-1901 – студент Львівського ун-ту, де заснував студентську організацію “Україна Молода”. 1901-1906 – у Віденському ун-ті вивчав слов’янську філологію, археологію, етнологію, статистику. Чл. студентського т-ва “Січ”, 1902-1904 – його голова. В 1903-1906 за дорученням М.Грушевського друкував у ЗНТШ огляди західноєвропейських праць з антропології, археології та етнології. 1904-1906 брав участь у роботі етнографічних експедицій у Карпати, яку очолював Ф.Вовк. З 1906 – докт. слов’ян. філології та історії, проф. УВУ. З 1909 – д.чл. НТШ.

1909-1916 – в Чернівцях. Викладав укр. мову в ун-ті, учительській семінарії, ред. часопису “Україна” (1912-1914), очолював чернівецьку філію освітнього т-ва “Руська Бесіда”. Як один з нечисленних фахових бібліотекарів і бібліологів того часу (1906 склав бібліотек. іспит у Віденському ун-ті) присвятив багато уваги питанням бібліографічної техніки й фахової організації бібліотек і читалень як в Україні, так і в еміграції в укр. установах і т-вах.

З 1916 – в Німеччині. 1916-1920 – займався культурно-просвітницькою діяльністю в таборі полонених, ред. “Вільне слово”, “Шлях”. З 1921 – в Берліні. 1921-1923 – ред. часопису “Українське слово”, кореспондент щоденного часопису “Діло”. 1926-1945 – проф. Українського Наукового Ін-ту (УНІ), ред. його видань “Kulturberichte”, “Osteuropaische Korrespondenz”. Створив при УНІ словниковий відділ. Брав активну участь у підготовці “Енциклопедії українознавства” (Мюнхен; Нью-Йорк, 1949). Одночасно викладав укр. мову в Берлінському ун-ті. Майже протягом десяти років очолював укр. громаду в Берліні. 1930-1936 – голова Союзу закордонних журналістів. З 1951 – у Франції. 1949-1952 – голова Європейського осередку НТШ у Франції.

Автор численних праць в наук. укр., нім., польськ., фінськ., франц. та ін. виданнях.

Тв.: Як закладати й вести бібліотеки (1909); Про потребу і техніку збирання етнографічних досліджень (1909); Борис

Грінченко як етнограф (1910); Словник чужих слів (1910, у співавт.); Рік 1918 на Україні (1918); В 60-ті роковини смерті Тараса Шевченка (1921); Богдан Лепкий. Біографічний нарис (1924); Ukraine und die Kirchliene Union (1930); Handbuch der Ukraine (1941, співавт.); Українсько-німецький словник (1943, співавт.); Малий адресат українського організованого життя на чужині (1949).

Літ.: ЕУ. Т.4 – Львів, 1994 – С.1225; Ілько Борщак. Зенон Кузеля (1882-1952) // Україна.– Париж, 1952. – №7. – С.575-578; ЕУ.– Т.4 – С.1225; Збірник на пошану Зенона Кузеля. – Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962; В.Качкан. Зенон Кузеля // Українська журналістика в іменах. Вип. 4. – Львів, 1997. – С.142-148; Ромак Смик. Професор Зенон Кузеля – людина, вчений, громадянин і патріот; Василь Яріш. Українські науковці в Берліні // Українці в Берліні. – Торонто, 1996. – С.101-196; 121-131; УЛЕ. – Т.4 – К., 1995. – С.86.

Олена Ковальчук

КУЛЬЧИЦЬКИЙ Олександр (08.02.1895, м.Скалат, Україна – 30.04.1980, Сарсель, Франція) – історик, філософ, психолог, педагог, наук. діяч.

1913 отримав 8-річну освіту в гімназії у Станіславі, в 1913-1914, 1924-1926 навчався на філос. ф-ті Львівського ун-ту, 1919-1920 – в Сорбонському ун-ті. 1926 у Львівському ун-ті отримав науковий ступінь магістра педагогіки і психології. 1925-1939 - вчитель французької мови і філософії в гімназіях і семінаріях в Золочеві, Коломиї, Львові. 1930 у Львівському ун-ті захистив докт. дис. на тему “Релігія у вченні Ренана” (франц. мовою). З 1924 вів активну публіцистичну діяльність. За низку педагогічно-психологічних праць, які вийшли у серії “Педагогічна бібліотека” видавництва Польського Міністерства освіти, в 1930-1932 отримав дворічну стипендію на навчання на філос. ф-ті Краківського ун-ту. В 1939 – проф. пед. ліцею у Львові, викладав франц. мову, педагогіку і психологію. З 1940 – в Німеччині. В 1945-1958 – проф. УВУ (1962-63 – ректор, 1968-72 – проректор, 1973-79 – декан філос.

ф-ту). З 1951 – у Франції. Сприяв встановленню тісного наук. зв'язку між європейською професурою УВУ та укр. наук. світом США і Канади. Д. чл. НТШ, УВАН, Міжнародної Середземноморської Академії в Палермо, голова (1963-78) наукової ради Товариства сприяння українській науці (Мюнхен).

Автор понад 100 монографій і журнальних статей.

Тв.: Родина в перспективі індивідуальної психології. – Коломия, 1936; Вступ до філософії.– Мюнхен, 1946; Український театр в світлі психоаналізи.– Мюнхен, 1946; Нарис структурної психології.– Мюнхен, 1949; Основи філософії і філософічних наук. – Мюнхен, 1949; Die marxistisch-sowjetische Konzeption des Menschen im Lichte der westlichen Psychologie – Мюнхен, 1956; Геопсихічний аспект в характерології української людини. – Мюнхен, 1956; До методики дослідів над еміграцією. – Мюнхен, 1958; Проблематика „оперативної схеми“ у вивченні української еміграції. – Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962; Введення у філософічну антропологію. – Мюнхен, 1973; Український персоналізм: філософська й етнопсихологічна синтеза. – Мюнхен, 1985.

Літ.: Епс. of Ukr.– V. II. – P.706-707; Єржабкова Блянка. Бібліографія наукових праць Олександра Кульчицького (1895-1980) // Визвольний шлях. – 1981. – №2. – С. 220-229; 1982. – №6. – С. 759-763; №7. – С.865-870; 1983. – №6. – С.730-739; 1985. – №5. – С.612-619; №6. – С. 735-740; Єржабкова Блянка. У століття народження Олександра Кульчицького (1895-1980) // Визвольний шлях. – 1996. – №1. – С. 50-58; – №2. – С. 186-192; Костюкова Яна. Менталітет як запорука розквіту народу // Друг читача. – 1995. – 5 серп.; Монолатій І., Вишиванюк О. Мюнхенська школа історії України. 1946-1991. – Коломия, 2001.

Олена Ковальчук

КУНДЮБА Іван Дмитрович (24.04.1909, с.Тертишники, тепер Носівського р-ну Чернігівської обл. – 20.06.1975, м.Київ) – дослідник історії радянсько-польських відносин, робітничого

і національно-визвольного руху в Європі, д.і.н. (1965), проф. (1966). Із селян.

1932 закінчив Ніжинський ін-т соцвиховання, 1935 – аспірантуру при Акад. історії матеріальної культури (Ленінград). 1935-1941 – працював у вузах Києва. З 1946 працював у МЗС, 1946-1947 - у Франції, в.о. заст.гол. уповноваженого уряду УРСР по репатріації, з 1949 – голова президії Укр. тов-ва культурних зв'язків з закордоном. 1949-1955— зав.каф. історії Київського пед. ін-ту, з 1956 – доц., з 1966 – проф. каф. нової та новітньої історії КДУ. 1964 захистив докт.дис. “Краї панської Польщі і радянсько-польські відносини під час другої світової війни (1939-1945 рр.)”. Брав участь у колект. працях: Дружба і співробітництво народів України і Польщі (К., 1967); Великий Жовтень і міжнародний робітничий і національно-визвольний рух (Львів, 1967) та ін. Автор близько 100 наук. праць.

Тв.: Исторические предпосылки краха панской Польши (1939). – К., 1959; Советско-польские отношения (1939-1945 гг.). – К., 1963;

Літ.: РЕІУ. – Т.2. - К., 1970. – С.534; УІЖ. – 1969. – №9; Там само. – 1975. – №10. – С.160.

Галина Брега

КУРОПАСЬ Мирон Богданович (15.11.1932, Чикаго, США) – дослідник історії українців у США, педагог, політичний і громадський діяч.

Закінчив ун-т у Чикаго. 1973 захистив докт.дис. по темі “Українська спадщина в Америці”. Працював учителем у середніх школах. 1959-1960 – редактор періодичних видань Української Національної молодіжної федерації, 1960-1962 – її президент. 1976-1977 – помічник президента США з етнічних питань. Активний діяч укр. громади США. З 1978 р. – віце-президент Української національної асоціації.

Тв.: The Ukrainians in America. – Minneapolis, 1972; To Preserve a Heritage: The Story of the Ukrainian Immigration in the United States. – New-York, 1984; Історія української імміграції в

Америці. Збереження культурної спадщини. – Нью-Йорк, 1984 (у співавт.); Українські піонери американських прерій: українці в Чикаго й Ілліной. 1890-1948 // Українці в Чикаго й Ілліной в тисячоліття хрещення України. Збірник-довідник. – Чикаго, 1989; The Ukrainian Americans. Roots and Aspirations. 1884-1954. – Toronto; London, 1991.

Літ: Володимир Жила. У боротьбі за українську національну ідентичність // Визвольний шлях – 1994. – №1. – С.107-115; 3 життя українців у світі // Сучасність. – 1976. – №3. – С.124; Там само. – 1977. – №11. – С.124; Chronicle of Current Event // The Ukrainian Quarterly. – 1972. – №1. – P.105; Ukrainian Life in the United States // Там само. – 1976 – №1. – P.100; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.171.

Олена Ковальчук

ЛАНОВИК Богдан Дмитрович (23.07.1936 с. Іванківці, нині Зборівського р-ну Тернопільської обл.) – дослідник соціальної та економічної історії України, проф. (1990), засл. працівник народної освіти. Із сім'ї службовців.

Закінчив іст. ф-т Чернівецького державного ун-ту ім. Ю.Федьковича у 1959. В 1959-1966 працював учителем у сш Івано-Франківської обл., м.Чернівцях, м.Тернополі, зав. відділом Тернопільського обласного краєзнавчого музею. З 1967 – викл., ст. викл. Тернопільського фінансово-економічного ін-ту. Був здобувачем у Львівському ін-ті українознавства ім. І.П.Крип'якевича. Наук. кер. – д.і.н., проф. Ткачук А.Г., канд. дис. “Трудящі західних областей Української РСР в боротьбі за розвиток цукрової промисловості (1939-1969 рр.)” захистив у Львівському держ. ун-ті ім. І.Франка в 1971. Від 1971 – доц., а з 1990 – проф., зав. каф. українознавства Тернопільської академії народного господарства. Гол. редактор щорічника “Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє”. Автор понад 150 наук. праць. Ним підготовлено 8 кандидатів наук.

Тв.: Б.Д.Лановик, М.В.Лазарович. Історія України. – К., 2001р.; Б.Д.Лановик., З.М.Матисякевич, Р.М.Матейко. Економічна

історія України і світу. Підручник. / За ред. Б.Д. Лановика, 5-е видання. – К., 2002; Б.Д.Лановик і ін. Історія української еміграції. / За ред. Б.Д. Лановика. – К., 1997.

Літ.: Хто є хто в українських суспільних науках. – К., 1998. – С.192-193.

Віктор Даниленко

ЛАШКОВ Федір Федорович (25.08(5.09).1858, с. Киперчени Оргіївського пов. Бессарабської губ. – 9(22).12.1917, с. Мамак Сімферопольського пов. Таврійської губ.) – дослідник історії Криму XVII-XIX ст., археограф та архівіст. Народився у родині протоієрея, яка походить з молдавського роду Лашко.

Закінчив Кишинівську духовну семінарію, Новоросійський ун-т в Одесі (1879). Викладав історію та географію в Сімферопольській чоловічій гімназії (1879-1890). Управитель справ Таврійської вченої архівної комісії (1887-1890). За редакцією Л. Видані 1-10 випуски “Вістей Таврійської вченої архівної комісії” (1887-1890). Кандидат у податкові інспектори, податковий інспектор в Одесі (1891-1892). Земський начальник у Бендерському повіті Бессарабської губ. Податковий інспектор у Сімферополі. На поч. XX ст. за кордоном. Повернувся з початком Першої світової війни. Брав участь у роботі VI (1884) і VIII (1890) Археологічного з’їзду в Одесі та Москві. У 1890 запропонував проект архівної реформи, який передбачав державне сприяння губернським архівним комісіям, визнання губернських історичних архівів офіційними установами та ряд ін. заходів. Опублікував ряд архівних документів з історії кримсько-татарського землевладіння XVII-XVIII ст., зовнішніх зв’язків Московської держави і Кримського ханства XVI-XVII ст. та ряд ін. Вбитий бандитами у власному маєтку.

Тв.: Празднование в Симферополе столетия присоединения Крымского ханства к Российской империи. – Симферополь, 1883; Статистические сведения о Крыме, сообщенные каймака-нами в 1783 г. // Записки Одесского

общества истории и древностей. – 1886. – Т.14; Шагин-Гирей, последний крымский хан. – К., 1886 (перевид. Симферополь, 1991); Историческая записка о сооружении в Херсонесе храма св. Равноапостольного князя Владимира и архивные документы, относящиеся к истории сооружения этого храма // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1887. – №5; О пересмотре Черноморского тарифа 1782 г. // Там само. – 1887. – №1; Сельская община в Крымском ханстве. – Симферополь, 1887; О Камеральном описании Крыма 1784 г. // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1887. – №2; Камеральное описание Крыма 1784 г. // Там само. – 1888-1889. – №3-4, 6-8; Архивные данные о бейлыках в Крымском ханстве // Труды VI Археологического съезда в Одессе. – Одесса, 1889. – Т.4; Кн. Г.А.Потемкин-Таврический как деятель Крыма: Краткий очерк по архивным материалам. – Симферополь, 1890; Третья учебная экскурсия Симферопольской мужской гимназии: Симферополь и его окрестности / Сост. Ф.Ф.Лашков. – Симферополь, 1890; Древности Новороссийского края на выставке Императорского Археологического Комитета в Петербурге / / Крым. – 1891. – №76; Описание дел Таврического исторического архива // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1891. – №12; Памятники дипломатических сношений Крымского ханства с Московским государством в XVI и XVII вв., хранящиеся в Московском главном архиве Министерства иностранных дел. – Симферополь, 1891; Исторический очерк Крымско-татарского землевладения // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1894-1896. – №21-25; Сб. документов по истории крымско-татарского землевладения // Там само. – 1895-1897. – №22-26; К вопросу о губернских исторических архивах // Труды VIII Археологического съезда в Москве. – М., 1895. – Т.2.

Лит.: Маркевич А. Памяти Ф.Ф.Лашкова // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1918. – №55; Шарапа В.Ф., Непомнящий А.А. Лашков Ф.Ф. – краевед

Крыма // Матеріали по археології, історії і етнографії Таврії. – Симферополь, 1993. – Вып.3; Непомнящий А.А. Развитие исторического краеведения в Крыму в XIX-начале XX в. – Симферополь, 1995.

Олексій Ясь

ЛЕВ Василь Михайлович (7.02.1903, Старий Янів, Яворівського пов., Галичина (тепер Яворівського р-ну Львів.обл.) – 23.03.1991, Ріджфілд, США) – укр. літературознавець, історик літератури, педагог. Народився у родині священика.

Навчався у народній школі с. Залужне (1909-1914), державній та приватній гімназіях м. Яворова (1915-1922), Львівському таємному ун-ті (1922-1923) та Львівському ун-ті (1923-1928). Захистив докт. дис. “Крехівський Апостол” – пам’ятка мови з XVI ст.” у Львівському ун-ті (1930). Викладав в учительській семінарії “Рідної школи”, гімназії сестер Василіанок та гімназії Малої семінарії у Львові. Лектор укр. мови у Львівському ун-ті та пед. ін-ті у Львові (1937-1939). Доц. Львівського пед. ін-ту (1941). Викладав в укр. гімназіях у Львові, Криниць та Відні (1942-1944). На еміграції з 1944. Проф. старослов’янської мови та палеографії Греко-католицької духовної семінарії у Гіршбергу (Баварія) та УВУ в Мюнхені. З 1950 – у США. Працював в бібліотеці НТШ (1950-1952). Викладав у коледжі Св. Василя у Стемфорді (1952-1958). Голова Делегатури УВУ у США (1956-1982). Проф. історії Європи та європейських мов у жіночому коледжі “Мерівуд” (1958-1972). Проф. славістики (1963-1985) та декан філософсько-гуманітарного ф-ту Українського католицького ун-ту ім. Св. Климентія в Римі (1972-1975). Автор праць з історії укр. літератури XIX-XX ст., іст. бібліографії, історії Тернопільщини та наук. т-в і інституцій. Здійснив літературну редакцію 9-ти томного видання творів Гренджі-Донського. Редагував “Збірник на пошану 70-річчя народин Романа Смаль-Стоцького” (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1963).

Тв.: Український переклад Хроніки Мартина Бельського // Праці українського наукового ін-ту. – Варшава, 1935. – Т.29; Лексика поезій ранньої Шевченкової творчості // Праці Шевченківської конф. – Авгсбург, 1946. – № 4; Іван Франко як учений // Семінарські вісті. – Гіршберг (Баварія), 1946. – №2; Нарис граматики церковнослов'янської мови. – Стемфорд, 1956; Бібліографія наукових і публіцистичних праць проф. д-ра Романа Смаль-Стоцького // ЗНТШ. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1963. – Т.177; Іван Котляревський, 1769-1838 // Календар-альманах “Провидіння” на рік 1969. – Філадельфія, 1969; П'ятдесятиліття УВУ // Укр. книга (Філадельфія). – 1971. – №3; Сто років праці для науки й нації: Коротка історія Наукового товариства ім. Шевченка. – Нью-Йорк, 1972; Богдан Лепкий, 1872-1941: Життя і творчість. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1976.

Бібліогр.: Рудницький Л. Василь Лев – невтомний науковець і педагог: Біогр.нарис: Список важливіших друкованих праць // Зб. праць і матеріалів на пошану Василя Лева (1903-1991) / Відп. ред. Є.Федоренко. – Львів; Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1996.

Літ.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975; Василь Лев (некролог) // Свобода. – Джерсі-Сіті, 1992. – 18 берез. – №52; Зб. праць і матеріалів на пошану Василя Лева (1903-1991) / Відп. ред. Є.Федоренко. – Львів; Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1996; Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1997. – Вип.4.

Олексій Ясь

ЛЕГОЦЬКИЙ (LENOCZKY) Тиводар (05.10.1830, м.Фіуме, Югославія – 25.11.1915, м.Мукачево) – дослідник проблем археології, історії й етнографії Закарпаття та Угорщини, юрист, етнограф, організатор музейної справи, перекладач.

Із сім'ї словацьких переселенців, яка згодом повернулася у Словаччину, де у м. Ружомберек Л. закінчив гімназію. 1847 вступив на юр. ф-т Кошицької акад., яку закінчив 1851. З 1852 працював у суді, 1855 переїхав до Мукачева. Працюючи юрисконсультom графа Шенборна, зацікавився дослідженням археології, історії й етнографії Закарпаття та Угорщини. З 1860 – член Угорського етнографічного т-ва та Археологічної комісії, з 1867 – член її правління. Багато зусиль віддав створенню власної археологічної колекції, яка стала найбільшою в Австро-Угорщині. На виставці, присвяченій VIII Міжнародному археологічному конгресу (Будапешт, 1876), було представлено 528 експонатів з неї. (На основі останньої 1924 в Мукачеві було відкрито іст.-краєзнавчий музей його імені). 1909 організував у Мукачеві Музейне т-во. З 1877 протягом 12 сезонів проводив археологічні розкопки. Відкрив давньослов'янські пам'ятки у Верхньому Потиссі, що дозволило датувати присутність слов'ян у Тисо-Дунайській низині ще III-V ст. н.е., а також ремісничі центри кельтських поселень II-I ст. до н.е. в урочищі Галліш Ловачка біля Мукачева. Результати археологічних досліджень були опрацьовані у 2-томній монографії “Adatok hazánk archeológiájához, különös tekintettel Beregmegyere”. [“Матеріали до археології нашої батьківщини, особливо стосовно комітату Берег” (Munkacs, 1892-1912)]. Завдяки знанню укр., угор., слов., нім. та латин. мов опрацьовував іст. мат. і док. архівів багатьох міст Австро-Угорщини і на цій основі виклав комплекс питань історії Закарпаття від найдавніших часів до XX ст. в 3-томній праці “Монографія про Комітат Берег” (“Beregvármegye monográfiája”. – Ungvár, 1881-1882). Праця Л. “A beregmegyei görög-katholikus lelkészség története a XIX. század végeig” [“Історія греко-католицької церкви Березького комітату до кінця XIX ст.”, 1904] присвячена історії виникнення, становлення і розвитку релігійних вірувань закарпат. русинів та зв'язку релігійних відносин з антигабсбурзькими війнами трансильванських князів. Уклав і переклав угор. мовою збірки “Угроські народні пісні” (Magyar-ozos népdalok” – Sarospatok, 1864), “Словацькі народні пісні” (“Tot népdalok”. – Pest, 1866) та “Угро-

руські прислів'я" [Magyar – orosz közmondások // A Kisfaludi Tarsaság évlapjai. – 1876. – №12]. Автор 8 іст. та 3 етнограф. монографій, загалом – бл. 300 наук. статей і публікацій.

Тв.: Воловець: Історія міста // Бджілка. – 1995. – №4-5; Історичні колоски: Визначні пам'ятки природи та історії. – Ужгород, 1997.

Літ.: Лелекач М., Гарайда І. Загальна бібліографія Підкарпаття. – Унгвар, 1943. – С.123-124; Штернберг Я. Перший збірник українських народних пісень угорською мовою // Тези та повідом. до наук.конф., присвяч. 45-річчю Угор. Нар. Республіки. – Ужгород, 1964. – С.123-131; Нудьга Г.А. Українська пісня в Угорщині // Нар.творчість та етнографія. – 1966. – №5. – С.87-91; Штернберг Я. Первый сборник украинских народных песен на венгерском языке // Штернберг Я. Мир поэзии и дружбы (Поиски и находки). – Ужгород, 1979. – С.177-187; Рудловчак О. Біля джерел сучасності. – Пряшів, 1981; Тези народознавчої наук.-практ.конф., присвяч. 160-річчю від дня народження Тиводара Легоцького (26-27 жовт.1990 р.). – Мукачево, 1990; Данилюк Д., Ткачук О. Проблеми історії середньовічного Закарпаття в науковій спадщині Т.Легоцького // Acta Hungarica. – IV-V. Evf. – Uzshorod, 1993-1994. – С.93-99; Пагирия В. Археолог Теодор Легоцький // Пагирия В. Мукачево і мукачівці. – Ужгород, 1994; Разгулов В. Музей им.Легоцкого // Карпатская панорама. – 1995. – №3. – С.3; Федака П. Пам'ять рідної землі. – Ужгород, 1996. – С.97; Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах. – Ужгород, 1997. – С.240-247; Діячі історії, науки і культури Закарпаття. – Ужгород, 1997. – С.62; Балагурі Е. та ін. Історія Мукачева. – Т.1. – Ужгород, 1998. – С.213-216.

Галина Герасимова

ЛЕЛЕКАЧ Микола Михайлович (19.12.1907, м.Коритняни, тепер Ужгородського р-ну Закарпатської обл. – 06.09.1975, м.Ужгород) – дослідник проблем соц., політ. й екон. розвитку Закарпаття у XIV–XV ст., зв'язків краю з Наддніп'

рянською Україною та Росією в XVII–XVIII ст., к.і.н. (1959), доц. (1947). З робітників.

Закінчив філос. ф-т Празького ун-ту (1934). Служив у чехословацькій армії (1934-1936). Працював у земському архіві Підкарпатської Русі (1936-1938). 1942-1944 – викл. Ужгородської учительської семінарії. 1944 – мобілізований в угор. армію і відправлений на Східний фронт. Потрапивши у полон, перейшов на бік Червоної армії. Після демобілізації (вересень 1945) став дир. Закарпатського обл. держ. архіву (Ужгород). З січня 1946 – ст. викл., доц. (з 1947), зав. каф. загальної історії (1948-1956) УжДУ. В 1959 захистив канд. дис. “Проблеми історії Закарпаття феодально-кріпосницької епохи XI–XVIII ст.”. Викладав студентам історію стародавнього світу, півд. та зах. слов’ян, джерелознавство, історіографію загальної історії тощо.

Автор наук. праць з історії та культури Закарпаття, краєзнавчих заміток та бібліогр. досліджень, створених на основі архівних джерел, а також документів, опублікованих латин., нім., фр., угор., чеськ., рум. і польс. мовами. Разом з І.А.Гарайдою видав “Загальну бібліографію Підкарпаття” (Ужгород, 1943). Був співавтором тому “Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область” (К., 1969).

Тв.: Руська шляхта на Підкарпатській Русі: (Шляхта Ужанської Крайни) // Підкарпатська Русь. – Ужгород, 1936. – Р. XII–XIII. – С.6-13; Штолові доходи греко-католицьких священиків в бувшій Ужгородській жупі до р.1730 // Наук. зб. т-ва “Просвіта”. – Ужгород, 1937. – Р. XII. – С.138-141; Нові причинки до політичної діяльності Адольфа Добрянського // Там само. – 1938. – Р. XIII–XIV. – С.160-164; Зейкані: (До історії фамілії Зейканів) // Зоря-Најnal. – Ужгород, 1942. – Ч.1-2. – С.35-42; Выбор из старого руського письменства Підкарпаття (от найдавніших початков до середини XIX в). – Ужгород, 1943 (у співавт.); Загальна бібліографія Підкарпаття. – Унгвар, 1943 (у співавт.); Про приналежність Закарпаття до Київської Русі в X–XI ст. // Наук. зап. УжДУ. – Ужгород, 1949. – Т.II. – С.28-39; Культурні зв’язки Закарпаття з Україною і Росією в XVII–XVIII

ст. // Там само. – 1954. – Т.IX. – С.141-164; Процес закріпачення закарпатського селянства в XIV-XV ст. // Там само. – 1957. – Т.XXIX. – С.3-38.

Літ.: Божук Г.В., Пальок В.В. Відзначення 60-річчя з дня народження М.М.Лелекача // УДЖ. – 1968. – №2. – С.157-158; Довганич О., Анталовці Л. Микола Лелекач // Педагоги-науковці [Ужгород. держ. ун-ту]. – Ужгород, 1997. – Ч.I. – С.65-70.

Микола Олашин

ЛЕОНТОВИЧ Володимир Миколайович (Псевд. В.Левенко; 24.07(6.08).1866, хутір Оріховщина, с.Матяшівка Лубенського пов. Полтавської губ. – 10.12.1933, м.Прага, Чехо-Словаччина) – дослідник проблем археології, історії козацько-старшинських родів, землеволодіння в Україні, укр. гром.-пол. діяч, письменник. Походив з давнього козацького, згодом дворянського роду на Полтавщині. Син поміщика, штаб-ротмистра Охтирського гусарського полку.

Навчався в Лубенській та Прилуцькій гімназіях, а потім – на юр. ф-ті Московського ун-ту, який закінчив у 1888. Ще в студентські роки, захопившись археологією, разом із своїм старшим братом 1887-1889 здійснив розкопки трьох курганів у Старобільському повіті на Харківщині. Колекцію знахідок доби бронзи, здобутих під час цих робіт, брати подарували Лубенському музею К.М.Скаржинської. Пізніше (в кінці XIX – на початку XX ст.) В.М.Леонтович ще не раз поповнював експозицію цього музею рідкісними археологічними знахідками й унікальними документами. Тому К.М.Скаржинська вважала його повноправним “співробітником музею”. У 1906 колекція старожитностей братів Леонтовичів була передана Полтавському губернському земству (нині вона зберігається у Полтавському краєзнавчому музеї). Успішно захистивши (на початку 90-х XIX ст.) дисертацію на іст.-юр. тему “Історія землеволодіння в Україні від повстання Богдана Хмельницького до введення кріпацтва царицею Катериною II”, дістав науковий ступінь кандидата права.

З 1891 і до першої світової війни – активний діяч земських установ на Полтавщині. Меценат укр. науки і культури, зокрема, матеріально забезпечував видання газ. “Громадська думка” (1906), яка згодом прибрала назву “Рада”. Співробітничав у ж. “Киевская старина” і “Літературно-науковий вісник”, фінансував і редагував часопис “Нова громада” (1906). З 1915 брав участь у роботі Комітету Союзу міст Південно-Західного фронту. Активний учасник національно-державного відродження України (1917 – 1919). З 1919 – в еміграції у Болгарії, Сербії, Німеччині, згодом у Чехії (Празі).

Автор багатьох маловідомих нині літературних, публіцистичних, наук.-іст. та мемуарних творів (“Солдатський розрух” (1891), “Пани і люди” (1893, 1929), “Старе і нове” (1900, 1913, 1914), “Хроніка Гречок” (1931, 1994), “Спомини утікача” (1922) й ін.).

Тв.: Спогади про мої зустрічі з українськими діячами старшого покоління // З минулого. Збірник. – Варшава, 1938. – Т.1. – С.71-99; Хроніка Гречок. Історія козацько-старшинського роду. – Львів, 1994.

Літ.: Ванцак Б. “Немає на землі кращого куточка...” До 60-річчя від дня смерті В.М.Леонтовича // Лубенщина. – 1993. – 26 серп.; Єременко Л. Повертаються вигнанці в Україну // Леонтович В. Хроніка Гречок. – Львів, 1994. – С.3-4; Нестуля О. Біля витоків державної системи охорони пам’яток культури в Україні. – К.; Полтава, 1994. – С.150; Довідник з історії України. Т.2. – К., 1995. – С.152; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С.115-116; Супруненко О.Б. Археологічні дослідження братів Леонтовичів // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб.статей. Вип.6. – К., 1999. – С.293-297; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) / Історія в школі. – 2000. – № 4. – С.32-33;

Іконогр.: ЕУ. – Т.4. – К., 1996. – С.1285.

Геннадій Стрельський

ЛИТВИНЕНКО Віталій Федосійович (05.11.1937, с. Велика Білозерка Велико-Білозерського р-ну Запорізької обл.) – дослідник історії освіти, д.і.н. (1985), проф. Із селян.

1956-1958 – на комсомольській роботі. 1958-1963 навчався на іст.-філос. ф-ті КДУ. 1966-1968 – в аспірантурі. 1969 захистив канд. дис. “Діяльність партійних організацій України по ідейно-політичному вихованню робітничої молоді у 1959-1965 рр. (на матеріаліх Донбасу)” (наук. кер. - д.і.н., проф. М.М.Матвійчук). З 1963 – викл. Луганського машинобудівного ін-ту (нині – Східноукраїнський держ. ун-т); з 1978 – зав. каф. українознавства цього ж закладу. 1985 в КДУ захистив докт. дис. “Діяльність КПРС в умовах розвинутого соціалізму по вихованню радянської молоді в дусі непримиренності до буржуазної ідеології (на матеріалах парторганізацій України)”. Автор бл. 70 праць.

Тв.: КПРС - вихователь комуністичної ідейності молоді. З досвіду діяльності парторганізацій України. – К., 1978; Великий Жовтень і комуністичне виховання студентської молоді. – М., 1979 (у співавт.); Виховання ідейної переконаності радянської молоді. – К., 1980; Ніхто не забутий, ніщо не забуто. – Луганськ, 1996 (у співавт.); Деякі проблеми формування історичної свідомості студентської молоді // Вісн. Східноукр. держ. ун-ту, 1996. – №1 (у співавт.).

Літ.: Анкета Литвиненка В.Ф.

Петро Бондарчук

ЛИТВИНЧУК Анатолій Іванович (20.02.1941, с. Лотово Люблінського воєводства, Польща) – дослідник економічної історії та історії культури, к.і.н. (1978), проф. (1994). Із селян.

1958-1965 навчався на іст.-філол. ф-ті Луцького пед. ін-ту. 1963-1967 – вчитель у Вербській середній школі-інтернаті; 1967-1975 – на комсомольській роботі. 1975-1978 навчався в Акад. сусп. наук (Москва). 1978 захистив канд. дис. “Робітничий клас і становлення економічного співробітництва СРСР з європейськими країнами соціалізму. 1944-1950 рр.”. 1978-1983 – на партійній роботі. З 1983 – ректор Рівненського ін-ту

культури. Автор бл. 80 праць. Упорядкував хрестоматію "Історія України". У 4-х частинах. – К., 1996-1997.

Тв.: Борьба партии и рабочего класса за восстановление и развитие народного хозяйства СССР (1943-1950 гг.). – М., 1978 (у співавт.); Экономическое сотрудничество СССР с европейскими странами народной демократии в годы четвертой пятилетки // История СССР. – 1978. – №1; Сотрудничество Ровенского института культуры с предприятиями агропромышленного комплекса // Научно-технический прогресс и вузы культуры: Сб. – К., 1986; Экономическая помощь СССР странам Центральной и Южно-Восточной Европы на заключительном этапе войны // 40 лет Великой Победы. – М., 1987; Традиції – вагомий чинник формування творчої особистості // Національне виховання: формування світогляду і духовних цінностей студентської молоді. – Рівне, 1996.

Літ.: Анкета Литвинчука А.І.; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.283.

Петро Бондарчук

ЛОЗИНСЬКИЙ Михайло Михайлович (30.07.1880, с.Бабине, тепер Бабин-Зарічний Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 03.11.1937, урочище Сандормох, біля Медвежегорська, Карелія) – дослідник проблем історії народних рухів в Україні у ХУІІІ ст., історії революційного руху початку ХХ ст. та історії Галичини, укр. гром.-пол. діяч, дипломат, публіцист, літературознавець, юрист. (Літ. псевд.: М.Закордонний, М.Михайленко, Радикал й ін.).

Після закінчення гімназії (1900) навчався на юр. ф-ті Львівського (1900) і Віденського ун-тів (1901-1903). Згодом жив у Цюриху (Швейцарія). Повернувшись до Львова, з початку 1906 співпрацював як кореспондент у київському укр. часописі "Громадська думка" (згодом "Рада"), з середини того ж року був редактором львівського часопису-щоденника "Діло". Активний учасник національно-державного відродження України

(1917–1920). З лютого 1920 жив у Гейдельберзі, активно займаючись науковою роботою.

В 1921-1927 М.М.Лозинський – проф. міжнар. права та історії укр. політичної думки УВУ (у Відні та Празі). В кінці 1923 встановив зв'язки з представниками радянського дипломатичного корпусу у Празі. Під впливом постійних контактів з ними, а також “радянської” пропаганди в пресі політичні погляди М.М.Лозинського еволюціонізували у бік націонал-комунізму й радянської державності. В праці “Уваги про українську державність” (Відень, 1927) стверджував, що “Радянська Україна стає національним і державним центром всіх українських земель, основою для здійснення соборної української державності”. У 1927 з дозволу радянського уряду повернувся до УСРР. Очолював каф. права в Ін-ті нар.госп-ва в Харкові (1928-1930). Автор наук.-іст., публіцист. і мемуарних творів. Чимало його досліджень присвячено життю і творчості видатних постатей українського духовного відродження: Т.Шевченка, І.Франка, М.Драгоманова, М.Павлика й ін.

В березні 1933 був заарештований за звинуваченням у належності до т.зв. “Української Військової організації”, а у вересні того ж року – засуджений до 10 років “виправно-трудових” таборів. Пізніше був звинувачений у створенні вигаданої “контрреволюційної” організації “Всеукраїнський центральний блок” та засуджений до розстрілу (9 жовтня 1937). Вирок виконано 3 листопада 1937. Реабілітований посмертно (у вересні 1957).

Тв.: Гайдамащина: Із історії народних рухів на Україні в 18-му ст. – Львів, 1906; Становище польських і великоруських соціалістичних партій до українського питання (1906), Польський і руський революційний рух і Україна (1908), Автономія країв в австрійській конституції (1912), Духовенство і національна культура (1912), Поділ Галичини (1913), Утворення українського коронного краю в Австрії. – Відень, 1915; Галичина в життю України (1916), Українська Галичина – окремий коронний край. – Львів, 1915; Галичина на Міровій конференції в Парижі. – Кам'янець, 1919; Галичина в рр. 1918-1920. Розвідки і матеріали.

– Відень, 1922; Нью-Йорк, 1970; З французької політичної літератури про Україну й Польщу. – Париж, 1925; У десятиріччя галицької революції: факти і спроба оцінки (1928).

Літ.: Осадчук С. Хто він, доктор права М.Лозинський // Віче. – 1999. – №8. – С.102-112; Рубльов О.С.Шляхами на Соловки: радянське десятиріччя Михайла Лозинського // УДЖ. – 1997. – №4, 5, 6; 1998. – №1; Качкан В. Повернення Михайла Лозинського // Історичний календар'97. – К., 1996. – С.34-35; Сухий О.М. Михайло Лозинський: вчений, громадський діяч, політик. – Львів, 1995; Довідник з історії України. – Т.2. – К., 1995. – С.174-175; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.). Біографічний словник // Історія в школі. – 1998. – №10. – С.42; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.). – К., 2000. – С.19-20.

Іконогр.: Довідник з історії України. – Т.2. – К., 1995. – С.175.

Геннадій Стрельський

ЛОСЬКИЙ Кость Володимирович (28.01.1874, С.Петербург – 14.10.1933, м.Прага, Чехословаччина) – дослідник проблем національно-визвольних змагань 1918–1920, античної історії, укр. гром.-пол. діяч, публіцист, правник, дипломат.

Закінчив іст. та юр. ф-ти у Варшаві та Петербурзі. Служив в урядових установах на Холмщині. Організував там “Просвіту” (1905), видавав газ. “Буг”. Активний учасник національно-державного відродження України (1917–1920).

З 1920 – в еміграції у Чехо-Словаччині, де займався переважно науковою і викладацькою діяльністю: був проф. римського права та античної історії, деканом ф-ту права й суспільних наук (1927-1928) і проректором (1929–1930) УВУ в Празі. Д. чл. НТШ, автор багатьох наукових праць з проблем історії.

Тв.: Украинский вопрос: Россия и Антанга (1918); Нарис Римської історії (1919); Історія джерел римського права (1921); Короткий нарис Грецької історії (1921).

Літ.: Довідник з історії України. – Т.2. – К., 1995. – С.175; ЕУ. Словникова частина. – Т.4. – К., 1996. – С.1378; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.101; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920рр.). Біографічний словник (К-Л) // Історія в школі. – 1998. – №10. – С.42-43; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.). – К., 2000. – С.20.

Геннадій Стрельський

ЛУЗИК Кирило Степанович (1939, м.Псков, Росія – 03.05.1995, Київ) – дослідник проблем расових і національних відносин у зарубіжних країнах, педагог, д.і.н. (1982), проф. Із службовців.

1957-1962 навчався на іст.-філос. ф-ті КДУ. 1963-1965 – аспірант КДУ. 1967 захистив канд. дис. “Обострение негритянской проблемы в Соединенных Штатах Америки в 1955-1963 гг.”. У 1965-1968 – інспектор відділу викладання сусп. наук Мінвузу УРСР; 1968-1977 – ст. викл., доц. КПІ; 1977-1984 – зав. каф. наук. комунізму Київського ін-ту легкої промисловості; 1984-1995 – зав. каф. наук. комунізму й каф. політології КІНГУ (нині - Київський держ. екон. ун-т). 1982 у КДУ захистив докт. дис. “Социально-экономическое положение национальных меньшинств в индустриально-развитых капиталистических странах в период развертывания научно-технической революции (2-я половина 1950-х - 1970-е годы)”. Автор понад 30 праць.

Тв.: Положение негров в США (1950-1960 гг.). – К., 1969; Реакционные силы США в борьбе против негритянского движения. – К., 1971; США: Научно-техническая революция и положение расовых меньшинств. – К., 1976; НТР и проблема

національних меншинств в країнах капіталу. – М., 1976; Два світа – два національні політики. – К., 1986; Соціалізм і расове рівність народів // Проблеми суспільних наук. Вип.28. – К., 1976; Проблеми національних меншинств в капіталістических країнах // Соціалізм: теорія і практика. – 1977. – №2.

Літ.: Анкета Лузика К.С.

Петро Бондарчук

ЛУКАШЕНКО Анатолій Аврамович (29.05.1934, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., педагог, к.і.н.(1967), доцент (1971). 3 робітників.

Працював токарем з-ду ім.Артема м.Києва, служив у Радянській армії. В 1961 закінчив іст.-філос. ф-т Київського ун-ту. 1963-1966 навчався в аспірантурі Київського держ. пед. ін-ту. Наук. кер. – д.і.н., проф. І.П.Бакуменко. 1967 в Київ. ун-ті захистив канд. дис. “Комуністична партія в боротьбі за підготовку і перепідготовку вчительських кадрів в період семирічки (на матеріалах УРСР. 1959-1965)”. У 1966-1969 – асистент Київського ун-ту, 1969-1971 – доц. КДП, 1971-1973 – доц. Вищої парт. школи при ЦК КПУ, 1973-1991 – зав. каф. політичної історії УВШ МВС СРСР, 1994-1995 – Головний психолог Управління по роботі з особовим складом Головного Управління кадрів МВС України, 1995-1999 – зав. каф. суспільних дисциплін КІВС, з 1999 – зав. каф. суспільних дисциплін Київської держ. академії водного транспорту. Опублікував понад 70 праць з історії загальноосвітньої школи України (1959-1965); підготовки і перепідготовки вчительських кадрів і кадрів для органів внутрішніх справ, організації навчально-виховного процесу, з історії України та історії держави і права України, організації самостійної роботи студентів по вивченню суспільних дисциплін.

Тв.: Педагогічні училища України в роки семирічки // УІЖ. – 1967. – №6; Розвиток педагогічних вузів. – К., 1967; Діяльність КП України по перепідготовці вчительських кадрів (1959-1965).

– К., 1967; Наукові основи активізації пізнавальної діяльності слухачів вищих навчальних закладів МВС. – К., 1989; Духовна культура пенітенціарного персоналу – проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К., 1997; Петро Могила – Київський і Галицький митрополіт. Бібліограф. покажчик. – К., 2002.

Літ.: Анкета Лукашенка А.А.

Любов Шепель

ЛУКОМСЬКИЙ Георгій Крескентійович (1884, м.Калуга, Росія – 1952, Франція) – дослідник архітектурних пам'яток старовини, історії мистецтва, мистецтвознавець, архітектор-художник, краснавець.

В 1903–1913 навчався в Орловській школі малюнка Сичова, Петербурзьких класах живопису й малюнку Гольдבלата, Казанській худ. школі, в 1915 закінчив Петербурзьку худ. Академію. 1901, проживаючи у Казані, входив до гуртка любителів прекрасного, займався описом та обмірами місцевих пам'яток історії й культури. 1907 переїхав до Москви, де продовжував вивчати техніку малюнка в майстерні К.Юона. Праці Л. про пам'ятки Кам'янка-Подільського, Чернігова, Києва, Львова, про Вишневецький замок на Тернопільщині, Батуринський палац публікувалися у періодичних виданнях “Старые годы”, “Зодчий”, “Апполон”.

Предметом його досліджень стали також архітектурні пам'ятки і садиби Волині, Галичини, Харкова.

З 1918 очолював в Києві архітектурний відділ при Всеукраїнському комітеті охорони пам'яток історії й старовини. За його ініціативою було проведено реєстрацію архітектурних пам'яток Києва (описано понад 160 будівель), багато з яких згодом було знищено.

1919 призначений наук. охоронцем колекції Б.І. та В.М.Ханенків (нині Музей імені Богдана та Варвари Ханенків), доклав багато зусиль для збереження їх збірок, розробив методичну систему розміщення експонатів, провів інвентаризацію й наук. опис останніх.

На початку 20-х виїхав за кордон. Проживав у Константинополі, Венеції, Берліні. Оpubлікував ряд праць з історії мистецтва, про укр. митців.

Тв.: Украинское барокко. – СПб., 1911; О древнерусском зодчестве Чернигова. – СПб., 1912; Несколько памятников архитектуры в Козельце. – СПб., 1912; О новом и старом Киеве. – СПб., 1913; Прогулки по старому Львову. – СПб., 1915; Галиция и ее старина. – Петроград, 1915; Старинные усадьбы Харьковской губернии. – Петроград, 1917; Луцкий замок. – Петроград, 1917; Нарбут и его жизнь и искусство. – Берлін, 1923; Киев. Церковная архитектура. – Берлін, 1923; Музей Ханенко. – Берлін, 1925; История современного русского искусства. – Берлін, 1945.

Літ.: Маковский С. Георгий Крескентьевич Лукомский // Сполохи. – 1922. – №4; Голлербах Э. Г.К.Лукомский. – Казань, 1927; Киркевич В.Г. Г.К.Лукомский // Русское зарубежье. Золотая книга эмигрантов. Первая треть XX века. Энцикл. биогр. слов. – М., 1997. – С.374-375; Киркевич В.Г. Из рода Гедиминовичей // Украина. – 1992. – №7.

Руслана Маньковська

ЛУЧИЦЬКИЙ Іван Васильович (1854, Кам'янець-Подільський – 1918) – дослідник в галузі нової історії, аграрних відносин у Франції XVIII ст., історії релігійних війн.

У 1866 закінчив іст.-філол. ф-т Київ. ун-ту. 1870 – приват-доцент ун-ту. 1871 – захистив у Казанському ун-ті магістерську дис. “Феодальна реакція у Франції XVI ст.”. 1877–1907 – проф. Київського ун-ту. Працював в архівах Франції (1871–1876).

1907 – депутат третьої Державної думи від Києва. Переїхав до Петербурга, викладав у Петербурзькому ун-ті. Редактор “Киевской старины”, газ. “Киевские отклики”, “Свобода и право”.

З його іменем пов'язане перетворення Києва на один з центрів викладання і вивчення нової історії, у Київ. ун-ті створив

наукову школу. Чл. – засновник УНТ. Як історик здобув світове визнання.

Тв.: Следы общинного землевладения в Малороссии.– 1881; Сябры и себринное землевладение.– 1889; Збірник документів з історії землеволодіння на Лівобережній Україні.– 1885.

Літ.: Онопрієнко В., Реєнт О., Щербань Т. Українське Наукове Товариство 1907–1921 роки. – К., 1998. – С.230-231.

Оксана Янковська

ЛЯХОВИЧ Микола Васильович (30.08.1926, с.Бояни Новоселицького р-ну Чернівецької обл.) – дослідник історії Румунії, міжнародного робітничого руху, зовнішньої політики країн Півд.-Сх. Європи, д.і.н. (1987), проф. (1992). Із селян.

1949-1953 навчався на іст. ф-ті Чернівецького ун-ту. Одночасно 1949-1953 – на комсомольській роботі. 1961 в Акад. сусп. наук при ЦК КПРС захистив канд. дис. “Економічне, політичне й ідеологічне співробітництво Румунії з соціалістичними країнами. 1945-1956 рр.”. 1957-1967 – на партійній роботі; 1967-1992 – проректор по навчальній частині Чернівецького ун-ту, з 1992 - проф. каф. нової та новітньої історії. 1987 в Ін-ті історії АН УРСР захистив докт. дис. “Робітничий рух у Румунії в роки світової економічної кризи 1929-1933 рр.”. Автор 3 монографій і бл. 170 статей.

Тв.: На подъеме. – М., 1957; Социалистический интернационализм – незыблемая основа взаимоотношений между социалистическими странами. – Фрунзе, 1961; Экономическая ситуация в Румынии в годы мирового экономического кризиса 1929-1933. – М., 1978; Борьба железнодорожников и нефтяников Румынии в феврале 1933 г. – М., 1983; Против наступления капитала и реакции: Революционная борьба пролетариата Румынии в годы мирового экономического кризиса 1929-1933 г. – Львів, 1987.

Літ.: Анкета Ляховича М.В.

Петро Бондарчук

МАКСИМОВИЧ Георгій Андрійович (20.04(2.05).1877, Чернігівська губ. – ?) – дослідник історії України-Гетьманщини XVIII ст. та Малоросійської колегії.

Початкову освіту здобув у Чернігівській та Ялтинській гімназіях. Навчався в Московському, С.-Петербурзькому та Київському ун-тах. Наставник-викладач Ніжинського іст.-філол. ін-ту та гімназії кн. Безбородька. Проф. Київського та Сімферопольського ун-тів, Північно-Кавказького пед. ін-ту в П'ятигорську. Співробітник Харківського науково-дослідного ін-ту історії укр. культури ім. Д.Багалія (20-і роки). Репресований у 30-і роки.

Тв.: Обучение грамоте и воинской экзерциции в Старой Малороссии в конце XVIII-го века (По делу архива Харьковского историко-филологического общества. Черниговский отд. № 2413) // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – К., 1912. – Кн.23; Деятельность гр. П.А.Румянцева-Задунайского по управлению Малороссией. – Нежин, 1913; Выборы и указы в Малороссии в Законодательную Комиссию 1767 г. – Нежин, 1917; Чернігівські мемуаристики. С.Русова. Мої спомини. М.Грінченкова і А.Верзілов. Чернігівська українська громада // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – К., 1929. – Кн.25.

Літ.: Историко-филологический институт кн. Безбородько в Нежине. 1901-1902. Преподаватели и воспитанники. – Нежин, 1913; Дубровський В.В. Мій учитель – проф. Г.А.Максимович // Укр. історик. – 1964. – № 4.

Олексій Ясь

МАЛИНОВСЬКИЙ Оникій (Йоаникій) Олексійович (17.11.1868, м.Острог Волинської губ., тепер Рівненської обл. – 12.01.1932, м.Київ) – дослідник історії права, учений-юрист, історик, гром. діяч. Народився у сім'ї ремісника.

Навчався в Острозькій гімназії, потім – у колегії П. Галагана в Києві та на юр. ф-ті Київського ун-ту св.Володимира. Після закінчення ун-ту (1892) працював викладачем законодавства в

Київському кадетському корпусі й приватним учителем. У 1895-1899 – стипендіат для підготовки до професорського звання кафедр російської історії Київського ун-ту. В 1899-1911 працював проф. права Томського ун-ту, став доктором права, захистивши дис. на тему “Рада Великого княжества Литовского в сравнении с боярской думой древней Руси” (праця була видана у Томську в двох частинах у 1904 і 1912 рр.).

Важливим підсумком наукової діяльності вченого в той період стало дослідження “Кровавая месть и смертные казни”, що вийшло у двох томах (Томськ, 1908-1909). Вчений гостро засуджував застосування смертної кари, вважаючи її проявом нецивілізованості. Ці ж думки він розвивав у книзі “Русские писатели-художники о смертной казни” (Томськ, 1910). В умовах реакції, що настала після придушення революції 1905-1907, ці й інші наукові праці О.Малиновського мали значний суспільний резонанс і були своєрідним протестом проти каральної політики царського уряду. Через це у 1911 власті звільнили його з роботи та притягли до кримінальної відповідальності. Лише загальна амністія, оголошена в зв’язку з 300-річчям дому Романових, врятувала О.Малиновського від ув’язнення. В 1913 йому дозволили обійняти посаду проф. історії права у Варшавському ун-ті.

Ім’я О.Малиновського, як авторитетного вченого, було добре відоме у наукових колах України. Восени 1918, коли велася робота по заснуванню УАН, планувалося обрати його до її складу. Однак, воєнні дії в Україні завадили це зробити.

Влітку 1919 працював в управлінні народної освіти “Особливої наради при Головнокомандуючому збройними силами Півдня Росії” (денікінського цивільного уряду). За діяльність на цій посаді, а також антибільшовицькі публікації, зокрема виступи проти “червоного” терору, у червні 1920 був заарештований чекістами і засуджений до Івановських “виправних” таборів, де перебував до квітня 1925.

В червні 1925 О.Малиновського було обрано д.чл. ВУАН. Він очолював Комісію по вивченню звичаєвого права України, секцію кримінального права у Комісії радянського права, Т-во

правників при ВУАН, був активним співробітником Комісії по вивченню історії західноруського та українського права, Археографічної комісії й інших академічних установ.

З'явилися друком його нові наукові праці “Кара і засоби соціального захисту” (1926), “Радянські виправно-трудові установи, порівнюючи з буржуазними тюрмами” (1928), “Про студії над злочинами та злочинністю” (1928), а в 1929 – монографія “Стародавній державний лад східних слов'ян і його пізніші зміни”.

Коли після сумнозвісного процесу “Спілки визволення України” у ВУАН розпочалася масова “чистка кадрів”, О.О.Малиновського затаврували як “великодержавника, який у радянський час прагнув позбутися, але все ж не позбувся хибних методологічних підходів”. Влітку 1930 його виключили зі складу д.чл. Академії й звільнили з роботи, залишивши без будь-яких засобів до існування. Так у злиднях та забутті О.О.Малиновський прожив ще трохи більше року. Після смерті вченого його праці (понад 100 назв) було вилучено з відкритого користування, а могилу на Байковому кладовищі в Києві зруйновано. У 1992 його реабілітовано і поновлено в списках Академії Наук незалежної України.

Тв.: Учение о наказании по Литовскому статуту. – К., 1894; Ссылка в Сибирь. Публичные лекции. – Томск, 1900; Древнейшая русская аристократия. – К., 1903; Рада Великого княжества Литовского в сравнении с боярской думой Древней Руси. – Томск, 1904-1912. – Ч.1-2; Народ и власть в русской истории. – К., 1905; Начальная страница из истории русской интеллигенции. – Томск, 1909; Кровавая месть и смертные казни. – Томск, 1908-1909. – Т.1-2; Стародавній державний лад східних слов'ян і його пізніші зміни. – К., 1929; Із щоденників / Публ. Шабат М., передм. і коментар Усенко І.Б. // Вісник АН України. – 1993. – №10.

Літ.: Академія Наук України. Персональний склад. 1918-1993. – К., 1993. – С.87; Циганкова Е.Г., Усенко І.Б. Малиновський Оникій (Йоаникій) Олексійович // Українська біографістика. Вип.1. – К., 1996. – С.90-93; Малиновский Иоаникий Алексеевич // Новый энциклопедический словарь. – Пг. [Б.г.]. – Т.25. – С.515;

Малиновский Иоаникий Алексеевич // Сибирская советская энциклопедия. – Новосибирск; М., 1932. – Т.3; Борисенко С. Російське великодержавництво в концепції “історії західно-руського права” // Україна. – 1932. – №3; Малиновський Йоаникій // ЕУ. – Т.4. – Париж; Нью-Йорк, 1962; Цыганкова Э.Г. Иоаникий Алексеевич Малиновский (1868-1932) // Очерки истории естествознания и техники. – 1991. – Вып.40; Усенко І.Б., Циганкова Е.Г. Академік О.О.Малиновський // Правова держава. – 1992. – Вип.2-3; Усенко І.Б., Циганкова Е.Г. У пошуках історичних коренів сучасності: До 125-річчя від дня народження О.О.Малиновського // Вісник НАН України. – 1993. – №9; Абаймов В., Стрельська Л. Право на життя і його ціна в історії (за мотивами біографії і творів О.О.Малиновського) // Історія в школі. – 2001. – №2. – С.39-43; №3-4. – С.30-39.

Геннадій Стрельський

МАНДРИКА Микита Іванович (28.09.1886, Київ – 20.08.1979, Вінніпег, Канада) – історик, літературознавець, публіцист, вчений, доктор права, дипломат, поет, гром. діяч.

Навчався у Київському ун-ті. 1917 – член Центральної Ради. 1919-1921 – виконував дипломатичні доручення уряду УНР на Далекому Сході, в Китаї, Японії, Грузії, Туреччині. Вищу освіту, яку розпочав на поч. 1900-х у Києві, продовжив у болгарському ун-ті в Софії (1922-1925). В УВУ отримав науковий ступінь доктора права (1925). Викладав міжнародне право, історію дипломатії, був науковим секретарем Українського соціологічного інституту, за дорученням якого 1928 переїхав до США, 1929 – до Канади. Один з організаторів товариства “Українське трудове об’єднання”, редактор часопису “Правда і воля”, член редакції і президент (1970-1973) ОУКО у Вінніпезі, брав активну участь у створенні і діяльності КУК і УВАН в Канаді (президент в 1970-1973).

Автор 4 томів поезій і 7 – досліджень і спогадів.

Тв.: Національні меншості в міжнародному праві (1925); Історія консульського права й інститутів (1927); Суспільні

антагонізми і їх вплив на історичний процес (1927); Теорія господарської дипломатії (1934); Теорія економічної демократії (1934); History of Ukrainian Literature in Canada (1968); поеми “Мазепа” (1960), “Канада” (1961), “Україна” (1963), “Вік Петлори” (1967).

Літ.: Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.197; Сучасність. – 1979. – № 12. – С.1 19; The Ukrainian Quarterly. – 1979. – № 3. – P.330-331; Марунчак Михайло. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.413-414; Боровик Михайло. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991) – Монреаль, 1991. – С. 167-168; Марунчак Михайло. Історія українців Канади. Т.2. – Вінніпег, 1991. – С. 80, 160-161, 226, 304; Славутич Яр. Микита Мандрика // Яр Славутич. Українська література в Канаді. – Едмонтон, 1992. – С. 160-165; Епс. of Ukr. V.3 – 1993 – P.298; ЕУ. Т.4 – Львів, 1994 – С.1461; Жила Володимир. Поет, науковець, громадський діяч (До 110-річчя від дня народження) // Нові дні. – 1997. – Січень-лютий – С.7-10.

Олена Ковальчук

МАРГОЛІН Арнольд Давидович (17.11.1877, м.Київ – 29.10.1956, м.Вашінгтон, США) – громад.-політ. діяч, юрист, дослідник історії укр. дипломатії 1917-1920 рр. та “єврейського питання”, публіцист. Із сім’ї багатого цукрозаводчика.

Закінчивши юр. ф-т Київського ун-ту (1900), був членом Колегії адвокатів Росії, виступав у судових процесах, пов’язаних з єврейськими погромами та в справі М.Бейліса. Активний учасник національно-державного відродження України в 1917-1920. З 1922 – у США, викладав в Українському Технічному ін-ті у Нью-Йорку, співробітничав у тижневику “Народна Воля”. В своїх лекціях та ін. публічних виступах, правничих, публіцистичних та іст.-мемуарних творах обстоював право укр. народу на самостійну державність, висвітлював дипломатичну діяльність УНР, становище єврейських меншин у країнах Сх. Європи.

Тв.: Україна и политика Антанты (Записки еврея и гражданина). – Берлін, 1923; Нью-Йорк, 1922; 1977 (англ. мовою); Євреї Східної Європи. – Нью-Йорк, 1926 (англ. мовою); 3 політичного щоденника: Росія, Україна, Америка. 1905-1945. – Нью-Йорк, 1946 (англ. мовою).

Літ.: Шульгин О.Я. Сторінка минулого (пам'яті А.Д. Марго-ліна) // Овид. – Чікаго, 1957. – №9. – С.19-22; ЕУ. – Т.4. – 1962. – С.1465; Довідник з історії України. Т.ІІ. – К., 1995. – Є.205; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.106-107; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917 - 1920 рр.) // Історія в школі. – 1998. – №11. – С.30; Шульгин О. Без території. Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині. – К., 1998. – С.79-80, 304; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.22-23.

Іконогр.: ЕУ. – Т.4. – Париж; Нью-Йорк, 1962. – С.1465.

Геннадій Стрельський

МАРЧЕНКО Григорій Васильович (10.02.1911, с.Лозовата, тепер Ульяновського р-ну Кіровоградської обл. – 30.01.1985, м.Ужгород) – дослідник новітньої історії Угорщини та Румунії, зокрема перетворень у сільському господарстві Румунії, к.і.н. (1953), доцент (1958), проф. (1972). Із селян.

Закінчив заочно іст. ф-т Харківського держ. пед. ін-ту (1940). У 1933-41 викладав історію, був дир. НСШ с.Таволжанка Харківської обл. В травні 1943 перейшов на партійну роботу. У 1945-50 викладав (за сумісництвом) історію в Ужгородській партшколі, потім навчався стаціонарно в аспірантурі (1950-53), знову викладав у партшколі (1953-56). З 1954 працював в Ужгородському ун-ті: викладачем (за сумісництвом) (1954-56), доцентом (1961-63), проф. (1963-84), зав.каф. загальної історії (1956-61), деканом іст. ф-ту (1960-65). У 1953 захистив канд. дис. на тему: “Боротьба демократичних сил Румунії за аграрну реформу 1945 р.” Автор бл. 70 наук. і наук.-метод. праць.

Тв.: Угорська радянська республіка 1919 року та її міжнародне значення. – Ужгород, 1959 (у співавт.); Керівна роль Компартії Румунії в боротьбі народних мас за аграрну реформу 1945 р. // Наук. записки УжДУ. – Ужгород, 1957. – Т.ХХХ. – С.167-187; Радянсько-угорські економічні зв'язки після Другої світової війни // Там само. – 1959. – Т.ХХХУІІІ. – С.64-82; З історії боротьби трудящих Румунії проти буржуазно-поміщицького гніту (1921-1944 рр.) // Там само. – 1963. – Т.І. – С.116-133; Боротьба трудящих Румунії за перемогу народно-демократичного ладу і побудову основ соціалізму//Там само. – С.150-161.

Микола Олашин

МАРЧЕНКО Михайло Іванович (19.09.1902, с.Гатне Києво-Святошинського р-ну Київської обл. – 22.01.1983, м.Київ) – історіограф, дослідник історії укр. культури, д.і.н. (1961), проф. (1962).

У 1918 закінчив двокласну земську школу, 1922 – Боярський сільськогосподарський технікум, 1923-1926 – служив у лавах Червоної армії, 1932 – вступив до Ін-ту Червоної професури в м.Харкові, 1934-1937 – в аспірантурі цього ж ін-ту. З 1937 по 1939 працював у Академії наук с.н.с. та зав. відділом історії феодально-кріпосницької епохи Ін-ту історії, одночасно читав лекції в Київському ун-ті. З 1939 по 1941 – ректор ун-ту, за сумісництвом – на посаді проф. каф. історії Київського ун-ту.

У 1940 захистив канд. дис. З січня по липень 1941 – с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1941-1945 – доц. каф. історії СРСР Новосибірського пед. ін-ту, 1945 – доц. каф. історії СРСР Київського пед. ін-ту, 1953 – доц. каф. історії СРСР іст.-філос. ф-ту КДУ. В 1961 в Ленінградському ун-ті захистив докт. дис. “Українська історіографія (з найдавніших часів до середини ХІХ ст.)”. 1962-1974 – проф. каф. історії СРСР КДУ. Авт. бл. 80 праць.

Тв.: Боротьба Росії і Польщі за Україну в другій половині ХVІІ ст. (1654-1664). – К., 1941; З історії шкільної освіти на

Україні. – К., 1957; Українська історіографія (з найдавніших часів до середини ХІХ ст.). – К., 1959; Українська культура другої половини ХІХ ст. – К., 1966.

Літ.: Архів КНУ ім. Тараса Шевченка. – Ф.Р№1246, оп.4-л, од.зб.50/74; Учені вузів української РСР. – К., 1968; Рубльов О.С. Маловідомі сторінки біографії українського історика. Михайло Марченко // УІЖ. – 1996. – №1. – С.106-118.

Любов Шепель

МАСЛОВ Василь Іванович (21.12.1884, м.Ічня Чернігівської губ. – 22.03.1959, м.Київ) – дослідник проблем археології й етнографії, музейний працівник.

Після закінчення Прилуцької гімназії в 1901 вступив до Київського ун-ту на іст.-філол. ф-т. Згодом працював приват-доц. Київського ун-ту. 1920 переїхав до Прилук, де викладав у педтехнікумі; з 1927 – зав. Прилуцьким окружним музеєм. Заснував при ньому “Відділ культурних робітників Прилуччини”, в якому були представлені матеріали Т.Шевченка, Є.Гребінки, М.Маркевича, М.Костомарова, Г.Галагана та ін. При міському кабінеті політосвіти створив і очолив музейну секцію, діяльність якої сприяла дослідженню історії й культури Прилуччини. 1929 через наклеп був знятий з посади зав. музеєм, переїхав до Києва. Його подальша науково-педагогічна діяльність пов’язана з Київським ун-том.

Тв.: Українська етнографія I пол. ХІХ ст. – К., 1934; Рільницьке знаряддя і техніка з пам’ятками Райковецького городища феодальної епохи. – К., 1937.

Літ.: Бюлетень Прилуцького окружного музею. – Прилуки, 1928. – №1; 1929. – №2; ЕУ. – Т.4. – С.1483; Коваленко О.Б., Ткаченко В.В. Маслов Василь Іванович // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.345-346.

Руслана Маньковська

МАТУШЕВСЬКИЙ Федір Павлович (псевд. та крит.: Ф. М-ський, М. Ф., Павлович, Ганусенко; 21. 06. 1869, м. Сміла Київської губ., тепер Черкаської обл. – 21. 10. 1919, м. Афіни, Греція) – гром.-політ. діяч, публіцист, дипломат.

Після закінчення Черкаської духовної школи навчався в Київській духовній семінарії, чл. семінаристського укр. гуртка. Вчителював в м. Черкасах, займався видавничою справою. Секретар Всеукраїнської Загальної Позапартійної організації (ВУЗПО, 1897), чл. видавничого гуртка при Раді ВУЗПО. Співзасновник вид-ва “Вік” (1895), організував в м. Черкасах перші його видання. 1898 вступив на юр. ф-т Дерптського (Тартуського) ун-ту; організатор і голова укр. студентської громади (до 1904). За участь у студентських заворушеннях був виключений з ун-ту (1902), диплом отримав лише 1904. Учасник з’їзду нелегальних укр. студентських громад (1904). Чл. Української демократичної партії, з осені 1904 – чл. Української радикальної партії, після об’єднання партій — чл. Української радикально-демократичної партії (УРДП, 11. 1905), автор ряду парт. брошур. 1904 повернувся до Києва, співпрацював з “ЛНВ”, “Киевской Стариной”. Автор публіцист. та іст.-літ. статей. З 1906 – гол. ред. першої щоденної укр. газети Наддніпрянщини “Громадська думка” (згодом – “Рада”). Активний діяч укр. кооперативного руху, чл. Ради т-ва “Первое Общество Взаимного Страхования Жизни” (1911). Організатор с/г кооперативів на Харківщині та Київщині, ред. кооператив-ного часопису “Муравейник-Комашня” (1908). Чл. петербурзької ради ТУПу та “Благотворительного общества издания общепользных и дешевых книг”. Організатор і голова укр. клубу “Родина” (Київ, 12. 1912). Із загостренням хвороби до літа 1914 лікувався на Кавказі. Організатор “Укр. комітету допомоги жертвам російської окупації Галичини” (1915). 1916-1917 – уповноважений Комітету Всеросійського Союзу міст Півд.-Зах. фронту. В березні 1917 обраний чл. Тимчасового ЦК Союзу укр. автономістів-федералістів, в червні 1917 – до Президії Союзу, його скарбник. Чл. Тимчасової Ради УРДП; на Всеукр. Нац. Конгресі від УРДП був обраний чл. УЦР;

делегувався УЦР до Київської губ. ради. Від фракції Укр. партії соціалістів-федералістів увійшов до складу Малої Ради УЦР, чл. Комісії з розроблення негайних заходів для розв'язання продовольчої кризи (27. 03. 1917). В жовтні 1917 входив до складу Крайового комітету охорони революції на Україні. Через загострення хвороби виїхав до м. Кисловодська. В травні 1918 повернувся до Києва, очолював батьківський комітет І-ї укр. гімназії ім. Т. Шевченка. В січні 1918 призначений Директорією УНР головою дипломатичної місії в Греції.

Тв.: К. Брюллов и Т. Шевченко. – 1900; Божий чоловік: Пам'яті дорогого вчителя О. Я. Кониського. – 1903; В. Антонович при світлі автобіографії та даних історії. – 1909; Великі роковини: До 50-ліття смерті Т. Шевченка. – 1911; Жертвы переходной эпохи. Анатолий Свидныцкий. “Люборацьки”. – 1912; Значення Т. Шевченка. – 1914; Поезії волі й правди. – 1914; Из щоденника укр. посла // З минулого: Зб. Т. І.– Варшава, 1938.

Літ.: Єфремов С. Матушевський Ф. П. [Некролог] // Вільна укр. школа. – 1919. – №4-5; Лотоцький О. Сторінки минулого. Тт.1-4. – Баунд-Брук, 1966; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біогр. довідн. – К., 1998.

Василь Швидкий

МЕЛЬНИК Леонід Герасимович (8.04.1929, с.Дубова Уманського р-ну Черкаської обл.) – дослідник історії України XVII – XIX ст., д.і.н. (1972), проф. З родини службовців.

У 1947-1952 навчався на філос. ф-ті Київського ун-ту, 1952-1956 – вчитель сш в м.Маріуполі, 1956-1959 – співробітник Уманського краєзнавчого музею, з 1960 – викладач, доцент, проф., з 1976 по 1996 – зав. кафедрою давньої та нової історії України Київського ун-ту.

У Київському ун-ті захистив канд. дис. “Майнове і соціальне розшарування селянства і посадського населення Помор'я в XVII ст.” (1960, наук. кер. – А.Л. Введенський) і докт. дис. “Промисловий переворот на Україні (60-ті – поч. 90-х рр. XIX ст.)” (1972).

Тв.: Про первісне нагромадження в Росії. – К., 1959; Промисловий переворот в Росії і на Україні. – К., 1969; До історії робітничого класу України (Передпролетаріат на поч. стадії пром. перевороту). – К., 1970; Технічний переворот на Україні. – К., 1972; Проблемы генезиса капитализма. – М., 1979 (у співавт.); Роль Киева в развитии культурных связей русского и украинского народов (XVII–XVIII). – К., 1981; Розвиток наукового пізнання історії. – К., 1983; История Украинской ССР. – Т.3. – К., 1983 (у співавт.); Формування робітничого класу на Україні (Трансп. пролетаріат). – К., 1988; Герої народних повстань. – К., 1990; Утвердження ідеї українського національного самоврядування (кін. XVII – поч. XX ст.). – К., 1992; Нариси з історії українського національного руху. – К., 1994 (у співавт.); Боротьба за українську державність (XVII ст.). – К., 1995; Лівобережна гетьманщина періоду стабілізації. – К., 1995.

Літ.: Анкета Мельника Л.Г.

Олександр Даниленко

МЕШКО Іван Михайлович (23.11.1925, с.Лецовиця, тепер Мукачівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник актуальних питань економічних вчень і суспільно-політичної думки, д.і.н. (1974), проф. (1975). Із селян.

Закінчив торгово-економічний ф-т Львівського торгово-економічного ін-ту (1950) й аспірантуру при Інституті суспільних наук АН УРСР (1956). У 1950-53 – директор Мукачівського технікуму радянської кооперативної торгівлі. З 1956 працює в Ужгородському ун-ті: викладачем (1956-57), доцентом (1957-63), проф. (з 1995), зав. каф. фінансів та кредиту (1963-95, 1999), деканом економічного ф-ту (1962-89). У 1956 захистив канд. дис. “Економічні погляди С.А.Подолінського”, в 1974 – докт. дис. “Громадсько-політичний рух і суспільна думка Угорщини в період кризи і падіння кріпосництва (1790-1848)”.

Автор бл. 80 наук., наук.-популярних й навчально-методичних публікацій. Його перу належить посібник “Історія економічних вчень” (К., 1994) – один з перших з цієї дисципліни укр. мовою.

Тв.: Економічні погляди С.А.Подолінського . – К., 1958; Громадсько-політичний рух і суспільна думка в Угорщині на рубежі ХУІІІ-ХІХ століть. – Львів, 1971; История Венгрии: в 3 Т. – М., 1972. – Т.ІІ (у співавт.); Основні течії західноєвропейської та американської економічної думки: Посібник. – Ужгород, 1992; Історія економічних вчень. Основні течії західноєвропейської та американської економічної думки: Посібник для студентів вузів. – К., 1994.

Літ.: Мешко Іван Михайлович // Karpataljai Magyar Tudományos Társaság: Eletrajzi lexikon – Закарпатське угорсько-мовне наукове товариство: Біографічний довідник. – Ungvar – Ужгород, 1995. – С.105-106.

Микола Олашин

МИГУЛ Іван (Іван Мстислав) Іванович (9.09.1940, Белз, Галичина) – укр. історик. На еміграції з 1944.

Навчався в Лювенському ун-ті у Бельгії (1963). Захистив докт. дис. “Політика і історія в Радянській Україні: дослідження української радянської історіографії” в Колумбійському ун-ті (1973), політичні науки. З 1968 викладав в ун-ті Бішопа в Квебеці. Чл. Канадської та Американської асоціацій політичних наук. Автор праць з історії укр. радянської історіографії 50-70-х років ХХ ст.

Тв.: Українська радянська історіографія про українську революцію та 1920 роки // Сучасність.– Мюнхен, 1984. – №9.

Літ.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975; Register: Scholars, Researchers and Academic in Ukrainian and Ukrainian Canadian studies in Canada. – Edmonton, 1985/1986.

Олексій Ясь

МИЛОРАДОВИЧ Василь Петрович (13.01.1846, Токарі Лохвицького пов. Полтав. губ. – 1911, Литвяки Полтав. губ.) – укр. фольклорист, етнограф, історик. Походив зі старого старшинського та дворянського роду.

Закінчив юр. ф-т Харківського ун-ту (1869). Працював спершу помічником присяжного повіреного у Полтавському окружному суді. Пізніше – мировий суддя на Лубенщині. Нагороджений срібною медаллю Російського географічного т-ва за збірку казок. Збирав етнографічні та фольклористичні матеріали, які передав Харківському іст.-філол. т-ву. Друкувався в “Сборнике Харьковского историко-филологического общества”, “Літературно-науковому віснику”, “Полтавских губернских ведомостях”, “Одесских новостях”. Автор ряду праць з фольклористики та етнографії, зокрема студій, присвячених матеріальній культурі Полтавщини та робітничому фольклору, а також перекладів творів Г.Гейне, А.Майкова та ін. поетів.

Тв.: Рабочие песни Лубенского уезда, собранные в 1890-1893 г. // Киевская старина. – 1895. – №10; Историческая песня (о борьбе казачества с Поляками) // Там само. – 1895. – №11; К вопросу об источниках “Вия” // Там само. – 1896. – №9; Сказки о жабах // Там само. – 1896. – №11; Народные обряды и песни Лубенского уезда Полтавской губернии, записанные в 1888-1895 гг. – Харьков, 1897; Прощание рекрута и рекрутские песни в Лубенском уезде, Полтавской губернии // Киевская старина. – 1897. – №7/8; Снетинская старина // Там само. – 1897. – №9; Этнографический элемент в повести Гоголя “Заколдованное место” // Там само. – 1897. – №9; Заметки о малорусской демонологии // Там само. – 1899. – №8-9; Вариант песни про голоту // Там само. – 1900. – №9; Варианты песни о девице-воине // Там само. – 1900. – №5; Лесная Лубенщина // Там само. – 1900. – №9; Народная медицина в Лубенском уезде Полтавской губ. // Там само. – 1900. – №1-3, 5-8; Украинская ведьма (очерк) // Там само. – 1901. – №2; Житье бытие Лубенского крестьянина // Там само. – 1902. – №4, 6, 10; 1903. – №2-3, 7-8; 1904. – №5-6; Малорусские народные поверья и

рассказы о пятнице // Там само. – 1902. – №5; Средняя Лубенщина // Там само. – 1903. – №9-12; Степная Лубенщина // Там само. – 1903. – №2-4; Казки і оповідання, записані в Лубенщині. – Полтава, 1913.

Літ.: Горленко В.Ф. В.П.Милорадович (До 120-річчя з дня народження) // Народна творчість та етнографія. – 1966. – №2; Ротач П. Дослідник-народознавець з Полтавщини (До 150-річчя від дня народження видатного укр. фольклористика і етнографа В.П.Милорадовича) // Голос України. – 1996. – 16 берез.

Олексій Ясь

МИШУГА Лука (03.10.1887, с.Новий Витків на Львівщині – 08.02.1955, Нью-Йорк, США) – дослідник історії України першої половини ХХ ст., укр. еміграції США, журналіст, редактор, юрист, держ. і громад. діяч, д.чл. НТШ.

1906 закінчив гімназію у Львові, 1911 – юр. ф-т Віденського ун-ту. В 1911-1915 працював адвокатом у Львові і Жовкві. В 1915-1918 – перебував у складі групи Українських Січових Стрільців, займався організацією культурно-освітньої роботи. З 1919 – дипломатичний представник Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) у Відні, з 1921 – у Ризі, 1921-1923 – в США, в останній розгорнув широку діяльність, спрямовану на придбання коштів для ЗУНР в екзилі. Ініціатор і генеральний секретар (1923-1940) Об'єднання укр. організацій в Америці. З 1926 – співред., 1933-1955 – головний ред. найбільшого укр. часопису в США “Свобода”. Співорганізатор Українського Конгресового Комітету Америки (1940), Злученого укр.-амер. допомогового комітету (1944). 1933 призначений відповідальним за видавничу діяльність Українського Народного Союзу, висунув ідею систематичної публікації англomовних видань про Україну і її народ. Один з ініціаторів видання англomовної ЕУ. Автор численних публікацій, в т.ч. в газ. “Свобода” та ін. Під його редакцією вийшли “Пропам’ятна книга. Видана з нагоди сорокалітнього ювілею Українського Народного Союзу”

(Джерсі-Сіті, 1936) і “Українці у вільному світі: Ювілейна книга Українського Народного Союзу. 1894-1953” (Джерсі-Сіті, 1953).

Тв.: На Волині. Перші хвили української державності. – Кам’янець-Подільськ, 1919; Похід українських військ на Київ. – Відень, 1920; Як формувався світогляд українських іммігрантів в Америці // Пропам’ятна книга. Видана з нагоди сорокалітнього ювілею Українського Народного Союзу”. – Джерсі-Сіті, 1936.

Лит.: Dr. Myshuha: Chief Editor of Svoboda // The Jersey Journal. – 1955. – Feb.9; Драган А. УНСоюз для перемоги української правди // Українська заморська твердиня. Ювілейний альманах у 75-річчя Українського Народного Союзу. 1894-1969. – Джерсі-Сіті, 1969. – С.77-94; Драган Антін. Д-р Лука Мишуга. Коротка біографія; Трембіцький Володимир. Лука Мишуга – представник Галицької держави у Вашингтоні; Душник Володимир. Д-р Лука Мишуга й українська визвольна справа в Америці // Лука Мишуга. Збірник. – Джерсі-Сіті, б.р.в. – С.11-14, 123-137, 139-164; ЕУ. – Vol.3. – P.519; ЕУ. – Т.4. – Львів, 1994. – С.1564; Романюк М. // Українська журналістика в іменах. В.І. – Львів, 1994. – С.127-129; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.) – К., 2000 – С.24.

Олександр Даниленко, Олена Ковальчук

МІЛЛЕР Михайло Олександрович (26.11.1883, слобода Міллерово, Область війська Донського – 15.02.1968, Мюнхен, ФРН) – дослідник проблем археології, первісної історії, укр. геральдики, історії Призов’я, Кубані та Донщини, педагог, д.і.н. (1940). Д.чл. НТШ, УВАН. З дворянської родини.

Закінчив Московський (1908) та Харківський (1911) ун-ти. З 1913 працював суддею. Викладав історію в сш (1920-1931). Проф. стародавньої історії в Півн.-Кавказькому ін-ті марксизму-ленінізму в Ростові (1934-1937), історії й археології у Ростовському держ. пед. ін-ті (1935-1943). Зав. каф. стародавньої історії та археології в Ростовському держ. ун-ті

(1939-1943). З 1935 чл.-кор. Державної Академії матеріальної культури СРСР. Очолював Дніпрельстанівську, Волго-Донську і Північно-Кавказьку археологічні експедиції. На еміграції з 1943. Проф. УВУ. Уч. секретар та чл. дирекції Ін-ту для вивчення СРСР у Мюнхені (1951-1962).

Тв.: Танаис. – Ростов-на-Дону, 1938; До історії Танаїса. – Ашаффенбург, 1946; Скільки було Танаїсів // Чорноморський зб. – 1946. – №9; Матеріали до історії тризуба // Рід та Знамено. – Франкфурт, 1947. – №1-4; Археология в СССР. – Мюнхен, 1954; Забуте давнє огнище православної віри в Україні // Віра й культура. – Вінніпег, 1955. – №10; Слов'янське місто Біла Вежа // Київ. – Філадельфія, 1956. – №3,5; Знищення Української Церкви більшовиками // Укр. зб. – Мюнхен, 1957. – Кн.10; До питання про бунчук в Україні // Музейні вісті. – 1958. – Квартал I-II; Город Азов в его памятниках // Родимый край. – Париж, 1962. – № 40; Слов'яни на Дону і Кубані в 9-13 ст. // Терем. – 1963. – № 1; Слов'янське місто над Доном: Біла вежа // ЗНТШ. – 1962. – Т.169 (Зб. на пошану З.Кузеля); К вопросу о происхождении донских казаков // Родимый край. – Париж, 1963. – №76; Первобытный период в истории Нижнего Днепра (до появления железа). – Мюнхен, 1965.

Бібліогр.: Міллер М. Реєстр друкованих та рукописних праць за час від 1909 до 1947 року включно // Студії з історії Приозів'я. – Майнц-Кастель, 1947; Михайло Олександрович Міллер: Біобібліогр. мат. / На правах рукопису. – Нью-Йорк; Геттінген, 1949; Бібліографія наукових праць проф. д-ра Михайла Міллера: хронологічний показник гол. праць // Наук. зап. УВУ: Філософ.-т. – Мюнхен, 1963. – №7.

Літ.: Науково-дослідчий шлях проф. д-ра М.О.Міллера // Укр.зб. – Мюнхен, 1958. – Кн.14; Пастернак Я. Михайло Олександрович Міллер (у його 80-ліття) // Наук. зап. УВУ: Філософ.-т. – Мюнхен, 1963. – №7; Пастернак Я. Михайло Олександрович Міллер // Укр. історик. – 1964. – №4; Курінний П. Історія археологічного знання про Україну / 2-е вид. – Полтава, 1994.

Олексій Ясь

МОВЧАНІВСЬКИЙ **Феодосій** **(Тодось)**
Миколайович (1899, с.Берестовець, тепер Уманського р-ну
Черкаської обл. – 10.05.1938, Київ) – дослідник проблем археології
та музеєзнавства, музейний працівник. З сім'ї священника.

1918 закінчив чотири класи Одеської духовної семінарії, через хворобу повернувся в Берестовець. В 1919 очолив місцеву школу, заснував осередок “Просвіти”, хату-читальню, музей при школі. З 1922 – дир. Краснопільської трудової школи, зав. сільським клубом. В 1922–1924 – дир. Уманського окружного музею. П.П.Курінний залучив М. до участі у розкопках Білогородського могильника й поселення стародавніх землеробів с.Трипілля. Організував музеї в с.Краснопілка (1922), С.Верхнячка (1924). 1925 переїхав до Бердичева, де у приміщенні колишнього монастиря “Босих кармелітів” було відкрито Окружний краєзнавчий музей. Доклав багато зусиль щодо оголошення в 1928 цього монастиря заповідником. З березня 1928 – спочатку дир., а з вересня 1928 по 1932 – заст. дир. по наук. частині держ. іст.-культ. заповідника В 1926 створив соц.-іст. музей (з 1931 – Всеукраїнський), 1928-1930 – експозицію з історії монастиря “Босих кармелітів” і католицизму в Україні, 1929 – музей революції. Розгорнув активну діяльність по збереженню іст.-культ. спадщини Бердичівщини. З 1931 – чл. Укр. комітету охорони пам'яток та культури. В 1925-30 брав участь у Бузькій, Ольвійській археол. експедиціях, досліджував могильник біля с.Скрагівка, трипільські пам'ятки в с.Плисків. 1929–30 відкрив Райковецьке городище – залишки давньоруського міста-фортеці XI–XII ст. 1933 переїхав до Києва, в 1934-1937 працював пр.н.с. ВУАКу, вченим секретарем і зав. відділом слов'янської й давньоруської археології в Ін-ті історії матеріальної культури. В 1930-х з його ініціативи організовано комплексні Київську і Вишгородську експедиції. У лютому 1938 заарештований за причетність до Української націоналістичної терористичної організації, засуджений до вищої міри покарання. Реабілітований 12.05.1971.

Автор робіт з археології та музейництва.

Тв.: Бердичівський державний історико-культурний заповідник: Путівник. – Харків, 1931; Обработка металла на Украине в XII-XIII вв. по материалам Райковецкого городища // Проблемы истории докапиталистических обществ. – 1934. – №5. – С.83-92; Райковецьке городище XI-XIII ст. // Наукові записки ІМК УАН. – 1935. – №5-6. – С.125-176; Експедиційні роботи Інституту історії матеріальної культури в 1935 р. (1935); Матеріали дослідної роботи Райковецької археологічної експедиції в 1934 р. // Наукові записки ІМК УАН. – 1937. – №2. – С.35-65; Археологічна розвідка на території колишнього Михайлівського собору в Києві // Наукові записки ІМК УАН. – 1937. – №2. – С.123-127.

Літ.: Нестуля О.О. Неспокій серця (Ф.М.Мовчанівський) // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.209-215.

Руслана Маньковська

МУЛИК-ЛУЦИК Юрій Олексійович (псевд. Скаржевський, Олексіїв, Назар Полин та ін., 31.12.1913, с.Татаринці Кременецького пов. на Волині – 12.06.1991, Вінніпег, Канада) – дослідник історії укр. церкви, історії укр. діаспори Канади, славіст, філософ, д.чл. УВАН.

Початкову школу закінчив у с.Матвіївці, гімназію – в Кременці. Вивчав право й суспільні науки в ун-ті Вільно (1933-1936), слов'янську філологію у Львівському (1936-1937) та Варшавському ун-тах (1937-1939), в останньому (1939) отримав ступінь магістра, 1948 в УВУ захистив докт.дис. Лектор Української Богословської педагогічної академії (Мюнхен). З 1949 – в Канаді. Викладав у колегії Св. Андрія, військовій школі у Вінніпезі. Брав активну участь у розбудові української науки в Канаді. Один з організаторів УВАН в Канаді, допомагав Ярославу Рудницькому у створенні відділу славістики в Манітобському ун-ті, один з організаторів т-ва “Волинь”, Ін-ту дослідів Волині, наук. редактор їх видань. Редактор часописів “Вісник”, “Віра і культура”, “Канадійський фермер”, “Український голос” й ін. Головна праця – “Історія Української

Греко-Православної Церкви в Канаді” (т 1-4, Вінніпег, 1984-1989, співавт. С.Савчук, т.3-4).

Літ.: Історія “Українського голосу” в біографіях його основоположників і будівничих. – Вінніпег, 1995 – С.50-53; Михайло Марунчак. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986 – С.450.

Олена Ковальчук

НАЗАРКО Іриней Іванович (07.07.1905, с.Товстолуч на Тернопільщині – 20.04.1976 р., Оттава, Канада) – проф., фахівець з історії укр. церкви, редактор, священник чину святого Василя Великого (ЧСВВ), церковно-громадський діяч.

1922 вступив до ЧСВВ. У семінарії в Кристополі вивчав філософію і теологію. 1930 склав чернечі обіти, прийнявши ім'я Іриней. Продовжив навчання у Відні й Інсбруку. 1932-1944 у Львові: організатор і голова Марійського товариства молоді та редактор його видань “Вісник Марійських Товариств”, “Наші приятелі”, Бібліотека “Нашого приятеля”. 1941-1944 – ігумен Львівського Святооунуфріївського монастиря. З приходом більшовиків емігрував до Німеччини. З 1946 – в Канаді. 1946-1948 – ред. часопису “Світло” 1948-1953 – священник у Монреалі. Одночасно продовжував навчання в Оттавському ун-ті, де 1950 захистив докт. дис. з філософії. 1949-1953 – проф. історії української церкви Монреальського і Оттавського ун-тів. 1953-1963 – дорадник головного керівництва ЧСВВ у Римі. 1954-1967 – редактор наукових “Записок ЧСВВ”. 1955-1966 – ректор Української папської семінарії св. Йосафата у Римі. Після повернення до Канади (1967) працював у колегії св.Василія, чл. редколегії часопису “Світло”, духовний асистент студентів Василіан у Католицькому ун-ті в Оттаві. Д.чл. НТШ, Українського Богословського наукового товариства, УВАН, УІТ та ін.

Тв.: Молодь і її сучасний стан (1932); Католицька виховна ідея (1938); Святий Володимир Великий. 960-1015 (1954); Методика висиліянських місій (1950); Папа Іннокентій XI і

Україна (1957); Київські і галицькі митрополити. – Торонто, 1962, Роль козаків під Віднем (1969).

Літ.: Біографічні довідки про авторів // Наукові записки. 1967-1968. – Ч.9-10. – Мюнхен; Рим; Париж, 1969 – С.385; ЕУ. Т.5 – Львів, 1966 – С.1678; Крив'як Б. Назарко Іриней // Українська журналістика в іменах. Вип.7 – Львів, 2000 – С.235-237; Марунчак Михайло. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.455; Пекар А. Пам'яті о. д-ра Іринея Назарка // Український історик – 1977. – № 1-2. – С.132-134; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P. 221.

Олена Ковальчук

НЕЗАБИТОВСЬКИЙ Василь Андрійович (1824, Радомишль Київської губ. – 14(26).06 1883, Київ) – правник, історик права. Народився у родині дрібного канцеляриста.

Закінчив юр. ф-т Київського ун-ту Св. Володимира (1846). З 1848 викладав у Другій Київській гімназії, пізніше у Ніжинському ліцеї князя Безбородька. Захистив магістерську дис. “Про податкову систему у Московській державі, з часів встановлення єдиної держави до введення подушного податку Петром Великим до кончини Катерини II” (1853). З 1853 і до кінця життя викладав міжнародне право у Київському ун-ті Св. Володимира: ад'юнкт, екстраординарний, ординарний проф., декан юр. ф-ту (1863-1865, 1870-1873, 1876-1879), проректор (1865-1867). У 1858-1859 працював у бібліотеках та архівах Німеччини, Франції, Англії, Голландії, Бельгії для підготовки докт. дис. „Вчення публіцистів про міждержавне володіння”, яку захистив у Київському ун-ті Св. Володимира (1862). Прихильник філософії права І.Канта. Вважав, що право виникає раніше від встановлення суспільних взаємовідносин між людьми. Обстоював ідею недоторканості людської особистості від суспільного свавілля. Виступав супроти прибічників утилітарно-практичного спрямування університетської освіти за впровадження виключно наукових засад викладання. Збірка студій В.Незабитовського видана за редакцією О.В.Романовича-

Славатинського у 1884. Нагороджений орденами Св. Анни I і II ступеня, Св. Володимира III ступеня, Св. Станислава I ступеня.

Тв.: Учение публицистов о межгосударственном владении. – К., 1862; Разбор сочинения проф. Ренненкампа “Очерки юридической энциклопедии” // Университетские известия. – К., 1868. – № 7; Разбор сочинения доцента Сокольского “Главнейшие моменты в истории повального обыска” // Там само. – К., 1871. – № 12; Новейшие проекты международного права // Там само. – К., 1874. – № 2; Разбор сочинения М.Затыркевича “О влиянии борьбы между народами и сословиями на образование строя Русского государства в домонгольский период” // Там само. – К., 1876. – № 3.

Літ.: Романович-Славатинский А.В. Учение публицистов о межгосударственном владении В.Незабитовского // Университетские известия. – К., 1863. – № 1; Биографический словарь профессоров и преподавателей имп. университете св. Владимира. 1834-1884 / Сост. и изд. под ред. проф. В.С.Иконникова. – К., 1884; Русский биографический словарь: В 25 т. [Изд. не закончено]. – СПб., 1914. [Т.11: Нааке-Накенский – Николай Николаевич Старший].

Олексій Ясь

НЕМ'ЯТИЙ Василь Миколайович (08.10.1926, с.Ново-Георгіївка Миколаївського р-ну Миколаївської обл. – 25.02.1990, м.Київ) – дослідник історії Великої Вітчизняної війни, д.і.н. (1983), проф. Із селян.

1945-1947 навчався у Ворошиловградському військовому авіаційному училищі (тепер м.Луганськ). Працював на комсомольській і партійній роботі.

1958 закінчив іст. ф-т Одеського ун-ту, а 1965 – аспірантуру при КДУ. Того ж року захистив канд. дис. “Партійне підпілля півдня України в роки Великої Вітчизняної війни (на матеріалах Миколаївської і Херсонської областей)”, 1983 було присвоєно вчений ступінь д.і.н. без захисту дисертації. 1967 – зав. каф. історії КПРС Миколаївського кораблебудівного ін-ту

ім.С.О.Макарова. 1971-1990 – кер. проблемної групи з історії Великої Вітчизняної війни при Ін-ті історії партії при ЦК Компартії України. Автор більше 100 наук. праць.

Тв.: Коммунистическое подполье на Украине в годы Великой Отечественной войны. – К., 1976; Всенародная борьба против экономических мероприятий фашистских оккупантов на Украине 1941-1945 гг. – К., 1980; Вірність. З історії боротьби трудящих Миколаївської області проти фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни. – Одеса, 1986.

Літ.: Нем'ятий Василь Миколайович: Некролог // УІЖ. – 1990. – №5. – С.159; Нем'ятий Василь Миколайович // Веч. Київ. – 1990. – 28 лют.; Нем'ятий Василь Миколайович // Рад. Україна. – 1990. – 28 лют.

Петро Скрипник

НОВИЦЬКИЙ Яків Павлович (14.10.1847, с.Аули, тепер Дніпропетровської обл. – 19.05.1925) – дослідник питань краєзнавства, етнографії та археології, педагог.

З 1868 працював учителем на Запоріжжі, Маріупольщині. Збирач археол. колекцій та старожитностей. З 1876 д. чл. Півд.-Зах. Відділу імп. Рос. Географічного Т-ва. 1880 вчителював у с.Білоцерківка Олександрівського пов. Засновник і перший дир. (1913–1925) Олександрівського іст. музею. З 1919 працював у військовому комісаріаті, потім – у губернiальному відділі народної освіти. 1919–1925 завідував місцевим архівом, що був ним створений, 1924 – обраний чл.-кор. ВУАН. 1905 обирався членом Харківського іст.-філол. т-ва, Катеринославського наук. т-ва, Катеринославської вченої Архівної комісії, членом правління Катеринославського музею ім.Поля, ряду установ ВУАН. Автор бл. 40 праць з історії, етнографії, археології.

Тв.: Малорусские народные предания и рассказы; Малорусские песни, преимущественно исторические, собранные в Екатеринославской губернии в 1874-1894 гг.; История города Александровска (Екатеринославской губернии) в связи с историей возникновения крепостей Днепровской линии 1770-

1806 гг; С берегов Днепра (Очерки Запорожья). Путевые записки и исследования; Старожитные уезды Екатеринославской губернии - Новомосковский и Павлоградский; Материалы для истории запорожских казаков (из запорожского Сечевого архива за 1770 и 1771 годы). – Екатеринослав, 1909; Народная память о Запорожье. Предания и рассказы, собранные в Екатеринославщине. 1875-1905 гг. – Екатеринослав, 1908; Описание границ и городов бывшей Азовской губернии (1775-1783). Архивные источники. – Александровск, 1910; Слобода “Вольная Гупаловка” Александровского уезда. – Екатеринбург, 1887.

Літ.: ЕУ. – Т.5. – С.1786; Чабаненко В.А. Шукач фольклорно-етнографічних скарбів (До 40-річчя з дня смерті Я.П.Новицького) // Народна творчість та етнографія. – 1965. – №6. – С.80-81; Турченко Ф.Г., Бровко Б.А. Я.П.Новицький – людина і краєзнавець // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.56-59; Етнографічні дослідження Південної України: Зб.наук. праць Всеукр. ювілейної конф., присвяченої 145-річчю з дня народження Я.П.Новицького (6-8 жовтня 1992 р.). – Запоріжжя, 1992; Ляшко С.М. Новицький Яків Петрович // Укр. біографістика. Зб.наук. праць. – К., 1996. – Вип.І. – С.93-95.

Руслана Маньковська

ОЛЯНЧИН Домет Герасимович (25.07(6.08). 1891, Войтівка Брацлав.пов. Подільської губ. – 25.06.1970, Штутгарт, ФРН) – дослідник історії укр.-німецьких політичних та економічних зв'язків XVII–XVIII ст., України-Гетьманщини початку XVIII ст., протестанських течій в історії укр.церкви, торговельних відносин України з Балтикою та Кримом у XVII–XVIII ст. Народився у родині незаможного селянина.

Закінчив педагогічні курси в Кам'янці-Подільському (1912). Мобілізований в російську армію (1914). Військовополонений. Проводив культурно-освітню роботу серед українців в таборах для полонених (1915-1916). Навчався у Київському, Кам'янець-Подільському (1918-1920),

Берлінському (1923-1926), Мюнстерському ун-тах (1932-1935).
Докторат Берлін.ун-т (1928), історія. На еміграції з 1921 в
Німеччині. Член Українського історико-філологічного
товариства у Празі, НТШ. Проф. УВУ (з 1961).

Тв.: Із матеріалів до українсько-німецьких політичних зносин
другої половини XVIII стол. // Записки Укр.наук.ін-ту. –
Берлін, 1927. – Т.1; Українські-бранденбурзькі політичні зносини
в XVII ст. // ЗНТШ.– Львів, 1931. – Т.151; Вістка про Україну й
козацькі події у старій німецькій літературі // Хліборобський
шлях. – 1933. – № 7, 13/14; Україніка з німецьких журналістів /
/ Наша культура.– Варшава, 1935. – №7; 1936. – №1, 4, 7, 10,
12; Originalextext der Urkunde der Generalföderation zwischen
Protestanten und Orthodoxen // Kurios.– Königsberg, 1936. – Bd.1;
Україніка в чеських часописах // Наша культура.– Варшава,
1937. – №1; Гетьман Іван Мазепа в світлі видання Йоганна
Венделя Барділі з 1730 р. // Там само. – 1937. – №10; Опис
подорожі шведського посла на Україну 1656-1657 рр. // ЗНТШ.–
Львів, 1937. – Т.154; З моїх архівних дослідів в Німеччині від
1925 до 1938 р.: (Причинок до української історіографії) //
Наук.записки УВУ: Іст.-філософ. ф-т. – Мюнхен, 1965/1966. –
№8.

Літ.: Ohloblyn O. Domet Olyanchyn (1891-1970) // The Annals
of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States.
– New York, 1969/1972. – Vol.12. – № 1/2; Полонська-Василенко
Н. Пам'яті Домета Олянчина // Укр.історик. – 1970. – № 4.

Олексій Ясь

ПАВЛИК Остап Якович (15.02.1890, с. Лавриків Рава-
Руського пов., тепер Львівської обл. – 05.11.1937, м.Київ) –
дослідник соціально-економічної й політичної історії Західної
України др. пол. XIX – поч. XX ст., учень М.С.Грушевського.

1913-1914 вчителював у Перемишлі. 1917-1920 – навчався
на іст.-філол. ф-ті Українського держ. ун-ту (Київ). Вчителював
на Звенигородщині (1920-1922) та в Києві (1922-1927). 1923-
1925 навчався у КІНО. 1925-1927 – кандидат в аспіранти, 1927-

1930 – аспірант наук.-дослідн. каф. історії України у Києві.
14.09.1930 захистив промоційну працю “Українсько-польська угода і заснування радикальної партії в Галичині”. Одночасно
1927-1933 – н.с. Комісії історії Зах. України при ВУАН, 1928-1930 – секретар Всеукр. іст. музею. 1934 – н.с. Іст.-Археогр. ін-ту ВУАН. Звільнений з Академії весною 1934. 1936-1937 викладав у київських школах та вузах. 1937 репресований і засуджений до розстрілу. Реабілітований 1989.

Тв.: Буковина до 1848 року // Україна. – 1928. – Кн.1; Ізидор Шараневич і його історичне діло (з нагоди 100-ліття народження) // Україна. – 1929. – Липень-серпень.

Літ.: Юркова О. Київська школа академіка М.С.Грушевського: долі науковців // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1998. – №1/2. – С.263-281.

Оксана Юркова

ПАВЛОВСЬКИЙ Вадим Мефодійович (4.10.1907, Київ – 10.02.1986, Нью-Йорк, США) – інженер-хімік, судовий експерт, історик мистецтва. Народився у родині журналіста.

Навчався у Київському художньому ін-ті (1924-1926). Закінчив Київський політехнічний ін-т (1931). Працював у Київському ін-ті науково-судової експертизи (1935-1943), а також в Ін-ті судової медицини Гейдельберзького ун-ту (1944-1946). На еміграції з 1943. З 1947 – у США. Д.чл. УВАН. Автор праць з історії укр. мистецтва XIX-XX ст., пам’яткознавства, студій присвячених В.Г.Кричевському, Т.Шевченку, а також навчально-методичних посібників з судової фотографії та криміналістики та російсько-українського словника правничих термінів.

Тв.: Краткое руководство по судебной и судебно-медицинской фотографии. – Смоленск, 1937 (у співавт.); Праця В.Г.Кричевського над увічненням пам’яті Шевченка // Шевченко / УВАН. – Нью-Йорк, 1953. – Річник 2; Василь Кричевський // Нові дні. – Торонто, 1954. – № 12; – 1955. – № 1; Відновлення українського архітектурного стилю // Там само. – 1956. – № 1-2; Спогади про Анатолія Петрицького // Нотатки з мистецтва. – Філадельфія,

1965. – №3; Шевченко в пам'ятниках 1861-1964. – Нью-Йорк, 1966; Українська Державна Академія Мистецтв (До 50-ліття її створення) // Нотатки з мистецтва. – Філадельфія, 1968. – № 7; Життя і творчість В.Кричевського (1873-1973) // Сучасність (Мюнхен). – 1973. – №1; Василь Григорович Кричевський: Життя і творчість. – Нью-Йорк, 1974; Данило Щербаківський // Укр.історик. – 1977. – №3/4.

Літ.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975.

Олексій Ясь

ПАВЛОВСЬКИЙ Іван Францевич (21.01.1851, Боброве Калужької губ. – 14.05.1922, Полтава) – дослідник історії Полтавщини, архівознавець, педагог. Народився у родині службовця.

Закінчив Полтавську гімназію (1870), іст.-філол. ф-т Київського ун-ту Св. Володимира (1874). Викладав історію в Полтавському кадетському корпусі (1874-1913). Організатор та учасник народних читань та недільних шкіл на Полтавщині. Завідував музеєм Полтавської битви (1909-1918). Правитель та скарбник Полтавської губернської ученої архівної комісії (1903-1918). Д.чл. Таврійської губернської ученої архівної комісії (з 1915). Учасник обговорення урядового проекту правил охорони пам'яток та старожитностей. Брав участь у з'їзді представників учених архівних комісій 6-7 травня 1914 у С.-Петербурзі. Підтримував активні стосунки з В.Л.Модзалевським. Під час революції 1917-1921 виступав за збереження архіву Полтавського губернського правління. Автор понад 150 праць, у т.ч. студій з історії Полтавщини XVIII–XIX ст., біографічних словників. Опублікував багато архівних документів з історії Полтавщини. Був одним з укладачів систематичного покажчика часопису “Киевская старина” (Полтава, 1911).

Тв.: Благословительная грамота на постройку храма в слободке Скаржиновке (25.05.1779 г.) // Полтавские епархиальные

ведомости. – 1874. – №19; Историческая могила // Исторический вестник. – 1901. – №8; К истории Шведской могилы: Пожертвования И.С.Судиенко и его духовное завещание. (Очерк по архивным данным с рисунками). – Полтава, 1904; Когда прекратилось существование приходских школ в Старой Малороссии // Чтения в историческом обществе Нестор-летописца. – К., 1904. – Кн.18, Вып.1; Ремесленное училище в Чернигове, учрежденное сто лет назад // Киевская старина. – 1904. – №2; К истории Малороссии во время генерал-губернаторства кн. Н.Г.Репнина: (Очерки, материалы, переписка по архивным данным) // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1905. – Вып.1; К истории еврейских земледельческих колоний в половине XIX ст. // Киевская старина. – 1906. – №11/12; Статистические сведения о Полтавской губернии сто лет назад (Архивный материал) // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1906. – Вып.2; Полтава в XIX столетии // Там само. – Полтава, 1907. – Вып.4; Битва под Полтавой 27-го июня 1709 года и ее памятники: Иллюстрированное издание. – Полтава, 1908; К истории винокурения в Малороссии // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1908. – Вып.5; Статистика еврейского населения в Полтавской губернии со времени ее учреждения и о черте оседлости // Там само. – Полтава, 1908. – Вып.5; Массонская ложа в Полтаве // Там само. – Полтава, 1909. – Вып.6, Ч.1; Из записки генерал-майора Липранди о некоторых уездах Полтавской губернии, в 1840 году // Там само. – Полтава, 1910. – Вып.7; Малороссийские казачьи полки в борьбе с поляками в 1831 году // Там само. – Полтава, 1910. – Вып.7; Малороссийское козачье ополчение в Крымскую войну // Там само. – Полтава, 1910. – Вып.7; Полтава. Исторический очерк ее, как губернского города в эпоху генерал-губернаторства, 1802-1856 (По архивным данным). – Полтава, 1910; К истории кирилло-мефодиевского общества // Русская старина. – 1911. – №12; Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с пол. XVIII века. – Полтава, 1912; Немецкие колонии в Полтавской губернии в XIX

ст. (1808-1867) // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1913. – Вып.10; Первое дополнение к краткому биографическому словарю ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII в. – Полтава, 1913; Письмо В.Н.Каразина к князю А.Б.Куракину о привлечении малороссийского дворянства к пожертвованию на Харьковский университет // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1914. – Вып.11; Очерк деятельности малороссийского генерал-губернатора князя А.Б.Куракина (1802-1808). – Полтава, 1914; Полтавцы. Иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители: Опыт краткого биографического словаря Полтавской губернии с половины XVIII в. – Полтава, 1914; К биографии В.В.Капниста: Из переписки Малороссийского генерал-губернатора князя А.Б.Куракина с В.В.Капнистом. Начертание дворянского училища // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1915. – Вып.13; Кременчугская фабрика сукноделия для евреев в начале XIX века (По архивным данным) // Там само. – Полтава, 1915. – Вып.12; Описание архивов Полтавской губернии. – Полтава, 1915; Первый съезд представителей губернских ученых архивных комиссий в Петрограде (6-8 мая 1914 года) // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1915. – Вып.13; К истории Полтавской епархии: Исторические и бытовые очерки, заметки и переписка (По архивным данным). Полтава, 1916; Полтавская милиция в 1806-7 гг. // Труды Полтавской ученой архивной комиссии. – Полтава, 1916. – Вып.14; Из прошлого Полтавщины: К истории декабристов. – Полтава, 1918; І.П.Котляревський: Біографічний нарис / Пер. з рос. Т.Є.Куліша. – Полтава, 1918.

Літ.: Ротач П.П. І.Ф.Павловський – історик Полтавщини // УІЖ. – 1961. – № 6; Гуменюк М. І.Ф.Павловський. Біля джерел української бібліографії // Соціалістична культура. – 1969. – № 8; Бочарова С.И. И.Ф.Павловский – украинский историк // Проблемы музееведения и краеведения (К 110-летию основания Херсонского краеведческого музея): Тезисы докл. юбил. конференции. – Херсон, 1990. – Ч.4; Труды Полтавской ученой

архівної комісії 1905-1907: бібліографічний указатель / Сост. А.Б.Супруненко; ред. В.Н.Жук. – Полтава, 1991; Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – К., 1999. – Вип.1 (XIX-1930-і роки).

Олексій Ясь

ПАЛІЙ Михайло (22.12.1913, Хоростків Гусятинського пов., Галичина) – укр. історик, бібліотекар.

Навчався в Геттінгенському, Міннесотському, Денверському ун-тах. Захистив докт.дис. “Партизанський селянський рух анархіста Нестора Махно, 1918-1921: Один аспект української революції” у Канзаському ун-ті (1971). Працював бібліотекарем в ун-тах Оклахоми та Канзаса. Член НТШ. Автор праць з історії укр. революції 1917-1921, зокрема студій, присвячених Н.Махно, та сучасної історії України.

Тв.: *The Anarchism of Nestor Makhno, 1918-1921: An Aspect of the Ukrainian Revolution.* – Seattle; Washington, 1976; *Участь українських депутатів в Катеринівській Комісії // Укр. історик.* – 1978. – №1/3; *The First Experiment of the National Communism in Ukraine in the 1920s and 1930s // Nationalities Papers.* – 1984. – Vol.20. – №1.

Олексій Ясь

ПАСТЕРНАК Євген Іванович (24.01.1907, Вигнанка, Біло-Підляський пов., Підляшшя – 22.11.1980, Торонто, Канада) – укр. кооперативний діяч, інженер, історик-аматор. Народився у родині шкільного вчителя.

Закінчив Данцигську вищу технічну школу (1937). Працював інженером у Львові та Любліні. Під час Другої світової війни Голова Української кооперативної спілки в Підляшші. На еміграції з 1944. З 1948 – в Канаді. Автор праць з історії Холмщини та Підляшшя.

Тв.: Україна під більшовиками. – Торонто, 1979; Нарис історії Холмщини і Підляшшя: Новіші часи. – Вінніпег; Торонто, 1968.

Літ.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975; Євген Пастернак (некролог) // Свобода.– Джерсі-Сіті, 1980. – 28 листоп. – № 241.

Олексій Ясь

ПАТРИЛО Ісидор Іван (30.11. 1919, Судова Вишня, Перемиський пов., Галичина) – укр. католицький священик, протоархімандрит, історик церкви, бібліограф.

В 1933 вступив до Чину Св. Василя Великого. Початкову церковну освіту здобув у Василіанському студійному домі в Христонополі (1938-1940). Навчався у Карловому ун-ті у Празі (1940-1944) та УВУ (1945-1946). Арештований гестапо в Празі разом з ін. членами Василіанського Чину та вивезений на вугільні копальні (1942). 2 травня 1942 висвячений в архієреї. На еміграції з 1944. Душипастир укр. католиків у Німеччині (1944-1947), Англії (1947-1948) та Аргентині (1949-1955). Захистив докт.дис. “Педагогія Київської Академії 1631-1817” в УВУ (1944); “Петро Могила і його Академія. Причини до студій про знання і поширення св. Томи в Україні” в Римському папському ун-ті “Анжелікум” (1953). Вивчав канонічне і цивільне право в Римському папському ун-ті “Лятеранум” (1955-1958), де захистив ще одну докт. дис. (1961). Працював секретарем архімандрита о. Т.Галущинського та дир. укр. редакції “Радіо-Ватикан”. Генеральний економ (1955-1962), генеральний секретар (1962-1976) Василіанського Чину. З 1976 – протоархімандрит Василіанського Чину. Чл. редакційної комісії для підготовки нового укр. перекладу Св. Письма (1957-1963). З 1962 – дир. Римського василіанського видавництва “Записки ЧСВВ” та “Української духовної бібліотеки”. З 1972 – очолив Літургійну комісію, яка виконала

український переклад священницького Часослова та ін. богослужбових текстів. Консультатор Священної Конгрегації для Східних Церков. Брав участь у комісії для підготовки кодексу східного церковного права. Чл. Українського богословського наукового т-ва, НТШ та УВАН. Автор праць з історії укр.церкви, історії Києво-Могилянської Академії, бібліографії і джерелознавства історії укр.церкви; біографістики, зокрема студій, присвячених архієпископам і митрополитам Києва та Галича.

Тв.: Вплив християнства на українське законодавство // Релігія в житті українського народу. – Мюнхен, 1966; Церковні синоди // Світло.– Торонто, 1972. – № 4-12; – 1973; – № 1-4; Джерела і бібліографія до історії української церкви: У 3 т. – Рим, 1975. – Т.1; – 1988. – Т.2; – 1992. – Т.3, Ч.1. [Видання не завершено]; Нарис історії Галицької провінції Василіанського Чину // Записки ЧСВВ.– Рим, 1982. – Т.11; Отець Павлин Демський, український місіонер для Сербії в 17 ст. // Зб. на пошану В.Янева. – Мюнхен, 1983; Життя і творчість о. Атанасія Г.Великого (1918-1982) // Записки ЧСВВ (Рим). – 1985. – Т.12; Нарис історії Василіан від 1743 до 1839 рр. // Записки ЧСВВ (Рим). – 1988. – Т.13; Свята місія з Ватикану: Зб. проповідей.– Львів, 1996. (у співавт.)

Літ.: Ульяновський В. Збирач дорогоцінного каміння: (Унікальна праця отця Ісидора І.Патрила) // Старожитності. – 1994. – №7/8.

Олексій Ясь

ПАЧОВСЬКИЙ Василь Миколайович (12.01.1878, с. Жуличі Золочівського пов. на Львівщині – 5.04.1942, м. Львів) – поет, драматург, культ. діяч.

Після закінчення Золочівської та Львівської гімназій навчався в ун-тах Львова та Відня. 1901 видав першу збірку поезій “Розсипані перли”, яка дістала прихильну оцінку І. Франка. Згодом вийшли його драм. твори “Сон української ночі” (1903), “Сонце руїни” (1911), збірки “На стоці гір” (1907), “Ладі

і Марені: терновий мій!” (1912). Вчителював у гімназіях Львова (1909) та Відня, один з організаторів літ. групи “Молода Муза”. 1915 — 1918 працював у таборах військовополонених українців у Австрії та Німеччині. 1919 переїхав до Ужгорода, ред. часопису “Народ”. 1920-1929 – проф. Ужгородської та Берегівської гімназій. 1933 повернувся до Львова, викл. Львівського ун-ту (1939). Активно працював у періодичних виданнях львівської “Просвіти”, друкувався в часописах “Життя і Знання” та “Просвіта”. Автор ряду іст. праць та видань популярної і дитячої літ-ри.

Тв: Сфінкс Європи (1914); Роман Великий (1918); Нарис історії мініатюри по рукописям (1913); Історія Подкарпатської Руси, тт. I-II. – Ужгород, 1920-1922; Гетьман Мазепа (1933); Світова місія України. – Перемишль, 1933; Іван Мазепа, життя й діяльність. – Львів, 1937; Срібна земля: Тисячоліття Карпатської України. Нарис історії з мапою. – Львів, 1938; Історія Закарпаття. – Мюнхен, 1945; Конструктивні ідеї державності та космічна місія укр. нації // Укр. світ. – 1945. – №1/3. – С. 32-33.

Літ.: Шаян В. В. Пачовський – віщун історії // Визв. шлях. – 1967. – №4. – С. 431; Середняк А. Діячі “Просвіти” // Нарис історії “Просвіти”. – Львів, 1993. – С. 160; ЕУ. – Vol. 3. – 1993. – Р. 746; Пагирия В. Відлуння Карпат. Сторінки історії. – Ужгород, 1994. – С. 20-22; Барка В. Лірик-мислитель // Укр. слово, кн. 1. – К., 1994. – С. 286-299; Нахлік Є. В. Пачовський про всесвітню місію укр. духу // Укр. світ. – 1995. – №1/3. – 30-31; ЕУ. – Т. 5. – 1996. – С.1965; Ільницький М. Молодомузівці лишилися молодими: до 120-річчя з дня народження В. Пачовського // Новини Закарпаття. – 1998. – №5 (1410). – 13 січня. – С. 6.

Василь Швидкий

ПЕЛЕНСЬКИЙ Йосип Гаврилович (31.12.1879, Комарно, Галичина, Австро-Угорська імперія – 27.11.1957, Львів) – дослідник історії дерев’яної архітектури та пам’яток давнього Галича, Львова та візантійського мистецтва,

мистецтвознавець. Народився у родині відомого діяча “Просвіти”.

Закінчив Львівську гімназію, Краківський ун-т. Брав участь у Першій світовій війні. Член консерваційного (реставраційного) відділу при Галицькому намісництві (1917). Проф. Українського Державного Кам’янець-Подільського ун-ту (1918-1920). Управитель “Рідної школи” у м. Комарно. Викладав у гімназіях на Галичині. Д.чл. НТШ (з 1917). Заступник голови комісії НТШ з історії мистецтва. С.н.с. Львівського відділення Інституту археології АН УРСР(з 1945). Підготував кілька наукових монографій, які не побачили світу. Проводив археологічні дослідження в Криласі (Галичі) в 1909 і 1911.

Тв.: 3 руїн Галича // ЗНТШ.– Львів, 1909. – Т.91; *Halicz w dziejach sztuki Sredniowiecznej.* – Kraków, 1914; Таємниці стольного града // Літопис Червоної Калини. – 1991. – №5-6; 1992. – №1-2.

Літ.: Пастернак Я. Перші розкопки на “Золотому тоці” у Криласі // Сьогодні й минуле.– Львів, 1939. – №1; Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1997. – Вип.4.

Олексій Ясь

ПЕТРИВ Всеволод Миколайович (02.01.1883, м.Київ, за іншими даними – на Чернігівщині, – 10.07.1948, м.Аугсбург, ФРН) – військовий і громад.-політ. діяч України, дослідник військового мистецтва та воєнної історії УНР, мемуарист, д.чл. НТШ (1948). Народився у родині військового.

Закінчив Київський кадетський корпус (1900), Павловське Вище воєнне училище в Петербурзі (1902), Миколаївську Акад. Ген. Штабу (1910). На фронтах Першої світової війни займав штабні посади у різних частинах. 1917-1920 – на військовій роботі у збройних силах УНР та Української Держави. Після падіння Директорії перебував на еміграції у Польщі й Чехословаччині. У 1922-1923 – викладач військової історії на курсах старшин УНР у Каліші. З 1923 і до початку Другої

світової війни – проф. воєнної історії в Українському високому пед. ін-ті ім.М.Драгоманова у Празі, член Українського іст.-філол. т-ва. З 1945 – у Зах. Німеччині.

Праці П. друкувалися як окремими книгами, так і в зарубіжних газетах та журналах (“Літопис “Червоної Калини”, “Календар “Червоної калини”, “Табір”, “Діло”, “ЛНВ”) й ін. Автор ґрунтовних мемуарів, виданих у чотирьох частинах у Львові протягом 1927-1931.

Тв.: Суспільство й військо: Соц.-іст. нарис.– Прага; Берлін, 1924; Усуспільнення військових знань // Студентські вісті. – Прага, 1926. – №6. – С.6-11; Фрагмент до історії українсько-польського зближення // Нова Україна. – Прага, 1927. – №1-2. – С.75-80; Спомини з часів української революції (1917-1921). – Львів, 1927-1931. – Ч.І. До Берестейського миру. – 1927; Ч.2. Від Берестейського миру до зайняття Полтави. – 1928; Ч.3. Від Кримського походу до гетьманського перевороту. – 1930; Ч.4. Гетьманщина і повстання Директорії. – 1931; Уривки зі споминів // Календар “Червоної Калини” на 1929 р. – Львів, 1928. – С.29-39; Армія УНР. 1917-21 // Укр. Загальна Енциклопедія. – Львів; Станіслав; Коломия. – 1934. – Т.3. – С.762-767; Житомирська юнацька школа: формування, наука, бої, перший випуск української старшини. Сторінки з ненадрукованого щоденника // Літопис “Червоної Калини”. – Львів, 1936. – №5. – С.18-19; №6. – С.7; №7/8. – С.15; №10. – С.11-15; №11. – С.14-17; 1937. – №1. – С.19; №3. – С.14-17; №6. – С.17; Стратегічні операції Богдана Хмельницького під час війни 1648-1649 років // Військо України. – К., 1993. – №6. – С.43; №7. – С.74; №8. – С.93; Неторованим шляхом: Спомини з історії української революції 1917-1921 рр. // Вітчизна. – 1993. – №5-6. – С.123-135; №7-8. – С.137-154; 1994. – №1-2. – С.137-149; №5-6. – С.143-156.

Літ.: Гаврилюк І. З величного минулого // За державність. – Варшава, 1929. – №1. – С.130; Єрошевич П. З боротьби українського народу за свою незалежність // Там само. – Варшава, 1939. – №9. – С.38-39; ЕУ. – Т.6. – Париж; Нью-Йорк, 1970. – С.2034; Крип’якевич І. та ін. Історія українського війська. Вид. 4-те. – К., 1992. – С.370, 375, 377, 382-385, 408, 414-

419, 425, 565, 629; Науменко К. та ін. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С.214-215; Тинченко Я. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. ЧІ. – К., 1995. – С.105-107; Войцехівська І. Всеволод Петрів: незнана спадщина (за матеріалами родинного архіву Святослава Петріва в США) // Студії з архівної справи та документознавства. – Т.5. – К., 1999. – С.195-197; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі. – 1999. – №1-2. – С.48-49.

Іконогр.: Науменко К. та ін. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С.214.

Геннадій Стрельський

ПОП Іван Іванович (26.05.1938, с.Страбичове Мукачівського окр., тепер Мукачівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник чехословацько-угорських відносин другої половини 30-х рр. ХХ ст., чехословацько-радянських відносин періоду Другої світової війни та у перші повоєнні роки, основних напрямів і особливостей розвитку культури Чехії і Моравії в ІХ–ХVІ ст, д.і.н. (1988). Із селян.

Закінчив іст. ф-т УжДУ (1963) та аспірантуру при Ін-ті слов'янознавства та балканістики АН СРСР (1966). Основні етапи трудової діяльності: робітник Ужгородського БМУ №2 (1960), обліковець Вишківського лісопункту (1960-1961), вчитель восьмирічної школи с.Гукливе Воловецького р-ну Закарпатської обл. (1961-1963), науковий, с.н.с. Ін-ту слов'янознавства і балканістики АН СРСР (1967-1991), проф. каф. нової й новітньої історії (1992), проф. каф. історії стародавнього світу, середніх віків та історіографії УжДУ (1992-1994). У 1966 захистив канд.дис. “Чехословацько-угорські дипломатичні відносини в період посилення німецької експансії в Центральній і Південно-Східній Європі (1935-1939 рр.)”, у 1988 – докт. дис. “Чехословаччина – Радянський Союз: Становлення і розвиток відносин нового типу (1941-1948 рр.)”. З 1994 живе й працює в м.Хеб (Чеська Республіка). Автор понад 200 наук., наук.-

методичних та краєзнавчих публікацій. Був головним редактором ж. “Славяноведение” (1988-1992), дир. наук.-досл. ін-ту карпатознавства при УжДУ (1992-1994), членом редколегії “Наукового вісника Ужгородського університету. Серія: Історія” (1995), часопису “Карпатський край” (з 1992), наук. збірника іст. ф-ту НДІ карпатознавства “Карпатика” (1992-1993).

Тв.: В горах и долинах Закарпатья. – М., 1971 (у співавт.); Чехословацко-венгерские отношения (1935-1939). – М., 1972; Искусство Чехии и Моравии IX – начала XVI вв. – М., 1978; Краткая история Чехословакии: С древнейших времен до наших дней. – М., 1988 (у співавт.); Мюнхен – преддверие войны: Ист. очерки. – М., 1988 (у співавт.); Чехословакия – Советский Союз. 1941-1947. – М., 1990; Нариси історії Закарпаття: У 3т. – Ужгород, 1995. – Т.ІІ (у співавт.); Закарпаття в контексті європейської політичної історії ХХ століття: (Історіософські роздуми). – Ужгород, 1995 (у співавт.).

Микола Олашин

ПОПОВ Микола Миколайович (09.01.1891, м.Кутаїсі, Грузія – 10.02.1938) – дослідник історії компартії, в т.ч. Компартії України та нац. питання, парт. і держ. діяч. З родини службовця.

1906 вступив до Владикавказької гімназії, 1908 до Харківського ун-ту, з 1910 навчався у Московському ун-ті. 1911 заарештований і засуджений на поселення в Іркутській обл., де працював учителем. Звільнився в лютому 1917. Після цього перебував на партійній роботі. Одночасно з цим викладав у Комуністичному ун-ті ім.Артема (Харків), на курсах марксизму при ЦК ВКП(б), був одним з кер. Істпарту ЦК КП(б)У, дир. Українського ін-ту марксизму-ленінізму. В різні роки був чл. редколегій ж. “Большевик”, “Більшовик України”, “Служник комуніста”, “Пропагандист”, “Пролетарская революция”, “Літопис революції”, “Борьба классов” та ін. Очолював Всеукр. редакцію історії фабрик і заводів. Брав участь в роботі Комінтерну, був делегатом VI і VII конгресів, на останньому обраний канд. в чл. Виконкому Комінтерну. 1937 репресований.

Редактор праць: В.І.Ленін. Статті і промови про Україну (К., 1936); Книги з історії Дніпрогесу.

Тв.: Национальный вопрос на Украине // Коммунист. – 1923. – 5 апр.; Жизнь Ленина и ленинизм. – М., 1924 (у співавт.); Мелкобуржуазные антисоветские партии. – М., 1924; Национальная политика Советской власти. – М., 1924 (укр.мовою 1926, 1930, 1931); Очерки истории Российской Коммунистической партии (Большевиков). – М., 1925 (16 видань рос. мовою, а також переклади на нім., фр. і англ. мови); Українізація партії - бойове гасло // Комунист. – 1927. – 16 черв; Нариси історії Комуністичної партії (більшовиків) України. – Харків, 1928 (5 перевид. допов. і виправл.); Октябрь на Украине // Историк-большевик. – 1934. – №1.

Літ.: РЕІУ. – Т.3. – 1971. – С.428-429; Мешков О.В., Діброва С.С. Парти́йний діяч, вчений-історик (До 90-річчя з дня народження М.М.Попова) // УДЖ. – 1981. – №1. – С.110-115; Євселевський Л.І. На чолі всеукраїнської редакції (М.М.Попов) // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). – К., 1991. – С.290-293; Шаповал Ю.І. Сталінізм і Україна // УІЖ. – 1991. – №8. – С.36-40; Дорошко М. // Малий словник історії України. – К., 1997. – С.320.

Галина Брега

ПОПОК Андрій Андрійович (14.12.1966, м. Боярка Києво-Святошинського р-ну Київської обл.) – фахівець з історії східної укр. діаспори.

В 1984-1988 навчався в Київському вищому військово-морському політичному училищі; в 1995-1999 – в аспірантурі Ін-ту соціології НАН України. 2002 в Ін-ті історії України НАН України захистив канд. дис. на тему: “Українські поселення на Далекому Сході як історичний та етнокультурний феномен (кінець ХІХ – ХХ ст.)” (наук. кер. – д.і.н. В.П.Трощинський). В 1990-1993 – депутат Первомайської районної Ради м. Владивостока, голова постійної комісії з питань молоді і спорту, засновник і перший голова (1991-1993) Товариства укр. культури Приморського

краю. Входив до складу оргкомітетів першого і другого (1992; 1997) Всесвітніх форумів українців, чл. Української Всесвітньої Координаційної Ради. В 1992-1993 – офіційний представник Товариства “Україна” на Далекому Сході. В 1996-1999 – начальник Управління у справах укр. діаспори Державного комітету України у справах національностей та міграції; відповідальний секретар Міжвідомчої координаційної ради з питань співробітництва з українською діаспорою при Кабінеті Міністрів України. З 1999 – керівник громадської організації “Центр сучасного суспільст-вознавства”. З квітня 2002 – начальник управління у справах української діаспори та міжнародних зв’язків Державного Комітету України у справах національностей та міграції.

Автор понад 30 наук. праць.

Тв.: Українське населення Приморського краю (за матеріалами соціологічного дослідження та переписів населення) // Українська діаспора. – К.; Чикаго. – 1996. – Ч.9. – С.92-103; Українці в Примор’ї. Портрет на фоні історії // Трибуна. – К., 1997. – Ч.5-6. – С.35; Проблеми етнічного відродження східної української діаспори (у спіавт.) // Українські варіанти. – К., 1997. – Ч.2. – С.26-33; Діяльність української преси на Далекому Сході // Альманах УНСоюзу на 1998 р. – Парсіппані; Нью-Йорк. – 1997. – С. 196-208; Національно-культурне відродження українців у Росії на межі ХХ-ХХІ століть // Визвольний шлях. – Лондон, 1998. – Ч.2. – С.159-164; Громадсько-політичне та релігійне життя українців на Далекому Сході в ХХ ст. // УІЖ. – 1998. – № 6. – С.54-68; До питання про українське шкільництво на російському Далекому Сході в 1917-му – 1930-х роках // Соціальні виміри суспільства. Зб. наук. робіт молодих науковців. Вип.2. – К., 1998. – С.264-274; Еміграційний потенціал осіб українського походження та вихідців з України – жителів Республіки Казахстан. – К., 1998 (у спіавт.); Українці Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку. – К., 1999 (у спіавт.); Матір “Просвіта” на Далекому Сході // Бористен. – Дніпропетровськ, 2001. – №4. – С.10; Українське театральне та хорове мистецтво на Далекому Сході у ХХ ст. // Визвольний

шлях. – Лондон, 2001. – Кн.7. – С.114-128; Українські поселення на Далекому Сході: історико-соціологічний нарис. – К., 2001; Історична батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин. – К., 2003 (у співавт.); Закордонне українство в сучасному світі // Іст. журнал. – 2003. – №4-5. – С.13-23; Українці на Далекому Сході: організації, події, персоналії. – К., 2004.

Літ.: Анкета А.А.Попка; Бай Н. “Необхідна міцна економічна база” (Інтерв’ю з Л.Грушевим) // Вісті з України. – 1994. – №11; Винниченко І. Українці в державах колишнього СРСР: історико-географічний нарис. – Житомир, 1992. – С.79; Сльцов О. Реанімація пам’яті // Україна молода. – К., 1991. – 14 квіт.; Лучечко І. Українці на “Зеленому Клині” // Український голос. – Вінніпег; Манітоба. – 1994. – 1, 28 лют.; Плачинда Г. Зелений Клин: маленька частка України (Інтерв’ю з А.Попком) // Українське слово. – К. – 1995. – 8 черв.; Світальський В. Відродження Українського Зеленого Клину // Український голос. – Вінніпег, Манітоба. – 1993. – 25 січ.; Світальський В. “Зелений Клин” живе і зеленіє // Свобода. – 1993. – 2 лип.; Тюков Л. “С удовольствием примем военных” (Інтерв’ю с А. Мамонтовым) // Боевая вахта. – Владивосток. – 1991. – 8 лют.; Українці в Приморському краї // За вільну Україну. – Львів. – 1991. – 29 лист.; Хто є хто в Україні. – К., 2001. – С.360.

Олена Ковальчук

ПОСТОЛОВСЬКИЙ Руслан Михайлович (3.10.1951, с.Мізоч Здолбунівського р-ну Рівненської обл.) – дослідник історії Чехії та Словаччини, демократичних традицій, традицій педагогічного реформізму в історії чеського та словацького народів, проблем міжнародних відносин, к.і.н. (1982), проф. (2001), Засл. діяч науки і техніки України (2002).

Після закінчення у 1971 іст. ф-ту Кам’янець-Подільського держ. пед. ін-ту працював учителем історії Білашівської восьмирічної школи Здолбунівського р-ну Рівненської обл. З листопада 1972 – в Рівненському держ. пед. ін-ті (РДПІ): лаборант, асистент каф. історії КПРС і наук. комунізму. З 1976

по 1979 – в аспірантурі Київського пед. ін-ту ім.О.Горького. Після закінчення аспірантури – в РДПШ: викл., ст. викл., доц. каф. політичних наук. У червні 1982 в КДУ ім.Т.Шевченка захистив канд. дис. “Розвиток інтернаціонального співробітництва між молодіжними організаціями СРСР і ЧССР в процесі соціалістичної інтеграції (1969-1977)”. З 1991 по 1992 – стажувався на каф. історії південних і західних слов’ян Московського держ. ун-ту ім.М.В.Ломоносова. 1993-1996 – докторантура в Ін-ті історії України НАНУ. З жовтня 1996 – дир. Рівненського ін-ту слов’янознавства Київського славістичного ун-ту, з травня 1999 – ректор Рівненського держ. гуманітарного ун-ту.

Автор понад 60 наук. праць, 20 навч.-метод. публікацій, співавтор 5 підручників і навч. посібників, 7 монографій.

Тв.: Історичні складові формування демократичних традицій в Чехії // Українська культура в іменах і дослідженнях. – Вип.1. Волинське Полісся в контексті слов’янської культури. – Рівне, 1997; Національно-історичні основи якісної еволюції формування демократичних традицій чеського народу // Вісник Київського Національного ун-ту. Історія. – Вип.37. – К., 1998; Історія Західних та південних слов’ян: ХХ століття: Навч. посібник. – Х., 1998 (у співавт.); Економічний розвиток Чеських земель в складі Габсбурзької імперії // Наук. записки Кам’янець-Подільського держ. пед. ун-ту. Історичні науки. – Т.2. – Кам’янець-Подільськ, 1999; Світ на зламі епох: Історія кінця ХІХ – середини ХХ ст.: Навч. посібн. – Рівне, 2000; Проблема чехословацької демократії та її традицій крізь призму чеської, словацької, зарубіжної історіографії // Вісник Київського ін-ту “Слов’янський університет”. – Вип.12. – К., 2001.

Літ.: Анкета Постолювського Р.М.

Любов Шепель

РАКОВСЬКИЙ Михайло Юхимович (3.05.1916, м.Єлець Орловської обл.) – дослідник новітньої історії СРСР та України, іст. краєзнавства., д.і.н., проф. Із службовців.

1933-1939 навчався на іст. ф-ті в Московського індустріально-пед. ін-ту ім. К.Лібкнехта. 1939 працював у редакції "Комсомольской правды". 1939-1950 – на військовій службі. З 1952 – викл., доц., проф., зав. каф. історії Росії та СРСР Одеського держ. ун-ту, чл. редколегії ж. "Вопросы истории". Аспірантуру проходив у Московському пед. ін-ті ім. Леніна й Одеському держ. ун-ті. Канд. дис. "Комбіди РРФСР у роки революції та громадянської війни" (виконана під кер. акад. І.І.Мінца) захистив у Ростовському держ. ун-ті (1951). Докт. дис. "Консолідація сил революції в боротьбі за владу Рад. 1917-1920 (на матеріалах Півдня України)" захистив в Ін-ті історії АН СРСР. Автор 200 наук. праць.

Тв: Хроніка революційних подій в Одесі. – Одеса, 1957; Крах австро-німецької інтервенції на Україні // История СССР. – 1961. – №6; Крах григорьевщини // Там само. – 1966. – №5; Закономерности и особенности военно-политического союза рабочего класса и крестьянства на Юге Украины. – М., 1975; Союз серпа и молота (из серии развития и укрепления союза рабочего класса и крестьянства). На материалах Юга Украины. – К., 1987; Проблемы историн. – М., 1991; Выбор исторического пути: 1917: проблемы истории Октябрьской революции и гражданской войны (на материалах Юга Украины). – Одесса, 1991; Научной секции "Одессика" – 30 лет (к 200-летию Одессы). – Одесса, 1994; Историческое краеведение как наука: традиции и современность (на материалах Одесщины). – Одесса, 1994; Сборник материалов "Истоки "Одессики". – Одесса, 1994.

Літ: Профессор М.Е.Раковский. История и время // Видные ученые Одессы. – Вып.6. – Одесса, 1995.

Григорій Лисенко

РОЗАНОВ Анатолій Григорович (12.11.1883, м.Козелець Чернігівської обл. – 23.12.1950, м.Київ) – дослідник поселень трипільської культури, давньоруського городища, пам'яток нижнього Подесення і питань краєзнавства, педагог.

Після закінчення Новгород-Сіверської гімназії 1901 вступив на відділення природничих наук фіз.-мат. ф-ту Київського ун-ту. Протягом 1908-1916 викладав у середніх навчальних закладах у Ніжині, Бахмуті. Після переїзду до Остра викладав у чоловічій гімназії, на педкурсах, з 1919 – зав. Остерським пед. (згодом краєзнавчим) музеєм, з 1926 – очолив Остерський пед. технікум ім.Л.Глібова. 1924 – організував і очолив Остерське наук. т-во краєзнавства, яке об'єднувало понад 70 дослідників краю. 1928 із закриттям Остерського педтехнікуму переїхав до Миколаєва, де викладав в ін-ті соціального виховання. З 1934 – доц. географ. ф-ту Київського ун-ту. Під час Вітчизняної війни в Омську працював у місцевій школі. Після повернення до Києва викладав у КДУ, Наук.-досл. ін-ті педагогіки, Наук.-досл. ін-ті географії та картографії. Автор ряду робіт, серед яких: Розкопки на Бугаївці; Будинок Галагана у Козельці; Сучасний стан Юрієвої Божниці; Дерев'яне будівництво XVIII ст. у Козельці; Невідомий лист П.Куліша; Краєзнавча робота на Остерщині. Частина праць залишилася в рукописах.

Літ.: Чернігівщина: Енцикл. довідн. – К., 1990. – С.587; Коваленко О.Б., Ткаченко В.В. Розанов Анатолій Григорович // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.347-348.

Руслана Маньковська

РОМАНОВИЧ-СЛАВАТИНСЬКИЙ Олександр Васильович (15.07.1832, Войтівка Переяславського пов. Полтавської губ. – 20.09.1910, м.Київ) – історик права. Народився у родині дворянина-землевласника.

Початкова освіта – домашня. Закінчив Ніжинську гімназію (1850), юр. ф-т Київського у-ту Св. Володимира (1855). Викладав у Першій київській гімназії (1857-1859). Захистив магістерську дис. з державного права “Історичний нарис губернського управління від перших перетворень Петра I до встановлення губерній в 1775 р.” (1859). В 1860-1862 стажувався в Берліні, Лондоні, Парижі, Женеві. З 1863 –

екстраординарний проф. Київського ун-ту Св. Володимира. Захистив докт. дис. з державного права “Історія дворянства в Росії від початку XVIII ст. до скасування кріпосного права” (1870). Належав до поміркованих прихильників слов’янофільського напрямку в російській суспільно-політичній думці. Автор праць з історії права, російського дворянства та мемуарів. За редакцією Р.-С. видані збірки студій М.Д.Іванішева та В.А.Незабитовського.

Тв.: Исторический очерк губернского управления от первых преобразований Петра Великого до учреждения губерний в 1775 г. – К., 1859; Вступительная лекция в курс государственного права // Университетские известия. – 1862. – №10; Учение публицистов о межгосударственном владении В.Незабитовского // Там само. – К., 1863. – №1; Возражения на замечания г. Сидоренка по поводу сочинения “Дворянство в России” // Там само. – К., 1870. – №12; Дворянство в России от начала XVIII в. до отмены крепостного права: Свод материала и приуготовительные этюды для исторического исследования. – СПб., 1870; Пособие для изучения русского государственного права по методу историко-догматическому: В 2 вып. – К., 1871-1872. – Вып.1-2; Государственная деятельность графа М.М.Сперанского (Речь произнесенная на акте 9 января 1873 г.) // Университетские известия. – К., 1873. – №2; Разбор соч. Д.Самоковасова (на степень маг. госуд. права) “Древние города России” // Там само. – 1874. – №2; Жизнь и деятельность Н.Д.Иванишева, ректора университета св. Владимира и вице-председателя Киевской археографической комиссии. – СПб., 1876; Система русского государственного права в его историко-догматическом развитии сравнительно с государственным правом Западной Европы. – К., 1886; Воспоминание об Архиве Государственного совета // Киевская старина. – 1888. – №6; Систематические каталоги делам, хранящимся в архиве Департаменте таможенных сборов // Университетские известия. – К., 1888. – №8; Генерал-губернатор или губернатор? – К., 1889; Разбор сочинения В.И.Семевского “Крестьянский вопрос в России в XVIII и первой половине XIX века”. – СПб., 1890; Голода в

России и Западной Европе и меры правительства против них // Университетские известия. – К., 1892. – №1; Голос старого профессора по поводу университетских беспорядков. – К., 1901; Голос старого профессора по поводу университетских вопросов. – К., 1903. – Вып.2; Моя жизнь и академическая деятельность. 1832-1884. Воспоминания и заметки // Вестник Европы. – 1903. – №1-6.

Літ.: Сидоренко Г. По поводу сочинения А.Романович-Славатинского “Дворянство в России” // Университетские известия. – К., 1870. – №12; Биографический словарь профессоров и преподавателей имп. университета св. Владимира. 1834-1884 / Сост. и изд. под ред. проф. В.С.Иконникова. – К., 1884; Романович-Славатинский А.В. (некролог) // Исторический вестник. – 1910. – №10; Жилин А.А. Научная деятельность и труды проф. А.В.Романовича-Славатинского (Доклад, прочитанный в собрании Киевского юридического общества 18-го сент. 1910 г.). – К., 1911; Столетие Киевской Первой Гимназии: В 3 т. – К., 1911. – Т. 1; Павловский И.Ф. Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с пол. XVIII века. – Полтава, 1912; Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – К., 1999. – Вип.1: (XIX–1930-і роки).

Олексій Ясь

РУДНИЦЬКИЙ Ярослав (28.11.1910, Перемишль – 19.10.1995, Монреаль, Канада) – історик, мовознавець, літературознавець, організатор укр. науки в Канаді, гром., політ. і наук. діяч.

1922-1929 – навчався у гімназії в Стрию. 1929-1937 – вивчав слов'янську філологію у Львівському ун-ті, де отримав диплом магістра (1934) і доктора філософії (1937). 1938-1940 – працював в Українському наук. ін-ті у Берліні. Доцент (з 1940), проф. (з 1943) УВУ й Карлового ун-ту в Празі, 1945-1948 – проф. в Гейдельберзькому ун-ті. З 1949 – в Канаді. 1949-1980 – проф. УВУ, з 1963 – проф. Українського католицького ун-ту у Римі.

Д. чл. НТШ, УВАН, останній президент Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук (УММАН), президент, почесний чл. Канадської асоціації славистів, президент Канадської асоціації лінгвістів, чл. міжнародної академії науки і літератури, чл. Королівської комісії двомовності й двокультурності Канади (1963-1971). Співзасновник (1949) відділу УВАН у Канаді (1949 – генеральний секретар, 1955-1970 – президент). Співзасновник та перший голова (1949-1964) Департаменту славистів Манітобського ун-ту. Один із засновників (1964) т-ва “Рідна мова” і річника “Слово на сторожі”. Спричинився до створення Центру українознавства в ун-ті Макворті (1984) в Австралії. Заснував і видавав у рамках УВАН серії “Славістика” (вийшло 100 чисел), “Ономастика” (50), продовжив, засноване ще в Європі видання “Літопис УВАН” (з 1946) й ін. видань. Активний діяч УНР в екзилі: голова уряду УНР (1980-1989), виконуючий обов’язки віце-президента (1988-1989). Бібліографія праць становить бл. 3 тис. назв. Основна праця – Етимологічний словник української мови (2 тт. – Оттава-Монреаль, 1972, 1982). 1985 започатковано річник Рудницькіана (укр. і англ. мовами).

Тв.: Українсько-німецький словник. – Лейпціг, 1934 (у співавт.); Українська мова та її говори. – Львів, 1937; Український правопис. – Прага, 1942; Славістика в Канаді в 1950 р. – Вінніпег, 1950; Канадійські місцеві назви українського походження. – Вінніпег, 1951; Слово й назва “Україна”. – Вінніпег, 1951; Шевченкіяна на Заході: Перше видання Шевченка на Заході з нагоди сторіччя. 1859-1959. – Вінніпег, 1959; Географічні назви Бойківщини. – Вінніпег, 1962; Становище української й інших слов’янських мов у Канаді. – Вінніпег, 1971; Manitoba’s Mosaic Place Names. – Winnipeg, 1977; Говір Льниці на Закарпатті. – Оттава, 1994.

Літ.: Збірник на пошану Зенона Кузелі. – Париж, 1962. – С.570-571; Волиняк П. Королівська комісія для вивчення міжнаціональних відносин // Нові дні. – 1963. – Верес. – С.28-29; Славутич Я. Творець української науки в Канаді та інші статті й матеріали з приводу 60-річчя проф. Яр. Рудницького – Вінніпег,

1971; Західноканадський збірник. – Т.17. – Едмонтон, 1975. – С.381-382; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.278-279; O.Woycenko. A Biographical Scetch // J.B. Rudnycky – Septuagenarius. – Ottawa; Montreal, 1980. – P. 5-31; Носко-Оборонів Т. Хронологічна канва // Рудницькіяна – 1985. – № 1. – С.27-45; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.552; Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991) – Монреаль; Оттава, 1991. – С.241; Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі. Статті і мат. – Філадельфія; Київ; Вашингтон, 1993 – С.46,82,83,103,198,209,386,389; Носко-Оборонів Т. Д-р Ярослав Рудницький. Біографічний нарис // Рудницькіяна. – 1993. – №9. – С.5-39; Альманах українського життя в Австралії. – Сідней, 1994. – С. 198-203; Домбровський О. Ярослав Богданович Рудницький // Український історик. – 1995. – №1-4. – С.321-324; Пришляк Я. Творець нової епохи // Визвольний шлях. – 1996. – № 2. – С.244-248; Дзира Я. Пошануймо свою славу. Ярослав-Богдан Рудницький – учений, патріот // Пам'ятки України. – 1999. – №1. – С.145-159.

Олена Ковальчук

САМОЙЛОВ Федір Олександрович (12.12.1947, м. Одеса) – дослідник історії України XIX – XX ст., робітничого класу, краєзнавець, к.і.н., проф. З робітничої сім'ї.

1966-1971 навчався на іст. ф-ті ОДУ. 1971 – викл. Татарбунарської сш. З 1974 – асистент, ст. викл., доц. та зав. каф. історії Росії й СРСР в ОДУ. Аспірант ОДУ. Канд. дис. “Участь робітничого класу УРСР в управлінні виробництвом в роки VIII п’ятирічки” (наук.кер. – П.Г.Чухрій) захистив там само в 1981. Докт. дис. “Інтелігенція України під час революції 1905-1907 рр.”. Оpubлікував понад 100 наук. праць.

Тв: Одеса // История городов и сел Украинской ССР. Одесская обл. – К., 1977; В авангарде восстановления и дальнейшего развития народного хозяйства. // Поступь Великого Октября. – Одесса; К., 1989; В авангарде восстановления и

дальнейшего развития народного хозяйства. // Там само. – Одесса; К., 1989; На трудных рубежах // Там само. – Одесса; К., 1989; Одесский университет. 1865 – 1990. – К., 1991; Западно-Европейская социал-демократия о революции 1905-1907 гг. в России // Актуальные проблемы исследования и преподавания новой истории стран Западной Европы и Америки. – Одесса, 1992; Шляхом національного відродження: українська преса у 1905-1907 рр. // Українська періодика: історія і сучасність. – Львів, 1993; И.И.Мечников как историк науки России // Вестн. Одесск. гос. ун-та. Вып.1. – Одесса, 1995.

Григорій Лисенко

СВІТЛЕНКО Сергій Іванович (7.07.1957, м.Дніпропетровськ) – дослідник проблем історіографії, археографії, суспільної думки, суспільного руху, етнокультурного розвитку України кінця XVIII – поч. XX ст., д.і.н. (2001), доцент (1990). Зі службовців.

Навчався на іст. ф-ті Дніпропетровського ун-ту (1974-1979), в 1979-1982 – вчитель історії та суспільствознавства сш, 1982-1985 – аспірант каф. історії СРСР та УРСР ДДУ; 1985-1987 – асистент цієї ж каф.

У 1987 в ДДУ захистив канд. дис. “Деятельность типографий общественного революционного подполья на Украине в буржуазно-демократический период освободительного движения (1861-1895 гг.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. Пойда Д.Б.).

1987-1989 – викл. каф. історії СРСР та УРСР ДДУ, 1989-1994 – доц. цієї ж каф., згодом – каф. російської історії ДДУ; 1994-1997 – докторант ДДУ; 1997-по т.ч. – зав. каф. історії України, з 2002 – декан іст. ф-ту ДДУ. 2000 в ДДУ захистив докт. дис. “Народничество в наддніпрянській Україні 60–80-х років XIX століття: проблеми історіографії, джерелознавства та археографії”. Автор 105 друкованих праць.

Тв.: Революционно-народническое движение 70-х годов XIX века в воспоминаниях современников. – Днепропетровск, 1990;

Народництво в Україні 60–80-х років XIX століття: Аналіз публікацій документальних джерел. – Дніпропетровськ, 1995; Народництво в Україні: сучасний погляд на проблему // УІЖ. – 1997. – №3; Українське питання в Російській імперії та Радянському Союзі (XVIII – перша половина XX ст.). – Дніпропетровськ, 1999 (у співавт.); Українські громади другої половини XIX – початку XX ст. (Особливості ідеології та діяльності) // Київська старовина. – 1999. – №2.

Літ.: Анкета Світленка С.І.; Колесник І.І. Народництво в Україні: новий погляд (рецензія на книги С.І.Світленка) // Грані. – 2001. – №5.

Любов Шепель

СИМОНЕНКО Рем Георгійович (28.06.1928, Київ) – дослідник історії України, міжнародних відносин, д.і.н. (1967), проф. (1981), лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1984), Засл. діяч науки України (1988).

1950 закінчив ф-т міжнародних відносин Київського держ. ун-ту. 1950 вступив до аспірантури Ін-ту історії АН УРСР, по закінченні якої захистив канд. дис. на тему “Імперіалістична політика США на Україні (1917-1918)” (наук.кер. – д.і.н., проф. О.К.Касименко). 1967 у Львові захистив докт. дис. “Іноземна інтервенція на Україні та її провал (листопад 1918 – березень 1921)”. Понад 50 років працює в Інституті історії України НАН України: з 1953 – м.н.с., з 1957 – ст.н.с., з 1969 – зав. відділом, 1994-2002 – гол. наук. с. Автор понад 350 друк. праць.

Тв.: Імперіалістична політика США щодо України у 1917-1918 рр. – К., 1957; Імперіалістична політика Антанти і США щодо України в 1919 р. (Паризька мирна конференція і антирадянська інтервенція на Україні). – К., 1962; Українська РСР у боротьбі проти імперіалістичної агресії. 1919-1920. – К., 1963; Провал політики міжнародного імперіалізму на Україні. II половина 1919 – березень 1921 р. – К., 1965; Генуэзская конференция, Советская Россия и английская дипломатия // Новая и новейшая история. – 1982. – № 12; Первый

антисоветский сговор империалистов // Вопросы истории.– 1987.– №11; Брест. Двобій війни і миру. – К., 1988; Вічно живі гілки України. Північна Буковина і Південна Бесарабія. – К., 1992; До концепції багатотомної “Історії українського народу” (міжнаціональні і міжпартійні аспекти).– К., 1993; Українсько-російські переговори в Москві (січень-лютий 1919). – К., 1996 (у співавт.); Нариси історії виконавчої влади в Україні. 1917 – квітень 1918 р.– К., 2000; Про геополітичний фактор в історії України // УІЖ.– 2001.– №3 – С.105-127; 2002.– №6 – С.5-31; співавт. колективних монографій “Нерушимая дружба українського и молдавського народів в період соціалізму”.– К., 1980; “Дружба и братство русского и украинского народов”: в 2-х тт. – К., 1982, навч. посібника “Історія України”.– К., 1999.

Літ.: РЕГУ. Т. 4 – К., 1972. – С.93; Меншун В.І. Правдою, совістю, наукою уповноважений. Штрихи до портрета професора, доктора історичних наук Р.Г.Симоненка // Трибуна лектора. – 1988. – №6. – С.28-30; Вчені Інституту історії України. Бібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. Вип. 1 – К., 1998. – С.290-291; Черніков Ігор. Піввіку наукової праці в Інституті історії України (Слово про Рема Георгійовича Симоненка) // Історіографічні дослідження в Україні. 36. наук. праць на пошану вченого-історика, доктора історичних наук, професора Р.Г.Симоненка. Вип. 11. – К., 2002. – С.3-10; Бібліографія основних видань Інституту історії України НАН України – К., 2002.– С.125-126.

Олена Ковальчук

СІКОРСЬКИЙ Михайло Іванович (1923, м.Чигирин Черкаської обл.) – історик, етнограф, музеєзнавець, археолог.

1941-1945 навчався в Омському технікумі. 1946 поступив на іст. ф-т КДУ. По закінченні направлений до Переяслава-Хмельницького на Київщині відродити місцевий музей, що містився у будинку А.О.Козачковського. Восени 1951 став його директором, розпочав наукові пошуки культ. цінностей давнього Переяслава і прилеглої місцевості.

За 48 років праці С. музей перетворився у Переяслав-Хмельницький держ. іст.-культ. заповідник, який становить комплекс з 24-х музеїв різного спрямування (музей-садиба гончара, музей-садиба пасічника, садиба-музей декоративного мистецтва, садиба-музей Шолом-Алейхема, меморіальний музей В.Г.Заболотного; музей Хліба; музей світопізнання та мирного освоєння космосу). Експозиції заповідника демонструють наук. й культ. досягнення нашого етносу від прадавніх часів до сьогодення.

Літ.: Сікорський М.І., Швидкий Д.Т. На землі Переяславській. – К., 1982; Рекомендации по созданию музеев народной архитектуры под открытым небом. – К., 1988; Колибенко О. Макрогеографічні та топографічні умови території Переяславля Руського // Київська старовина. – 1988. – №4. – С.165-169; Махінчук М. Переяславський скарб. – К., 1989; Северинов З.Ф., Вечерський В.В. Історико-культурні заповідники України (етапи розвитку заповідної справи) // Туристичні ресурси України: 36. наук. статей. – К., 1996. – С.82-87.

Раїса Бондаренко

СІЦНСЬКИЙ Юхим (Євтим) Йосипович (10.12.1859, с.Мазники Летичівського пов. Подільської губ., тепер Деражнянського р-ну Хмельницької обл. – 07.12.1937, м.Кам'янець-Подільський) – дослідник історії Поділля, проблем краєзнавства, археології, музеєзнавства, етнографії культури, мистецтвознавства, історії церкви, архівіст, громад.-культ. і церковний діяч. З сім'ї священика.

Навчався у Кам'янецькій семінарії та в Київській духовній академії, яку закінчив 1885. Працював учителем у м.Бахмуті на Катеринославщині, 1889 переїхав до Кам'янця-Подільського; провадив активну наук. й громад. роботу: заснував Кам'янець-Подільський іст.-археол. музей, 1890-1922 був його завідуючим, а потім н.с. Одночасно був редактором і дописувачем низки подільських періодичних видань ("Подольские епархиальные ведомости", "Православне Поділля", "Подолія", "Труди

історико-археологічного товариства”). Був активним чл. наук. т-в: Церковно-археол. та іст. т-ва при Київській духовній академії (1888-1918), Історичного т-ва Нестора-літописця (1896-1918), НТШ (з 1899 до кінця життя), Київського т-ва старожитностей та мистецтва (1902-1918), головою Подільського церковного іст.-археол. т-ва. Паралельно з активною наук. і громадською діяльністю Ю.Й.Сіцинський викладав у технічній СШ й жіночій гімназії. З часу заснування в Кам’янці Українського ун-ту (1918) працював приват-доц., а згодом – проф. богословського ф-ту. Пізніше читав лекції з археології та історії мистецтв на іст.-філол. ф-ті Кам’янець-Подільського ІНО. 1930 був безпідставно заарештований. Звільнений за відсутністю складу злочину, переїхав до Києва, де 1931-1933 працював н.с. Лаврського музею. Через хворобу повернувся до Кам’янця-Подільського; прикутий до ліжка, до кінця життя не залишав наукової роботи. Автор понад 200 наук. публікацій. Особливе місце серед праць з історії Поділля займає монографія “Город Камянец-Подольский: Историческое описание” (К., 1895).

Тв.: Древнее рукописное евангелие, найденное в м.Сатанове Проскуровского уезда // Подольские епархиальные ведомости (Далі - ПЕВ), 1887. – №44. – С.1007-1014; Раскопки древнего скального монастыря в с.Бакота Ушицкого уезда // Там само. – 1891. – №46. – С.1213-1221; Семейная жизнь в Подолии в 1-й половине XVIII в. // Киевская старина, 1891. – №4 (Окр.відб.: – К., 1891); Материалы для истории монастырей Подольской епархии // Труды Подольского ист.-стат. комитета. Вып.V. – Камянец-Подольский, 1891. – С.209-438; Раскопки бакотского монастыря в 1892 году // Там само. – 1892. – №39. – С.706-708; Черты из народных представлений о загробном мире // ПЕВ. – 1895. – №18. – С.353-362; – 1897. – №9. – С.189-195; Опись старопечатных книг музея Подольского церковного историко-археологического общества // Труды Подольского церковного ист.-археол. об-ва. – Кам’янець-Подільськ, 1904. – Вып.X. – С.1-107; Опись предметов старины музея Подольского церковного историко-археологического общества // Там само. – 1911. –

Вип. XI. – С. 1-105; Нариси з історії Поділля. – Ч. 1-2. – К., 1927; Оборонні замки Західного Поділля XIV-XVII ст. – К., 1928.

Бібліогр.: [Праці С. з іст. краєзнавства Поділля] // УДЖ. – 1968. – №9. – С. 89-93.

Літ.: К-ч (Крип'якевич). П'ятидесятиліття наукової праці Євфима Сіцинського // ЗНТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 217-223; Паравійчук А. Г. Видатний історик Поділля // УІЖ. – 1968. – №9. – С. 86-93; Винокур І. С., Корнілов В. В. Визначний літописець Поділля // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). – К., 1991. – С. 93-101; Винокур І. С., Корнілов В. В. Ю. Й. Сіцинський // УІЖ. – 1991. – №3. – С. 69-74; Секція “Сіцинський і Поділля” // Духовні витoki Поділля: творці історії краю (Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.). – Хмельницький, 1994. – Ч. I. – С. 15-20, 57-71; Баженов Л. В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на початку ХХ століть. – Хмельницький, 1995. – С. 234-236; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С. 135-136; Андрусішин Б. І. Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. (Доба Директорії УНР). – К., 1997. – С. 98-100; Земський Ю. Сіцинський Юхим (Євтим) Йосипович // Українські архівісти. Біобібліогр. довідн. Вип. I. – К., 1999. – С. 301-303; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі, 1999. – №4. – С. 34; Особовий фонд Ю. Й. Сіцинського // ХОДА (Хмельницький обласний державний архів), ф. 3333, оп. 1, спр. 1-17.

Геннадій Стрельський

СІЧИНСЬКИЙ Володимир Юхимович (24.06.1894, м. Кам'янець-Подільськ – 25.06.1962, м. Нью-Джерсі, США) – доктор філософії, історик, мистецтвознавець, краєзнавець, архітектор, педагог, наук. і гром. діяч. Народився у сім'ї визначного укр. історика, археолога, етнографа, музеєзнавця Юхима Сіцинського.

1904-1912 навчався в Кам'янець-Подільській середній техн. школі, яку закінчив із золотою медаллю. Одночасно слухав

лекції з мистецтвознавства на вечірніх курсах мистецько-промислової школи, брав активну участь в археол. та архітектурних експедиціях свого батька. 1917 із золотою медаллю закінчив Петербурзький ін-тут цивільних інженерів, отримавши фах архітектора. Під час навчання був активним членом “Української громади” (легальної організації студентів-українців), 1916 обраний її головою. Після закінчення ін-ту повернувся до Києва, брав активну участь у заснуванні Архітектурного ін-ту. 1918-1919 керував будівельним відділом Подільської губернської управи. 1918 у тижневику “Село” надрукував першу наук.-попул. статтю “Громадські будинки”. У листопаді 1918 брав участь у роботі Українського нац. конгресу в Києві від Поділля. З жовтня 1920 по червень 1923 працював учителем історії та мистецтвознавства у філії держ. акад. гімназії у Львові. Активний чл. гуртка діячів укр. мистецтва, виїжджав на дослідження архітектурних пам’яток Галичини й Волині.

З 1923 – у Празі. Навчався в ун-ті (1923-1926) і одночасно викладав в Українській академії пластичного мистецтва та Українському високому пед. ін-ті ім. Драгоманова. 16.05.1927 в УВУ (Прага) за працю “Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 р.” отримав наук. ступінь доктора філософії. 1934 обраний чл. іст.-філос. секції НТШ у Львові. З 1934 – проф. техн.-господарського ін-ту в Подебрадах (Словаччина). З 1940 – доц., з 1942 – проф. каф. історії мистецтва УВУ в Празі, одночасно – викл. в Українському технічному Ін-ті у Празі й Українській реальній гімназії біля Праги. Читав лекції з філософії, історії всесвітнього та укр. мистецтва, історії укр. друкарства та граверства, укр. краєзнавства, географії, архітектури, малювання і креслення. Один з найактивніших членів празької укр. громади, один із засновників Асоціації укр. незалежних митців у Львові, тісно співпрацював з т-ми “Просвіта” (Ужгороді, Пряшеві), з вченими Радянської України (20-ті рр.), та ін. країн.

Під час окупації Чехо-Словаччини за антинацистську діяльність був заарештований і з жовтня 1943 по березень

1944 перебував у в'язницях Праги і Берліна. З 1945 – в американській зоні Німеччини. Спричинився до відновлення УВУ в Мюнхені, був одним із перших його професорів. З 1949 – в США. Один з організаторів і учасників укр. наук. конф., у т.ч. Першого укр. наук. з'їзду (1953, Нью-Йорк). Викладав в Українському технічному ін-ті Нью-Йорка, на курсах українознавства, співпрацював з укр. наук. і наук.-попул. виданнями Америки і Європи. Д.чл. НТШ.

За проектами С. побудовані дві церкви на Пряшівщині – в селах Михайлівці (1933-1934) і Комарники (1937), церкви у Вінніпезі (1949), у Бразилії (1951), православний собор в Монреалі (Канада, кінець 50-х рр.).

Автор понад 500 наук. праць з історії України, укр. культури та багатьох галузей мистецтвознавства (архітектури, скульптури, графіки та ін.), в т.ч. 55 монографій, виданих укр., нім., англ., чеськ., польс., ісп. та італ. мовами, головною серед яких є книга “Чужинці про Україну”. Вперше її розділи були надруковані в підручнику “Вступ до українського краєзнавства” (Прага, 1937). Протягом 1938-1992 вона десятки разів перевидавалася окремим виданням у Львові, Празі, Аугсбурзі, Нью-Йорку, Києві.

Тв.: Архітектура катедри Св.Юра у Львові (1934); Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 р. (1923); Конспект з історії всесвітнього мистецтва (1928); Курс українознавства (1934); Архітектура Лаврова” (1936); Архітектура міста Бардієва (1931); Культура на Україні в добу Переяславської угоди (1938); Вежа і дім Корнякти у Львові (1938); Замкова церква святого Миколая у Львові (1928); Українське ужиткове мистецтво (1944); Історія українського граверства. XVI-XIX ст. (1944); Історія українського мистецтва. Архітектура (1956); Історія українського мистецтва: В 6-ти т. (1966).

Літ.: ЕУ. – Т.8. – 1976. – С.2847-2848; ЕУ. – Vol.4. – 1993. – Р.706; Кейван І. Володимир Січинський. – Торонто, 1957; Володимир Січинський та Україна. Мат. міжнар. конф. – К., 1996. – С.5-171.

Олена Ковальчук

СІЧКАР Григорій Васильович (28.01.1923, с.Вишевичи Радомишльського р-ну Житомирської обл. – 07.03.1991, м.Київ) – дослідник проблем краєзнавства, к.і.н. (1954), доцент (1965), Засл. працівник культури Української РСР (1972). Народився у селянській сім'ї.

Навчався спочатку в місцевій семирічці, а потім – у Кодрянський сш Макарівського р-ну Київської обл., яку закінчив в 1940 і тоді ж вступив на вчительські курси при Житомирському обл. відділі народної освіти.

Після демобілізації в жовтні 1945 вступив на істор. ф-т Київського держ. пед. ін-ту ім.О.М.Горького. Одночасно працював на комсомольській роботі.

Закінчивши ін-т (1949), став аспірантом каф. історії СРСР та УРСР, захистив канд. дис. на тему “Формування робітничого класу у кам'яновугільній промисловості Донбасу в другій половині XIX століття” (1954).

Упродовж наступних десяти років після закінчення аспірантури (1952-1962) викладав історію в Івано-Франківському пед. ін-ті, був деканом іст. ф-ту цього вузу (1961-1962), очолював каф історії в обл. партшколі (1954-1956).

У 1962 повернувся до Києва й протягом трьох років працював на парт. роботі.

З 1965 його життя було знову пов'язане Київським пед. ін-том, де він працював спочатку доц. каф. історії КПРС, а з серпня 1970 по 1977 – першим деканом відновленого іст.-пед. ф-ту.

З 1977 працював доц. каф. історії СРСР Київ. пед. ін-ту.

Тв.: Використання краєзнавчого матеріалу з історії революційного руху трудящих Західної України на уроках історії СРСР в школі. – Станіслав, 1960; Івано-Франківськ. Короткий ілюстрований путівник. – Львів, 1963 (у співавт.); Практикум з історії Української РСР. Вип.1. – К., 1965 (у співавт.); Іванівка, Рокитне // Київська область. – К., 1971.

Літ.: Особова справа Г.В.Січкаря // Архів національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова.

Геннадій Стрельський

СКРУТЕНЬ Іван Йософат (24.12.1894, с.Пархач Сокальського пов., Галичина – 12.10.1951, м.Рим, Італія) – дослідник історії Української греко-католицької церкви й чернечого ордена Св. Василя Великого, католицький священик, д.чл. НТШ.

Навчався у Львівському та Григоріанському папському університеті в Римі. Висвячений на священика в 1918. Ред. часопису “Поступ” (1921-1924). Співред. часопису “Богословія” (з 1923). Один з фундаторів “Записок Чину Св.Василя Великого” (1924-1939) та Богословського наук. т-ва у Львові. Виступав з доповідями на міжнар. конгресах: істориків (1932), візантологів (1934), бібліотекарів та архівістів (1936). Проф. Греко-католицької богословської акад. у Львові. На еміграції з 1939 в Баварії. З 1949 в Римі. Капелан Української папської колегії Св.Йосафата в Римі.

Тв.: Веляміна Рутського “Правила для монахів чину Св.Василя Великого” // Записки ЧСВВ. – Жовква, 1924. – Т.1. – №1 (у співавт.); “Синопис” Плісесько-Підгорецького монастиря // Там само. – 1924. – Т.1. – №1; – 1925. – №2; – 1927. – Т.1. – №4; – 1930. – Т.3. – №1; – 1936. – Т.4. – №3; Причинки до актів розпізнання мощів Св.Йосафата // Там само. – 1924. – Т.1. – №1; Посіщення закарпатських монастирів ЧСВВ в рр. 1755, 1756, 1765, 1809 // Там само. – 1930. – Т.3. – №3/4 (у співавт.).

Літ.: Борщак І.О. Йософат Іван Скрутень (1894-1951) // Україна.– Париж, 1951. – №6; Оглоблин О. Українська церковна історіографія // Укр. історик. – 1969. – №4.

Олексій Ясь

СЛАВІН Лазар Мойсейович (11.07.1906, м.Вітебськ – 30.11.1971, м.Київ) – археолог, дослідник історії і культури Ольвії, античних пам’яток Північного Причорномор’я, стародавньої історії та археології, к.і.н.(1938), чл.-кор. АН УРСР (1939), лауреат Державної премії України (1977) (посмертно).

Закінчив Ленінградський ун-т (1928). У 1929-1938 працював в Ін-ті історії матеріальної культури ім. Марра АН СРСР. В

1938 Вченою радою Ленінградського ун-ту йому присвоєно звання к.і.н. без захисту дисертації за сукупністю наукових та експедиційних праць. З того ж року за запрошенням Президії АН УРСР працював заст. дир. і дир. (1939-1941) Ін-ту археології АН УРСР. В роки війни перебував в евакуації в Уфі (1941-1943) та Москві (1943-1944). Одночасно був вченим секретарем відділу суспільних наук АН УРСР (1939-1944). У 1944-1945 – дир. Ін-ту археології АН УРСР. З 1944 по 1970 – завідував каф. археології та музеєзнавства Київського ун-ту ім.Т.Шевченка. Викладав курси “Основи археології”, “Археологія залізного віку”, “Антична археологія”, “Методика археологічних досліджень”. З 1970 – зав. відділом античної археології Ін-ту археології АН УРСР. Протягом 1936–1970 очолював археологічні експедиції в Ольвії. Був дир. Заповідника Ольвія (1950-1953); відп. редактором “Вісника Київського Ун-ту” (серія археологія) (1947-1970); чл. редколегії “Археологічні пам’ятки УРСР” (1949-1962). Автор понад 100 наук. праць.

Тв.: Ольвія. – К., 1938; Древний город Ольвия. – К., 1951; Археологічне вивчення рідного краю. – К., 1960; Здесь был город Ольвия. – К., 1967.

Літ.: Учені вузів Української РСР. – К., 1968. – С.397; РЕГУ. – Т.4. – 1972. – С.112; ЕУ. – Т.8. – 1976. – С.2877; Національна Академія наук України. Персональний склад, 1918-1993. – К., 1993. – С.257; 60 років Інституту археології НАН України. – К., 1994. – С.6-7, 9-41; Джерелознавство історії України. – К., 1998. – С.199-200.

Особовий фонд зберігається в архіві Ін-ту археології НАН України.

Лариса Стрельська

СЛАВІНСЬКИЙ (СЛАВИНСЬКИЙ) Максим Антонович (літ. псевд.: М.Стависький; 12.08.1868, м.Ставище Таращанського пов. на Київщині – 23.11.1945, м.Київ, Лук’янівська в’язниця) – дослідник історії національного питання

в Україні, гром.-політ. діяч, публіцист. Народився в селянській сім'ї.

Закінчивши Київську гімназію (1886), опанував в ун-ті св. Володимира навчальні програми двох ф-тів – юр. (1887-1891) та іст.-філол. (1891-1895), здобувши іст. та філол. освіту. Після закінчення ун-ту (1895) 2 роки відбував службу в царській армії. Потім жив у Петербурзі (1897-1901), Катеринославі (1901-1904), Одесі (1905) і знову у Петербурзі (1906-1913), працював у редакціях газет і журналів: “Северный курьер”, “Жизнь”, “Мир божий”, “Товарищ”, “Труд”, “Наша жизнь” (Петербург), “Приднепровский край” (Катеринослав), “Южные записки” (Одеса) та ін., зарекомендувавши себе кваліфікованим фахівцем з національного питання. Зокрема у травні-вересні 1906 М.А.Славінський був гол. редактором ж. “Украинский вестник” – друкованого органу укр. фракції у першій Державній думі Росії. У 1909-1915 – співредактором популярного тоді часопису “Вестник Европы” (Петербург-Петроград), на сторінках якого висловлював своє розуміння “українського питання” в Російській імперії. З 1915 до початку 1917 брав участь у Першій світовій війні. Активний учасник політичних подій в Україні 1917-1920, друкувався в періодичних виданнях.

Уряд Директорії УНР призначив його головою української дипломатичної місії у Чехо-Словаччині (1919). Після її розпуску (1923) викладав курси “Історія Європи ХІХ століття” та “Історія України” в Українській господарській академії в Подєбрадах і в Українському високому педагогічному ін-ті ім. М.Драгоманова в Празі. Одночасно писав і надсилав статті в Галичину до газ. Діло, ж. ЛНВ, тижневика Тризуб у Парижі (1927-1933). У своїх статтях, а також публічних лекціях, М.А.Славінський гостро критикував більшовицьку ідеологію, методи правління в СРСР і УРСР. Він був заступником голови Головної емігрантської ради (Париж), матеріально допомагав Музею визвольної боротьби України у Празі. На його квартирі найчастіше збиралися представники укр. політичної еміграції в Празі. У 1934 в Подєбрадах був виданий його курс лекцій –

“Історія України”, а в 1938 – брошура “Національно-державна проблема в СРСР” (у Парижі, російською мовою).

У 1945 його затримано агентами контррозвідки “Смерш” радянської армії, яка визволяла Прагу від німців, і відправлено до Києва, у слідчу частину НКДБ УРСР. Чекаючи на суд військового трибуналу, він помер у в’язниці 23 листопада 1945.

Тв.: *Империя народов // Украинский Вестник.* – СПб. – 1906. – №1. – С.34-38; *Спомини // Америка, чч.95-167.* – Філадельфія, 1960; *Симон Петлюра // Збірник пам’яті Симона Петлюри (1879-1926).* – К., 1992. – С.7-15.

Літ.: *Мукомела О. Максим Славінський // Київська старовина.* – 1993. – №5. – С.96-99; *Мукомела О. Дипломат в екзилі // Історичний календар’98.* – Вип.4. – К., 1997. – С.236-237; *Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти.* – К., 1996. – С.138-140; *Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.). Біографічний словник (С) // Історія в школі.* – 1999. – №4. – С.35-36; *Болаболъченко А. Три долі.* – К., 1999; *Скорульська Р., Харчук Р. Остання зірка “Плеяди” // Слово і час.* – 1998. – №3. – С.81-85; *Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник.* – К., 1998. – С.158-160; *Стрельський Г. М.А.Славінський: його життя, діяльність й доля після закінчення Другої світової війни // Історія слов’янських народів: актуальні проблеми дослідження. Вип.6. Слов’янські народи в Другій світовій війні: Зб. наук. праць.* – К., 2000. – С.30-33; *Архів Управління служби безпеки України.* – Спр. 39173 (Слідча справа М.А.Славінського); *Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.).* – К., 2000. – С.32.

Іконогр.: *Мукомела О. Максим Славінський // Київська старовина.* – 1993. – №5. – С.96.

Геннадій Стрельський

СЛАВУТИЧ Яр (справжнє прізвище Жученко Григорій Михайлович, 11.01.1918, с.Благодатне Херсонської губ.) –

літературознавець, мовознавець, дослідник історії укр. еміграції в Канаді, поет, перекладач, редактор, видавець, меценат укр. науки.

1936-1940 – студент філол. ф-ту Запорізького пед. ін-ту. Перші вірші були опубліковані 1938 в “Літературному журналі” (Харків). З 1945 – в еміграції. 1945-1946 – продовжив навчання в УВУ. З 1949 – в США, з 1954 – громадянин США. В Пенсільванському ун-ті отримав наук. ступінь магістра (1954), доктора філософії (1955). Тема докт. дис. “The Poetry of Mykhailo Orest and its Background”. 1955-1960 – викладач укр. мови в Американській військовій школі мов (Монтерей). З 1960 – в Канаді. 1960-1983 – проф. Альбертського ун-ту, керівник відділу славістики. Чл. НТШ, УВАН (протягом 20 років був президентом канадського відділення), УММАН, Спілки письменників України ін. Упорядник і видавець зб. “Північне сяйво”, “Західноканадський збірник” та ін., гол. ред. “Slavs in Canada” та ін. В Едмонтоні заснував укр. друкарню “Славута”, де протягом 35 років видав бл. сотні видань укр., англ., франц., білорус., польск. мовами. З 1990 діє фонд Я.Славутича. За час існування на допомогу укр. діячам науки і культури, на видання л-ри, передав бл. 60 тис. дол. Нагороджений грамотами, преміями УВАН, УММАН, Українського літературного фонду ім.І.Франка в Чикаго, золотою Шевчен-ківською медаллю, в Україні – орденом “За заслуги” III ступеня, преміями ім.академіка Д.Яворницького та ім. Д.Загула.

Тв.: Співає колос (1945); Гомін віків (1946); Правдоносці (1948); Розстріляна муза (1955); Трофеї: 1938-1963 (1963); Українська поезія в Канаді (1976); Живі смолоскипи (1983); Завойовники прерій (1984); Анотована бібліографія української літератури в Канаді (1987); У вирі багатокультурності. Спогади учасника (1988); Українська література в Канаді (1992); Слово про Запорізьку Січ (1993); Твори. Поезії. Поєми: В 2-х тт. (1994). Автор шести підручників з укр. мови для іноземних студентів.

Літ.: К.П.Волинський. Яр Славутич: літературний портрет. – К., 1994; Галина Гордасевич. Цей невгамовний Славутич // Дзвін. – 1995. – № 3. – С.146-151; Степан Крижанівський. Яру

Славутичу - 80 // Літ. Україна. – 1998. – 22 січня. – С.7; Західно-канадський збірник. – Ч.2. – Едмонтон, 1979. – С.382; Михайло Марунчак. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.583; Т.Назарко. Правди потужний спалах. Поетична творчість Яра Славутича. – Львів, 1996; Січинський збірник. До 80-річчя Яра Славутича. – Дніпропетровськ, 1998; Яр Славутич. У вирі багатокультурності. Спогади учасника. – Едмонтон, 1988; П.І. Сорока. “Моя доба” Яра Славутича. – Тернопіль, 1995; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – Р. 309; Херсонський збірник. До 80-річчя Яра Славутича. – Київ; Херсон, 1998.

Олена Ковальчук

СЛЮСАРЕНКО Федір Павлович (1886, м.Черкаси – 09.05.1958, Прага) – дослідник античної історії Греції й її причорноморських колоній, проблем історіографії України, археології, філолог, педагог, гром. діяч.

Ще у гімназії виявив нахил до наукової роботи, писав про історію народної освіти в Україні. Під час навчання на іст.-філол. ф-ті Петербурзького ун-ту був чл. студентської громади Петербурга, як член пед. секції “Укр. клубу” поширював по селах укр. книжки. По закінченні навчання став учителем гімназії у Петрозаводську. Через кілька років повернувся до Петербурга, де займався пед. і гром. діяльністю. З осені 1914 до березня 1917 читав реферати з історії України в Українському нелегальному ун-ті, заснованому з ініціативи Головної студентської ради для робітників-українців. 1918-1919 перебував у Києві. За гетьманату працював у загальному відділі МЗС. Емігрував спочатку до Відня, де в листопаді 1919 став головою Курсів українознавства для укр. робітників, відкритих віденським укр. союзом журналістів і письменників “Єдність”. 1921 переїхав до Праги, став викл. філос. ф-ту УВУ, доц. класичної філології і археології (1924-1939), проф. античної історії, деканом ф-ту (1936-1939). Був також доц. Українського Високого пед. ін-ту М. Драгоманова, викладав латинську мову

в Українській гімназії в Модржанах (до 1938), класичну археологію – в Українській студії пластичного мистецтва в Празі. Член Українського Історично-Філологічного Тов-ва (УІФТ) в Празі, з 1935 – чл. його управи (скарбник), пізніше – чл. ревізійної комісії. На засіданнях УІФТ протягом 1923-1938 прочитав 20 доповідей про античну історію Греції та її причорноморських колоній, історію та історіографію України, зокрема про наук. діяльність В.Антоновича, В.Бузескула, К.Лоського та ін. Друкувався у збірниках УВУ та УІФТ.

Тв.: Грецько-скитські взаємовідносини II ст. перед Христом // Наук. збірник УВУ. – Прага, 1925. – Т.2; Грецька федеральна конституція кінця IV в. перед Христом // Праці УІФТ в Празі. – Прага, 1926. – Т.1; Нумізматична праця проф. В.Б.Антоновича // Там само. – Прага, 1939. – Т.2. – С.183-191; Те саме: // Син України. В.Б.Антонович. – К., 1997. – Т.2. – С.421-427.

Літ.: УВУ в Празі в рр.1926-1931. – Прага, 1931. – С.173-174; Лотоцький О. Сторінки минулого. – Варшава, 1933. – Т.2. – С.69, 111, 154, 324, 325; Наріжний С. 15 літ діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1923-1938). – Прага, 1939. – С.14; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. – Прага, 1942. – Ч.1; Мушинка М. Україністика Чехословачії міжвоєнного періоду. III. УВУ // Дукля. – 1991. – №3/4. – С.34; Трощинський В.П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. – К., 1994. – С.71; Суровцова Н. Спогади. – К., 1996. – С.85, 112, 414; Шульгин О. Без території. Ідеологія та чин уряду УНР на чужині. – К., 1998. – С.22, 322; Мушинка М. Українська мистецька школа проф. Івана Кулеця в Празі (1932-1952) // Вісн. Львів. Академії Мистецтв. – Львів, 1999. – Спецвипуск. – С.124; Наріжний С. Українська еміграція. – К., 1999. – Ч.2. – С.69.

Іконогр.: Enc. of Ukr. – Vol.4. – P.752.

Попередні енци. ст.: Онацький Є. Українська мала енциклопедія. – Буенос-Айрес, 1960. – Т.4. – С.1777; ЕУ. – 1976. – Т.8. – С.2912; Enc. of Ukr. – 1993. – Vol.4. – P.752.

Галина Герасимова

СМОЛІЧЕВ Петро Іванович (12.01.1891, с.Княжичі Глухівського пов. Чернігівської губ., нині Ямпільського р-ну Сумської обл. – 1947, м.Душанбе, Таджикиська РСР) – дослідник проблем археології давньоруської доби та питань краєзнавства.

Навчався в Чернігівській духовній семінарії, Петербурзькій духовній академії, Петербурзькому археол. ін-ті. 1919-1923 – викл. Чернігівського ІНО, 1923-1925 – зав. 2-м Чернігівським Радянським музеєм, 1925-1931 – зав. відділом археології Чернігівського держ. музею. 1931-1932 – зав. сектором послідовної зміни культур Держ. музею Дніпробуду. Чл. Чернігівського наук. т-ва (з 1925), один з організаторів Чернігівського ін-ту краєзнавства (1926). Брав участь у роботі Тимчасової комісії по дослідженню Спасо-Преображенського собору XI ст. та Успенського собору Єлецького монастиря в Чернігові (1923, 1924, 1926). Дослідив Шестовицький могильник X ст. поблизу Чернігова та першим атрибутував варязьку приналежність його поховань (1925). Вивчав пам'ятки у районі с.Маслове на Черкащині (1926), брав участь в археол. експедиції на будівництві Дніпрогесу (1928-1932). Автор іст.-археол. праць з історії Чернігова давньоруської доби, публікацій про пам'ятки Мезинської палеологічної стоянки, седневські муміфіковані поховання XVII-XVIII ст. 1933 звільнений з роботи за звинуваченням в укр. націоналізмі і висланий до Середньої Азії, де працював в Ін-ті історії, археології та етнографії Таджикиської РСР.

Літ.: Коваленко О.Б., Ткаченко В.В. Археолог за покликанням (П.І.Смолічев) // Репресоване краєзнавство. – К, 1992. – С.279-283; Станицина Г.О. П.І.Смолічев // Археологія. – 1992. – №2. – С.101-111.

Сергій Кот

СОЛОВІЙ Мелетій (29.04.1918, с.Переволока Бучацького пов., Галичина, тепер Тернопільської обл. – 27.12.1984, Едмонтон, Альберта, Канада) – дослідник історії укр. церкви, католицький священик, педагог.

Вступив до Василі-анського ордена (чина) Св.Василія Великого в 1932. Вивчав теологію в Оломоуці (Чехо-Словаччина). Навчався у Віденському ун-ті. Докторати: Віденський ун-т (1944); Папський орієнтальний ін-т у Римі (1950). З 1944 на еміграції. З 1950 – в Канаді. Працював у часописі василіан “Світло” (1957-1964). Проф. Оттавського ун-ту (1968-1971).

Тв.: Щоб усі були одно: 3б.ст. про церковне об’єднання. – Б.м.,б.р.; Літургіка для українських католицьких шкіл. – Торонто, 1959; The Byzantine Divine Liturgy: History and Commentary. – Washington, 1970; Мелетій Смотрицький як письменник: У 2 ч. – Ч.1-2. – Б.м., 1977-1978.

Олексій Ясь

СОНЕВИЦЬКИЙ Леонід Михайлович (25.04.1922, м.Чортків Тернопільської обл. – 06.08.1966, Нью-Йорк, США) – дослідник історії укр. церкви XV-XVIII ст., дипломатично-політичної історії України ХХ ст., укр. історіографії., чл.-кор. УВАН (1956), чл. НТШ та Американської іст. асоціації, педагог, редактор. Син науковця.

Закінчив гімназію у Львові (1940). Вчився на іст. ф-ті в ун-тах Львова (1940-1941), Відня (1945-1946), Мюнхена (УВУ, 1946-1948). Отримав диплом доктора філософії у галузі історії України (14.05.1948). Працював асистентом каф. історії України УВУ (1948-1950), секретарем іст. комісії НТШ в Європі (1949-1950), секретарем Церковно-археографічної комісії при Апостольській візитатурі у Західній Європі (1949-1950). Емігрував у США, вчився на ф-ті політ. наук Колумбійського ун-ту в Нью-Йорку (1952-1953, 1957-1959), де дістав ступінь магістра з політології (історії Східної Європи). Працював секретарем, а потім заст. голови іст. секції ВУАН (1951-1961), секретарем управи УВАН (з 1954) і ред. журналу УВАН “The Annals” (з 1959). 1958-1961 активно співробітничав з ЕУ. 1960-1961 викладав іст. дисципліни в ун-ті Сетон-Хол. 1963 отримав ступінь магістра з бібліотекознавства і почав

працювати бібліотекарем у Бруклінському коледжі. Друкувався переважно у виданнях УВАН; багато наук. праць С. залишилися в рукописах.

Тв.: Український єпископат Перемиської і Холмської єпархій в XV-XVI ст. – Рим, 1955 (докт. дис.); *Vukovina in the diplomatic negotiations of 1914.* – N.-Y., 1959; *Історія України. Синхроністично-хронологічна таблиця.* – Мюнхен, 1960; УВАН у США й українська історична наука // 10-ліття УВАН у США. – Нью-Йорк, 1961; *The Ukrainian Question in R.H.Lord's Writings on the Paris Peace Conference of 1919 // Annals.* – N.-Y., 1964. – Vol.X, №1-2; Те саме: окреме вид., Нью-Йорк, 1964; Володимир Антонович і українська історична наука в Галичині // *Укр. історик.* – 1981. – №1-4. – С.98-104.

Літ.: Оглоблин О. Леонід Соневицький // *Укр. історик.* – 1966. – №3/4. – С.66-67; *ЕУ.* – 1976. – Т.8. – С.2952; *ЕУ.* – 1993. – Vol.4. – Р.826; Монолатій І.С. Державницька школа української історіографії в УВУ в Мюнхені (1946-1991) // *Український консерватизм і гетьманський рух.* – К., 2000. – С.434-435.

Іконогр.: *ЕУ.* – Р.826.

Галина Герасимова

СПІВАК Борис Іванович (12.03.1925, м.Шпола Черкаської обл. – 04.06.1971, м.Ужгород) – дослідник історії Закарпаття, д.і.н. (1966), проф. (1966).

1951 закінчив ОДУ. З того ж року працював асистентом, 1952-1954 – викл., заст. дир. по навчальній та наук. роботі Ужгородського вчительського ін-ту, кер. каф. марксизму-ленінізму Закарпатської обл. парт. школи; з 1954 – проф. каф. історії КПРС УжДУ. 1954 захистив канд. дис. “Комуністи - організатори й керівники революційної боротьби трудящих Закарпатської України в 1918-1922 рр.”. Докт. дис. “Становище і боротьба трудящих мас Закарпатської України в 1917-1944 рр.”. Автор бл. 100 наук.праць.

Тв.: У полум’ї революційних боїв. До історії виникнення і діяльності перших комсомольських організацій на Закарпатській

Україні. – Ужгород, 1959; Нариси історії революційної боротьби трудящих Закарпаття в 1930-1945 роках. – Львів, 1963; Верховино, мати моя... – К., 1969 (у співавт.); Комуніст Іван Мондок. – Ужгород, 1969; Гартована в боротьбі. – К., 1971; Слідами легенди. – Ужгород, 1971 (у співавт.).

Літ.: Учені вузів УРСР. – К., 1968. – С.406; Некролог // УДЖ. – 1971. – №9. – С.158; ЕУ. – Vol.IV. – 1993. – Р.858; Діячі історії науки і культури Закарпаття. – Ужгород, 1997. – С.88.

Галина Брега

СТЕПАНЕНКО Ганна Володимирівна (17.07.1975, м.Дніпропетровськ) – дослідник історії православної церкви XIX–XX ст.

1998 закінчила іст. ф-т Дніпропетровського нац. ун-ту. 1998-2001 навчалася в аспірантурі Ін-ту історії України НАН України. У жовтні 2002 в Ін-ті історії України НАН України захистила канд. дис. на тему “Освітня діяльність православного духовенства в Україні (XIX – поч. XX ст.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. Н.А.Шип). З листопада 2001 працює н.с. у відділі історії України XIX – поч. XX ст. Ін-ту історії України НАН України. Автор бл. 30 публікацій.

Тв.: До питання про культурно-просвітянську діяльність катеринославського православного духовенства // Вісник Дніпропетровського університету. – Вип. 6. – 2000. – С.53-57; Культурно-просвітянська діяльність православного духовенства Наддніпрянської України (друга половина XIX – початок XX ст.) // Український історичний збірник – 2000. – К., 2000. – С.138-148; Культурно-освітня діяльність православного духовенства Поділля (XIX - початок XX ст.) // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Випуск II. – К., 2001. – С.214-227; Освітня діяльність православного духовенства Поділля (XIX – поч. XX ст.) // Матеріали XIX Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам’янець-Подільський, 2000. – С.161-172; Школы грамоты и православное духовенство Надднепрянской Украины в XIX – в нач. XX ст. // Наукове

пізнання: методологія та типологія. --Вип. 6 (спец.). – Одеса, 2001. – С.156-159; Політика уряду і Св.Синоду та офіційні документи щодо участі українського православного духовенства у справі народної освіти (XIX – поч. XX ст.) // Історія релігій в Україні: Праці XI-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16-19 травня 2001 р.). – Кн.І. – Львів, 2001. – С.396-405; Національно-культурницька діяльність вихованців православних духовних семінарій в Україні (друга половина XIX ст. – початок XX ст.) // Історія релігій в Україні: Праці XII-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 20-24 травня 2002 р.). – Кн.І. – Львів, 2002. – С.404-411; Благотворительность православной церкви в Украине в период Первой мировой войны // Проблеми історії України (XIX – поч. XX ст.). Випуск IV. – К., 2002. – С.133-154.

Валерій Волковинський

СТЕЧИШИН Юліан Васильович (30.06.1895, с.Глещавна на Галичині – 24.02.1971, Саскатун, Канада) – гром. діяч у Канаді, педагог, автор праць з історії укр. еміграції. Народився в багатодітній селянській родині.

Навчання почав у сільській школі, але незабаром відмовився ходити до школи, бо вчителем був призначений поляк, який не знав укр. мови. Початкову освіту здобув самотужки, користуючись великою бібліотекою сільського священика. З 1910 – у Канаді. 1911-1915 – навчався в Брендонській вчительській школі – першій у Канаді спеціальній укр. школі, що готувала двомовних вчителів. Протягом трьох наступних років працював у народних школах. У 1917 екстерном здав іспити за навчальний курс сш і того ж року поступив на філос. ф-т Саскачеванського ун-ту, який закінчив в 1921 зі ступенем бакалавра. Одnocześnie закінчив Ін-т ім.Петра Могили. В 1921-1931 – ректор Ін-ту ім.Петра Могили. Саме під його керівництвом цей заклад став осередком, де виховувалися “справжні каменярі українського народного і християнського життя”. Очолюючи Ін-т, водночас (1929-1931) навчався у Саскачеванському ун-ті

на ф-ті права. З 1934 працював адвокатом, та ніколи не покидав працю в укр. громаді. Він – один із засновників (1927), багаторічний голова (1940-1942, 1952-1958) і почесний голова (з 1958) Союзу українських самостійників. Один з організаторів КУК, а у місцевому Саскачеванському відділі КУК – довголітній діючий, а пізніше почесний голова. Один з перших пропагандистів канадської культурної мозаїки, збереження українства в країні поселення. Нагороджений Шевченківською медаллю (1968), медаллю сторіччя Канади (1967).

Тв.: Між українцями в Канаді. – Саскатун, 1953; Історія поселення українців у Канаді. – Едмонтон, 1975; Ювілейна книга Інституту ім.П.Могилы. – Вінніпег, 1945; Граматика української мови (1951).

Літ.: Календар-альманах “Українського голосу”. 1910-1960. – Вінніпег, 1960. – С.36; Удод Г. Юліан Стечишин та його виховний ідеал // Західноканадський збірник. Ч.2. – Едмонтон, 1975. – С.184-190; Удод Г. Юліан Стечишин // Стечишин Ю. Історія поселення українців у Канаді. – Едмонтон, 1975. – С.7-11; ЕУ. – Т.8. – 1976. – С.3056; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.609-610; Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. – Едмонтон, 1988. – С.128; Історія “Українського голосу” в біографіях його основоположників і будівничих. – Вінніпег, 1995. – С.85-86; Ковальчук О.О. Освітня діяльність українців Канади і США (кінець ХІХ - поч. ХХ ст.) // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. – Випуск 3. – К., 1999 – С.251; Ковальчук Олена. “Його життя було благословенням для нас українців на цій землі” // Вісник Інституту дослідження діаспори. – 2001. – Серп.; Ковальчук Олена. Юліан Стечишин // Народжені Україною. Меморіальний альманах. – Т.2. – К., 2002. – С.570-571.

Олена Ковальчук

СТРУК Данило (Данило Гусар) Євстахійович (5.04.1940, Львів – 19.06.1999, Мюнхен) – укр. літературознавець, історик літератури, перекладач, редактор англomовної “Енциклопедії України”. Народився у родині гром. діяча, чл. ОУН Є.Струка.

Навчався в Гарвардському та Альбертському ун-тах. Докторат Торонтський ун-т (1970), українська література. Проф. Торонтського ун-ту (1981). Викладав укр. мову та літ. Д. чл. НТШ (з 1988). Іноземний чл. НАН України (з 1992). Очолював Торонтський відділ КІУС (з 1982) та НТШ в Європі (з 1997). Автор праць з історії укр. літератури ХІХ-ХХ ст., у т.ч. студій, присвячених В.Стефанику, В.Винниченку, М.Хвильовому, М.Рильському, Е.Андієвській, І.Калинцю та перекладів творів укр. письменників (В.Винниченка, В.Симоненко) на англ. мову та англомовних (Т.Еліота, В.Кінсела) – на укр. мову. З 1982 – виконавчий редактор, а з 1989 – гол. редактор “Encyclopedia of Ukraine”. За головною редакцією С. вийшли три томи цієї енциклопедії (Toronto; Buffalo; London, 1993. Vol.3-5).

Тв.: Гамма Сигма. – Вінніпег, 1963; Максим Рильський як неоклясик // Сучасність. – 1965. – № 11; A Study of Vasyl' Stefanyk: The Pain at the Heart of Existence. – Littleton, 1973; Ukrainian for Undergraduates. – Oakville, 1978; The Summing-up of Silence: The Poetry of Ihor Kalynets // Slavic Review. – 1979. – Vol.38, – № 1; Винниченкова моральна лабораторія // Сучасність. – 1980. – № 7-8; Andrievskas Concept of Round Time // Canadian Slavonic Papers. – 1985. – Vol.28, – № 1; Українська радянська поезія в 1984 р. // Сучасність. – 1986. – № 4; The Journal “Svit”: A Barometer of Modernism // Harvard Ukrainian Studies. – 1991. – Vol.15, – № 3/4; A Novel about Human Destiny, or the Andrievska Chronicle // Journal of Ukrainian Studies (Toronto). – 1993. – Vol.18, № 1/2; Відзискання “Лиса Микити” // Сучасність. – 1999. – № 4.

Літ.: Register: Scholars, Researchers and Academic in Ukrainian and Ukrainian Canadian studies in Canada. – Edmonton, 1985/1986; Грабович Г. Екзорцизм українського модернізму // Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. – К., 1997; Національна академія наук України: Персональний склад. 1918-1998. – К., 1998; Пам'яті вченого енциклопедиста // Сучасність. – 1999. – № 9.

Олексій Ясь

ТАХТАЙ Олександр Кузьмич (23.10.1890, Ромни – 25.07.1963, Донецьк) – дослідник первісної скіфо-сарматської, античної й середньовічної археології, античної епіграфіки і нумізматики, музеєзнавець.

Фахову освіту історика здобув на іст.-філол. ф-ті Петербурзького ун-ту (1911) та Петербурзькому археол. Ін-ті під керівництвом О.І.Спіцина та М.О.Макаренка. Працював н.с. музеїв Полтави (1921-1929), Херсона (1930-1934), Херсонесу (1935-1949), Донецька (1956-1959). Незаконно арештовувався 1929 та 1934, репресований також у 1949. Наук. діяльність була різнобічною: первісна, скіфо-сарматська, антична і середньовічна археологія, антична епіграфіка та нумізматики. Був одним із перших дослідників пам'яток палеоліту у Пооріллі, започаткував дослідження поселень доби бронзи і раннього залізного віку у Нижньому Подніпров'ї, розпочав дослідження пам'яток кизилкобинської культури в Криму, плідно працював над вивченням античних і середньовічних нашарувань Херсонеса-Херсона, підготував археол. карту Донбасу. Значний доробок на терені вітчизняної музейної справи позначений збором та впорядкуванням фондів (лише у Херсонському краєзнавчому музеї зберігається більше 1000 одиниць археол. експонатів, зібраних ним), створенням нових музейних експозицій в Херсоні і Херсонесі. Завдяки О.К.Тахтаю в роки Великої Вітчизняної війни було збережено від знищення пам'ятки Херсонеса і музею. Автор 20 наук. праць.

Тв.: Античные клейменные пифосы из Херсонеса // КСИИМК. – 1940. – В.5; Два клада херсонесских античных монет 1944 г. // ХС, 1948. – В.4; Раскопки Херсонесского некрополя (I-IV) в 1937 г. // ХС. – 1948. – В.4.

Літ.: П.Н.Шульц. А.К.Тахтаю (некролог) // Советская археология. – 1964. – № 4; В.І.Граб, О.Б.Супруненко. Археолог Олександр Тахтаю. – Полтава, 1991; Г.Мезенцева. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997. – С.98.

Світлана Юренко

ТЕРШАКОВЕЦЬ Михайло (11.06.1883, с.Клицько близько м.Комарно (Галичина) – 06.02.1978) – літературознавець, д.чл.НТШ(з 1914),дослідникепохи національного відродження в Галичині.

Закінчив Львівську академічну гімназію (1902). Вищу освіту здобув у Львівському й Віденському ун-тах (1902-1907). Учень проф. К.Студинського, О.Колесси, М.Грушевського, В.Ягича. Працював викладачем Львівської академічної гімназії (1906-1939), доц. Львівського ун-ту (1940-1941). У 1944 виїхав до Відня, де викладав латинську мову в укр. гімназії для виселенців (1944-1945), згодом – укр. мову у Віденському ун-ті (1945-1949). Там здобув наук. ступінь доктора філософії з слов'янської філології (1948). З 1949 жив у Філадельфії (США).

Із студентських років пов'язав свою долю з НТШ. Головним об'єктом наук. досліджень обрав літ. життя Галичини епохи національного відродження, зокрема творчість одного з фундаторів “Руської Трійці” М.Шашкевича. В останні роки життя працював над узагальненням довголітніх студій в монографії про М.Шашкевича та його добу, яка залишилася у рукопису. Опублікував ряд статей, переважно у записках НТШ: іст.-літ. нарис “Галицько-руське відродження” (1908), док.зб. “Матеріали і замітки до сторії національного відродження галицької Руси в рр. 1830-1840” (1907), а також цикл праць про зв'язки з Галичиною часів “Руської Трійці” визначного славіста В.Копітара.

Праці М.Тершаковця здобули визнання в світовій науці. Його обрано почесним чл. Інституту-Заповідника М.Шашкевича у Вінніпезі (1968) і НТШ в Нью-Йорку (1974).

Літ.: Тершаковець М. Моя автобіографія // Шашкевичіана. – Вінніпег, 1978. – Ч.5. – С.5-20; Кравченко О. Професор Михайло Тершаковець // Америка. – 1978; Лев В. Професор д-р Михайло Тершаковець // Свобода. – 1978; Романенчук Б. Професор Михайло Тершаковець – педагог і вчений // Америка. – 1978; Стеблій Ф. Михайло Тершаковець – дослідник українського відродження в Галичині // Шашкевичіана. Нова серія. – Львів; Броди; Вінніпег, 1996. – С.367-370.

Феодосій Стеблій

ТЕСЛЯ Іван (19.08.1902, с.Настасове Тернопільського пов. на Галичині – 12.04.1996, Торонто, Канада) – етнограф, історик, педагог, гром. діяч. Автор численних праць з метеорології, геофізики, кліматології України, демографії й історії українців у Канаді.

Закінчив гімназію у Тернополі. 1925-1932 навчався на природничо-математ. відділі Львівського ун-ту, де отримав ступінь магістра філософії. 1932-1939 – н.с. Ін-ту геофізики і метеорології Львівського ун-ту. 1939-1944 – референт шкільного відділу Українського центру комітету в Генеральній губернії (деякий час був його керівником), організатор укр. школи в Зах. Україні, ред. ж. “Українська школа”. З 1944 – у Німеччині. Викладав в УВУ, де захистив докт. дис. під кер. В.Кубійовича. З 1948 – у Канаді. Один з організаторів НТШ у Канаді. Д. чл. НТШ (з 1949), УВАН, чл. Канадського географ. т-ва, Королівського метеорологічного т-ва у Лондоні, Канадського т-ва славістів. Нагороджений Шевченківською медаллю.

Тв.: Географія України: Підручник. (1938, у співавт.); Українці в Канаді – їх розвиток і досягнення. (1968, у співавт.); Українське населення Канади. Поселення і демографічна характеристика. (1968); Українці Канади в 1971 році. (1977); Історичний атлас України. (1982, у співавт).

Літ.: Антонюк Н.В. Українське культурне життя в “Генеральній губернії” (1939-1944 рр.) – Львів, 1997. – С.30,60,143; ЕУ. – Т.8. – 1976. – С.2185; ЕУ. – Vol.5. – 1993. – Р.207; Кубійович В. Мої приятелі, співробітники, колеги // Сучасність. – 1984. – №1-2. – С.136; Марунчак М. Історія українців Канади. – Т.2. – Вінніпег, 1991. – С.380-382; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.623; Свинко Й. Іван Тесля як вчений – географ і педагог // Наук. зап. Тернопільського ун-ту. Серія: Географія. – 1998. – №1. – С.10-12.

Олена Ковальчук

ТИВОДАР Михайло Петрович (7.02.1936, с.Бедевля, тепер Тячівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник проблем етнографічного карпатознавства, музеєзнавства, внеску різних

учених у дослідження народної культури українців Закарпаття, д.і.н. (1994), проф. (1995). Із селян.

Закінчив іст. ф-т УжДУ (1958) й аспірантуру (заочне відділення) при Ін-ті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського АН УРСР (1964). Трудову діяльність розпочав у 1958 вчителем історії Дубівської сш Тячівського р-ну Закарпатської обл. З вересня 1966 працює на іст. ф-ті УжДУ: викл. і ст. викл. (1966-1968), доц. (1968-1995), проф. (з 1995) каф. історії стародавнього світу й середніх віків. У 1968 захистив канд. дис. "Громадський і сімейний побут колгоспників Закарпаття: Історико-етнографічне дослідження", а в 1994 – докт. дис. "Традиційне скотарство Українських Карпат другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст."

Автор понад 120 наук., наук.-метод. та краєзнавчих праць, концепції першого путівника по Закарпатському музею народної архітектури і побуту, запропонував зразки опису етнографічних об'єктів.

Тв.: Закарпатский музей народной архитектуры и быта: Путеводитель по музею в Ужгороде. – Ужгород, 1973; Закарпатский музей народной архитектуры и быта: Путеводитель. – Ужгород, 1981 (у співавт.); Гуцульщина: Історико-географічне дослідження. – К., 1987 (у співавт.); Історія Ужгорода. – Ужгород, 1993 (у співавт.); Традиційне скотарство Українських Карпат другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.: Історико-етнологічне дослідження. – Ужгород, 1994; Закарпаття: Народознавчі роздуми. – Ужгород, 1995; Етнологія: Навч. посібник для студентів історичного факультету. – Ужгород, 1998.

Літ.: Сідий О. Михайло, син Петра та України: (До 60-річчя Михайла Петровича Тиводара) // Срібна Земля. – Ужгород, 1996. – 10 лютого.

Микола Олашин

ТИМОШЕНКО Володимир Прокопович (25.04.1885, Базилівка Конотопського пов. Чернігівської губ. – 15.08. 1965, Менто Парк, Каліфорнія, США) – економіст, історик економічної думки.

Навчався у С.-Петербурзькому ін-ті комунікацій (1902-1904). Закінчив С.-Петербурзький політехнічний ін-т (1911). Працював у Міністерстві залізничних шляхів, землеробства, торгівлі та промисловості. Консультант Міністерства фінансів (1918) та дир. Ін-ту економічної кон'юнктури УАН. Як економічний експерт брав участь у Паризькій мирній конференції (1919). На еміграції з 1920. Викладав економічну географію в УВУ у Празі та Українській господарській академії в Подєбрадах. З 1926 продовжив студії в США на стипендію фонду Рокфелера. Докторат Корнельський ун-т (1927). Викладав економіку в Мічиганському ун-ті (1928-1934). Працював економістом у департаменті землеробства в Вашингтоні (1934-1936). Проф. Стенфордського ун-ту (1936-1950). Чл. УВАН, НТШ та Американської економічної асоціації. Автор праць з сільськогосподарської економіки, міжнародної торгівлі, радянського сільського господарства, теорії ринків та економічних циклів, а також досліджень, присвячених історії укр. промисловості радянської доби та укр. економічної думки, в т.ч. про М.І.Туган-Барановського.

Тв.: Картели і трести. Модерні форми організації промисловості. – Прага, 1923; Проблема і розуміння конкуренції // Ювілейний зб. в честь проф. д-ра Станіслава Дністрянского. – Прага, 1923; Україна і Росія в їх економічних взаємовідношеннях // Укр. економіст. – 1928. – Т.1; Ціни пшениці та фактори, що на них впливають // Записки Української господарської академії в Чехословацькій республіці. – Подєбради, 1929. – Т.2, Вип.1; Agricultural Russia and the Wheat Problem. – Stanford, 1932; The Role of Agricultural in the Business Cycle. – Michigan, 1936; M.I.Tuhan-Baranovsky and Western European Economic Thought (Speech on the 35th Anniversary of His Death) // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1954. – Vol.3.– № 3; Soviet Agricultural Policy and the Nationalities Problem in the USSR // Report on the Soviet Union in 1956: A Symposium of the Institute for the Study of the USSR. – Munich, 1956.

Літ.: Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами: У 2 ч. – Прага, 1942. – Ч.1; – К., 1999. – Ч.2; Zamsha I. Volodymyr P. Timoshenko (1885-1965) // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1964/1968. – Vol.11. – № 1/2; Винар Б. Володимир Тимошенко (1885-1965) // Укр. історик. – 1965. – № 3/4; Його ж. Матеріали до історії економічних дослідів на еміграції (1919-1964). – Мюнхен, 1965.

Олексій Ясь

ТИШКЕВИЧ Михайло (Міхель) Станіславович (07(20).04.1857, с. Андрушівка Липовецького пов., тепер Переяслав-Хмельницького р-ну на Київщині – 03.08.1930, с. Жодов (або Жидов) біля Познані (за ін. даними – м. Гнездо), Польща) – дослідник історико-генеалогічних проблем, історії укр. дипломатії, укр. пам'яток, гром.-політ. діяч, генеалог. Нащадок давнього українсько-польсько-литовського шляхетського роду, граф.

З 7 до 17 років виховувався у Варшаві та Вільні, закінчив із срібною медаллю Академію мистецтв у Петербурзі. Матеріально допомагав укр. митцям, письменникам, ученим, фінансував НТШ, Т-во “Просвіта” у Львові, УНТ у Києві та ін. укр. організації, журнали, газети. Заснував 1888 т. зв. Михайлову премію за найкращі твори з минулого України.

З 1909 жив у Лозанні (Швейцарія). В своїх статтях і брошурах (“Історичні документи про Україну” й ін.), виданих переважно фр. та польс. мовами, у листуванні з держ.-політ. діячами провідних країн Європи докладно розповідав про Україну, про етнічні особливості її народу, тривалу боротьбу за нац. визволення, гостро засуджував русифікацію в Україні, пропагував і роз'яснював своє розуміння ідеї укр. держ. незалежності. Працюючи з початку 1919 послом УНР у Ватикані, планував створити у цій країні укр. архівно-історичну комісію, щоб “закласти фундамент під культурну працю нашої молоді в Італії”. В архіві Ватикану знайшов цінні документи і карти з

історії України XV і XVI ст. На основі цих джерел в одній з брошур, виданих у Парижі у тому ж році, спростував твердження деяких російських і польських істориків, буцімто українці не відрізняються від росіян, ніби-то етнопонім “Україна” означає “окраїна Росії”.

22.08.1919 був призначений головою укр. делегації на Паризькій мирній конф., де активно домагався міжнародного визнання незалежної України. 1920 очолював укр. дипломатичні делегації на міжнародних конференціях в Сан-Ремо (квітень) і в Спа (липень), де знову закликав міжнародне співтовариство захистити УНР від агресії з боку рад. Росії, надати Україні воєнну та фінансову допомогу для збереження її держ. суверенітету.

З кінця 1921 жив у маєтку своїх родичів в с.Жодові (або Жидові) біля Познані (Польща). Автор іст. праць та спогадів – цінного, не використаного ще джерела дослідження історії укр. дипломатії 1917-1920.

Тв.: Історико-генеалогічні матеріали до монографії про рід Тишкевичів. – Варшава, 1911 (польс. мовою); Василь Тишкевич, воевода підляшський, маршалок господарський і гетьман дворний Великого Князівства Литовсько-Руського (1523-1571): Іст.-генеалогічна розвідка // ЗНТШ. – Т. СХХІХ. – Львів, 1920. – С.1-32; Українські пам’ятники на чужині // Літературно-науковий вісник. – 1923. – №3. – С.171-175; Уривки з спогадів // Там само. – 1928. – №3. – С.229-241; №5. – С.29-36; №7/8. – С.250-260; №9. – С.52-58; 1929. – №3. – С.224-230; №9. – С.760, 777-785; Деякі українські пам’ятки в Парижі і під Парижем // Літопис “Червоної Калини”. – 1930. – №9. – С.13-14; Наполеон і Україна // Там само. – 1930. – №13.

Літ.: Про графа Михайла Тишкевича // Діло. – 1918. – №212; Український патріот // Свобода. – 1919. – №92; Немирич В. Український меценат // Діло. – 1927. – №85; Карманський П. З галереї ідеалістів і фантастів. IV. Граф Михайло Тишкевич // Новий час. – 1934. – №199-201; Головацький І. Тишкевич Михайло // Українська журналістика в іменах. – Вип.2. – Львів, 1994. – С.219-220; Головацький І. Шодень на благо України //

Іст. календар'97. – К., 1996. – С.128-129; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.142-143; Андрусишин Б.І. Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. – К., 1997. – С.62-70; Цвенгрош Г. Граф Михайло Тишкевич у змаганнях за вільну і соборну Україну // Дзвін. – Львів, 1998. – №11-12. – С.110-121; Гентош Л. Тишкевич Михайло // Довідник з історії України. – Т.3 (Р–Я). – К., 1999. – С.331; Корнелюк В. Перший український посол у Ватикані // Історичний календар'2000. – К., 1999. – С.233; Стрельський Г.В. М.С.Тишкевич і перша дипломатична місія УНР у Ватикані // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вип.5. – К., 2001. – С.305-312; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.35-36.

Іконогр.: Енциклопедія українознавства. – Т.9. – Париж; Нью-Йорк, 1980. – С.3237.

Геннадій Стрельський

ТОКАРЖЕВСЬКИЙ-КАРАШЕВИЧ Ян (Іван-Степан-Марія), (псевд.: І. Остикович; крипт.: Кн. Т. К.; 24. 06. 1885, с. Чабанівка Ушицького пов., тепер Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. – 18. 11. 1954, м. Лондон, Великобританія) – гром.-політ. діяч, історик, дипломат, журналіст. Народився у сім'ї князя Степана (De Tokary) і княгині Лаври (з Янішевських).

Після закінчення Житомирської гімназії 1906-1910 навчався в ун-тах Фрібурга (Швейцарія), Відня, Мюнхена, Тулузи. 1911-1918 проживав в с. Чабанівці, був чл. і уповноваженим, Ген. контролером Земського Комітету Червоного Хреста; 1917 – чл. повітової та губ. Земської ради. З 1918 на дипломатичній роботі: радник посольства України у Відні (червень 1918 – червень 1919). В серпні 1919 – березні 1920 – радник, а від квітня 1920 до грудня 1921 – посол України в Константинополі. З січня 1922 по 1924 – віце-міністр, кер. міністерства закордонних справ екзильного уряду УНР в м. Тарнові (Польща). 1924-1936

проживав у Парижі; співробітник “Comite France – Orient”, засновник та редактор інформаційного бюлетня “France – Ukraine”. Фундатор і ген. секретар Франц. т-ва українознавства (1924), голова наук. ради Міжнародного Геральдичного ін-ту. З 1936 проживав у Римі, працював у Ватиканському архіві. Почесний лицар Мальтійського ордену, секретар редакції його щомісячника. З липня 1948 – в Лондоні. Чл. ЦК Антибільшовицького блоку народів, з вересня 1949 – голова укр. делегації АБН у Великобританії. Співробітник ж. “Визвольний шлях”. Автор фундаментального дослідження “Історія української дипломатії” (не видано, окремими частинами друкувалося на сторінках “Визвольного шляху”) й численних публіцистичних статей.

Тв.: З приводу Конгресу АБН // Визв. шлях. – 1954. – Кн. 4; Бунт заздрості // Там само; Жінки в житті Мазепи // Там само. – 1954. – Кн. 6-7; Бій під Полтавою // Там само. – 1954. – Кн. 9-10; Велика річниця // Там само. – 1954. – Кн. 12; 1955. – Кн. I.

Літ.: Гошовський Б. Лицар української книги // Лицар праці і обов’язку. – Торонто; Нью-Йорк, 1983; Токаржевський-Карашевич Іван: [Некролог] // Ukr. Quart. – Vol. XI. – 1954. – P. 73; Велика втрата: [Некролог] // Визв. шлях. – 1954. – Кн. 12.

Василь Швидкий

ТРИГУБ Петро Микитович (27.06.1935, с. Коломак Харківської обл.) – дослідник історії України періоду національно-демократичної революції, краєзнавець, педагог, д.і.н. (1989), проф. (1990), Засл. працівник нар. освіти України (1993).

1953-1958 – студент іст. ф-ту Харківського держ. ун-ту. 1972 в Харківському держ. ун-ті захистив канд. дис. “Радянське державне будівництво в період боротьби за встановлення і зміцнення Радянської влади на Україні (листопад 1917 – квітень 1918 рр.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. Королівський С.М.), 1989 в КДУ – докт. дис. “Ради робітничих, селянських і червоноар-

мійських депутатів України в період іноземної інтервенції та громадянської війни (листопад 1918 – грудень 1920 рр.)”. 1958-1963 – завуч та вчитель історії Краснянської СШ Добропільського р-ну Донецької обл.; 1963-1968 – дир. Мельниківської сш Валківського р-ну Харківської обл.; 1968-1971 – аспірант каф. історії СРСР Харківського держ. ун-ту. В 1971-1982 – ст. викл., доц. Полтавського держ. пед. ін-ту; 1982-1997 – доц., зав. каф. історії СРСР і УРСР, проф. Миколаївського держ. пед. ін-ту; з 1997 – проф., зав. каф. Миколаївського держ. гуманітарного ун-ту.

Автор 120 наук. праць.

Тв.: *Партійний та соціальний склад Рад робітничих, солдатських і селянських Рад України в листопаді 1917 – квітні 1918 рр.* // УІЖ. – 1972. – №1; *Количество, партийный и социальный состав Советов Украины в период иностранной интервенции и гражданской войны (1918-1920 гг.)* // *История СССР.* – 1983. – №6; *На защите завоеваний Великого Октября.* – Киев; Одесса, 1987; *Историография Великой Октябрьской социалистической революции на Украине.* – К., 1987 (у співавт.); *Старейший на Украине: Из истории Николаевского техникума железнодорожного транспорта им.В.Образцова.* – Николаев, 1994 (у співавт.); *История Николаевщины: Уч. пособие для уча 7-11 кл. общеобразовательных школ.* – Николаев, 1998 (у співавт.); *В.М.Доманицький (1877-1910) – редактор “Історії України–Руси” М.М.Аркаса* // *Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім.Петра Могили. Наук. праці. Серія історична.* – Т.17. – Миколаїв, 2002.

Олександр Даниленко

ТРОЯН Михайло Васильович (19.06.1923, с.Вишні Ремети, тепер Верхні Ремети Берегівського р-ну Закарпатської обл. – 20.05.1987, м.Мукачеве) – дослідник історії Угорщини і Закарпаття ХХ ст. (нац.-визв. рухів в Угорщині та на Закарпатті після розпаду Австро-Угорської імперії, питань підпільного і партизанського рухів на Закарпатті у роки Другої світової війни,

возз'єднання Закарпаття з Україною, краєзнавства), д.і.н. (1970), проф. (1972). Із селян.

Закінчив Хустську гімназію (1942), вчився на філос. ф-ті Будапештського ун-ту (1942-1944), де спеціалізувався на історії, географії та слов'язознавстві. 1948 закінчив іст. ф-т Львівського ун-ту, 1952 – заочну аспірантуру при КДУ. Працював викл. Мукачівського кооперативного технікуму (1944-1948), завучем Хустського пед. училища (1948-1949), заст. дир. Мукачівського пед. училища (1949-1952), викл. дворічної партійної школи в Ужгороді (1952-1953), зав. відділом нар. освіти Закарпатського облвиконкому (1953-1955), ст. викл. (з 1955), доц. (з 1962), проф. (з 1972), зав. каф. історії УРСР, історіографії й джерелознавства (1976-1987) УжДУ. 1970 захистив докт. дис. “Боротьба трудящих Угорщини за соціальне і національне визволення і встановлення в країні Радянської влади. 1917-1919 рр.”. Відмінник нар. освіти, засл. працівник вищої школи УРСР. Автор понад 300 публікацій.

Тв.: Двадцятиріччя возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною. – К., 1965; 40 незабутніх днів: (З історії боротьби за владу Рад на Закарпатті в 1919 р.). – Ужгород, 1967 (у співавт.); Угорська Комуна 1919 р. – Львів, 1970; История Венгрии: В 3-х т. Т.ІІІ – М., 1972 (у співавт.); Мукачевский замок: Ист.-краеведческий очерк. – Ужгород, 1977 (2-е вид. – 1982); Того дня зійшло сонце возз'єднання: Перший з'їзд Народних комітетів Закарпатської України. – Ужгород, 1979 (перевид. в скороч. варіанті 1997); Хустський замок: Іст.-краєзнавчий нарис. – Ужгород, 1980; В авангарді боротьби за возз'єднання: (Комуністичні організації західноукраїнських земель в авангарді боротьби за возз'єднання з соціалістичною Вітчизною.). – К., 1985 (у співавт.); Йшов Жовтень, осягаючи світ. – Ужгород, 1987; Закарпаття в роки війни. – Ужгород, 1990 (у співавт.).

Літ.: Довганич О. Михайло Троян // Педагоги-науковці УжДУ. – Ч.1. – Ужгород, 1997. – С.109-113; Пагирия В., Троян О. Професор Михайло Троян. – Мукачево, 1999.

Микола Олашин

УДОВИЧЕНКО Олександр Іванович (20.02.1887, м.Харків – 19.04.1975, м.Ментенон, Франція) – дослідник військової історії УНР, військовий і громад.-політ. діяч України. Походив із давнього укр. роду козацької старшини Слобожанщини. Народився у сім'ї військового.

Закінчив Воєнно-топографічне училище в Петербурзі (1908) і Миколаївську військову Академію в Петрограді (1916), служив у царській армії, учасник Першої світової війни. У 1917-1920 – на командних посадах в укр. військах. З кінця листопада 1920 перебував з інтернованими укр. частинами у польс. таборі в Каліші, де виконував обов'язки ген. інспектора Армії УНР. 1924 переїхав у Францію.

Автор іст. досліджень і мемуарів, які є цінним джерелом з історії формування національних військ в Україні у 1917-1920, висвітлюють їх участь у захисті незалежності Української суверенної держави.

Тв.: Перша боротьба за Київ // Військова справа. – Париж, 1927-28. – С.8-14; Загибель Студентського куріня під Крутами // Військова справа. – Париж, 1928. – №2. – С.5-8; Від Дністра до лінії перемир'я і відворот за Збруч // За державність. – Варшава, 1935. – №5. – С.76-90; 1936. – №6. – С.77-110; 1937. – №7. – С.152-165; Козак Сергій Кравченко // Літопис “Червоної Калини”. – Львів, 1935. – №9. – С.18-20; Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил. 1917-1921. – Вінніпег, 1954; Те саме: – К., 1995; Третя Залізна дивізія: Матеріали до історії Війська УНР. – Т.1. Рік 1919. – Нью-Йорк, 1971; Т.2. – Рік 1920. – Нью-Йорк, 1982.

Літ.: Крип'якевич І., Гнатевич Б., Стефанів З. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). – К., 1992. – С.371, 376, 419, 506, 537, 539-541, 551, 552, 556, 557, 559, 560, 591, 641; Тинченко Я.Ю. Українське офіцерство: шляхи скорботи і забуття. Ч.1. Біографічно-довідкова. – К., 1995. – С.120-122; Науменко К. та ін. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С.40-42; Поль-Проспер А. Передмова // О.І.Удовиченко. Україна у війні за державність. – К., 1995. – С.5-6; Олександр Удовиченко // Там само. – С.196-197;

Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.146-147; Шульгин О.Я. Без території. Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині. – К., 1998. – С.55,57,95,327.

Іконогр.: Тинченко Я.Ю. Українське офіцерство: шляхи скорботи і забуття. – К., 1995. – С.120.

Геннадій Стрельський

УДОД Олександр Андрійович (10.05.1957, с.Тарасівка Пологівського р-ну Запорізької обл.) – дослідник укр. історіографії, історії історичної науки та освіти в Україні 1920–30-х рр.; методологічних проблем історичної науки: аксіологічного (ціннісного) підходу історії повсякденності, психоісторичного підходу, д.і.н. (2000), проф. (2002). Із селян.

1974–1978 навчався на іст. ф-ті Запорізького держ. пед. ін-ту (тепер – ун-т), 1978–1992: вчитель історії, дир. школи, зав. райвно; 1992–1998 – нач. Дніпропетровського управління освіти, заст. голови облдержадміністрації з політико-правових питань.

В 1991–1994 навчався в аспірантурі Дніпропетровського держ. ун-ту. 1994 захистив канд. дис. на тему “К.Г.Гуслистий – історик України” (наук. кер. – д.і.н., проф. М.П.Ковальський). 1998–2000 – перебував у докторантурі Дніпропетровського ун-ту. 2000 захистив докт. дис. “Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу (1920–1930-ті рр.)”. 1998–2001 – доц., проф. каф. російської історії ДНУ. З 2001 – гол. редактор вид-ва “Генеза”, пр.н.с. Ін-ту історії України НАН України. Автор понад 170 наук. праць.

Тв.: Очищення правдою: Відома і невідома Україна в об'єктиві історії ХХ сторіччя. – К., 1993 (у співавт.); Нариси історії Росії з найдавніших часів до сьогодення. – Дніпропетровськ, 1997; Кость Гуслистий – історик України. – К., 1998; Політична наука у категоріях, поняттях, схемах та діаграмах. – К., 1998 (у співавт.); Управління школою. – Дніпропетровськ, 1998 (у співавт.); Методическое пособие по истории древнего мира. – Дніпропетровськ, 1998 (у співавт.); Історія і духовність.

– К., 1999; Історія в дзеркалі аксіології: Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920–1930-х роках. – К., 2000; Історія осягнення духовності. – К., 2001.

Літ.: Анкета О.А.Удода; Чабан М. Долю народу визначає національний характер // Зорі. – Дніпропетровськ, 2000. – 13 черв.; Мицик Ю. Рецензійний огляд // Український археографічний щорічник. – Вип.5-6. – К., 2001.

Любов Шепель

ФЕДЕНКО Панас (Опанас) Васильович (13.12.1893, с.Веселі Терни Катеринославської губ. – 10.09.1981, м.Мюнхен, Німеччина) – дослідник історії соціальних і політичних рухів в Україні у ХХ ст., персоналій учасників Української революції 1917-1920, громад.-політ. діяч, публіцист, письменник.

Навчався у гімназії в Олександрії на Єлисаветградщині, а після її закінчення (1913) – у Петербурзькому (Петроградському) ун-ті, де вивчав класичну філологію та історію (закінчив у 1917). Ще в студентські роки співробітничав (видавався) у журналах “Наше життя” та “Украинская жизнь” (М., 1912-1913). Активний учасник революційних, національно-визвольних змагань, чл. УСДРП (з 1915) і її ЦК (з 1919), чл. Центральної Ради (з серпня 1917), у 1917 – редактор органів Української соціал-демократичної робітничої партії (“Наше слово”, “Голос робітника”, “Наша справа”). 1919 – чл. ЦК УСДРП, співредактор “Робітничої газети”. З кінця 1920 перебував в еміграції у Румунії, Польщі, Чехо-Словаччині, Німеччині, Англії. Працював доц. укр. історії в Українському Високому пед. ін-ті ім.М.Драгоманова (з 1926) і в Українському Вільному ун-ті (з 1932) у Празі.

Автор численних іст. праць, а також публіцистичних статей на політ. теми, іст. повістей з часів козаччини (під псевдонімами В.Тирса, П.Тернівський, П.Самовидець та ін).

Тв.: Десяті роковини проголошення самостійності УНР // Студентський вісник. – 1928. – Ч.1. – С.1-7; Установче Зібрання (Учредительное собрание), як його вибирати й що воно

рішатиме. – Петроград, 1917; Фермент нації // Вільна Україна. – Ч.1-2. – Львів. 1921; Український громадський рух у ХХ ст. – Подєбради, 1934; З дипломатичної діяльності Данила Грека. – Прага, 1929; Політичні плани Я. Амоса Коменського і Україна. – Прага, 1932; Український громадський рух у ХХ ст. – Прага, 1933; Історія соціальної та політичної боротьби в Україні. – Львів, 1935; Українське національне відродження в ХХ ст. – Прага, 1936; Україна, її боротьба за свободу. – Лондон, 1951 (англ. мовою); Суспільні і політичні рухи в Україні. – Париж, 1953; Ісаак Мазепа, борець за волю України. – Лондон, 1954; Україна після смерті Сталіна. – Мюнхен, 1956; Український рух у ХХ ст. – Лондон, 1959; Соціалізм давній і новочасний. – Лондон; Мюнхен, 1968; Влада Павла Скоропадського (п'ятдесяті роковини перевороту в Україні). – Лондон; Мюнхен, 1968; Дмитро Чижевський (1894-1977) // Укр. Історик. – 1978. – №1-3. – С.102-118; №4. – С.100-118.

Літ.: ЕУ. – Т.9. – 1980. – С.3484; Божук Г., Зілгалов В. Вклад істориків Українського Вільного університету в розвиток досліджень історії України // Українська еміграція. – К., 1992. – С.363; Туркевич В. З когорти славетних // Історичний календар'97. – К., 1996. – С.309-310 (фото); Те саме // Київська старовина, 1995. – №2. – С.79-81; Ясь О. Феденко Панас Васильович // Малий словник історії України. – К., 1997. – С.420; Антонович М. Панас Феденко // Укр. історик. – 1982/83. – №3/4. – С.151-153; Андрусяк Т. Феденко Панас // Довідник з історії України. – Т.3 (Р-Я). – К., 1999. – С.493; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.). Біографічний словник (Т-Ф) // Історія в школі. – 1999. – №6. – С.36.

Іконогр.: Туркевич В. З когорти славетних // Історичний календар'97. – К., 1996. – С.309.

Геннадій Стрельський

ФЕДОРОВСЬКИЙ Олександр Семенович
(17.03.1885, Лебедин Харківської обл. – 1939, м.Харків) – дослідник історії первісного суспільства на території України,

проблем археології, пам'яткоохоронець, музеолог, проф. (1936).
Із сім'ї службовця.

Після закінчення 4-ї Харківської гімназії в 1906 вступив на природничий відділ фіз.-мат. ф-ту Харківського ун-ту, 1907 став чл. іст.-філол. т-ва, виступав з доповідями про археол. проблеми, 1908 брав участь у роботі XIV археол. з'їзду (Чернігів), захистив дис. "Находка ископаемого китообразного в г.Змиеве Харьковской губернии". Після закінчення ун-ту (1911) в 1912-1916 проводив археол. розкопки на Харківщині та Кубані. 1917 на посаді приват-доцента поєднував викл. діяльність з археол. розкопками у басейні Півн. Дінця, р-ні Змієва (нині Готвальд). З 1920 – проф. каф. історії України Харківського ІНО; 1925-1931 виявив більше 30 поселень черняхівської культури III-IV ст. Стояв біля витоків вивчення черняхівських могильників на Харківщині, вважаючи їх слов'янськими. З 1920 – дир. Харківського археол. музею; 1926 започаткував роботу семінару з історії матеріальної культури. Значну увагу приділяв збереженню іст.-культ. спадщини. Був чл. Всеукр. комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини (1919), Всеукр. археол. комітету (1924), Укр. комітету охорони пам'яток культури (з 1929 в складі його бюро). З 1936 проф. Харківського держ. пед. ін-ту.

Тв.: Археологические заметки о Кубанской области. – Харьков, 1914; Доисторическое прошлое Харьковской губернии. – Харьков, 1918; Доисторические разработки медных руд и металлургия бронзового века в Донецком бассейне. – Харьков, 1921; Інструкції та програми для розвідок і реєстрації пам'яток археологічних. – Харків, 1927.

Літ.: Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф.166, оп.12, спр.7966. – Федоровський Олександр Семенович; Маньковська Р.В. О.Федоровський та його вклад в пам'яткоохоронну та музейну справу // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – К., 1996. – С.57-69.

Руслана Маньковська

ХАЙНАС Василь Васильович (21.02.1919, с.Лохове Мукачівського округу, тепер Мукачівського р-ну Закарпатської обл. → 17.04.1999, м.Ужгород) – дослідник проблем історії Угорщини й Закарпаття в ХХ ст., д.і.н. (1975), проф. (1977). Із селян.

Закінчив (заочно) іст. ф-т УжДУ (1952). Основні етапи трудової діяльності: зав. відділом культури газети “Закарпатська правда” (1944-1945), відп. редактор газети “Молодь Закарпаття” (1945-1949), слухач курсів по підготовці викладачів сусп. наук при Київському ун-ті ім.Т.Шевченка (1953-1954), викл. (1954-1960), доц. (1960-1975), проф. (1975-1986, 1989-1990), зав. каф. історії КПРС УжДУ (1964-1975). У 1973 захистив докт. дис. на тему: “Боротьба прогресивних сил Угорщини за єдиний робітничий і народний фронт, проти фашизму і війни (1933-1939 рр.)”.

Автор бл. 70 наук., наук.-метод. та публіцистичних праць.

Тв.: Роки великих подій: Боротьба трудящих Закарпаття під керівництвом Комуністичної партії за возз’єднання з Радянською Україною (1944-1945 рр.). – Ужгород, 1959; Здійснення мрії: З історії Закарпатської комуністичної організації 1938-1945 років. – Ужгород, 1963; Торжество історичної справедливості: Закономірність возз’єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі. – Львів, 1968 (у співавт.); Боротьба Комуністичної партії Угорщини за єдиний робітничий і народний фронт, проти фашизму і війни. 1933-1939. – Львів, 1969; История Венгрии: В 3 т. – М., 1972. – Т.ІІІ (у співавт.); Торжество лєнінської національної політики на Закарпатті: (Навчальний посібник, присвячений 30-річчю визволення Закарпаття Радянською Армією та возз’єднання його з УРСР). – Ужгород, 1974 (у співавт.).

Літ.: Пам’яті В.В.Хайнаса: [Некролог] // Новини Закарпаття (Ужгород). – 1999. – 20 квітня.

Микола Олашин

ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ Льонгин Михайлович (29.08.1875, Кам'янець-Струмилов, тепер Кам'янка-Бузька Львівської обл. – 13.12.1950, Філадельфія, США) – дослідник історії України, її національно-державного відродження 1917-1920, зовнішньої політики УНР і ЗУНР, публіцист, юрист, дипломат, гром.-політ. діяч. Народився в сім'ї церковного і гром. діяча Галичини (майбутнього генерального вікарія митрополита А.Шептицького).

Навчався на юр. ф-ті Львівського ун-ту. 1900 видав у Львові програмну працю одного з ідеологів укр. націоналізму М.І.Міхновського “Самостійна Україна” і власну брошуру “Русь – Україна й Московщина”. Л.Цегельський був співробітником ж. “Молода Україна” (1900-1902), редактором газет “Діло” (1907-1908), “Свобода” (1907-1908), “Українське слово” (1915-1918), активним учасником політичних подій в ЗУНР і УНР. З 1921 в еміграції в США. Протягом багатьох років працював у часописі “Америка” (Філадельфія), з 1943 був його редактором.

Залишив ряд наукових іст. праць і мемуарів.

Тв.: З чого виникла війна та що вона нам може принести? – Відень, 1915; Самостійна Україна. Звідки взялися і що значать назви “Русь” і “Україна” – Відень, 1915; Русь – Україна, а Московщина – Росія. – Царгород, 1916; Історія Української держави та боротьби за її відбудування. Схематичний начерк. – К., 1917; До питання українського державного гербу // Українське слово. – Львів, 1918. – №17-18, 22-24 січня; Спогади. – Філадельфія, 1937; Від легенди до правди: Спомини про події в Україні, зв'язані з першим листопадом 1918 р. – Філадельфія; Нью-Йорк, 1960; 22 січня 1919 р. // Визвольний шлях. – 1979. – Січень. – С.3-9.

Літ.: Павлишин О. Цегельський Льонгин // Довідник з історії України. Т.3. – К., 1999. – С.548-549; Цегельський Льонгин // ЕУ. Словникова частина. – Париж; Нью-Йорк. – Т.10. – 1984. – С.3647; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920). Біографічний словник // Історія в школі. – 1999. – №7. – С.35-36; Волинець С. Передвісники і творці Листопадового зриву. – Вінніпег, 1965. – С.137-139;

Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.38-39.

Іконогр.: ЕУ. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3647.

Геннадій Стрельський

ЦИНКАЛОВСЬКИЙ Олександр (09.01.1898, м.Володимир-Волинський –19.04.1983, м.Краків) – дослідник історії Волині, проблем археології, музеєзнавства, історії церкви, краєзнавства.

Навчався в Ковельській та Казанській гімназіях (1914-1917). З 1920 працював учителем у с.Осмиловичі Володимирського пов. 1925 розпочав навчання на православному богословському ф-ті Варшавського ун-ту. Після його завершення з 1928 працював у Державному археол. музеї (Варшава), з 1936 – дир. Волинського музею при Кременецькому ліцеї. Обраний д. чл. НТШ у Львові та Польського археол. т-ва. В 1943-1944 – завідувач Волинського відділу Державного археол. музею. 1944 емігрував на Захід. З 1952 проживав у Кракові протягом кількох років, призначався секретарем Польського археол. т-ва, тісно співробітничав з Ін-том дослідів Волині (Канада). Здійснював археол. дослідження, збирав іст. та етногр. пам'ятки, архівні документи на Волині, Поліссі, Галичині та Підляшші. Протягом 30-х рр. опрацював археол. атлас Волині та Волинського Полісся, окреслив західні кордони розселення східно-слов'янських племен, ідентифікував літописне місто Червень. Автор монографії “Матеріали до праісторії Волині і Волинського Полісся” (1961), енцикл. краєзнавчого словника “Стара Волинь і Волинське Полісся” (т.1-2, 1984-1986). Досліджував перебування Т.Г.Шевченка на Волині. Вагоме значення мають праці Ц. з історії церковної архітектури в Зах. Україні XVII–XVIII ст.

Літ.: Бойко М. Передмова // Цинкаловський О.: Старовинні пам'ятки Волині. – Вінніпег, 1974. – С.7-8; Шиприкевич В. Олександр Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. – Вінніпег, 1984. – Т.1. – С.598-600; Кот С.

ЧЕРНІКОВ Ігор Федорович (1.1.1931, с.Піски Лохвицького р-ну Полтавської обл.) – дослідник історії Туреччини, українсько-турецьких взаємин, міжнародних відносин на Близькому Сході, проблем орієнталістики, д.і.н. (1985), лауреат премії ім. Д.З Мануїльського АН УРСР (1975).

1954 закінчив ф-т міжнародних відносин Київського ун-ту. 1954-1957 – вчитель історії в сш м.Києва. 1957-1960 – аспірант в Ін-ті історії АН УРСР. Після закінчення працював у цьому ж Ін-ті у відділах загальної історії та міжнародних відносин, нової і новітньої історії зарубіжних країн та історії країн зарубіжного Сходу на посадах: 1960-1964 – м.н.с., 1964-1978 – с.н.с. 1962 в Секції суспільних наук АН УРСР захистив канд. дис. на тему “Радянсько-турецькі відносини 1923-1935 рр.” (наук.кер. – д.і.н., проф. А.П.Ковалівський). 1984 в Київському держ. ун-ті ім. Т.Шевченка захистив докт. дис. на тему “Радянсько-турецькі відносини. 1934-1972 рр.” 1978 переведений до новоствореного Ін-ту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР (з 1992 – Ін-т світової економіки і міжнародних відносин). 1978-1992 – зав. відділом країн, що розвиваються, з 1992 працює на посаді гол.н.с. Автор понад 170 наук. праць.

Тв.: Радянсько-турецькі відносини в 1923-1935 рр. – К., 1962; Турецька республіка в 50-60-ті роки ХХ ст. З історії зовнішньої політики. – К., 1967; Україна і Близький та Середній Схід – К., 1968 (у співавт.); В інтересах мира и добрососедства (О советско-турецких отношениях в 1935-1970 гг.). – К., 1977; История отечественного востоковедения. – М., 1990 (у співавт.); Об исследованиях А.Е.Крымского туркологии (20-е гг.) // Восток.– Москва, 1992. – № 1 – С.104-111; 3 глибини століть. Про миротворчу тенденцію у взаєминах України і Туреччини в контексті історії // Політика і час. – 1994. – № 7. – С.78-82; К вопросу о светском характере Турецкой Республики и

активизации в ней исламского фундаментализма // Очерки политического и социально-экономического развития стран Востока – К., 1998 – С.93-116; М.К.Ататюрк – великий будівничий республіканської Туреччини // Східний світ. –2001.– № 2. – С.178-186.

Літ.: Анкета Чернікова І.Ф.; Прицак О. Орієнталістика // ЕУ. – Т.5. – Нью-Йорк; Париж, 1966. – С.1872; Про присудження премії ім. Д.З.Мануїльського // Вісник АН УРСР. – 1975. – №6. – С.110-111; Милибанд С.Д. Биобиблиографический словарь отечест-венных востоковедов с 1917 г. – М., 1995. – Вып.2, кн.2. – С.608-609; Вчені Інституту історії України. Бібліобліографічний довідник. Серія українські історики. – Вип.1. – К., 1998. – С.349-350.

Олена Ковальчук

ЧЕХІВСЬКИЙ (ЧЕХОВСЬКИЙ) Володимир Мусійович (19.07.1876, с.Горохуватка на Київщині – 03.11.1937, поблизу м.Медвежегорська в Карелії) – дослідник історії церкви, гром.-політ., культурний і церковний діяч України. Народився в сім'ї священика.

Закінчив Київську духовну академію (1900). В 1905-1906 учителював у Черкасах (у духовному училищі й чоловічій гімназії). У 1908-1917 жив в Одесі, викладав історію гімназії, комерційних та технічних училищах, був гол. ред. часопису “Українське слово” (з травня 1917). Активний учасник національно-державного відродження України 1917-1920.

У 1919–1920 працював проф. історії культури в Українському ун-ті в Кам'янці-Подільському, в 1920–1922 – проф. Вінницького ІНО і Київського медичного ін-ту, а також доц. Київського політехнічного ін-ту. У липні 1929 – заарештований у сфабрикованій органами ДПУ “справі” Спілки визволення України й засуджений до страти (квітень 1930), яку згодом було замінено на 10 років ув'язнення із суворою ізоляцією. В 1936 термін покарання йому було продовжено ще на 20 років заслання до далеких таборів особливого призначення без права

листування. Розстріляний 3 листопада 1937 поблизу м.Медвежегорська (у Карелії).

В.М.Чехівський був автором багатьох наук.-іст. праць (“Боротьба чехів за волю і правду в часи Гуса”, “Кому служить церковне панство на Україні”, “Основи визволення Церкви з-під влади князів тьми”, “Церковне панство на Україні” та ін.), які майже невідомі сучасним дослідникам і читачам. Серед них книги, численні статті у ж.“Україна” й “Церква і життя” (деякі роботи підписував псевдонімом Ілля Братерський).

Тв.: Київський митрополит Гавриїл Банулеско-Бодони. – К., 1905; За Церкву, Христову громаду, проти царства тьми. – Франкфурт-на-Майні, 1922; 1947.

Літ.: ЕУ. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3738; Довідник з історії України. – Т.3 (Р-Я). – К., 1999. – С.571-572; Андрусішин Б. Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. (доба Директорії УНР). – К., 1997. – С.13-14; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920). Біографічний словник (Ф-Я) // Історія в школі. – 1999. – №7. – С.37-38; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.150-151; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С.181-182.

Іконогр.: ЕУ. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3738.

Геннадій Стрельський

ЧИЖЕВСЬКИЙ Дмитро Іванович (Псевд.: А.Ф.Карпов; 23.03.(04).04.1894, м.Олександрія Херсонської губ. – 18.04.1977, м.Гейдельберг, ФРН) – дослідник історії античної та укр. філософії, укр. суспільно-політичної думки, слов’янознавства, філософ, д. чл. НТШ та УВАН. Народився у дворянській родині.

Навчався у С.-Петербурзькому (1911-1913), Київському (1913-1917, 1919), Гейдельберзькому (1921-1922), Фрібурзькому (1922-1924) ун-тах. На еміграції з 1921. Проф. УВУ та Українського високого пед. ін-ту ім.М.Драгоманова у Празі,

1923-1930 викладав курс філософії. В 1932 очолив каф. славістики в Галльському ун-ті. Викладав у Йенському ун-ті (1935-1938), в 1945-1949 у Марбурзі (Зах.Німеччина). В 1949-1956 – у США. Викладав історію слов'янських літератур в Гарвардському ун-ті. Дир. слов'янського ін-ту при Гейдельберзькому ун-ті (1956-1968). Автор понад 900 праць.

Тв.: Філософія на Україні: Спроба історіографії питання. – Прага, 1926; Грецька філософія до Плятона: Хрестоматія. – Прага, 1927; Философские искания в Советской России // Современные записки. – Париж, 1928. – Т.37; Філософія Г.С.Сковороди. – Варшава, 1934; Гегель в России. – Париж, 1939; Українські друки в Галле. – Краків; Львів, 1943; Страхов-Достоевский-Ницше. – Марбург, 1946; Антична філософія в конспективному вигляді: (Лекції, читані в Богословсько-Пед. Акад. УАПЦ в Мюнхені). – Мюнхен, 1947; (2-е вид. – Кіровоград, 1994); Сімнадцяте сторіччя в духовній історії України // Арка.– Мюнхен, 1948. – №3/4; С.Л.Франк как историк философии и литературы // Сб.памяти С.Л.Франка. – [Нью-Йорк], 1954; A History of Ukrainian Literature: From the 11th to the End of the 19th Century / Trans. by D.Ferguson, D.Gosline and U.Petyuk; Ed. and with a foreword by G.Luckyj. – Littleton, 1975; Культурно-історичні епохи. 2-ге вид. – Авгсбург; Монреаль, 1978; В'ячеслав Липинський як філософ історії // Філософ. і соціол. думка. – 1991. – №10; Нариси з історії філософії на Україні. 4-е випр. вид. – К., 1992.

Бібліогр.: Bibliography of the Publications of Dr.Dmitry Cyzevsky in the Fields of Literature, Language, Philosophy and Culture. – Cambridge, 1952; Паукові публікації Д.Чижевського, зазначені ним самим під час влаштування до Галльського університету на посаду лектора славістики 1932 року // Філософ. і соціол. думка. – 1990. – №11; Вчений-Енциклопедист. Дмитро Іванович Чижевський (1894-1977): До 110-річчя з дня народження: Бібліогр. покажчик / Упоряд. О.Чуднов. – Кіровоград, 1994; Чуднов О. Коротка бібліографія творів Дмитра Чижевського // Зап. обл. універсальн.б-ки ім.Д.Чижевського. – Кіровоград, 1994.

Лит.: Festschrift für Dmytro Cyzevs'kyj zum 60. Geburtstag: Veröffentlichungen der Abteilung für slawische Sprachen und Literaturen des Osteuropa Instituts (Slawisches Seminar) an der Freien Universität Berlin / Herausg. von M. Vasmer. Bd. 6. – Berlin, 1954. [Бібліогр. пр. Ч.-С. 1-34]; Пизюр Є. Дмитро Іванович Чижевський. – Новий Ульм, 1955; Orbis scriptus: Dmitrij Tschizewskij zum 70. Geburtstag / Herausg. von D. Gerhardt, W. Weintraub und H. J. zum Winkel. – München, 1966. [Бібліогр. пр. Ч.-С. 35-48]; Феденко П. Дмитро Чижевський (4 квітня 1894 – 18 квітня 1977): Спомин про життя і наукову діяльність. – Мюнхен, 1979; Вінценз А. Дмитро Чижевський // Сучасність. – 1988. – № 7/8; Войко-Влохун J. Dmytro Ivanovyc Cyzevskij. – Heidelberg, 1988; Прицак О., Шевченко І. Пам'яті Д. Чижевського (23 березня 1894 р. – 18 квітня 1977 р.) // Філол. і соціол. думка. – 1990. – № 10; Погорілий А. О. Д. І. Чижевський як історик української філософії // Проблеми філософії. – К., 1992. – Вип. 92.

Олексій Ясь

ЧИКАЛЕНКО Левко Євгенович (18.02.1888, с. Перешори, Ананіївського пов. Херсонської губернії – 07.03.1965, Нью-Йорк, США) – дослідник проблем археології та антропології України, історії національного відродження, укр. гром.-політ. діяч. Син відомого подвижника укр. нац. відродження, мецената вітчизняної культури, видавця, вченого-агронома Є. Х. Чикаленка.

Ще під час навчання у гімназії в Києві (1900-1907) залучився до національно-визвольного руху. Після її закінчення вчився на природничому ф-ті у Лозаннському ун-ті в Швейцарії (1907-1909) і С.-Петербурзькому ун-ті (1909-1911, 1913-1917). Під час навчання у С.-Петербурзі брав участь в археологічних розкопках та антропологічних експедиціях в Україні й у Башкирії, які провадились під керівництвом проф. Ф. К. Вовка. Здійснював також самостійні археологічні пошуки на Херсонщині й Полтавщині. Йому належить, зокрема, дослідження стоянок кам'яного віку в

Новгород-Сіверському та Ананіївському повітах. За наукові дослідження був обраний чл. Російського антропологічного та Російського географічного т-в, УНТ у Києві. В 1917 він закінчив ун-т і був залишений тут професорським стипендіатом. Проте повернувся в Україну, де викладав у гімназії та на курсах підготовки вчителів. З кінця 1918 працював у новоствореній УАН, 1920 був обраний постійним чл. її Комісії для складання археологічної карти України. З кінця того ж року жив в еміграції у Польщі, Чехо-Словаччині, Франції, Німеччині, США, викладав антропологію, археологію та історичну географію України у вузах цих країн, активно займався наук. роботою, журналістикою, зокрема, у 1925-1928 редагував ж. "Прометей" у Парижі, в 1931 видав у Варшаві маловідому книгу "Соловецька каторга" – збірник унікальних свідчень укр. емігрантів, яким пощастило втекти за кордон з радянських "виправних" таборів. Л.Є.Чикаленко – д. чл. НТШ (з 1932) й УВАН(з 1945). Автор мемуарів про часи національно-державного відродження України 1917-1920.

Тв.: Уривки зі спогадів з років 1919-1920. – Нью-Йорк, 1963; Нарис розвитку геометричного орнаменту палеолітичної доби // Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Т.1. – Прага, 1926; Нарис розвитку української неолітичної мальованої кераміки. Більче Золоте // Трипільська культура на Україні. – Вип.1. – К., 1926. – С.113-118; Ілл.; Вовк Ф.К. як передісторик. – К., 1919 (Окрема відбитка з невиданого "Збірника пам'яті Ф.Вовка"). – С.11-18.

Літ.: ЕУ. Словникова частина. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3748-3749; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С.187-188; Довідник з історії України. – Т.3 (Р-Я). – К., 1999. – С.583; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920). Біографічний словник (Ф-Ч) // Історія в школі. – 1999. – №7. – С.38-39; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.154; Шульгин О. Без території.

Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині. – К., 1998. – С.106, 193, 331.

Іконогр.: ЕУ. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.37-48.
Геннадій Стрельський

ЧИРКО Володимир Андрійович (20.XII 1920, Янушполе Житомирського пов. Волинської губ., тепер Іванополь Чуднівського р-ну Житомирської обл. – 2.III 1984, м.Київ) – дослідник історії КПРС, національної політики партії та історії утворення СРСР, д.і.н. (1967), проф.(1968). Народився у селянській родині.

Закінчив іст. ф-т Об'єднаного українського ун-ту у Кизил-Орді (1942, Казахська РСР), Республіканську вищу партійну школу при ЦК КП України (1948). Ст. викл. каф. історії КПРС (1950-1953), зав. учбовою частиною піврічних курсів (1952-1954), заст. зав. каф. історії КПРС (1954-1960, 1961-1968), декан (1960-1961), проректор по наук. частині (з 1968) Вищої партійної школи при ЦК КП України. Засл. прац. вищої школи УРСР.

Автор понад 100 наук. праць.

Тв.: Об'єднаний рух на Україні за створення Союзу РСР. – К., 1954; П'ята конференція КП(б)У. – К., 1958; Ленінський курс більшовицької партії на переростання буржуазно-демократичної революції в соціалістичну. – К., 1963; Коммунистическая партия – организатор братского сотрудничества народов Украины и России в 1917-1922 гг. – М., 1967; Про праці В.І.Леніна „Критичні замітки з національного питання” і „Про право націй на самовизначення”. – К., 1969; Утворення Радянського Союзу – важлива віха в історії // УІЖ. – 1971. – №12; Комуністична партія – організатор Союзу РСР. – К., 1972; Великий Жовтень і утвердження нових міжнаціональних відносин. К., 1974; XXV съезд КПСС о развитии национальных отношений в СССР. – К., 1976; Досвід КПРС у здійсненні ленінської національної політики та його міжнародне значення. – К., 1976; Інтернаціоналізм Конституції СРСР. – К., 1978; КПСС – партия революционной мысли и революционного действия. –

К., 1978 (у співавт.); Дело Октября живет и побеждает (К 62-й годовщине Великого Октября). – К., 1979; Національні відносини в СРСР в умовах розвинутого соціалізму. – К., 1979; Незламний союз республік радянських. – К., 1981; В.І.Ленін і створення багатонаціональної Радянської держави // УДЖ. – 1982. – №4; XXVI съезд КПСС о дальнейшем развитии национальных отношений в СССР (К 60-летию образования СССР). – К., 1982; Образование и развитие СССР – триумф ленинской национальной политики партии. – К., 1982.

Літ.: Чирко В.А. (некролог) // Прапор комунізму. – 1984. – 5 берез.; Чирко В.А. (некролог) // УДЖ. – 1984. – №5.

Олексій Ясь

ЧУБАТИЙ Микола Дмитрович (11.12.1889, м.Тернопіль – 10.07.1975, Петерсон, США) – дослідник історії укр. церкви, права, етногенезу укр. народу, проблем історіографії, педагог, гром. і церковний діяч. Із селян.

Закінчив українську державну гімназію ім.Франца-Йосипа в Тернополі (1900-1909) та Греко-католицьку духовну семінарію у Львові (1909-1913). Вивчав історію й право на філософічному і правничому ф-тах Львівського та Віденського ун-тів (1913-1918). Після закінчення одержав ступінь доктора філософії.

Працював у виданнях “Нова рада” (1919) і “Правда” (1920). Доц. Кам’янецького ун-ту (1919), проф. Львівського укр. таємного ун-ту (1920-1924) і Греко-католицької духовної семінарії, згодом Академії (1925-1939).

З 1939 в еміграції у США. Проф. коледжу св.Василія в Стемфорді (1939-1941), співробітник видання “Свобода” (1942-1954), тижневика “Шлях” (1939-1941). Проф. історії укр. права УВУ (1949). Декан ф-ту права й суспільних наук та проф. історії укр. права Українського католицького ун-ту у Римі (1963-1975).

Д.чл. (з 1928), чл. управи (1932-1935) і заст. дир. іст.-філос. секції (1937-1939) НТШ. Засновник та перший голова НТШ у США (1948-1952), заступник президента та президент Головної ради НТШ (1952-1955). Чл. Американської історичної асоціації

(American Historical Association, з 1946). Редактор органу Українського конгресового комітету Америки "The Ukrainian Quarterly" (1944-1957). Наук. доробок становить більше 50 наук. праць і значну кількість журнальних статей.

Тв.: Західна Україна і Рим у XIII віці у своїх змаганнях до церковної унії // ЗНТШ. – Львів, 1917. – Т.123-124 (окремий відбиток); Огляд історії українського права: Державне право. – Львів, 1921-1922; 2-е вид. – Мюнхен, 1947; Державно-правне становище українських земель Литовської держави під кінець 14 стол. // ЗНТШ. – Львів, 1926. – Т.134-135; Literatur der Ukrainischen Rechtsgeschichte in Jahren 1919-1929 // Przewodnik historyczno-prawny. – Lwow, 1930. – Т.П-IV; Історія уніонних змагань в Українській церкві. – Львів, 1937. Вип.1,2; 2-е вид. – Рим, 1942; The Problem of modern Ukrainian Historiography. – New-York, 1944; Самостійна Україна – ідеал українського народу // Ювілейний альманах. 1894-1944. Видано з нагоди 50-літнього юбілею українського народного союзу. – Джерсі-Сіті, 1944; Українська католицька церква. – Регенсбург, 1946; Історія м.Тернополя // Шляхами золотого Поділля. – Філадельфія, 1960; Київська Русь в нових советських та польських дослідях // ЗНТШ. – Нью-Йорк, 1962. – Т.169; Історія християнства на Русі-Україні (до року 1353). – Нью-Йорк; Рим, 1965, 1976. – Т.1,2; Українська історична наука, її розвиток і досягнення. – Філадельфія, 1971.

Літ.: Падох Я. М.Чубатий (1889-1975). – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1976; Ждан М. Микола Чубатий. З нагоди 80-ліття. – Мюнхен, 1970; Ждан М. Вибрана бібліографія праць М.Чубатого // Укр.історик. – 1969. – №4.

Неля Герасименко

ШАМРАЙ Сергій Вікторович (30.08.1900, м.Владикавказ – 04.01.1939, Севвостлаг, Магаданської обл.) – дослідник проблем соц.-економ. історії України XVII– XIX ст., іст. географії України. Небіж М.С. та О.С. Грушевських, син Г.С.Шамрай.

1919-1924 навчався на іст.-філол. ф-ті Українського Державного ун-ту та етнографічному відділі Київського Археологічного ін-ту. З 1922 працював у ВУАН: н.с. каф. історії укр. народу (1923-1925), н.с. Історико-географічної комісії (1922-1933), співробітник комісії історії Правобережної України (1924-1933, у 1931-33 – її керівничий); аспірант, н.с. наук.-дослід. каф. історії України М.С.Грушевського (1924-1930). 1928 захистив промоційну працю “Козаччина 1855 р.” (наук.кер. – чл.-кор. ВУАН В.І.Щербина). У 1931-1933 після від’їзду М.С.Грушевського до Москви фактично керував роботою Кафедри історії України доби торговельного капіталу при ВУАН. Опублікував праці: “Вінницьке селянство в 1840 р.”; “Селянські рухи на Правобережжі в середині ХІХ ст.” (1927); “Деревлянські могили” (1928); “До історії залюднення Степової України у ХVІІІ ст.” (1929); “Київський одноденний перепис 2 березня 1874 р.” та ін.

1933 звільнений з роботи, заарештований і засуджений на три роки виправно-трудових таборів. Покарання відбував на Далекому Сході. 1936-1937 працював в Чернігові бухгалтером. Вдруге арештований в серпні 1937 і засуджений на 8 років таборів. Помер під час ув’язнення. Реабілітований 1958 р.

Тв.: Економічний стан Полтавського полку в 1767 р. (по Румянцевському опису) // Науковий збірник за 1924 р.: Записки УНТ у Києві. – Т.ХІХ. – К., 1925. – С.88-160; Київський одноденний перепис 2 березня 1874 р. // Київ та його околиця в історії та пам’ятках. – К., 1936. – С.351-384; Місто Баршпіль у ХVІІ в. // Історично-географічний збірник. – Т.2. – К., 1928. – С.35-85; Київська Козаччина 1855 р.: До історії селянських рухів на Київщині // ЗІФВ ВУАН. – Кн.ХХ. – К., 1928. – С.199-324.

Літ.: ЕУ. – Vol.4. – 1993. – Р.614; Заруба В. Як нищили школу істориків академіка М.Грушевського // Літ. Україна. – 1991. – 11 лип.; Пиріг Р.Я. Життя Михайла Грушевського: Останнє десятиліття (1924-1934). – К., 1993. – С.169-176; “Софійський собор”: пам’ятка вечора 9 січня 1985 р. Музей історії міста Києва. Біобібліографія киевознавців. Вип.4 / Упор. С.І.Білокінь. – К., 1985. – С.3-8; Тронько П.Т. Приреченість школи

Грушевського // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.14-15; Пиріг Р. З роду Грушевських // Літ. Україна. – 1992. – 29 жовт.; Липа Ю. Призначення України. – Львів, 1992. – С.254; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С.Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999.

Галина Брега, Оксана Юркова

ШАНКОВСЬКИЙ Лев Петрович (псевд.: Олег Мартович; 9.09.1903, с. Дуліби, тепер Буцацького р-ну Тернопільської обл. – 25.04.1995, м. Філадельфія, США) – політ. і військ. діяч, публіцист, дослідник політичної та воєнної історії України, проф.

Вступив до І-ї Пластунської сотні УГА, закінчив старшинську школу (1918). З квітня 1920 – в армії УПА, учасник Першого зимового походу. 1922 закінчив гімназію у Станіславі. Вищу освіту отримав в Українському Таємному ун-ті (Львів, 1924). Після військової служби закінчив філос. ф-т Львівського ун-ту й Високу школу торгівлі. Викладав в освітніх закладах. З 1941 працював у Крайовому Військовому Штабі ОУН Львівського краю. В серпні 1943 переведений до Референтури закордонних справ при Проводі ОУН. Ініціатор створення УГВР, з липня 1944 – її член. За дорученням ОУН виїхав до Австрії та Німеччини, остаточно оселився в США. Чл. Закордонного представництва УГВР в Німеччині та США. Д. чл. НТШ, доц. Української екон. високої школи у Мюнхені (1946-1949). Співробітник ряду наук. установ укр. діаспори в США. Друкувався в укр. та англ. період. виданнях; співавтор збірника “Історія Українського Війська” (1953). Ред. ж. “Prologue” (1957-1961) і газ. “Америка” (1968-1976). З 1976 – співробітник Гол. редакції “Літопису УПА” й “Енциклопедії українознавства”. За участь у визвольній боротьбі нагороджений Хрестом ім. С. Петлюри, Залізним Хрестом за участь у Першому зимовому поході, Пропам’ятним Хрестом УГА і Пропам’ятним Хрестом УПА.

Тв.: The Ukrainian Liberation Movement in Modern Times. – 1951 (також ісп. мовою, 1952); УПА та її підпільна література. – Філадельфія, 1952; National Problems in the USSR. – 1953; Похідні групи ОУН. – Мюнхен, 1958; Українська армія в боротьбі за державність. – Мюнхен, 1958; Українська Галицька Армія: Воєнно-іст. студія. – 1974.

Літ.: ЕУ. – Т. 10. – 1984. – С. 3787; Ковальчик М. Історик, політик, вояк, журналіст: З нагоди 90-літнього ювілею проф. Л. Шанковського // Визв. шлях. – 1994. – №1. – С. 127; Посмертні згадки. Сл. пам. професор Лев Шанковський // Там само. – 1995. – №8.; Вічна йому пам'ять! // Там само. – 1995. – №6; Некролог // Там само. – 1995. – №8. – С. 1020.

Василь Швидкий

ШАПОВАЛ Микита Юхимович (псевдоніми: М.Сріблянський, М.Бутенко та ін.; 26.05.1882, с.Сріблянка Бахмутського пов. на Катеринославщині, тепер Артемівський р-н Луганської обл. – 25.02.1932, м.Ржевниці, біля Праги, Чехо-Словаччина) – дослідник проблем історії національно-державного будівництва в Україні, соціології, політології, народознавства, гром.-політ. діяч, публіцист, дипломат, письменник, поет. Із селянської родини.

Після закінчення (1900) Ново-Глухівської лісничої школи (Куп'янський пов. на Харківщині) працював лісоводом на Полтавщині та Харківщині. З 1903 відбував військову службу; після закінчення Чугуївського юнкерського піхотного училища (1906) одержав чин підпоручика. Навчався у Харківському ун-ті (1907-1908) і в Київському комерційному інституті (1917), але вищої освіти не здобув. Прибувши 1908 до Києва, зайнявся літ.-публіцистичною працею: 1909-1914 був видавцем і співредактором ж. “Українська Хата”, активно друкувався в “Літературно-науковому віснику”, в “Селі”, ін. періодичних виданнях. Активний учасник політичних подій 1917-1920 в Україні.

Виїхавши у жовтні 1919 до Праги як радник у справах дипломатичної служби УНР, залишився у Чехо-Словаччині як

політ. емігрант, брав активну участь у створенні і діяльності Української господарської академії (1922, Подебради), Українського Високого пед. ін-ту ім.М.Драгоманова (1923, Прага) і ряду ін. укр. навч. і наук. закладів за кордоном. 1924 заснував і очолив Український соціол. ін-т у Празі. Був також співзасновником Українського національного архіву-музею (там же), видавцем і редактором ж. "Нова Україна" (1922-1928).

Автор бл. 400 публіцистичних і наук. праць з історії України, соціології, спогадів, які ще майже невідомі в Україні. Багато з них видано однодумцями вже після його смерті.

Тв.: Україна і слов'яни. – Прага, 1920; Революційний соціалізм на Україні. Кн.І. - Відень, 1921; Військо і революція. – Прага; Львів, 1923; Шлях визволення. – Прага; Берлін, 1923; Большевизм і Україна. – Прага, 1926; Стара і нова Україна. – Нью-Йорк, 1925; Засади української визвольної програми. – Прага, 1927; Велика революція і українська визвольна програма. – Прага, 1927; Українська соціологія. – Прага, 1927; Занепад УНР. – Прага, 1928; Соціологія українського відродження. – Прага, 1936 (перевид. – К., 1994); Соціологія в Україні. – Кельн, 1926 (нім.мовою); Система політичних наук і соціологія (Народознавство). – Прага, 1932; Національна справа на Сході Європи. – Подебради, 1928; Міжнародне становище українського народу. – Прага, 1935; Гетьманщина і Директорія: Уривок із спогадів // Вітчизна. – 1997. – №5-6. – С.125-141; №12. – С.131-136; Минувщина і будучина української визвольної боротьби // Київська старовина. – 1993. – №5. – С.42-51.

Літ.: Гамзин Б. Микита Шаповал (Український громадський діяч). – Львів, 1931; Русова С. Мої спомини. – Львів, 1937. – С.277-278; Миронець Н.І. М.Ю.Шаповал про національне відродження та державність // Політологічні читання. – 1993. – Ч.2; Її ж. Борець за незалежну Україну // Київська старовина. – 1993. – №5; Її ж. Грицько Чупринка та Микита Шаповал: на перехресті доль // Розбудова держави. – 1993. – №11; Її ж. Еволюція поглядів на українську державність Микити Шаповала // Українська державність: історія і сучасність: Тези наук. конф. 21-22 січня 1993 р. – К., 1993; Лозенко Л. До історії Празького

Українського архіву // Генеза. – 1995. – №1(3). – С.141-144; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.155-156; Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія. – К., 1997. – С.94-106; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник. – К., 1998. – С.189-190; Чумаченко О. Микита Шаповал // Розбудова держави. – 1997. – №7/8. – С.114-120; Довідник з історії України. – Т.3 (Р-Я). – К., 1999. – С.598-599; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.40-41; Особовий фонд М.Ю.Шаповала // ЦДАВО України, ф.3563, спр.259; ф.4465, оп.1, спр.1108; ф.3504, оп.1, спр.10.

Іконогр.: ЕУ. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3788.

Геннадій Стрельський

ШВИДКИЙ Василь Павлович (26.11.1963, м. Звенигородка Черкаської обл.) – дослідник історії укр. національно-визвольних змагань та укр. культури кінця ХІХ – першої третини ХХ століття, к.і.н. (2001). Зі службовців.

В 1991 р. закінчив іст. ф-т Київського держ. пед. ін-ту ім.М.Горького. У 1991-1997 – зав. сектором, аспірант Ін-ту укр. археології та джерелознавства ім.М.С.Грушевського НАН України (наук. кер. – акад. НАН України О.Й.Прицак). З 1998 по 2001 – м.н.с., з 2001 по 2003 – н.с., з 2003 – с.н.с. відділу історії культури укр. народу Ін-ту історії України НАН України. 2001 захистив канд. дис. “Громадсько-політична, культурно-освітня та наукова діяльність О.Г.Лотоцького (1890-і – 1930-і рр.)” (наук. кер. – д.і.н. В.М.Даниленко). Чл. Робочої групи по підготовці 5-ти томної “Історії української культури”, чл. редколегії збірника наук. праць “Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика” (К.: Ін-т історії України НАН України). Досліджує історію укр. визвольних рухів, становлення та розвитку політичної і науково-культурної діяльності української еміграції 1920-1930-х рр. Автор наук. праць з історії України кінця ХІХ – першої третини ХХ

століття та біографістики.

Тв.: Київська доба О.Г.Лотоцького (1892-1900 рр.): культурно-освітня та політична діяльність // Наук.зап.: Іст. науки. Вип. Спеціальний. – К., 1999; Громадсько-політична діяльність О.Лотоцького в Петербурзі (початок ХХ ст.) // Укр. іст. зб.– 2000.– К., 2000; Діяльність О.Г.Лотоцького у вирішенні проблем української церкви (1917-1919 рр.) // Етнічна історія народів Європи: Зб. наук. праць. – Вип.4. – К., 2000; О.Г.Лотоцький-Білоусенко як дитячий письменник // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. – Вип.4. – К., 2000; Олександр Лотоцький: учений, громадський діяч, політик (1890-1939-ті рр.). – К., 2002.

Любов Шепель

ШЕВЕЛЬОВ Юрій Володимирович (псевд. Юрій Шерех, Гр.Шевчук, 17.12.1908, м.Ломжна, Польща – 12.04.2002, Нью-Йорк, США) – визначний укр.славіст, мовознавець, історик укр. літератури, літ. критик, редактор, видавець. Іноземний чл. НАН України (1991). Лауреат національної премії ім.Тараса Шевченка (2000).

З 1914 у Харкові. Закінчив філол. ф-т Харківського ун-ту та аспірантуру при Ін-ті української мови Академії наук. 1939 захистив канд. дис. 1933-1939 - викладав в Ін-ті журналістики, 1939-1941 – у Харківському ун-ті. З 1943 – у Львові. 1946-1946 – проф. УВУ (Мюнхен). 1949 захистив докт. дис. 1950-1952 – лектор ун-ту в Людні (Швейцарія), 1952-1954 – проф. у Гарвардському ун-ті (США), 1954-1977 – Колумбійському ун-ті. Д.чл. НТШ, УВАН (її президент у США в 1959-61, 1981-86), почесний доктор Альбертського, Люднського ун-тів. Автор понад 800 праць.

Тв.: Галичина у формуванні нової української літературної мови (1944); Сучасна українська літературна мова (1949); Нарис сучасної української літературної мови (1951); *Problem der Bildung des Zahlwores als Redeteil in den Slavischen Sprachen*

(1952); Reader in the History of the Eastern Slavic (1958, співав.); The Syntax of Modern Literary Ukraine (1963); Не для дітей. Літературно-критичні статті і ессе (1964); Друга черга: Література. Театр. Ідологія (1978); The Historical Phonology of the Ukrainian Language (1979); Українізація: радянська політика 1925-1932 років // Сучасність. – 1983. – №5; Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус (1987); Третя сторожа. Література, мистецтво, ідеологія (1991); Пороги і Запоріжжя... Література. Мистецтво. Ідеології. – Харків, 1998.

Літ.: О.І.Волосова. Журналістська діяльність Юрія Шереха в МУРі // Українська періодика: історія і сучасність. Наук. зб. – Харків, 1988 – С.58-62; Павло Гриценко. Професор Юрій Шевельов (Штрихи до портрета видатного мовознавця) // Київська старовина. – 1998. – №6. – С.146-158; А. Драган. УНСоюз для перемоги української правди // Українська заморська твердиня. – Новий Ульм, 1969 – С.85-88; Державні нагороди синам України // Літературна Україна. – 1999. – 21 лют.; Національна Академія Наук України. Персональний склад. 1918-1998. – К., 1998 - С.193; Збірник на пошану З.Кузелі. – Париж, 1962. – С.547-575; Історія Академії Наук України. 1918-1993 – К., 1993. – С.314; Микола Жулинський. Юрій Шевельов - Шерех або “Поза межі можливого” // Літературна Україна. – 1999. – 1 квіт.; Роман Корогодський. Культурологія від наступного тисячоліття // Кур’єр Кривбасу. – 1977. – №91/92. – С.111-124; Степан Крижанівський. Третя зустріч // Вітчизна. – 1994. – №7-8. – С.131-133; Марко Павлишин. За культуру “Не для дітей” // Сучасність. – 1995. – №6. – С.150-157; Іван Лисяк-Рудницький. Історичні ессе. – Т.1. – К., 1994. – С.512; Творчий доробок Юрія Шевельова і сучасні гуманітарні науки // Вісник Харківського університету – Х., 1999. – №426; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.299; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.573-574; Федоренко Є. Пам’яті видатної людини // Рідна школа. – 2002. – №5. – С.1-2; “Я ніколи нікого не зрадив”. Шевельов – з Шевельовим – про Шевельова... (і довкруги) // <http://www.svoboda-news.com/2002/5/u6.htm> (27.01.03); Його науковий геній належить безсмертю. Пам’яті професора Юрія

Шевельова (1908-2002) // <http://www.svoboda-news.com/2002/16/2.htm> (27.01.03); Богуславський О. Великий харків'янин – forever // http://www.zsu.zp.ua/gazeta/10_3.htm (27.01.03).

Олена Ковальчук

ШИНКАРУК Володимир Іларіонович (22.04.1928, с.Гайворон Володарського р-ну на Київщині) – укр. вчений в галузі філософії, гром.-політ. діяч, д.філос.н. (1965), проф., акад. НАН України (1978), Засл. діяч науки і техніки України, лауреат премії ім.Д.З.Мануїльського НАН України (1977), лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1982).

Після закінчення в 1950 КДУ ім. Т.Г.Шевченка працював асистентом, ст. викл., доц., проф., зав. каф., деканом філос. ф-ту цього ун-ту. З 1968 – дир. Ін-ту філософії ім.Г.С.Сковороди НАН України. Один із засновників Київської філософської школи, фундатор наукових досліджень філософських проблем людини. Отримали широкі визнання його фундаментальні розробки теорії та історії матеріалістичної діалектики, німецької класичної філософії, історії української філософії, філософсько-соціологічних проблем науково-технічної революції, методологічних принципів дослідження укр. культури. В 1985-1990 – Народний депутат Верховної Ради УРСР, керівник комісії з підготовки прийнятого Закону про мови. В 1984-1998 – очолював Т-во “Знання” України. Нагороджений 4-ма медалями і 5-ма орденами, в тому числі Орденом Ярослава Мудрого V ступеню (1998).

Тв.: Логика, диалектика и теория познания Гегеля. – К., 1969; Теория познания, логика и диалектика И.Канта. – К., 1974; Единство диалектики, логики и теории познания. – К., 1977; Філософія Григорія Сковороди. – К., 1972 (у співавт.); Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К., 1996 (у співавт.)

Літ.: Володимир Іларіонович Шинкарук. – К., 1988.

Петро Йолон

ШЛЕМКЕВИЧ Микола Іванович (псевд. М.Іванейко, 27.01.1894, с.Пилява Бучанського пов. на Галичині – 14.02.1966, м.Пасейк, США) – філософ, історик, публіцист, видавець, громад., наук. і політ. діяч. Народився в сім'ї священика.

Навчався у народній школі, Львівській гімназії, Віденському ун-ті. 1915 в Сновидові, де проживав на той час, був заарештований російською армією і вивезений у Сибір. Після революції 1917 повернувся в Київ. 1918-1919 – секретар ред. “Робітничої газети”. Вчителював. 1923-1926 – студент Віденського ун-ту. 1926 захистив докт. дис. по темі “Сутність філософії”. 1928-1929 – продовжив навчання в Парижі на філос. ф-ті у Сорбоні. Співпрацював у відновленому Д.Донцовим у Львові “Літературно-науковому віснику”. Один з організаторів, ідеолог Фронту національної єдності. Редагував його видання, писав статті і брошури. З осені 1941 по весну 1945 – гол. ред. Львівського відділу Українського видавництва. З весни 1945 – в Австрії та Німеччині. Один з організаторів Українського національно-державного союзу (УНДС) і Української національної ради. Видавав зб. “Слово на дорогу”, ж. “Проблеми”. З 1949 – в США. Радник президента УНР в екзилі. Співзасновник (та ідеолог) Союзу українських національних демократів (СУНД), Українського науково-публіцистичного ін-ту (поч. 60-х). Заснував видавництво “Ключі”, у якому видавав ж. “Листи до приятелів” (1953-1966). Важливу допомогу, за свідченням В.Кубійовича, надавав у підготовці “Енциклопедії українознавства”: редагував, рецензував, організовував збір коштів. Чл. УВАН, НТШ, Української академії мистецтв і науки в США, Об'єднання укр. письменників “Слово” та ін.

Тв.: Філософія (1934); Галичанство (1958); Загублена українська людина (1954); Вершки життя і творчості (1958); Сутність філософії (1981).

Літ.: Головацький І. Шлемкевич Микола Іванович // Українська журналістика в іменах. – Вип.3. – Львів, 1996. – С.326-327; Енциклопедія українознавства. – Т.10. – Париж-Нью-Йорк, 1984. – С.3877; Залізняк Б. “Листи до приятелів” і Микола

Шлемкевич // Слово і час. – 1977. – № 10. – С.63-65; Кубійович В. Мої приятелі, співробітники, колеги // Сучасність. – 1983. – № 12. – С.113-119; Кубійович В. Замість листа до приятеля (Пам'яті Миколи Шлемкевича) // Там само. – 1966. – № 3 – С.126-127; Іван Лисяк-Рудницький. Історичні ессе. – Т.2. – К., 1994. – С.513; Мельник В. Український філософ Микола Шлемкевич // Літ.Україна. – 1994. – 7 квітня; Паньківський К. Микола Шлемкевич - публіцист // Сучасність. – 1974. – № 7-8. – С.83-100.

Олена Ковальчук

ШМИТ Федір Іванович (3.05.1877, м.Петербург – 10.11.1942, м.Ташкент) – дослідник візантійського та давньоруського мистецтва, теорії мистецтвознавства, музеєзнавства, проф. Народився в обрусілій нім. сім'ї.

Після закінчення (1894) Петербурзької нім. класичної гімназії вступив на іст.-філол. ф-т Петербурзького ун-ту. 1899, отримавши університетський диплом, залишився на каф. історії й теорії мистецтва для підготовки до професури. Відрядження до Константинополя, Малої Азії, Греції, Італії, Болгарії сприяли успішному захисту дисертації (1909). 1908 призначений вченим секретарем Рос. археол. ін-ту у Константинополі.

1912-1921 переїхав до Харкова, де очолив каф. загальної історії та теорії мистецтв в ун-ті й на вищих жіночих курсах, проф., згодом став деканом іст.-філол. ф-тів цих установ. 1919 очолив музейну секцію Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини, був обраний чл. секції мистецтв УНТ у Києві, 1921 – акад. УАН.

В 1921 переїхав до Києва, був обраний головою президії новоствореної Археологічної комісії, а з 1922 – Археологічного комітету, очолив Софійську комісію. Багато зусиль доклав для збереження іст.-культ. спадщини, повернення іст. та худ. реліквій в Україну, створення на території Києво-Печерської Лаври музейного містечка, дослідження й охорони Софійського собору, становлення Музею мистецтв ВУАН, що організувався

на основі колекцій Б.М. і В.І.Ханенків, відкриття Київського музею побуту та культури. З 1921 – проф. Архітектурного ін-ту в Києві, викл. у Київському муз.-драм. ін-ті ім.М.Лисенка, Археол. ін-ті, ректором якого став у лютому 1922. 1924 після припинення діяльності останнього, переїхав до Ленінграда. Став дир. Російського ін-ту історії мистецтв, відкрив при ньому Вищі курси мистецтвознавства.

Восени 1933 був заарештований за причетність до фашистської організації рос. й укр. націоналістів “Російська національна партія”, 1934 – засуджений на заслання до Казахстану на 5 років. Покарання відбував у Ташкенті, де працював наук. консультантом у Ташкентському музеї мистецтв. У серпні 1937 – повторно заарештований і засуджений до вищої міри покарання. Реабілітований 1956.

Тв.: Мистецтво старої Русі-України. – Харків, 1919; Исторические, этнографические, художественные музеи. Очерк истории и теории музейного дела – Харьков, 1919; Пам’ятки староруського мистецтва. – Харків, 1922; Мистецтво як предмет навчання (1923); Об исследовании и изучении памятников древнерусского искусства. – Харьков, 1922; Искусство. Основные проблемы теории истории. – Ленинград, 1925; Предмет и границы социологии искусствознания. – Ленинград, 1928; Музейное дело. Вопросы экспозиции. – Ленинград, 1929; Политика и византизм. – Ленинград, 1932.

Літ: ЕУ. – Т.10. – С.3885-3886; Банк В.А. Ф.И.Шмит (К 90-летию со дня рождения) // Византийский временник. – 1969. – Т.30; Шмит Федор Иванович // История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979. – С.741; Прокофьев В.Н. Федор Иванович Шмит (1877-1941) и его теория прогрессивного циклического развития искусства // Сов. искусствознание. – М., 1981. – Вып.2; Білокін С. Українська зірка вченого // Пам’ятники України. – 1987. – №1; Нестуля О.О. Понад усе ставив істину (Ф.І.Шміт) // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.37-55; Афанасьев В.А. Федор Иванович Шмит. – К., 1992; Енциклопедія мистецтва України. – К., 1999.

Руслана Маньковська

ШМОРГУН Петро Михайлович (01.01.1921, с.Осламів Віньковецького р-ну Хмельницької обл. – 31.07.1997, м.Київ) – дослідник історії України та її політ. партій дожовтневого періоду, проблем методології, історіографії, джерелознавства, д.і.н. (1965), проф. (1969), Засл. діяч науки України (1980). Із селян.

Навчався в Уманському педучилищі й Одеському пед. ін-ті. Закінчив іст. ф-т Київ.пед. ін-ту, 1951 – аспірантуру при ньому. 1951-1968 – с.н.с. Ін-ту історії партії при ЦК КПУ, одночасно 1962-1965, 1967-1968 – заст. гол. ред. “УІЖ”. З 1968 – в.о. проф., з 1970 – зав .каф. історії КПРС Ін-ту підвищення кваліфікації викладачів сусп. наук при Київському ун-ті, з 1988 – проф. КДУ. Один з авторів “Історії Української РСР” (т.4, 1978), “Історії Києва” (т.2, 1986), “Історії України: Курс лекцій” (кн.2, 1992), “Нарисів історії Комуністичної партії України” (1961,1964, 1971, 1977), “Нарисів історії Київської обласної партійної організації” (1967), “Історії Ленінської Комуністичної Спілки Молоді України” (1968, 1971, 1978).

Автор понад 500 друк. праць. Серед них статті у журналах та збірниках Росії, Польщі, НДР, Чехословаччини.

Тв.: Ради робітничих депутатів на Україні в 1905 р. – К., 1955; Большевистские организации на Украине в годы первой русской революции 1905-1907. – М., 1955; Київ у трьох революціях. – К., 1963 (у співавт.); Карл Маркс і Україна. – К., 1968; В.І.Ленін і Україна. – К., 1970 (у співавт.); Методологические проблемы историко-партийной науки. – К., 1976 (у співавт.); Більшовики України в період реакції (1907-1910 рр.). – К., 1978; В.І.Ленін і більшовицькі організації України. – К., 1979, 1980; 1905-й рік на Україні. – К., 1980; Общественные науки в высшей школе. – К., 1980 (у співавт.); Україна в період першої російської революції 1905-1907 років. – К., 1985; На реке, прославленной народами: Из истории Днепровского пароходства. – К., 1988 (у співавт.); Забуті події та імена: Із історії більшовицьких організацій України в дожовтневий період. – К., 1990 (у співавт.).

Літ.: Анкета Шморгуна П.М.; Моторнюк М.М. Відзначення 50-річчя П.М.Шморгуна // УІЖ. – 1974. – №4. – С.153-154;

Давидова Н. Д. Вшанування професора П. М. Шморгуна з нагоди його 60-річчя // Там само. – 1981. – №3. – С.159-160; Горбул О. Д. Вшанування д. і. н., проф. П. М. Шморгуна у зв'язку з його 70-річчям // Там само. – 1991. – №3. – С.158-159; Шморгун П. М.: Некролог // Там само. – 1997. – №6. – С.152-153; Некролог // Кур'єр Кривбасу. – 1998. – №2 (95/96). – С.172-173.

Віктор Даниленко

ШРАМКО Борис Андрійович (17.01.1921, м. Гомель) – дослідник історії раннього залізного віку Сх. Європи, археолог, д. і. н. (1966), проф. (1966).

З 1939 студент іст. ф-ту Харківського ун-ту. Закінчивши останній (1949), навчався в аспірантурі при ньому (1949-1952). Захистив канд. дис. “Пам'ятки скіфського часу в басейні Сіверського Дінця” (1953). Вся трудова діяльність Ш. пов'язана з Харківським ун-том, де він пройшов шлях від викладача (1952) до професора, зав. каф. історії стародавнього світу та археології (1966-1977). З 1977 – проф. каф. історіографії, джерелознавства та археології. Основні наукові інтереси Ш. визначилися під час досліджень пам'яток доби бронзи, передскіфського й скіфського періодів, здійснених сіверсько-донецькою та скіфо-слов'янською археологічними експедиціями під його керівництвом. З іменем ученого пов'язане відкриття нової бондарихінської культури передскіфського часу. Вагомим здобутком Ш. є дослідження проблем розвитку господарства племен Скіфії, металургії та ковальської справи, технології бронзолivarного та ювелірного виробництва, торгово-економічних зв'язків племен і народів півдня Сх. Європи доби раннього заліза. Це відображено в докт. дис. “Господарство лісостепових племен Східної Європи у скіфську добу” (1966). Надалі Ш. досліджує проблеми походження скіфської культури, етнографії Скіфії, світогляд та соціальну історію місцевих племен. Джерельною базою для цього є матеріали 40-річних досліджень всесвітньо відомого Великого Більського городища. Ш. ідентифікує останнє з містом

Гелоном (за Геродотом), інтерпретуючи його як значний політичний, торговий, ремісничий, релігійний центр скіфської доби. Він автор понад 200 наукових праць, у т.ч. монографій, підручників, посібників.

Тв.: Древности Северского Донца. – Харьков, 1962; История первобытного общества: Учебн. пособие. – Харьков, 1972; Археология раннего железного века Восточной Европы: Учебн. пособие. – Харьков, 1983; Бельское городище скифской эпохи (город Гелон). – К., 1987.

Літ.: Шрамко Борис Андрійович // УРЕ. – К., 1968. – Т.3. – С.813; Шрамко Борис Андрійович // РЕІУ. – К., 1972. – Т.4. – С.535; До 70-річчя Бориса Андрійовича Шрамка // Археологія, 1991. – №4. – С.153; Борис Андрійович Шрамко. Бібліографічний покажчик. – Полтава, 1995.

Світлана Юренко

ШРАМЧЕНКО Святослав Олександрович (03.05.1893, м.Баку – 24.06.1958, м.Філадельфія, США) – дослідник історії укр. військово-морського флоту, військовий і гром. діяч. Народився у сім'ї науковця-етнографа.

Закінчив Гардема-ринську школу і Воєнно-юридичну академію в Петрограді. З початку Першої світової війни служив офіцером на Балтійському флоті.

У 1918-1919 – капітан-лейтенант Військового Флоту УНР. Після поразки визвольної боротьби перебував у таборах інтернованих укр. військ у Польщі, потім оселився у Ченстохові. З 1945 жив в Ерфурті (Німеччина), а з 1950 – у США.

Активно працював як історик і публіцист. Автор багатьох нарисів і статей, опублікованих у книзі “Історія українського війська” (Львів, 1936, 1992; Вінніпег, 1953), альманасі “За державність”, журналах “Літопис “Червоної Калини”, “Табір” та ін.

Тв.: Українська воєнна фльота // Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). Вид. 4-те, змінене і доп. – Львів, 1992. – С.433-446, 585-589.

Літ.: ЕУ. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3894; Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). – Львів, 1992. – С. VI, 421, 433, 435, 585, 645; Науменко К. та ін. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С.268-269; Стрельський Г. Шрамченко Святослав Олександрович // Малий словник історії України. – К., 1997. – С.452; Литвин М., Науменко К. Шрам(ч)енко Святослав // Довідник з історії України. – Т.3 (Р-Я). – К., 1999. – С.635.

Ікон.: Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). Вид. 4-те. – Львів, 1992. – С.585; Енциклопедія українознавства. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3894.

Геннадій Стрельський

ШТЕЙНГЕЛЬ Федір (Теодор) Рудольфович (26.11.1870, с.Городок Рівненського пов. на Волині /за іншими даними – С.-Петербург/ – 11.02.1946, м.Раденбург /за іншими даними – Дрезден/) – дослідник археології та історії Волині, гром.-політ. діяч України, дипломат, краєзнавець, музеєзнавець, етнограф. Народився в сім'ї поміщика-німця, барон.

Закінчив природничий ф-т Київського ун-ту. З студентських років захопившись краєзнавством Волині, на власні кошти проводив археологічні розкопки й етнографічні експедиції. Зокрема досліджував могильники періоду Київської Русі у с.Студниці. Зібравши цінні археологічні та етнографічні матеріали й інші джерела з історії Волині, заснував 25 листопада 1896 музей у Городку – один з перших музеїв на Правобережній Україні, який став широко відомим в усій Російській імперії багатством своїх експонатів (у 1914, на початку Першої світової війни музей було евакуйовано на Кубань, де сліди його загубилися).

Активний чл. Т-ва дослідників Волині, автор наук. праць з археології, історії краю, був заступником голови УНТ у Києві (з 1907). Брав активну участь у процесі національно-державного відродження України 1917-1919. Пізніше жив у Західній Україні, а 1939 емігрував у Німеччину.

Тв.: Исследования стоянки каменного века в с.Городке Ровенского уезда Волынской губ. // Киевская старина. – 1899. – Февраль (у співавт.); Те саме // Археологическая летопись Южной России. – К., 1899. – Т.1. – С.1-27; Раскопки курганов в Волынской губ., проводившиеся в 1897-1900 гг. – К., 1905; Отчет Городокского музея Волынской губ. – К., 1905.

Літ.: Непомнящий Г. Феномен Городка // Слово правди. – Рівне, 1989. – 25 жовтня; Баженов Л.В. Историчне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на початку ХХ ст. – Хмельницький, 1995. – С.245-246; Довідник з історії України. – Т.3 (Р-Я). – К., 1999. – С.635; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.42-43.

Геннадій Стрельський

ШТЕРНБЕРГ Яків Ісакович (10.01.1924, м.Надьварод, тепер м.Орадеа, Румунія – 13.02.1992, м.Будапешт, похований в Ужгороді) – дослідник історії Угорщини і Закарпаття, проблем сусп., іст. та культ. зв'язків Росії, України та Угорщини, геральдики міст та сіл Закарпаття, життя та діяльності представників культури трьох країн, педагог, д.і.н. (1970), проф. (1973, за ін. даними –1976). Із сім'ї службовця.

Після початкової школи вчився у гімназії. З 1940 – в Молдавській РСР. Закінчив вечірню школу у м.Бендери. Після початку нім.-рад. війни перебував у Краснодарському краї (1941-1942) та в Киргиз. РСР (1942-1944). Повернувшись до Молдавії, 1944 вступив до Богуславського пед. ін-ту, потім перевівся на ІІІ курс Ленінградського держ. ун-ту (іст. ф-т), який закінчив 1949. Направлений до УЖДУ, працював ст. лаборантом, асистентом (з 1957), ст. викл. (з 1960), доц. (з 1963), проф. каф. загальної історії. Захистив канд. дис. “Освободительная война в Венгрии и русско-венгерские отношения в начале XVIII в.” (1954) та докт. дис. “Общественные и культурные связи между Россией и Венгрией” (1970). Викл. курсів лекцій з нової історії й спеціальних іст.

дисциплін в УжДУ. З 1989 – с.н.с. Центру хунгарології при УжДУ. Автор понад 300 наук. праць, розділів у колект. працях “Очерки новой и новейшей истории Венгрии” (М., 1963), “Історія міст і сіл Української РСР: Закар-патська обл.” (К., 1969, 1982), “История Венгрии: В 3-х тт.” (М., 1971-1972), статей до “Советской исторической энциклопедии”, “Большой Советской энциклопедии”, “РЕІУ”. Друкувався в періодичних виданнях України, Росії, Угорщини, Чехословаччини. Плідно працював в архівах цих країн, знаючи кілька іноземних мов; учасник багатьох респ. та міжнар. конф., конгресів і симпозіумів, зокрема хунгарологічних. Нагороджений орденом Червоної Зірки Угор. Нар. Респ. (1989).

Тв.: Відгуки на Закарпатті про селянську війну 1784 р. в Трансильванії // Наук. зап. УжДУ. – Ужгород, 1957. – Т.30; Неопубліковане письмо Петра I к Ференцу Ракоци // Ист. архив. – 1958. – №2; З історії спільної боротьби угорських і українських селян під час визвольної війни 1703-1711 рр. // Наук. зап. УжДУ. – 1959. – Т.38; Голод на Закарпатті в 80-х роках XVIII ст. // Там само. – 1960. – Т.43; Изучение русско-венгерских связей в Народной Венгрии // История СССР. – 1965. – №6; Útak és talalkozások [Дороги і зустрічі: Нариси з історії рос.-угорських і укр.-угорських зв'язків]. – Ужгород, 1971; Мир поэзии и дружбы (Поиски и находки). – Ужгород, 1979; Szazadok ögöksége [Спадщина століть: Статті з історії рос.-угорських та укр.-угорських зв'язків]. – Будапешт; Ужгород, 1981; Стежками старшої дочки Ярослава [Мудрого] // Київ. – 1988. – №7. – С.145-151; Венгерская Венелиана // Ю.І.Венелін і розвиток міжслов'янських взаємозв'язків: Тези доп. і повідомл. наук. конф., присвяч. 150-р. від дня смерті Ю.І.Венеліна. – Ужгород, 1989. – С.21-22.

Літ.: Краєзнавство Закарпаття в наукових та науково-популярних працях проф. Я.І.Штернберга: Бібліогр. покажч. – Ужгород, 1992; Мешко І. Згадуючи Якова Штернберга // Закарпат. правда. – 1994. – 16 серп.; Хланта І. Літературне Закарпаття: Бібліогр. покажч. – Ужгород, 1995. – С.823-829; Библиографический указатель (Хунгарологи Армении, Грузии, России, Украины, Эстонии). – Ужгород, 1997. – С.78; Діячі

історії, науки і культури Закарпаття. – Ужгород, 1997. – С.99-100; Мандрик І., Олашин М. // Педагогі-науковці. – Ч.1. – Ужгород, 1997. – С.119-123; Павленко Г. Вивчення питань нової і новітньої історії країн Європи і США на іст. ф-ті УжДУ // Дослідження соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи. – Ужгород, 1998. – С.53-54; Мандрик І., Олашин М. Відданість покликанню (До 75-р. від дня народж. проф. Я.Штернберга) // Новини Закарпаття. – 1999. – 14 січ.; Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія: 53 підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу УжДУ, присвячена 75-й річниці з дня народження проф., д.і.н. Я.І.Штернберга [16-19 лютого 1999 р.]. – Ужгород, 1999. – Вип.4. – С.20-34.

Галина Герасимова

ШУЛЬГА Ілля Гаврилович (03.08.1921, с.Верещаки Лисянського р-ну Черкаської обл. – 09.12.1993, м.Вінниця) – фахівець з історії України XVIII-XIX ст., д.і.н. (1965), проф., засл. діяч вищої школи. Із селян.

1943-1948 – навчався на іст. ф-ті Ростовського, Чернівецького та Львівського ун-тів. Був учителем історії, директором школи у Лисянському р-ні Черкаської обл., з 1951 – аспірантом Ін-ту історії АН УРСР; к.і.н., доц., д.і.н., проф. Ужгородського ун-ту, проф. каф. історії слов'янських народів Вінницького пед. ін-ту. Під кер. проф. В.О.Голобуцького захистив канд. дис. “Розвиток товарного виробництва і торгівлі на території Лівобережної України в II-й пол. XVIII ст.” в Ін-ті історії АН УРСР (1954), докт. дис. “Соціально-економічні відносини і класова боротьба на Закарпатській Україні в період розкладу і кризи феодально-кріпосницького ладу (II-га пол. XVIII ст. – I-а пол. XIX ст.)” захистив у Відділенні економіки, історії, філософії й права АН УРСР (1965). Автор понад 200 наук. праць.

Тв.: Розвиток поміщицького товарного землеробства на Лівобережній Україні в 2-й пол. XVIII ст. // Наук. зап. АН УРСР. Ін-т історії. – К., 1957; Селянські повстання на Закарпатті у 1703-1711 рр. // Книга для читання з історії Української РСР. – К., 1959; З історії економічних зв'язків між Лівобережною Україною та Угорщиною в XVIII ст. // Українсько-угорські історичні зв'язки. – К., 1964; Соціально-економічні відносини і класова боротьба на Закарпатті в кінці XVIII–I пол. XIX ст. – Львів, 1965; Закарпаття // Історія Української РСР: У 8 т., 10 кн. – Т.1, кн.2. Розд.2, параграф 3. – К., 1970; Удільні селяни; Удільні землі // РЕГУ. – Т.4. – К., 1972; З історії економічних і культурних зв'язків в західноукраїнських землях з Правобережною, Лівобережною Україною і Росією в XIX ст. // Історичні дослідження. Вітчизняна історія. – К., 1990. – Вип.16; Голод на Поділлі (До 60-річчя голодомору 1933 р.). – Вінниця, 1993.

Літ.: Шульга Ілля Гаврилович. – К., 1968; Ілля Гаврилович Шульга. Бібліогр. покажч. – Вінниця, 1991; Воловик В.П., Воловик О.В. Історія України в дослідженнях вінницьких істориків // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє. – К., 1999. – С.25-26; Лаврега М.Т. Історія була його душею, Україна – любов'ю // Історія Лисянщини та розвиток краєзнавства в краї: Зб. мат. наук.-практ. конф. – К., 1999. – С.25-29; Шульга Я. Портрет І.Г.Шульги // Тези доп. і повідомл. XIX Вінницької обл. іст.-краєзнавчої конф. 18.02.1999 р. – Вінниця, 1999. – С.91-93.

Олександр Даниленко

ЩЕРБИНА Федір Андрійович (13.02.1849, станиця Новодерев'янківська на Кубані –28.11.1936, Прага) – вчений-статист, економіст, соціолог, історик Кубані, гром. і наук. діяч.

1867-1869 – навчався в Ставропольській духовній семінарії. Один з організаторів (1869) першої інтелігентсько-хліборобської артілі на Кубані. 1872-1874 – студент сільськогосподарської академії в Москві, 1874-1877 – Одеського ун-ту. 1877 заарешто-

ваний за рев. діяльність і висланий на чотири роки до Вологодської губ. 1879 в “Отечественных записках” друкує низку статей з етнографії Вологодського краю. 1884-1901 – кер. статистичного бюро Воронежського губ. земства. За цей час під його ред. опубліковано 66 томів статистики по Воронежчині, які були визнані “методологією земської статистики”. Поряд з цим, 1896 Ф.Щербину призначають головою урядової експедиції для обстеження Акмолинської, Семипалатинської й Тургайської областей. Результатом роботи була 10-томна праця “Труды экспедиции по исследованию степных областей”, у якій зібраний багатий іст. та статистичний матеріал. З 1901 за рев. діяльність (вимоги встановити конституційний устрій в Росії) знаходився під домашнім арештом на своєму хуторі на Кубані. 1904 за наукові заслуги обраний чл.-кор. Рос. АН. 1906 - голова відродженої Козацької Кубанської Ради. 1907 – депутат II Державної Думи від Кубані. З 1920 – в Югославії, з 1921 – в Празі. 1922-1936 – проф. статистики УВУ, з 1923 – декан ф-ту права і сусп. наук, з 1924 – ректор, з 1925 – проректор УВУ. Одночасно викладав в Українській Господарській Академії в Подєбрадах. З 1925 – д. чл. НТШ.

Тв.: Земельная община в Днепровском уезде в Таврии (1880); История самоуправления у Кубанских казаков (1884); Крестьянское хозяйство в Острогорском уезде (1885); Земельная община Кубанских казаков (1891); Крестьянские бюджеты (1900); История Кубанского Козачьего Войска (I-II, 1910, 1913); Законы эволюции и русский большевизм (1922); Історія статистики (1922); Світова сільськогосподарська статистика (1925); О деятельности Общества кубанцев в ЧСР (1927); Еволюційні переміни в ідеології статистики (1927).

Літ.: ЕУ. – Т. 10. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – С.3916-3117; Горобець Р. Парость козацького кореня // Слово і час. – 1994. – №2. – С.25-26; Медуніна В. Статистик і поет // Там само. – С.26-28; Віднянський С. УВУ // Неопалима купина. – 1994. – №1. – С.100-101; Польовий Ренат. Кубанська Україна. – К., 2002. – С.47-50; Мицюк О.К. Статистик – соціолог – народник

Олена Ковальчук

ЩУРАТ Василь Григорович (24.08.1871, с.Вислобоки, тепер Кам'яно-Бузького р-ну Львівської обл. – 27.04.1948, Львів) – дослідник українсько-польських зв'язків, питань етнографії, історії мистецтва, історії гром. думки й культури в Західній Україні, літературознавець, фольклорист, поет, перекладач, педагог, гром. діяч. Доктор філософії (1896), акад. АН УРСР (1929), проф. (1940). З родини вчителя.

1896 закінчив Віденський ун-т, працював в Чернівецькій газ. “Буковина”, в редакціях укр. та польських видань. 1901 склав у Чернівецькому ун-ті професорський іспит і до 1907 працював учителем німецької гімназії у Бродах, з 1907 – на пед. роботі у Львові. 1921-1923 – ректор Львівського таємного ун-ту. З 1939 – проф. Львівського ун-ту, дир. Львівської бібліотеки АН УРСР, голова Львівського відділення спілки письменників України.

Тв.: Мої листи. – 1898; На трембіті. – 1904; Історичні пісні. – 1907, 1937; Вибір пісень. – 1909; Коліївщина в польській літературі до 1841. – Львів, 1910.

Літ.: Історія Академії наук Української РСР. – Кн.ІІ. – К., 1967; Трофимчук С. Василь Григорович Щурат // Жовтень. – 1961. – №8; В.Щурат – Глуха. Василь Щурат (1871-1948) // Дзвін. – 1991. – №12.

Галина Брега

ЮНАКІВ (ЮНАКОВ) Микола Леонтійович (06.12.1871, м.Чугуїв на Харківщині – 01.08.1931, м.Тарнов, Польща) – дослідник військової історії, проф. (1911), військовий діяч. З родини військового.

Середню і вищу освіту здобував в Орловському кадетському корпусі та у 1-му Павлівському юнкерському училищі в

Петербурзі. З 1891 на військовій службі. З 1894 навчався у Миколаївській Академії Генерального штабу, яку закінчив у травні 1897.

З 1907 викладав у цій Академії і досліджував воєнну історію, особливо історію Північної війни, написав дис. “Похід Карла XII на Україну в 1708-1709 рр.”, після успішного захисту якої в січні 1910 став екстраординарним проф. каф. військового мистецтва Академії (кандидатом наук). Наступного 1911 з’явилася нова книга М.Л.Юнаківа – “Русско-японская война 1904-1905 гг.”, за яку отримав ступінь доктора наук і звання ординарного професора.

У кінці грудня 1917 – генерал-лейтенант М.Л.Юнаків був усунутий радянською владою з посади начальника штабу 4-ї армії. В квітні 1918 вирушив до Києва, щоб допомогти відродженню укр. війська.

В еміграції жив у Тарнові (Польща), написав і видав в альманасі “За державність” низку нових військово-історичних праць, а також мемуарно-автобіографічні “Матеріали до мого життєпису”.

Тв.: Северная война. Кампания 1708-1709. – СПб, 1909; Русско-японская война 1904-1905 гг. – СПб, 1911; Матеріали до мого життєпису // Тризуб. – 1931. – Ч.289-290.

Літ.: Литвин М., Науменко К. Юнаків Микола Леонтійович // Довідник з історії України. Т.3. – К., 1999. – С.652-653; Петрів В. Три зустрічі з професором Академії Генштабу генералом Юнаковим // Літопис Червоної Калини. – 1932. – №1; ЕУ. Словникова частина. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – Т.10. – С.3936; Прокопович В. Пам’яті М.Л.Юнакова // Тризуб. – Ч.292-293. – 1931; Сальський В. Пам’яті дорогого начальника-учителя і товариша // Там само; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.44-45.

Іконогр. Тинченко Я.Ю. Українське офіцерство: шляхи скорботи та здобуття. – Ч.1. – К., 1995. – С.10; ЕУ. – Т.10. – Париж; Нью-Йорк, 1994. – С.3936.

Геннадій Стрельський

ЮРКЕВИЧ Віктор Дмитрович (псевд.: В.Ю.; 26.12.1898, Олександрополь, тепер Кумайрі, Вірменія – 11.09.1939, с.Адак, “Воркутлаг”, Республіка Комі) – дослідник історії міст та сіл України, соціально-економічної історії України ХУІІ ст.

1917-1918 навчався на природничому відділі фізико-математичного ф-ту Московського ун-ту, 1918-1919 – іст.-філол. ф-ті Київського ун-ту, 1921-1923 – Київського ін-ту народної освіти. 1923-1926 – викладав у школах. 1922-1934 працював у ВУАН: 1922-1933 – співробітник Історично-географічної комісії; 1925-1926 – кандидат в аспіранти, 1926-1929 – аспірант, 1929-1930 – н.с. Науково-дослідної каф. історії України М.С.Грушевського; 1930-1933 очолював Комісію козаччини, 1926-1929 – співробітник Комісій Лівобережної України, старої історії України, 1927-1930 – н.с. і секретар Комісії нової укр. історіографії (готував до друку твори В.Б.Антоновича і М.І.Костомарова); 1930-1933 – співробітник Комісії для виучування соціально-економічної історії України, 1934 – н.с. Історично-археографічного ін-ту. 1.12.1929 захистив промоційну (кандидатську) працю “Еміграція на схід та залюднення Слобожанщини за Б.Хмельницького”.

Після незаконного місячного арешту у 1934 звільнений з ВУАН. Удруге незаконно арештований 1937 й засуджений до 10 років концтаборів. Помер в ув’язненні. Реабілітований 1960.

Надрукував і підготував у рукописах бл. 30 праць.

Тв.: До студій Максимовича з історії старого Києва // Київ та його околиця в історії та пам’ятках. – К., 1926. – С.341-349; Звенигородщина в 15-16 вв. // Історично-географічний збірник. – К., 1927. – Т.1. – С.13-22; Еміграція на схід та залюднення Слобожанщини за Богдана Хмельницького. – К., 1932.

Літ.: Бабенко Л.Л. Поруч з корифеями науки (В.Д.Юркевич) // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). – К., 1991. – С.220-224; Федущак І. Учень і соратник Михайла Грушевського // Київська старовина. – 1994. – №1. – С.83-94; Федущак-Юркевич І. Михайло Грушевський і слідча справа Віктора Юркевича // Михайло Грушевський; 36. наук. праць і мат. Міжнародної

ювілейної конференції, присвяченої 125-й річниці від дня народження Михайла Грушевського. – Львів, 1994. – С.426-440; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С.Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999.

Оксана Юркова

ЮРЧЕНКО Олександр Володимирович (01.12.1904, м.Київ – 26.06.1962, Мюнхен, ФРН) – дослідник правового статусу СРСР та УРСР, правових засад укр.-рос. відносин у 1917-1922, історик права, радянолог.

Закінчив реальну школу і правничий ф-т КІНГУ (1926). Екстерном склав іспит з повного курсу Київського ін-ту обліку й розподілу. Позаштатний співробітник Комісії для виучування історії західно-руського і укр. права при ВУАН (1926-1930). З 1927 брав участь у роботі Комісії рад. права. Н.с. екон. відділу Всесоюзного наук.-дослід. ін-ту тютюнових виробів у Києві (1930-1941). На еміграції з 1944. Д. чл. НТШ і УВАН. Докторат УВУ (1952), право. Проф. права УВУ. Д. чл., с.н.с., заст. голови Наук. Ради Ін-ту для вивчення СРСР в Мюнхені (1954-1961).

Тв.: Чинне право в Україні. – Мюнхен, 1948; Ідеологічно-правні засади державної організації підсоветської України. – Мюнхен, 1952; Федеративні форми советської державної структури і їх ідеологічно-правні функції. – Мюнхен, 1952; Проблематика національного і інтернаціонального в російському большевизмі. – Мюнхен, 1955; Державно-політичний стан УССР у світлі сьгоднішніх советських концепцій // Наук. зб. УВУ. – Т.6 – Мюнхен, 1956; Природа і функція советських федеративних форм. – Мюнхен, 1956; КПУ, її роль і завдання в боротьбі комуністичної диктатури за опанування України. – Мюнхен, 1962; Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті. – Мюнхен, 1971.

Літ.: Гловінський Є. Олександр Юрченко: (Біографічна згадка) // Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті. – Мюнхен, 1971.

Олексій Ясь

ЯКОВЛЕВ Семен Олексійович (03.08.1909, с.Підбереззя, тепер Сичевського р-ну Смоленської обл., Росія – 17.03.1997, м.Київ) – дослідник проблем укр. археографії та архівознавства, д.і.н. (1971), проф. (1970). З селянської сім'ї.

Після закінчення Таганрозького пед. технікуму (липень 1930) учителював у сільських школах Азово-Чорноморського краю (1930-1932). У 1936 закінчив Московський історико-архівний ін-т. Із серпня 1936 працював у Центральному Архівному управлінні УРСР (н.с.-інспектором, с.н.с.-секретарем експертно-перевірочної комісії, зав. відділом Центральних і місцевих архівних установ, начальником I-го відділення Архівного відділу НКВС УРСР). У жовтні 1940 зарахований до аспірантури при Центральному Архіві давніх актів НКВС УРСР.

З початком Великої Вітчизняної війни мобілізований до Червоної армії. В 1945-1950 – с.н.с. Ін-ту історії партії ЦК КП України. (З січня 1948 по березень 1949 виконував обов'язки заст. дир. Ін-ту з партархіву). В 1949 захистив канд. дис. на тему: “Харківська нелегальна організація РСДРП у період піднесення революційного руху 1912-1914 рр.”. З вересня 1950 і до виходу на пенсію (1982) працював на каф. архівознавства та спеціальних іст. дисциплін Київського ун-ту ім.Т.Шевченка: ст. викл. (1950-1951), доц. (1956-1970), проф. (1970-1982). Викладав спецкурси “Архівознавство”, “Історія архівних установ України”, “Археографія” та ін. Один з упорядників збірників док. і мат. “История ордена Ленина завода “Ленинская кузница” (1862-1962)” (К., 1967) та “Киевский университет. (1834-1984)” (К., 1984).

Тв.: Українська радянська археографія. – К., 1965; Документальні публікації про великий історичний акт возз'єднання України з Росією (1648-1654) // Наукові записки КДУ. Збірник історичного ф-ту. – 1954. – №4; Огляд документальних публікацій про підготовку і проведення Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні // Там само. – 1957. – №10; З досвіду роботи кафедри архівознавства Київського держ. університету // Вісник КДУ. – №8. Серія історії і права. – 1967.

– Вип.1; Підготовка істориків-архівистів в Київському госуниверситеті // Вопросы архивоведения. – 1962. – №3.

Літ.: Яковлев Семен Олексійович // РЕГУ. – Т.4. – К., 1972. – С.552; Державний архів м.Києва (документи і матеріали С.О.Яковлева: список наукових праць, докторська дисертація, атестати, дипломи тощо, які ще не впорядковано).

Геннадій Стрельський

ЯНІВ Володимир Михайлович (21.11.1908, Львів – 19.11.1991, Мюнхен; похований у Сарселі біля Парижа) – дослідник проблем новітньої історії України, укр. етнопсихології, історії та соціології, автор серії іст.-біограф. нарисів і спогадів про визначних діячів України, психолог, культуролог, поет, письменник, педагог, мемуарист, бібліограф, гром.-політ. діяч. Народився в сім'ї вчителя.

1915-1919 вчився у народній нім. євангелістській школі та в Українській академічній гімназії Львова (1919-1927); брав активну участь у “Пласті”, з 1921 – в Союзуукр. націоналіст. молоді; один із засновників Організації Вищих Класів Українських Гімназій (ОВКУГ). Навчання у Львівському ун-ті (1927-1934) переривалося через арешти польською владою. З 1932– член Крайової Екзекутиви ОУН, співробітник “Бюлетеня КЕ на ЗУЗ”. Ред. ж. “Студентський шлях” (1932-1934), організатор студентських конгресів (1929, 1931). Протягом 1928-1939 зазнав 8 арештів і 15 обшуків, був ув'язнений у Бригідках та Березі Картузькій. При розколі ОУН (1940) підтримав С.Бандеру (пізніше відійшов від націоналістичного руху). 1940-1944 вчився в Берлінському ун-ті (докт. філософії з 1944 по захисті дис. на тему “Душевні переживання в'язня”). З 1946 працював у Мюнхені, продовжував наук., політ. і гром. діяльність. Почав працю в УВУ асистентом (1946-1949), доц., редактором. З 1952 – у Сарселі. Один з організаторів укр. науки в еміграції. Ред. “Наук. записок” УВУ. З 1955 – проф. УВУ, з 1963 – Українського Католиц. ун-ту в Римі. 1953-1968 працював в країнському Християнському Русі (УХР). Д. чл. НТШ (1950),

голова НТШ в Європі (1985-1987, заст. голови з 1987), чл. УІТ і УВАН, Українського Богословського наук. т-ва в Римі (з 1960), чл.-кор. Іспанської АН (1973), літ. об'єднання "Слово" та міжнародного ПЕН-клубу (з 1983). Камандор папського ордену св. Григорія Великого (1964); нагороджений Баварською золотою медаллю за соціальні заслуги (1980). Редактор багатьох наук. збірок.

Тв.: Завдання і діяльність У.Х.Р. (1953-1959). – Париж та ін., 1959; Нариси до історії української етнопсихології. – Мюнхен, 1966; Мюнхен, 1993; "Просвіта" як вияв соціальних срямувань українського народу. – Мюнхен: УВУ, 1970; країнська студентська преса (XIX–XX ст.): Іст.-бібліогр. нарис // Визв. шлях. – 1978. – №12; 1979. – №2, 3; Студії та матеріали до новітньої української історії. – Мюнхен: УВУ. – Т.1. – 1970; Т.2. – 1983; До систематизації поглядів Івана Мірчука на українську людину. – Сарсель, 1972; Нарис української культури. – 2-гескороч. вид. – Нью-Йорк, 1985; Релігійність українця з етнопсихологічного погляду // Народна творчість та етнографія. – 1999. – №5/6. – С.39-54.

Бібліогр.: Збірник на пошану проф. д-ра Володимира Янева. – Мюнхен, 1983. – С.106-132; Те саме. – Мюнхен; Львів, 1997. – С.106-132. Літ.: Мох. О. Книжки і люди. – Торонто, 1953. – С.41-48; Іваніс В. Стежками життя (Спогади). – Н.Ульм, 1962. – Ч.5. На чужині. – С.342, 371-373; Самчук У. Планета Ді-Пі: Нотатки й листи. – Вінніпег, 1979. – С.239; Збірник на пошану проф. д-ра Володимира Янева / Ред. О.Горбач. – Мюнхен, 1983; Те саме: Мюнхен; Львів, 1997; Жила Правдивий воїн нашого часу // Свобода. – 1988. – 15-17 листоп.; Янів Володимир // Укр. історик. – 1990. – №1-4. – С.259; Гоцький В. БерезаКартузька // Біль: Альм. – Львів, 1991. – Вип.2. – С.16-17; Степовик Д. УВУ без ярликів // Літ. Україна. – 1991. – 17 жовт.; Білокінь С. Пам'яті проф. Володимира Янева // Там само. – 1992. – 30 січ.; Ходак І. Володимир Янів // Літопис Червоної Калини. – 1992. – №4/5. – С.45; Шаповал М. Передмова // Янів В. Між розпачем і надією. – Мюнхен, 1992; Посмертна згадка // Визв. шлях. – 1992. – №1. – С.128; Гой П. УВУ: історія і

перспектива // Наук. зб. УВУ. – Мюнхен; Львів, 1993. – Т.16; Середняк А. Янів Володимир // Нарис історії “Просвіти”. – Львів та ін., 1993. – С.184-185; Ясь О. Українська історіографія та етнопсихологія Володимира Янева // Розбудова держави. – 1996. – №10. – С.57-61; Ємець Т. Володимир Янів: громадянин за покликанням // Українознавство: Календар-щорічник, 2001. – К., 2000. – С.193; Павлюк І. Володимир Янів // Українська журналістика в іменах. – Львів, 2000. – Вип.7. – С.385-389.

Іконогр.: Збірник на пошану проф. д-ра Володимира Янева. – Мюнхен; Львів, 1997.

Галина Герасимова

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ*

Акад. – академія, академічний

АН – Академія наук

АНУМ – Асоціація незалежних українських митців

археогр. – археографічна, археографічний, археографія

археол. – археологія, археологічний

АСН – Академія суспільних наук

бібліогр. – бібліографічний, бібліографія

біогр. – біографічний, біографія

бл. – близько

ВБУ – Всенародна бібліотека України

веч. – вечірній, вечірня

вид. – видавничий, видавничо-, видавництво

визв. – визвольний

викл. – викладач

відп. – відповідальний

вісн. – вісник

в.о. – виконуючий обов'язки

ВПШ – Вища партійна школа

ВУАК – Всеукраїнський археологічний комітет

ВУАМЛН – Всеукраїнська асоціація марсистсько-ленінських
інститутів

ВУАН – Всеукраїнська академія наук

вуз – вищий учбовий заклад

газ. – газета

гол. – головний

гром. – громадський

ГУАК – Губернська учена архівна комісія

* У списку не наведені окремі скорочення, що розкриті
безпосередньо у статтях.

губ. – губернія, губернський
ГУКУС – Гурток культури українського слова

д. – додаток

ДДУ – Донецький державний університет

держ. – державний

див. – дивись

дир. – директор

дис. – дисертація

д.і.н. – доктор історичних наук

ДНУ – Дніпропетровський національний університет

док. – документ

докт. – доктор, докторська

дослід. – дослідний

доц. – доцент

д.чл. – дійсний член

ж. – журнал

зав. – завідуюча, завідуючий

Зап. (зап.) – Записки (записки)

засл. – заслужена, заслужений

заст. – заступник

зах. – західний

зб. – збірник

ЗІФВ УАН – Записки історико-філологічного відділення УАН

ЗНТШ – Записки наукового товариства ім. Шевченка

ЗУНР – Західно-Українська Народна Республіка

ІМК – Інститут історії матеріальної культури

ім. – імені

ІМЛ – Інститут марксизму-ленінізму

ІМФЕ АН УРСР – Інститут мистецтвознавства, фольклору
та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР

ін. – інше, інший

ІНГ – Інститут народного господарства

індивід. – індивідуальна, індивідуальний

ІНО – Інститут народної освіти

ін-т – інститут

іст. – історичний, історично-

екон. – економічна, економічний, економічно-

ЕУ – Енциклопедія українознавства

канд. – кандидат, кандидатська

катол. – католицька, католицький

каф. – кафедра

КДУ – Київський державний університет імені Тараса

Шевченка

кер. – керівник

КІУС – Канадський інститут український студій

кн. – книга

колект. – колективна, колективний

конф. – конференція

КПЗУ – Комуністична партія Західної України

КСИИМК – Краткие сообщения Института истории

матеріальної культури

КУК – Комітет українців Канади

культ. – культура, культурний, культурно-

латин. – латинська, латинський

ЛВУ – Ліга визволення України

літ. – література, літературний, літературно-

ЛНБ – Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника

ЛНВ – Літературно-науковий вісник

м. – місто

магістер. – магістерський

мат. – матеріали, матеріальна, матеріальний

МАУ – Міжнародна асоціація українців

мед. – медична, медичний

МЗС – Міністерство закордонних справ

міжнар. – міжнародна, міжнародний
м.-л. – марксизм-ленінізм, марксистсько-ленінська,
марксистсько-ленінський
м.н.с. – молодший науковий співробітник

НАНУ – Національна академія наук України
наук. – наукова, науковий, науково-
нац. – національна, національний
НБУВ – Національна бібліотека України ім.
В. І. Вернадського

НДІ – науково-дослідний інститут
НДР – Німецька демократична республіка
нім. – німецька, німецький
н.с. – науковий співробітник
НТЕ – Народна творчість та етнографія (журнал)
НТШ – Наукове товариство ім. Шевченка

обл. – обласний, область
ОВКУГ – Організація вищих курсів український гімназій
окр. – окрема, окремий
осн. – основна, основний
ОУКО – Осередок української культури і освіти

пед. – педагогічна, педагогічний
півд. – південна, південний
півн. – північна, північний
пов. – повіт, повітова, повітовий
пол. – половина
політ. – політична, політичний, політично-
польс. – польська, польський
попул. – популярний
посібн. – посібник
пр. – праця
пр.н.с. – провідний науковий співробітник
проф. – професор
ПУН – Провід український націоналістів

рад. – радянська, радянський
РАН – Російська академія наук
револ. – революційна, революція, революційно-
РЕІУ – Радянська енциклопедія історії України
ред. – редактор
р-н – район, районна, районний
рос. – російська, російський

с. – село
с/г – сільськогосподарська, сільськогосподарський
с.н.с. – старший науковий співробітник
СПб – Санкт-Петербург
співавт. – співавтор, співавторство
співр. – співробітник
ст. – стаття, століття (за контекстом)
СУНД – Союз український національних демократів
СУПЕ – Союз український пластунів емігрантів
сусп. – суспільна, суспільний, суспільно-
сх. – східна, східний
сш – середня школа

т. – том
тв. – твір
т-во – товариство
техн. – технічний
т. зв. – так звана, так званий
ТОУК – Товариство об'єднаних українських канадців
т/ч – теперішній час

УВАН – Українська вільна академія наук
УВУ – Український вільний університет
УГА – Українська галицька армія
УГВР – Українська головна військова рада
угор. – угорський
УГО – Український гуманітарний огляд
УжДУ – Ужгородський державний університет

УЗЕ – Українська загальна енциклопедія
УІЖ – Український історичний журнал
УІТ – Українське історичне товариство
УІФС – Укрінформбюро для Фінляндії та Скандінавії
УІФТ – Українське історико-філологічне товариство
укр. – українська, український
УЛЕ – Українська літературна енциклопедія
УММАН – Українська могилянсько-мазепинська академія
наук
УНДС – Український національно-державний союз
УНІ – Український науковий інститут у Варшаві
УНР – Українська Народна Республіка
УНТ – Українське наукове товариство
ун-т – університет
упор. – упорядник
УТГІ – Український технічно-господарський інститут
УТОПШК – Українське товариство охорони пам'яток історії і
культури

фіз.-мат. – фізико-математична, фізико-математичний
філол. – філологічний
філос. – філософський
ФРН – Федеративна Республіка Німеччини
ф-т – факультет

ХДУ – Харківський державний університет
ХС – Херсонесский сборник
худ. – художній, художня, художньо-

ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади
та управління України
ЦДАГО – Центральний державний архів громадських
об'єднань України
ЦДАДА – Центральний державний архів давніх актів
ЦДІАК – Центральний державний історичний архів України в
м. Києві

**ЦДАЛ – Центральный державний історичний архів України в
м. Львові**

центр. – центральна, центральний

**ЦНБ – Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського
НАН України**

чл.-кор. – член-кореспондент

ЧСВВ – Чин святого Василя Великого

ювіл. – ювілейна, ювілейний

юр. – юридичний

З М І С Т

Алексеев Юрій Миколайович _____	5
Алешо Олександр Гаврилович _____	6
Андрієвський Олексій Олександрович _____	7
Андріяшев Олександр Михайлович _____	9
Андрусак Микола Григорович _____	10
Антипович Костянтин Єрофійович _____	12
Антонович Володимир Боніфатійович _____	13
Апатов Семен Йосипович _____	15
Арсентьев Микола Васильович _____	16
Астахов Віктор Іванович _____	17
Афанасьев Григорій Омелянович _____	18
Бабій Борис Мусійович _____	19
Бабко Юрій Васильович _____	21
Бажанський Михайло _____	22
Баран Олександр Вікторович _____	24
Баранович Олексій Іванович _____	25
Барвінок Володимир Іванович _____	28
Барвінський Богдан Олександрович _____	29
Барвінський Віктор Олександрович _____	31
Барвінський Олександр Григорович _____	32
Беркут Леонід Миколайович _____	33
Бертє-Делагард Олександр Львович _____	34
Бжез(с)ький Роман Стефанович _____	37
Биковський Лев Ю(У)стимович _____	38
Би(і)рчак Володимир Іванович _____	41
Битинський Микола _____	43
Біднов Василь Олексійович _____	44
Біланюк Петро Борис _____	48
Білаш Борислав Михайлович _____	48
Білий Дмитро Дмитрович _____	49
Блажейовський Дмитро Теодорович _____	50
Богачевська-Хом'як Марта _____	52
Боголюбов Олексій Миколайович _____	53

Бойко Володимир Михайлович	54
Бойко Іван Давидович	54
Болдижар Михайло Миколайович	55
Бондарчук Петро Миколайович	56
Боржковський Валеріан Васильович	57
Боровик Михайло	59
Боровой Саул Якович	60
Бородін Олексій Артемович	62
Борщевський Валентин Якович	63
Бречкевич Митрофан Васильович	64
Бруз Володимир Семенович	66
Буда Сергій Олексійович	67
Бузескул Владислав Петрович	68
Буркало Іван Федорович	69
Бут Олександр Микитович	70
Буцик Андрій Калістратович	71
Буцько Микола Олександрович	72
Бучневич Василь Евстафійович	73
Ванєєв Геннадій Іванович	74
Вейцківський Іван Іванович	75
Великий Атанас(з)ій Григор	75
Венгрже(и)новський Сергій Олександрович	77
Вербило Олексій Миколайович	78
Вергун Дмитро Миколайович	79
Верзілов Аркадій Васильович	80
Верьовкін Віктор Васильович	81
Виноградський Юрій Степанович	82
Вівчарик Михайло Миколайович	83
Вінтоняк Олександр	84
Владимирський-Буданов Михайло Флегонтович	85
Войналович Віктор Анатолійович	86
Войнар Мелетій Михайло	87
Войценко Ольга Петрівна	88
Воловик Валентин Пилипович	89

Гавриленко Тодор Матвійович	89
Гаджега Василь Миколайович	90
Галайчук Богдан Тадей	92
Галич Василь Миколайович	93
Галушко Євген Максимович	94
Галушко Кирило Юрійович	95
Галущинський Теодос(з)ій Тит	96
Гамченко Сергій Свиридович	97
Ганевич Іван Васильович	99
Ганжа Іван Хомич	99
Герасименко Михайло Петрович	100
Ге(а)расимчук Василь Іванович	101
Гербільський Григорій Юлійович	103
Гіляров Сергій Олексійович	104
Глобенко-Оглоблин Микола Миколайович	105
Гнатишак Микола	106
Гнатюк Володимир Якович	107
Головко Володимир Вікторович	108
Голубець Микола	109
Голубничий Всеволод	110
Голубовський Петро Васильович	112
Гончаренко Микола Гаврилович	114
Горбань Микола Васильович	114
Горленко Василь Петрович	115
Горняткевич Даміан (Дам'ян, Дем'ян) Антонович	118
Горшков Володимир Павлович	118
Гошкевич Віктор Іванович	119
Грабович Григорій (George G. Grabowicz)	122
Гриневич Костянтин Едуардович	123
Грицак Павло Євгенович	125
Гриценко Іван Антонович	126
Грушевська Катерина Михайлівна	127
Грушевська Ольга Олександрівна	128
Гуцуляк Михайло	129
Данилевич Василь Євтимович	131

Данилевський Віктор Васильович _____	132
Дашкєвич Роман-Микола Іванович _____	133
Дашкевич Ярослав Романович _____	134
Денисовець Павло Мусійович _____	138
Джиджора Іван Миколайович _____	138
Дмитришин Базіл (Василь)Франкович _____	140
Добров Геннадій Михайлович _____	140
Добровольський Леонід Павлович _____	141
Добровольський Петро Михайлович _____	142
Довгопол Василь Микитович _____	144
Домбровський Олександр Михайлович _____	144
Доній Микола Романович _____	147
Дорошенко Володимир Вікторович _____	148
Доценко Олександр _____	149
Доценко Олена Григорівна _____	151
Драчук Віктор Семенович _____	151
Дубровський Василь Васильович _____	152
Думі(и)н Осип _____	155
Євфимовський (Єфимовський) Володимир Степанович _____	157
Єрхов Геннадій Петрович _____	158
Єфіменко Петро Петрович _____	159
Жаткович (Zsatkovics) Юрій Кальман _____	161
Ждан Михайло Петрович _____	163
Жегуц Іван _____	164
Животко Аркадій Петрович _____	165
Заїкин В'ячеслав _____	166
Зайцев Павло Іванович _____	168
Залозецький-Сас Володимир Романович _____	170
Застирець Йосип Якович _____	171
Зограф Олександр Миколайович _____	173
Зубалій Олексій Дмитрович _____	175
Зубрицький Михайло Іванович _____	176

Іванис Василь Миколайович _____	177
Іваницька Ольга Павлівна _____	178
Іваницький Сократ Омелянович _____	179
Іванов-Потьомкін Іван Миколайович _____	179
Іванова Ганна Павлівна _____	180
Ігнат Андрій Михайлович _____	181
Ідзьо Віктор Святославович _____	182
Іконніков Володимир Степанович _____	183
Ісаїв Петро-Маркіян Іванович _____	184
Казьмирчук Григорій Дмитрович _____	185
Кайє-Кисілевський (КАУЕ) Володимир Юліанович _____	187
Калиновський Валерій Степанович _____	188
Каманін Іван Михайлович _____	189
Карпинець Іван Іванович _____	190
Квітковський Денис Васильович _____	191
Кедрин-Рудницький Іван _____	193
Кейван Іван Миколайович _____	195
Кентржинський Богдан _____	195
Кислов Василь Васильович _____	197
Кі(и)нах Гліб Григор _____	198
Клепатський (Кепацький) Павло Григорович _____	199
Клименко Пилип Васильович _____	200
Климкевич Роман _____	202
Ковальський Микола Павлович _____	204
Кожолянко Георгій Костянтинович _____	205
Козицький Микола Юхимович _____	206
Колесник Віктор Федорович _____	206
Коляска Іван Васильович _____	207
Кордиш-Головко Неоніла Леонтіївна _____	208
Коровицький Іван Іванович _____	209
Коропецький Іван-Святослав _____	210
Ко(а)цевалов Андрій Степанович _____	211
Кошарний Іван Якович _____	213
Кравченко Василь Григорович _____	213
Кравченко Володимир Васильович _____	216

Кравчук Петро Ількович _____	217
Куделко Сергій Михайлович _____	218
Кудряченко Андрій Іванович _____	219
Кузеля Зенон _____	219
Кульчицький Олександр _____	221
Кундюба Іван Дмитрович _____	222
Куропась Мирон Богданович _____	223
Лановик Богдан Дмитрович _____	224
Лашков Федір Федорович _____	225
Лев Василь Михайлович _____	227
Легоцький Тиводар _____	228
Лелекач Микола Михайлович _____	230
Леонтович Володимир Миколайович _____	232
Литвиненко Віталій Федосійович _____	234
Литвинчук Анатолій Іванович _____	234
Лозинський Михайло Михайлович _____	235
Лоський Кость Володимирович _____	237
Лузик Кирило Степанович _____	238
Лукашенко Анатолій Аврамович _____	239
Лукомський Георгій Крескентійович _____	240
Лучицький Іван Васильович _____	241
Ляхович Микола Васильович _____	242
Максимович Георгій Андрійович _____	243
Малиновський Оникій (Йоаникій) Олексійович _____	243
Мандрика Микита Іванович _____	246
Марголін Арнольд Давидович _____	247
Марченко Григорій Васильович _____	248
Марченко Михайло Іванович _____	249
Маслов Василь Іванович _____	250
Матушевський Федір Павлович _____	251
Мельник Леонід Герасимович _____	252
Мешко Іван Михайлович _____	253
Мигул Іван (Іван Мстислав) Іванович _____	254
Милорадович Василь Петрович _____	255

Мишуга Лука _____	256
Міллер Михайло Олександрович _____	257
Мовчанівський Феодосій (Тодось) Миколайович _____	259
Мулик-Луцик Юрій Олексійович _____	260
Назарко Іриней Іванович _____	261
Незабитовський Василь Андрійович _____	262
Нем'ятий Василь Миколайович _____	263
Новицький Яків Павлович _____	264
Олянчин Домет Герасимович _____	265
Павлик Остап Якович _____	266
Павловський Вадим Мефодійович _____	267
Павловський Іван Францевич _____	268
Палій Михайло _____	271
Пастернак Євген Іванович _____	271
Патрило Ісидор Іван _____	272
Пачовський Василь Миколайович _____	273
Пеленський Йосип Гаврилович _____	274
Петрів Всеволод Миколайович _____	275
Поп Іван Іванович _____	277
Попов Микола Миколайович _____	278
Попок Андрій Андрійович _____	279
Постоловський Руслан Михайлович _____	281
Раковський Михайло Юхимович _____	282
Розанов Анатолій Григорович _____	283
Романович-Славатинський Олександр Васильович _____	284
Рудницький Ярослав _____	286
Самойлов Федір Олександрович _____	288
Світленко Сергій Іванович _____	289
Симоненко Рем Георгійович _____	290
Сікорський Михайло Іванович _____	291
Сіцінський Юхим (Євтим) Йосипович _____	292

Січинський Володимир Юхимович _____	294
Січкарь Григорій Васильович _____	297
Скрутень Іван Йософат _____	298
Славін Лазар Майсейович _____	298
Славі(и)нський Максим Антонович _____	299
Славутич Яр _____	301
Слюсаренко Федір Павлович _____	303
Смолічев Петро Іванович _____	305
Соловій Мелетій _____	305
Соневицький Леонід Михайлович _____	306
Співак Борис Іванович _____	307
Степаненко Ганна Володимирівна _____	308
Стечишин Юліан Васильович _____	309
Струк Данило (Данило Гусар) Євстахійович _____	310
Тахтай Олександр Кузьмич _____	312
Тершаковець Михайло _____	313
Тесля Іван _____	314
Тиводар Михайло Петрович _____	314
Тимошенко Володимир Прокопович _____	315
Тишкевич Михайло(Міхель) Станіславович _____	317
Токаржевський-Карашевич Ян _____	319
Тригуб Петро Микитович _____	320
Троян Михайло Васильович _____	321
Удовиченко Олександр Іванович _____	323
Удод Олександр Андрійович _____	324
Феденко Панас(Опанас) Васильович _____	325
Федоровський Олександр Семенович _____	326
Хайнас Василь Васильович _____	328
Цегельський Льонгин Михайлович _____	329
Цинкаловський Олександр _____	330

Черніков Ігор Федорович _____	331
Чехі(о)вський Володимир Мусійович _____	332
Чижевський Дмитро Іванович _____	333
Чикаленко Левко Євгенович _____	335
Чирко Володимир Андрійович _____	337
Чубатий Микола Дмитрович _____	338
Шамрай Сергій Вікторович _____	339
Шанковський Лев Петрович _____	341
Шаповал Микита Юхимович _____	342
Швидкий Василь Павлович _____	344
Шевельов Юрій Володимирович _____	345
Шинкарук Володимир Іларіонович _____	347
Шлемкевич Микола Іванович _____	348
Шміт Федір Іванович _____	349
Шморгун Петро Михайлович _____	351
Шрамко Борис Андрійович _____	352
Шрамченко Святослав Олександрович _____	353
Штейнгель Федір (Теодор) Рудольфович _____	354
Штернберг Яків Ісакович _____	355
Шульга Ілля Гаврилович _____	357
Щербина Федір Андрійович _____	358
Щурат Василь Григорович _____	360
Юнаків (Юнаков) Микола Леонтійович _____	360
Юркевич Віктор Дмитрович _____	362
Юрченко Олександр Володимирович _____	363
Яковлев Семен Олексійович _____	364
Янів Володимир Михайлович _____	365
Список скорочень _____	368
Зміст _____	375

Підписано до друку 15.12.2003. Формат 60 x 84 1/16
Ум. друк. арк. 22, 12. Обл. вид. арк. 20, 62.
Наклад 500 пр. Зам. 116. 2004 р. Ціна договірна
Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України
Київ-1, Грушевського, 4

Шановні читачі!

Редакційна колегія просить вибачення за допущені

технічні помилки у вип. 2, ч. 1

“Українських істориків ХХ ст.”:

1. Гасло “Чувлило Олександр Олександрович” – слід читати “Чувпило Олександр Олександрович” (с. 346).
2. Прізвище автора ст. “Мигель Борис Кирилович” (с. 219) слід читати “Ковальчук” замість “Ковальчк”
3. Прізвище автора ст. “Пеленський Ярослав Богданович” (с. 250) слід читати “Даниленко” замість “Данилекно”.
4. У змісті слід читати “Щербаківський Данило Михайлович”.

016128
54-F